244 G 30 1

EENIGE AANTEEKENINGEN EN ALLEENSPRAKEN

BETREFFENDE MEEST

HET VERBORGEN LEVEN

VOOR DEN HEERE

van den Eerwaarden en Godzaligen Heer

SICCO TJADEN,

Getrouw Herder van Jezus' Kudde in de Nieuwe Pekel-A.

Uit de Latijnsche Handschriften

van den overledene bijeenverzameld en vertaald, waarbij komen nog

VIJFTIEN OPWEKKENDE BRIEVEN,

BENEVENS EENE

KERKREDE OVER PSALM XLII : 12.

DOOR

JOH. HOFSTEDE.

Bedienaar des Goddelijken Woords te Groningen.

NIEUWE UITGAVE.

'S GRAVENHAGE.
J. VAN GOLVERDINGE & ZOON.
1881.

Kast 244

Pl. G N°. 38

Universiteitsbibliotheek Utrecht.

BRUIKLEEN-GEWIN.

244. G. 38.

EENIGE

AANTEEKENINGEN EN ALLEENSPRAKEN

BETREFFENDE MEEST

HET VERBORGEN LEVEN

VOOR DEN HEERE

van den Eerwaarden en Godzaligen Heer

SICCO TJADEN,

Getrouw Herder van Jezus' Kudde
in de Nieuwe Pekel-A.

Uit de Latijnsche Handschriften van den Overledene bijeenverzameld en vertaald, waarbij komen nog VIJFTIEN OPWEKKENDE BRIEVEN, BENEVENS EENE KERKREDE OVER PSALM XLII: 12.

DOOR

JOH. HOFSTEDE,

Bedienaar des Goddelijken Woords te Groningen.

NIEUWE UITGAVE.

'S GRAVENHAGE,
J. VAN GOLVERDINGE & ZOON.
1881.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT
0740 3185

OPDRACHT

AAN DEN HEER

SICCO TJADEN J. U. D.

EN RENTMEESTER VAN DE GEESTELIJKE GOEDEREN DER STAD GRONINGEN.

DEN HEER

CORNELIS HENDRIK TJADEN J. U. D.

MEDELID VAN DE GEZWORENE GEMEENTE EN VOORNAAM ADVOCAAT.

MEVROUW

ROLINA WOLTERS,

DESZELFS ECHTGENOOT.

MEJUFVROUW

WOBBINA TJADEN

MIJNE HEEREN EN LIEFWAARDE VRIENDEN,

OPDRACHT.

Een klein proefje van mijne bijzondere achting en erkentenis voor zoovele vriendschapsbewijzen, kom ik u, mijne waarde vrienden, met dezen geringen arbeid opofferen; aan wie nader, aan wie anders, dan aan hun, die zulk eene nauwe en teedere betrekking hebben op de gedachtenis van die nu gelukzalige ziel, wiens verborgen leven voor den Heere op dit tafereel wordt ten toon gespreid? Och dat dit zeldzaam voorbeeld diene voor amber en zeilsteen, om harten van kaf en ijzer tot zich te trekken! Dat het u verkwikke en tevens opwekke, zeer geachte heer en grootvader van den overledene, wien het gegund is in eenen hoogen ouderdom van zeven en tachtig jaren in eene volkomene gezondheid drie kleinzonen te zien, allen begenadigde leeraren in Jezus gemeente, van de Pekel-A, Zuidlaren en Oostwolde, behalve de andere in den burgerstaat, deels beroemd wegens hunne geleerdheid, welsprekendheid en eerlijkheid, deels nog in den bloeitijd hunner [illegible] en de hoop van het nageslacht; daar bene[illegible]indochters, die het getuigenis hebben in hare [illegible]en, dat zij den Heere kennen en vreezen, [illegible]elke de oudste nu bereids de Kroon der heerlij[illegible]id is deelachtig geworden O zeldzame zegen[illegible] over een geslacht! maar ook welke dure verpl[illegible]gen daarvoor aan zulk een Weldoener!

Mijne hartelijke wensch is, zeer geachte heer, dat het verborgen leven van uwen zoo zeer in zijnen tijd geliefden kleinzoon en naamgenoot, nu nog een krachtig spoor mag zijn, om in die weinige overige uren van den avondstond uws levens veel te verrichten, uwe rekening met den Heere te vereffenen, en langs den weg van vrije genade verzoening met God in Christus te zoeken en te vinden! Gij gaat, mijn waarde heer. den weg haast henen van alle vleesch, uw afgeloopen ambtglas zal dan door een ander worden omgekeerd, wien 't zelfde lot op zijn tijd beschoren is; men moet zich derhalve haasten, en de uren, ja de oogenblikken zelfs gadeslaan. Gij zijt verzadigd van dagen, goederen en eere; dingen die geen wezen hebben, wat is er dan beter, dan naar 't wezenlijke en bestendige deel vast te hongeren en te reikhalzen? God die machtig is meer te kunnen doen, dan wij bidden of denken, gunne het Uweled. hier en hierna uit vrije goedheid te ondervinden!

En gij Weledele Heer en Geachte Mevrouw, zult hier een eigenaardig beeld zien van uwen geliefden broeder naar den inwendigen mensch, en van de innigste gestalten zijns harten, hoedanig hij bij zijn leven aan ons minst openbaar was. Dat zeldzaam schoon van een verborgen wandel met God, zoo weinigen bekend en nog weiniger beoefend in deze letterkundige, doch geeslelooze dagen. Mijne innige zielwensch is, dat Uweled. onder het lezen van deze dingen, hartelijk moogt worden opgewekt, om hetzelve daar te zoeken, waar uw broeder het gevonden heeft! immers die zoekt, die vindt, die klopt, zal worden opengedaan. Hoe heugelijk en zalig zoude 't zijn, dat twee gebroeders onder het hart van eene godvruchtige moeder te gelijk gedragen, te gelijk gebo-

ren, hier beide herboren, in de laatste wedergeboorte met denzelfden oudsten broeder Jezus voor eeuwig vereenigd, elkander daar in de wolken met blijdschap ontmoeten, om gezamentlijk voor eeuwig bij den Heere te zijn! Eeuwigheid is een groot woord, maar de zaak zelve is nog grooter; al wat de wereld geven kan, zijn maar nachtdroomen, dampen en schimmen daarbij. Ons getij verloopt vast, dat wij derhalve bij tijds de bakens verzetten!

Zoeken wij eerst en vooral Gods koninkrijk in onze zielen opgericht te krijgen, alle andere dingen zullen dan een toewerpsel zijn bij dezen gelukkigen koop.

Eindelijk, zeer waarde Mejufvrouw; de nauwe betrekking, die gij hadt op uwen nu zaligen, en in heerlijkheid volmaakten lieven broeder, de innige hartsvereeniging met hem in dezelfde bevindingen en gevoelens, kunnen niet anders dan eenen heiligen naijver gaande maken om die stappen te volgen, in welke hij is voorgegaan, en al wandelende naar de poort van die heilige stad, u te verblijden in de hope der heerlijkheid Gods.

Grijp dan moed onder moedeloosheid, vertrouw op den Naam des Heeren, als gij in duisterheid wandelt; waar zag men ooit eene duistere kaars uitgebluscht, die aan de Zon der gerechtigheid was ontstoken? Die God, uws broeders God, die Jezus, die de voleinder zijns geloofs was, die voor 't einde instaat, is uw Overste Leidsman; gewisselijk die Man zal niet rusten, totdat Hij 't voor u voleindige. Intusschen vaar voort, gelijk gij gaarne doet, uw nuttig talent op winst uit te zetten tot onderwijzing, besturing en bevordering van zoo vele kleinwetende en sukkelende zielen, als er dagelijks gebruik mogen maken van uw gezelschap. De Heere gunne het u,

gelijk uw broeder, standvastig en onbeweeglijk, altijd overvloedig in 's Heeren werk te zijn; tot aan den einde toe; ik ben verzekerd, dat dit uw hemel, heil en al uw lust is, en wacht dan met blijdschap de kroon op 't einde.

Voorts, Hooggeachte Heeren en waarde Vrienden, ontvangt dezen kleinen arbeid met dezelfde hartsgenegenheid, waarmede hij u wordt opgedragen. De God van alle genade heilige u geheel en al, en zegene Uweled. Personen en familiën met alle geestelijke zegeningen in Christus; Zijne genade zij met u allen, Amen. Dit is de zuivere hartewensch van uwen oprechten, toegenegenen en verplichten dienaar in den Heere.

JOH. HOFSTEDE.

Groningen 8 *Sept.* 1727.

VOORREDE.

Uitverkorenen naar de voorkennis van God den Vader; in de heiligmaking des Geestes, tot gehoorzaamheid en besprenging des bloeds van Jezus Christus. Genade en Vrede zij u vermenigvuldigd.

Gedenkt uwer voorgangeren, die u het Woord Gods gesproken hebben: en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandeling, is Paulus vermaning aan de Hebreën, Kap. 13, vs. 7, 8.

I. De *Voorgangers* zijn hier niet zoo zeer, die groote wolk der getuigen, die allen in het geloof gestorven waren, of die heilige bloedgetuigen, die de leer des Evangeliums met hun bloed verzegeld hadden, maar de geroepene opzieners en leeraars der gemeente. *Voorgangers*, die *zij moesten gehoorzaam en onderdanig zijn, die waakten voor hunne zielen, als die rekenschap geven zullen; opdat zij* dat *doen mochten met vreugde en niet al zuchtende* vs. 17. Dezulken worden genaamd *voorgangers*. Een naam, welke ons hunne *waardigheid* en *plicht* herinnert. Hunne waardigheid, dewijl het woord zooveel als een

vorst, hertog, opperbevelhebber bij Hebreën, Grieken en Latijnen beteekent.

Jesaia, de rechtvaardige regeering van den Messias voorspellende, voegt er bij: *de vorsten zullen heerschen met recht.* Gelijk vorsten, hertogen, graven ten hove als ministers van staat gebruikt worden, om de rijksbevelen van den Souverein te helpen uitvoeren, of om als ambassadeurs afgezonden te worden, of om steeds nabij den koning te zijn, alzoo zijn ook de begenadigde leeraars ook dienaars van Koning Jezus in Zijn rijk. *Zij zijn gezanten van Christus wege*, zij hebben eene geleende en bedienende macht, welke echter voor den Heere is vorstelijk en voortreffelijk. *Zij heerschen* over zich zelven, den Satan, de wereld, over het erfdeel des Heeren; niet als heerschappij voerende, maar als opzieners, herders, wachters, door de bediening des Woords, en het gebruik van de sleutelen des hemelrijks, en dat alles ondergeschikt als knechten in den naam van den Koning.

Jesaia XXXII: 1.

2 Cor. V: 20.

1 Tim. III: 1.

1 Petr. V: 3.

Matth. XVI: 19.

Indien zij zich met eene overheerschende macht beginnen te verheffen boven hunne broederen, bovenal voor eigen eer willen zorgen, zich ontzaggelijk willen maken en doen gelden, partijschap aankweeken, en in zwier, gelaat en taal, de grootschheid der wereld, der wereldbeheerschers nabootsen, zij verloochenen hunne betrekking en maken zich dezen eernaam geheel onwaardig. Neen zulk een heerschen heeft Vorst Messias nooit willen dulden onder de zijnen: *De koningen der volken* zegt Hij, *heerschen over hen, en die de*

Luc. XXII: 25, 26.

macht over hen hebben, worden weldadige heeren genaamd: doch gij niet alzoo; Maar de meeste onder u zij gelijk de minste: en die NB. voorganger is als een die dient.

Geen wonder! zij zijn *voorgangers*, dat ons tevens hunnen *plicht* herinnert.

Zullen zij aan dezen naam beantwoorden, zij moeten *wegwijzers* zijn, gelijk de oorspronkelijke beteekenis van het woord eigenlijk medebrengt. Niet gelijk de priesters in Herodes tijd, die anderen de plaats van Jezus geboorte aanwezen, zonder zelve henen te gaan, om Hem te aanbidden: of gelijk de palen aan den weg, die oudtijds voor de ongelukkige doodslagers opgericht. met het opschrift: *toevlucht*, *toevlucht*, hun naar de vrijstad wezen. Maar gelijk dat wonderlicht, dat de wijzen in het Oosten verscheen, en hun voorging, tot de plaats waar Jezus geboren was

Hierom komen de leeraars in 't Woord van God voor onder het zinnebeeld van *sterren*. Getrouwe leeraars zijn sterren in de hand van Christus, leidsterren, die door eene standvastige en evenmatige voortgang, de sukkelende reizigers den weg naar de haven der rust aanwijzen. Daar in tegendeel de trouweloozen bij *dwaalsterren* vergeleken worden, met toespeling, of op de zeven planeten, die steeds hunnen loop veranderen, en nimmer op dezelfde plaats op of ondergaan, en nu sneller dan trager, bewogen worden: zoo zijn de valsche leiders ongestadig in al hunne wegen; steeds dwalende van hart, en die anderen op den doolweg brengen. Hetzij de

Jud. vs. 13.

Apostel Judas zie op die lucht-verhevelingen en vurige uitwasemingen, die even daarom al van ouds *dwaallichten* genoemd werden, omdat zij de onvoorzichtige reizigers van den weg afleiden, zoodat zij in afgelegen kolken, poelen, stroomen, onvoorzichtig ter nederstorten en omkomen. Zulke waren de leidslieden van Ephraim, waarvan de Heere zegt: *de leiders dezes volks zijn verleiders, en die van hen geleid worden, worden ingeslokt.* Jes. IX: 15.
Voor *welke* derhalve, naar Gods rechtvaardig oordeel, *ook de donkerheid der duisternis in der eeuwigheid bewaard wordt:* dat zooveel zeggen zal, als dat zij hier in dit leven *tot erger zullen voortgaan, verleidende en wordende verleid.* 2 Tim. III: 13. Nademaal zij de duisternis liever gehad hebben dan het licht, zullen zij van die duisterheden niet bekeerd, maar hoe langer hoe blinder worden, en van de eene zielverdervende dwaling in de andere storten. Ja dat stallicht dat nog in hen overig was, zal gedoofd, al het licht van verlichtende, heiligende en vervroolijkende genade voor eeuwig uitgebluscht zijn en zij deel moeten nemen aan hunne straffen; *wordende met eeuwige banden onder de duisternis bewaard,* vs. 6 Ongelukkige blinde *leidslieden der blinden! indien nu de blinde den blinde leidt, zoo zullen zij beide in de gracht vallen.* Matth. XV: 14.

Doch zoo gelukkig waren de geloovige Hebreën, hunne *voorgangers* waakten voor hunne zielen, zij gingen hen voor als blinkende sterren in de zuiverheid der leer en in de heiligheid des levens.

II. *Zij hadden hun het woord Gods ge-*

sproken: 't waren de *Hebreën*, tot welke Gods Woord gesproken was; de Joden, zoovelen als er in Palestina, Cælesirie of Damascus, en in verscheidene deelen van Anatolie, ja het gansche Oosten verspreid waren, in welke landen Paulus geleerd en welke hij sedert zijne bekeering doorkruist had! Tot deze was het woord des Evangeliums gesproken, zoo door hem zelven, Petrus en de andere apostelen, als bijzonder door hunne voorgangers, de gewone opzieners der gemeenten, doch die nu velen bereids ontslapen waren; en daarom wier *gedachtenis* bij hen in zegening moest blijven.

III. *Gedenkt*, zegt hij, uwer voorgangeren. Dat is de plicht in het algemeen, en sluit in zich een dikwijls herhaald te *binnenbrenging* van hunne personen, dienst, vrucht en zegen, welke men onder hunnen dienst genoten heeft. Een *gedenken* met hoogachting, liefde en hartelijke genegenheid aan hen, als die hun 't woord Gods gesproken hebben, en dus te *gedenken hoe zij 't ontvangen en*
Openb. III: 3. *gehoord hebben.* Een *gedenken* met opmerking op de wegen Gods, in dien tijd met hunne voorgangers gehouden, en al wat de Heere omtrent hen deed tot nut van Gods volk. Een *gedenken* waardoor men hunnen naam en personen zocht levendig te houden in het geheugen der vromen, en hen dus met lof en roem vermeldt. Een *gedenken* nog eens, waardoor men weldadigheid doet aan hun overgebleven zaad. Zoo wordt gedenken wel bij de Grieken genomen, voor *bezorgen*, gelijk het in dien zin genomen wordt vs. 3.

Gedenkt de gevangenen. En dat alles, opdat door dit gedenken God *alleen* de eer krijge van Zijne wijsheid, almacht. goedheid, trouw en vaderlijke ontferming in het beschikken, schenken en weder wegnemen van zulke dierbare werktuigen der bekeering.

Zeker! de *rechtvaardige zal in eeuwige gedachtenis zijn* bij allen die den Heere vreezen. Zijn zij hier een verachte fakkel in de oogen dergenen die gerust zijn, na hunnen dood worden zij op den hoogsten prijs gesteld van onvromen, somtijds zoowel als van vromen. Hun naam blijft in achting, ook dan als hun lichaam verrot is, gelijk de kamille haren reuk uitwasemt als ze vertreden ligt, en de geurige wierook als hij verbrand wordt. Neen, neen hunne gedachtenis zal met het gebeente in het graf niet verrotten, maar veel herdacht en bespiegeld worden. Hoeveel bewijs kon ik hiervan bijbrengen uit de heilige historiën! Wat al doorluchtige *voorgangers*, staan daar voor eeuwig ter gedachtenis aangeteekend met een liefelijk en loffelijk gerucht? Wat is 't eene eeuwige eer voor Enoch, dat hij het getuigenis had *van te wandelen met God!* van Noach, dat hij was de prediker der gerechtigheid, van Abraham, dat hij was de vader van alle geloovigen, van David, dat hij was de man naar Gods hart. Ps. CXII: 6.

Maar dat is niet genoeg, zij moeten wezenlijke vrucht trekken uit dit gedenken, en daarom voegt er de Kruisgezant bij:

IV. *Volgt hun geloof na.* Dat geloof namelijk, dat hij in zijne voortreffelijke eigen-

schappen en uitwerkingen in het elfde hoofdstuk zoo doorluchtig beschreven had; dat hij in zijne volle ruimte hier aanmerkt, zoo als het mede het geheele *leven des geloofs* in zich bevat, waardoor men in verloochening en met afzien van alle menschen-vonden, eigen zin, wil en bevelmacht, eigen kracht, werken en verdienste, enkel en alleen uit den geloove leeft, en zich verzekerd houdt, dat al wat men doet benevens de wijze, op welke men iets doet, van God niet verboden, maar toegelaten of voorgeschreven is, met vertrouwen, dat ons werk om Jezus wil, den Vader aangenaam zal zijn. Waardoor men den wil van God aanmerkt, als de beweegoorzaak van al ons doen en laten, zonder zich met bijoorzaken van schade, schande, eer, gunst, ongunst, opspraak enz. te bemoeijen. Waardoor men alles poogt te verrichten op eene verbonds-matige wijze, dat is, uit, van, in, door en tot Christus, die als Hoofd het lichaam bestuurt, als de vruchtbaarmakende wijnstok Zijne ranken sap, Geest, leven, wasdom, vruchtbaarheid bijzet. Ja een leven door het geloof, dat tot zijn voorwerp heeft de onzichtbare, de ontastelijke, de toekomende, de hemelsche, de geestelijke dingen, rustende enkel en alleen op de onfeilbare trouw, waarheid, macht en algenoegzaamheid van dien God der zaligheden, die *machtig is meer dan overvloedig te doen, boven al wat wij bidden of denken, naar de kracht die in ons werkt.* Een stil zijn, hopen, rusten, vertrouwen op den Heere, een vasthouden aan den Heere in duisternis, ergernis,

Eph. III : 20.

uiterste verlegenheden, onoverkomelijke zwarigheden en onbegrijpelijke uitkomsten, alleen omdat de Heere het heeft toegezegd: *Ik zal u niet begeven, Ik zal u niet verlaten.* Hierop mogen zij Hem manen: *Gedenkt des Woords tot uwen knecht gesproken, op hetwelk gij mij hebt doen hopen. Dit is mijn troost in mijne ellende; want uwe toezegging (niet de vervulling) heeft mij levendig gemaakt.* Welker vervulling zij verwachten, steunende op het *recht* dat Jezus voor hen verworven heeft. Op dat recht en aandeel, dat zij hebben op Hem, pleiten zij voor den troon, en smeeken om dagelijksche kwijtschelding en dooding der zonden onder hunne zwakheden, aanvechtingen, duisterheden en naarheden. Zijne dadelijke en lijdelijke gehoorzaamheid, om zoo te spreken, is de eenige grond hunner bevrediging en verzoening met God, de eenige verdienstoorzaak, dat hun het recht om voor den Heere te leven, is toegewezen, naardien zij in Hem volmaakt, en Gode behagelijk zijn: en ook alles wat zij doen en lijden in de handen van dien volmaakten Borg overgeven, opdat Hij hunne naaktheden dekke, de onzuiverheden reinige, en hen voor den Vader heerlijk voorstelle als eene gemeente, die geen vlek noch rimpel heeft. Op dezen grond merken zij God aan, als hunnen Vader, die een welbehagen heeft om Jezus wil in Zijn volk, en in hun geloof, oprechtheid en kinderlijk pogen, niettegenstaande de veelvuldige zwakheden en struikelingen, waar dit pogen altijd mede gepaard gaat: *want gelijk een vader zich ontfermt over de kinde-*

Ps. CXIX: 50, 51.

Ps. CIII: 13.

ren; zoo ontfermt zich de Heere over die Hem vreezen.

O kostelijke geloofsweg! waardoor Jezus zelf met Zijnen Geest wil komen wonen in het hart, en worden het leven van onzen geest! O Heerlijk leven! waar men de maan en al het ondermaansche met voeten treedt, waar men boven de wolken leeft en zweeft met Jezus! O zalig leven! waar men God heeft met Zijne algenoegzaamheden tot zijnen verbonds-God! Jezus met al Zijne zaligende verdiensten, den H. Geest met al Zijne vertroostingen, het verbond met al zijne beloften, de wereld met al hare volheid, het leven, de dood, tegenwoordige en toekomende
Heb. XI: 13. dingen! Ja zij allen sterven in den geloove, en zoo zijn zij zalig O begeerlijk, heugelijk, en wenschelijk leven! met recht dan krachtig aangeprezen door onzen Apostel, terwijl hij hunne *voorgangeren* hier aanmerkte, als die hun in dezen geloofsweg zijn voorgetreden. Wier heilig voorbeeld hij hun voorschrijft als een exemplaar van navolging. Immers, deze hunne getrouwe leeraars hadden allen dien weg bewandeld en waren in den geloove gestorven; die nog leefden, gelijk hij en de andere kruisgezanten leefden niet meer, maar Christus leefde door het geloof in hun hart. Hij zelf durft zich als een voorbeeld
2 Tim. III: 10. van navolging voorstellen aan Timotheus, welken hij prijst omdat hij had *achtervolgd zijne leer, wijze van doen, voornemen, geloof, langmoedigheid, liefde en lijdzaamheid.* Welken hij opwekt om de strijden den *goe-*
2 Tim. VI: 12. *den strijd des geloofs.* Paulus wist dat de

deugdelijke van hunne leeraars eene ongemeene kracht had van opwekking! uit dezen grond stelde hij zich zelven meermalen voor als een voorbeeld van navolging, en hij prikkelt de Hebreen aan *om navolgers te zijn dergenen, die door geloof en lankmoedigheid de beloftenisse beërven.* 1 Cor. IV: 16. XI: 1. Heb. VI: 12.

V. Ten dien einde, wil hij, *dat zij zullen aanschouwen de uitkomst hunner wandeling* Hij ziet op de volharding dier trouwe opzieners tot den einde toe. Hetzij zij de martelkroon wegdroegen, hetzij zij eenen natuurlijken dood gestorven waren. Zij waren allen tot den laatsten snik toe in den geloove gestorven: 't is of hij zeide: *let op den vromen en ziet naar den oprechten; want het einde van dien man zal vrede zijn.* Het *einde van den vromen is toch beter dan hun beginsel.* Het begin en het midden van hun leven is veelzins ramp op ramp, maar 't einde is voorspoed: Vrede met God en met zich zelven. *Nu laat gij Heere*, Uwen *dienstknecht gaan in vrede naar Uw woord;* bevrijding van alle onrust, onlust, moeite en verdriet, aanvechtingen en verzoekingen, smarten en pijnen, ziekten en benauwdheden: de dood snijdt dien keten van ellende af, en maakt een einde van alle de tegenspoeden. De uitkomst dan is zegepraal en overwinning. Psalm XXXVII: 37. Pred. VII: 8. Luc, II: 29.

Bijzonder denken wij echter, dat dit *aanschouwen van de uitkomst hunner wandeling*, ziet op de doorluchtige blijken en bewijzen, welke deze hunne stervende leeraars gegeven hebben van de vastigheid huns geloofs, verzekerden staat, liefde en hemelsch verlangen

naar Jezus, van de verkwikkende en vertroostende genade des H Geestes, die zij op hun doodbed, de eene in eene meerdere, de andere in eene mindere mate genoten.

Want toch behalve dat de vertroostingen des H. Geestes in die tijden menigvuldig waren, zoo pleegt de Heere toch inzonderheid het uiteinde der vrome leeraren wel eens te kronen, zoo om te toonen, welk genoegen Hij schept in de oprechtheid en getrouwheid Zijner knechten, als om Zijne beloften te voldoen. *Het licht is voor den rechtvaardigen gezaaid, en vrolijkheid voor den oprechten van hart, want den Heere aangaande, Zijne oogen doorloopen de gansche aarde, om zich sterk te bewijzen aan degenen, welker hart volkomen is tot Hem.*

Psalm XCVII: 11.

2 Kron. XVI: 9.

Hoe wel doet dan de Apostel, als hij wil, dat de Hebreën zulke oprechte en getrouwe herders zullen *gedenken, volgen* en *op hun einde letten!*

Uit dezen hoofde vierde men oudtijds de gedachtenis der bloedgetuigen boven hunne begraafplaatsen, om de christenen ter navolging hunner volstandigheid aan te prikkelen. En uit geenen anderen grond is het, dat het godzalig leven en sterven van vele getrouwe voorgangers eertijds en hedendaags te boek gesteld is, om dus de geloovigen tot naijvering van hun geloof, en de zalige uitkomst hunner wandeling aan te sporen. Uit dienzelfden grond vind ik mijn hart en pen opgewekt, om UL. mijne vrienden die den Heere in waarheid liefhebt, een doorluchtig voorbeeld van navolging voor te stellen in den

persoon van den godzaligen en nu zaligen voorganger van Gods gemeente, dien eerwaarden en zeer geleerden man Gods D°. SICCO TJADEN, een rechtschapen *voorganger* van Gods kudde, een getrouw staatsdienaar van Koning Jezus, en een helblinkende leidster in geloof, liefde, nederigheid en allerlei christelijke deugden. Wij hebben u zijn geloofsleven en den zaligen uitkomst zijner wandeling in eene lijkrede eenigermate afgeschetst; wij beloofden toen, dat wij nog iets van zijn *verborgen leven* voor den Heere zouden aan het licht geven, en wij hadden ons al overlang van onze belofte gekweten, indien het de bezigheden van ons beroep hadden toegelaten, doch *beter laat dan nooit*: de bescheidenen zullen zich van onze goedwilligheid verzekerd houden. Eer wij tot de zaak komen, hebben wij vooraf te zeggen, dat het verhaal der volgende dingen getrokken is uit de eigenhandige aanteekeningen van onzen zaligen vriend, en wel in de latijnsche taal, in welke wij ze gaarne gelaten hadden, indien wij niet meerder de gemeene stichting der godzaligen, dan onze eigene zinnelijkheid hadden moeten beoogen. Want wij geven deze dingen aan het licht met geen ander oogmerk dan tot stichting van zulken, welke gaarne door zijn Eerw. in zijn leven gesticht werden; en die waren niet vele machtigen, wijzen of edelen, maar het dwaze dezer wereld, het verachte volk van God, doch in zijne Eerw. oogen de heiligen en de heerlijken op aarden, tot welken al zijn lust was.

Ik weet wel dat sommigen met vele dingen die hier voorkomen, zouden kunnen spotten; bijzonder als men ziet op de geringe omstandigheden en kleinigheden van zekere voorvallen; maar die hebben te bedenken, dat de overledene dit alles aanteekende voor zijne eigene opmerking, en ter gedachtenis voor zich zelven; dat deze dingen hoe gering zij ook mogen schijnen bij hem groot waren, omdat hij er een God in zag; en er veelzins deszelfs nabijheid en openbaring aan zijne ziel door ondervond, behalve dat het tot ontdekking en beschaming zou kunnen verstrekken van dezulken, die geen God kennen, nimmer met God beginnen, voortgaan of eindigen. Is er iemand, die deze dingen voor dweeperijen aanziet, die overwege in bedaardheid, waarvoor men de bevinding van de heiligen, die in zoovele omstandigheden en ontmoetingen, voor natuurlijke menschen van geen het minste belang, zoo het schijnt, echter een God zagen, en dergelijke gevallen niet alleen aanteekenden voor zichzelven, maar ze waardig geacht hebben ter eeuwige gedachtenis aan Gods Kerk over te leveren.

Zijn er anderen met vooroordeelen bezet, wier grootste wijsheid bestaat, in voorbarig te verwerpen, spotten, te bevitten, of die bestaan te smaden het bevindelijke werk van God in de zielen van Gods volk? die dienen te weten, dat het genade-werk van geloof en bekeering geenszins in de bevatting van de letter der waarheid, maar in de dadelijke bevindelijke gemenschaps-oefening met God bestaat.

En naardien zij versmaden wat zij niet verstaan, en missen wat zij niet kennen, zoo wenschte ik van harte, dat zij onder het lezen, vitten en spotten door een pijl van Koning Jezus in 't harte getroffen werden, en uitriepen: *Heere, Gij hebt mij overreed, Gij zijt mij te sterk geworden.* Dezulken zijn in waarheid deerniswaardige ellendelingen, des te onverbeterlijker, omdat zij wijs in hunne eigene oogen, en door een staketsel van boekstaven, gepaard met wangeloof, schootvrij voor de ontdekkingen en overtuigingen zijn.

Mijn oogmerk, voor zoover ik eenige innige bewustheid heb van mij zelven, is eenvoudig, om te voldoen aan het ernstig en meermalen herhaald verzoek van vele godvruchtigen, zoo hier als elders; om eenigermate te voltooijen, wat in de lijkrede wegens de uitgebreidheid der stof ondoenlijk was: alsmede, omdat die dingen onzes oordeels tot stichting kunnen dienen; zoo tot ontdekking en ontnuchtering van candidaten, die met zooveel stoutheid en onbedachtzaamheid hunne handen aan de arke des Heeren slaan, die het hedendaagsche onderscheiden prediken nabootsen, terwijl zij het hunne zoeken, en niet hetgene Christi is; wier grond van stoutmoedigheid in het prediken, loopen en draven om een opzieners-ambt, niet is de Heere, maar de verbeelding van eigen bekwaamheid, gepaard met hoogmoed en verwaandheid Onbedachte jongelingen! alsmede tot ontdekking van dezulken, die van het genadewerk rechtzinnig prediken en spreken naar de letter van het Woord, maar

in de toepassing op de onderwerpen als blinde leidslieden der blinden handelen, de rechtvaardigen bedroeven en de zorgelooze mondchristenen stijven, die met Jacobs stem op den predikstoel bouwen, wat zij met Ismaëls handen van den predikstoel afbreken

Maar vooral, het is tot uwe *opwekking*, *bemoediging* en *besturing*, het is om uwe billijke begeerten en hartelijk verlangen te voldoen, *Godzaligen!* het is om u de vermaning van Paulus, boven verklaard op het hart te drukken, geachte vrienden, dat wij ons dezen arbeid gewillig getroosten. Gij zult hierin menigmaal uwe gestalten vinden, en tevens stof van schaamte en nalatigheid. Gij zult hier aanleiding vinden tot verheffing en roem der vrije genade; die de belofte hier ook waar maakt: *Ik zal hun eenerlei hart geven.* Gij zult hier zien, hoe God gewoon is leeraren te bereiden tot dat gewichtig werk; en hoe zij langs diezelfde wegen van angstvalligheden, naarheid, red- en radeloosheid, van duisterheden, strijd, nederlaag, overwinning, geloof, moedeloosheden, twijfeling, deemoedigheid, droefheid en blijdschap, onder verberging van Gods aangezicht, weder in het licht van Gods nabijheid enz. geleid en geoefend worden, opdat zij den weg van God bij bevinding leerende, ook anderen mochten vertroosten, met de vertroostingen, waarmede zij vertroost zijn. Het was om u eene innige hoogachting in te boezemen voor *begenadigde voorgangers*, dewijl er zooveel toe behoort, zullen zij bekwaam gemaakt worden tot het werk!

Ontvangt derhalve deze bladeren met eene weetgierige gestalte, om daaruit te leeren kennen, den weg van God in Zijn heiligdom: doorbladert ze met een toegekeerd hart, om er uwe bevindingen mede te vergelijken, en ze beide te toetsen aan den onfeilbaren toetssteen van Gods woord: de Heere make onder 't lezen uw hart levendig, warm en verwijderd tot roem van Zijnen heerlijken Naam, tot bevestiging van uw geloof, ontvonking van liefde, bevordering in heiligheid en aanwas van geestelijke blijdschap!

Gedenkt er uwen waarden en nu zaligen vriend en voorganger in den Heere veel bij. Laat zijne gedachtenis bij u nimmer verrotten; vooral bij u niet, tot welke hij het Woord gesproken heeft! O hoe menigeen is er onder zijnen predikdienst en bijzondere zamenspreking ontdekt, overtuigd, bekeerd, verkwikt, getroost, verlevendigd? Gedenkt er aan. Volgt zijn geloof na, wandelt door geloof, staat naar de volle verzekering des geloofs, en zoekt door geloof te leven. Let ook op dien vromen, en ziet op dien oprechten, het einde van hem is vrede. Eindelijk gedenkt ook aan uwe voorgangers, welke gij nu nog moogt genieten, ten goede, draagt hen veel den Heere voor in den gebede, zoo 't immer tijd was om uwe voorgangeren te gedenken in den gebede, 't is nu de tijd. Gansch Nederland is Laodicea, ja een Laïs gelijk; een stil en zeker volk: de wijze maagden zijn met de dwaze in slaap gevallen; daar is geen Geest meer in onze doodsbeenderen; geen bekommering over 't

land, geen vreeze voor de dreigende gevaren, en de duistere wolken die zich rondom opdoen: intusschen ligt Dan als een slang aan den weg, als een adderslang nevens het pad, bijtende des paards verzenen, opdat de ruiter achter over valle Wij zijn Ephraims botte duif gelijk, de grauwigheid is over ons verspreid, en wij bemerken het niet. Wie zullen het volk wakker maken dan de wachters? maar ook helaas! zij komen onder dat billijk verwijt: *Gij zijt in de bressen niet opgetreden, noch hebt den muur niet toegemuurd voor Israëls huis, om in den strijd te staan ten dage des Heeren.* En wat is dat trouweloos! *Als de wachter het zwaard ziet komen, en blaast niet met de Bazuin, zoodat het volk niet is gewaarschuwd, en het zwaard komt, en neemt een ziel uit hen weg: die is wel in zijne ongerechtigheid weggenomen, maar zijn bloed zal ik van de hand des wachters eischen.* Wat is dan noodiger plicht, dan te bidden voor Neerlands wachters, ten einde zij uit den sluimer wakker gemaakt, met de bazuin aan den mond zoo luide trompetten, dat zij die in den grave zijn 't hooren, en uit hunnen doodslaap wakker worden? Gij, mijne vrienden, zult bijzonder nut daarvan trekken, dewijl alle hunne bekwaamheden zijn tot uwer stichting en geestelijken opbouw Gij weet het bij bevinding, als God Zijne priesters met gerechtigheid bekleedt, dan is 't gevolg dat Zijne gunstgenooten zeer juichen. Doch wij moeten eindigen. En gelijk wij met Paulus vermaning begonnen zijn, zoo sluiten wij met zijn heil-

wensch in ditzelfde hoofdstuk: *De God nu des vredes, die den Grooten Herder der Schapen door het bloed des eeuwigen Testaments, uit den dooden heeft wedergebracht (namelijk) onzen Heere Jezus Christus, Die volmake u in alle goed werk, opdat gij zijnen wil moogt doen: werkende in u hetgene voor hem welbehagelijk is door Jezus Christus: den welken zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid. Amen.* Hebr. XIII: 20, 21.

J. HOFSTEDE.

OP DE GEDENKSCHRIFTEN

Openende het verborgen leven van den Eerw. Heer

SICCO TJADEN

Uitgegeven door den Eerw. Heer

J. HOFSTEDE.

Zoo leeft nog TJADEN na zijn dood door zijne schriften,
Hij spreidt een balsemgeur, ofschoon naar 't graf verhuisd,
De wereld was aan hem en hij aan haar gekruist.
De hand van HOFSTEE schenkt ons deze dierbre giften.
Ziet hier Gods wonder-weg. Hij wondt en heelt de smart:
Aan 't eind is licht en vreê. Dit sterkt Gods volk in 't lezen,
Maar wekt des werelds haat: Geen wonder, want zij vreezen
Dien bliksemstraal in 't oog, dien donderslag op 't hart.

R. ALBERTHOMA.

OP DE LEVENSBESCHRIJVING

van den Eerw. en nu Zaligen Heer

SICCO TJADEN,

In zijn leven Predikant in de Nieuwe Pekel-A.

Nu ten tweeden maal in 't licht gegeven.

Zie hier ten tweede maal verrezen
Den jongen grijsaard, die voor dezen
Gelijk een ster aan 't tempeldak
Uitblonk! 't zij dat hij zweeg of sprak.
Dien leeraar, die zijn Heer ten voorbeeld
Zich stelde in alles: lang beoordeeld
Te zijn, een wonder van deze eeuw,
Een schrik voor 't helsche nachtgeschreeuw.
Die gulden mond. Dat deftig wezen;
Daar Jezus beeld was in te lezen.
Die Goddelijke lessen zoog
Waar dat hij was of henen toog.
Wiens heil'ge en Godgeleerde wijsheid
Beschaamde veler ouden grijsheid;
Die altijd leerde en werd geleerd,
Tot zich, en tot God toegekeerd.
Dat sieraad van de eerste vromen;
Wier hart hij trok met Hemeltoomen,

Verdwijnende in zijn eigen oog':
Totdat hij naar de sterren vloog.
Getuigen zoo veel honderd oogen,
En zielen die zijn lessen zogen
Als hemel-dauw, met hemellust,
Of hier, of aan een andre kust.
Getuigen zijn de Pekeldreven.
Getuige 'tgeen hier wordt beschreven
Uit liefde en plicht: ten spoor en stut
Van 't heilig zaad, in Salems hut.
Kan deugd in doen, de deugden wekken;
En boven leer en reden trekken:
Dit zeldzaam voorbeeld lokt elk een
Die wenscht ten hemel in te treen.
Des blijkt hier HOFSTEE'S zuiver pogen;
Hem eens te schetsen voor elks oogen,
Uit eigen kunde en 's leeraars schrift:
Dank zij hem voor die liefdegift.
Wie dan belust is, SICCO TJADEN
Ten baak te zien, herkauw deez' bladen;
Walgt oog en hart, aan d'ijdelheên,
Gij wordt genoopt hem na te treen.
Gelukkig die dus leere en leven
Ten spoor en voorbeeld heilig geven.
Gelukkig die dus leest en kiest,
Dat hij zich zelfs in God verliest.

J. v. BUIZEN.

EENIGE

AANTEEKENINGEN EN ALLEENSPRAKEN,

MEEST

HET INWENDIG EN VERBORGEN LEVEN VOOR DEN HEERE BETREFFENDE,

BIJEENVERZAMELD

UIT DE EIGEN HANDSCHRIFTEN VAN DEN OVERLEDENE.

De tijd en plaats zijner geboorte, anno 1693.

D°. Sicco Tjaden werd geboren in het jaar 1693, op den 12 December, met zijnen broeder Cornelius, zijnde dus tweelingen. De plaats waar hij het eerste licht aanschouwde, is Westerlee, dat met Heiligerlee één kerkdorp uitmaakt; befaamd door de Spaansche nederlaag, welke aldaar is voorgevallen op den 24 Mei 1568. Beide deze gebroeders werden naar beide grootvaders genoemd. Die van 's vaders zijde is de thans levende heer Sicco Tjaden, getrouw rentmeester van de geestelijke goederen dezer stad. Deze geboren op den 11 September 1640, in zijne jonge jaren een beroemd rechtsgeleerde, was in het jaar 1665, op den 13 Januari gehuwd met de deugdzame jufvrouw Anna Mees, zuster van den Eerw. heer

Zijne voorouders.

Georgius Mees, een beroemd en begaafd leeraar alhier, en later te Rotterdam. Uit dit huwelijk werd de vader van onzen overledene geboren, op den 23 October van hetzelfde jaar. Deze ontving den naam van Henricus, en werd, nadat zijne moeder in het volgend jaar op den 31 Juli overleden was, van zijnen heer vader met naarstige zorg opgevoed, en wegens de ongemeene bekwaamheden, die zich in hem opdeden, den Heere en Zijnen H. Dienst toegewijd. Deze zijne leeroefeningen te Groningen, Utrecht en Leiden, gelukkig ten einde gebracht hebbende, werd met toejuiching door de Godgeleerde faculteit op den 23 Augustus 1688 te Groningen onder het getal der candidaten aangenomen; en maakte in korten tijd zulk eenen goeden opgang, dat de reuk zich daarvan alom verspreidde; zoodat hij het volgende jaar op den 21 Februari beroepen, op den 16 April met lof onderzocht en goedgekeurd, vervolgens te Westerlee in den H. Dienst werd ingezegend, waarin hij zich met zoo veel wakkerheid, naarstigheid en getrouwheid tot aan zijn dood toe gekweten heeft, dat zijn naam daar nu nog in zegening is.

Vader.

Zijne hoedanigheden.

Huwelijk.

In het jaar 1691, op den 26 April, trad hij in den huwelijken staat met de godvruchtige jufvrouw Anna Margaretha Tjassens; geboren den 23 Maart 1663, dochter van den heer Cornelius Tjassens en vrouw Anna Nieuborgs. Bij deze godzalige vrouw heeft hij zes kinderen gewonnen, waarvan nu nog twee in leven zijn. De heer Cornelius H. Tjaden, medelid der gezworene gemeente, niet alleen een geleerd, schran-

Kinderen.

der en welsprekend, maar, dat de kroon spant, een eerlijk advocaat; benevens zijne godvruchtige zuster Wobbina Tjaden. Doch de Heere beroofde zijn Eerw. van deze lust zijner oogen, op den 9 April 1699. Zij stierf in het kraambed en werd in de kerk van Westerlee ter aarde besteld. Men leest daar het volgende op haar graf.

Hier rust een waarde vrouw,
Een Anna zoet van aard,
Haar man gebragt in rouw,
Haar ziele hemel vaart.

Margreta hooggenaamd,
Een paarl uit Tjassens stam.
Zij leefde zoo 't betaamt,
De Heer haar gaf en nam.

Zijne moeder.

Eene vrouw, die het getuigenis heeft, dat ze den Heere vreesde in het openbaar en in het verborgen; die eene zonderlinge lust had in des Heeren wet, om die te betrachten dag en nacht; waartoe ze ook haar gansche huis voorbeeldig aanspoorde. Zij was haren man onderdanig en zijne sierlijke kroon; 't was haar werk zijnen dienst in achting te brengen, om daardoor zielen te winnen voor den Heere. Zij bezat buitengewone hoogachting voor de genademiddelen, en maakte altijd daarvan gebruik. Zij was zorgvuldig voor hare kinderen, en wilde niet dulden dat men hun beuzelingen zoude vertellen; „zij kunnen", zeide ze, „zoo wel spreken leeren, met hun te zeggen wie hun Maker is, wie zij zijn, en wat hun plicht is, dan door

Hare godsvrucht.

ijdele vertelseltjes; temeer, omdat zij reeds verdorven zijn; waarom de meid bij het uit- en aankleeden der kinderen een vrageboekje bij zich hebben moest; waardoor zij met en door hen te leeren, zelf leerde

Bij dit alles was ze nederig, ootmoedig, goedaardig, ongelijkvormig aan de wereld, medelijdend omtrent anderen, beleefd en gedienstig omtrent allen, en voor zichzelven liefst eenzaam, met God gemeenzaam.

Beider dood.

Maar gelijk een ongelukkig kraambed de dierbare moeder wegrukte, alzoo verloren de kinderen hunnen waarden vader door nog ongelukkiger val. Want op den 14 December deszelfden jaars, des avonds de oude Ebbingepoortenbrug misstappende, had zijn Eerw. het ongeluk zoo zwaar te vallen, dat hij daaraan terstond overleed. Een zwaar verlies voor vier onnoozele kleine lammeren! Doch der weezen Vader vergoedde dit gemis; nademaal zij in hunnen goeden heer grootvader wedervonden, wat zij in hunne dierbare ouders verloren hadden. Door zijne zorg werd onze overledene al in zijn zesde jaar op de Latijnsche School gebracht, waar hij geholpen door gestadig gewoon en buitengewoon onderwijs, zulke gelukkige vorderingen maakte in de Latijnsche taal, dat hij in het jaar 1708 en dus in den ouderdom van 14 jaren student werd.

De kindsche jaren van onzen overledene.

Goede voorteekenen.

In deze zijne teedere jeugd ontdekte zich al vroeg eene zucht tot de godsvrucht en tot de middelen. Hij schepte toen al vermaak in het eenzaam wandelen, overdenken, bidden op zijne wijze, bijzonder, om de wonderen van Gods wijsheid in de schepselen te zien,

en had toen al indruk, dat het prediken geen sleurwerk zijn moest. De spranken van liefde tot de vromen deden zich toen al op, immers tot die weinigen, die hem als zoodanig voorkwamen; wier harten ook voor hem in liefde werden opgewekt. Het was toen al zijn werk God aan te bidden als zijn Vader, en zich als een wees aan Hem op te dragen.

Akademisch leven.

Zijne Leeraars.

Student geworden zijnde, gaf hij zich over aan het onderwijs van den hooggeleerden heer professor Rossal, en in het volgende jaar werd hij hoorder van den zeer begaafden heer Hulsius, en volhardde daarin tot het jaar 1710; wanneer dat licht onderging, en hij zich tot voortzetting zijner studiën op den 14 Augustus 1711 naar de hoogeschool van Leiden begaf, waar hij onder de thans nog lichtende sterren van die vermaarde hoogeschool, de heeren Mark, Fabricius en Wesselius, in den tijd van drie jaren eenen schat opleide van allerhande gewijde kennis, waaruit hij namaals zoo gelukkig oude en nieuwe dingen wist voort te brengen. Hier verkreeg hij een loffelijk getuigenis van zijne bovengemelde meesters, en zich aangevende aan de Classis van Leiden en Neder-Rijnland, werd hij aldaar proponent op den 5 November 1714. „De Eerw. Vergadering met een volkomen en algemeen genoegen ten uiterste voldaan zijnde", zoo lees ik in haar getuigenis.

Met welk eene nederige schaamte zijn Eerw. later aan zijn Akademisch leven dacht, kan men zien uit zijne aanteekeningen, waar men het volgende vindt.

Overdenkin-

„Het zijn omtrent drie jaren, welke ik te

gen op zijn Akademisch leven.

„Groningen heb doorgebracht. Wat heb ik „verrigt en wat moest ik verrigten? Op den „volgenden tijd te Leiden lettende, moet ik „bekennen, dat ik te Groningen niet geheel „ledig geweest ben. Maar wat baat het, eenen „schat te vergaderen, als men het vergaderde „niet vermeerdert, maar verliest? Wat heb „ik gedaan, dan naar nieuwe dingen om te zien, „en het nuttigste te verliezen? Maar Hij, die „uit de duisternis het licht te voorschijn brengt, „wil ook de omzwervingen uwer jeugd, o „mijne ziele! veranderen in heilzame lessen; „doch dat neemt niet weg, dat ik toen dwaas „gehandeld heb.

„Let maar op uw Akademisch leven, en „verwonder u over Gods langmoedigheid om„trent uwe hardnekkigheid. Zoek Jezus bloed, „het Waschvat van de zonden uwer jeugd. „Stort tranen over uw jeugdig lachen, daar „God u tot tranen riep! Gelukkig zij die den „naam van Godgeleerde niet eerder aannemen, „voor dat hun hart door Jezus liefde, zich „zelven ontstolen, en voor de wereld gesloten is!

„Maar zoo ik hierin voortging, de avond „zou mij te kort vallen. Vaar voort, mijn ziel, „in zuchten; herhaal het dikwerf: o, wat is het „goed, dat 'er een Jezus is. Ja, ofschoon gij „wegens uwe gedurige afzwerving en nage„jaagde ijdelheid niet genoeg wegsmelten, en „als een ellendig vat verootmoedigd kunt wor„den, zoo is er stof van roem in dien wonder„lijken God (Vergeet dit niet!) Daar gij Hem „verwierpt, heeft Hij u niet verworpen, maar „opgezocht. Wilt gij blijken? Herinner u de „steden en dorpen, die gij gezien hebt; de

„personen met wie gij verkeerd hebt; welke „getuigen gij bezit; doorlees de brieven, en „roep uit: *o gij God des aanziens!* Dat de „Akademie van mijn vaderland moest kwijnen; „dat dit Goddelijk bestuur mijne vrienden „bewoog, om mij naar Leiden te zenden; dat „ik na verloop van weinige maanden van daar „naar 's Gravendeel trok; dat ik overtuigd „terugkeerde en zoo moest blijven, ook onder „en na mijne volgende omzwervingen; dat ik, „mijzelven niet kennende, na het opstapelen „van bergen van voornemens, na zoo vele „gevaarlijke omwegen, waarin ik, ellendig jon-„geling omdoolde, nogtans telkens op nieuw „wederom geroepen werd en die stem hoorde: „*wendt u naar Mij toe en wordt behouden* Jes. XLV „*alle gy einden der aarde: want Ik ben God* 22. „*en niemand meer;* dat dit alles door Gods „heilige en machtige hand mij, toekomend „leeraar, ten beste zal gedijen, gelijk ik nu „menigmaal heb ondervonden, dat God mij „verootmoedigd heeft, door den hoogmoed mij-„ner jeugd, hopende op Zijn tijd nog te „zullen ondervinden de kracht en waarheid „van die zoete plaats: „*Ook hebt Gij mij* 2 Sam. „*gegeven het Schild uwes Heils, en door uw* XXII: 36. „*verootmoedigen hebt Gy mij groot gemaakt.*" „O! indien God u, onwaardige, ooit tot den „H. Dienst verwaardigt, zie dan deze dingen „van achteren na. Zoo Hij, die wonderlijk is „van raad, u immer uit de vreeze redt, waarin „gij nu zijt, denk dan, dat u die blijde dag „aanlicht, op welken gij waardig waart in „de hel geworpen te zijn. Als gij, o toeko-„mend leeraar, de u toevertrouwde zielen te

„vergeefs zult schijnen op te zoeken, als zij „na waarschuwingen in Gods versmadingen „voortgaan, ja erger worden; denk, denk dan: „zulk een was ik ook, en mogelijk slimmer. „De waarschuwing is aan mij niet te vergeefs „geweest; dat dan mijn eigen voorbeeld mij „diene tot een krachtige spoor van lankmoedige „standvastigheid Indien gij ooit, o mijne ziele! „een droppeltje van vertroosting ontvangt (ge„lijk gij nu geheele beekjes hebt ontvangen) „zoo ooit de Heere met Zijnen Geest door u „tot de harten van anderen spreken wil, o! „mogt gij dan op uw aangezigt vallen, en in „'t verborgen uitroepen: „o Heere, wie ben „ik, dien gij door zulke wegen, tot zulke din„gen geleid hebt! O hoe zoet zou dat zijn!"

Godvruchtige en opwekkende overdenkingen voorwaar! Aan godzalige proponenten en leeraren een voorbeeld ter navolging, en om hier bij zoo lang te blijven staan, totdat men met David geperst wordt in schaamte en verontwaardiging over zichzelven uit te roepen:

Ps. XXV : 7. „*Gedenk niet de zonden mijner jonkheid, noch mijner overtredingen, gedenk myner om Uwe goedheid wille, o Heere!*"

Te Leiden dan proponent geworden zijnde, keerde hij naar zijn vaderland terug. Hier gekomen zijnde, had hij nog geen regt doorzigt in zijne vorige wegen; hij kon nog met zijn oud gezelschap in eenen gevaarlijken vrede verkeeren. Ook zocht hij de godvruchtigen niet ernstig op; doch de goedertierene God genas hem trapsgewijze, allengskens door wonderlijke voorvallen.

Wederkomst in het vaderland in het jaar 1714.

Zijne ziekte 1715

In den zomer zes weken op eene buitenplaats vertoevende, haalde hij zich door gestadig blokken en weinig verkwikking eene ziekte op den hals, die hem eenige maanden bijbleef. Hier zocht hij 's Heeren aangezicht, bijzonder op het einde. Gedurende deze ziekte was hij steeds onder overtuiging en ondervond intusschen (zoo als hem toen toescheen) mede wonderlijke vertroostingen. maar ook las en zocht hij andere dingen. Het Hof van Woudenberg en dergelijke zoete spelingen hadden wonder veel vat op zijne verbeelding; ook was hem het Laodiceesch gezelschap niet geheel onaangenaam; hoewel hij na de ziekte veel alleen was, overwegende zijne voorgaande handelingen, en wat hem voortaan te doen stond.

en de uitwerking van die.

Middelen van geestelijken aanwas. 1716.

Onder dit woelen en worstelen beliefde het de oneindige Goedheid zijn gering licht te vermeerderen, en wel op velerlei wijzen en langs verscheidene trappen. Omtrent dezen tijd werd D⁰. L Blom, door des Heeren hooge hand alhier beroepen. Voor dien tijd verkeerde hij naauwelijks bij vromen, immers niet in de stad. Maar nu begon hij zich van het vorig gezelschap te ontdoen, en zij werden ook van hem vervreemd Hij zocht de godzaligen op, hoewel eerst heimelijk, en hij vond ze: vervolgens woonde hij de bijeenkomsten bij, en sprak met hen hartelijk. Dat genoemde godvruchtige leeraar naast zijn deur kwam te wonen, schatte hij hoog als een bewijs van Gods Vaderlijk beleid omtrent hem, en met reden, want die man Gods was hem namaals tot een vader.

1716. Zoete ondervindingen.

Dit jaar noemde hij doorgaans zijn wonderjaar, wegens de vermeerdering van geestelijk licht.

Op den 21 Februari predikte hij voor de eerste maal in het openbaar. Bij die gelegenheid ondervond hij de toestraling van het Goddelijk licht in zijne ziel.

Luk. XI: 31 De tekst was: „*De Koningin van het Zuiden zal opstaan, in het oordeel met de mannen van dit geslacht, en zal ze veroordeelen: want zij is gekomen van de einden der aarde, om te hooren de wijsheid van Salomo, en ziet, meer dan Salomo is hier.*" Het gevolg was, dat de Geest deze woorden als prikkelen en nagelen in de harten van velen indrong, zoodat zij ontroerd en bewogen werden; (om uit te roepen wat zal ik doen!) Bijzonder viel zijn oog op eene ziel, die zich van de wereld had afgezonderd, en boven de rest uitmuntte, gelijk een verhevene Cypres boven den lagen Meelboom Gelijk de eene vonk de andere gaande maakt, zoo werd zijn hart week door hare weekheid, werkzaam door hare werkzaamheid en verlevendigd door haar leven. Dit teekent hij aan en drukt het uit in een zoet gedicht:

Ter eere van Jezus, de helblinkende Morgenzon van mij en van alle Zijne kinderen.

Ik was een reiziger en worstelde in het zand;
Onkundig of 't was nacht, of 't daglicht was ontloken,
Den preekstoel ongewoon, een vuurbaak scheen ontstoken,
Om Jezus scheepje voor te lichten aan het strand.

't Was mij al gunstig, maar vooral Gods rech-
(terhand
Herstelde 't vaakrig licht, verdreef de zwarte
(spoken:
Mijn zon van boven scheen, en 't herte raakt'
(aan 't koken.
'k Zag naar beneen, en ziet door tranen overmand
Ik zie daar Delia al schreijende versmachten,
Heel anders als weleer een valsche Delila.
Dit zoetste schouwspel zal ik melden vroeg en spa:
En in mijn ouderdom dien dag denkwaardig achten.

„O dat onze stad eene geestelijke zonnestad „ware, het zoude aan geen Feniksen ontbreken! „Dit licht, dat mij bestraalde, ging zoo ras niet „onder Neen, mijne eenige Zon, de Heere Jezus „heeft mij tot Zijn zonnebloem gemaakt. Hij „is mijne vloeijendmakende zon Hij smelt mijn „hart als wasch. Hij trekt tranen van liefde „uit mijne oogen. O, oneindige bergen van wel-„dadigheden! maar ook o, ongure bergen van „ondankbaarheid! Zie daar nu aanstonds een „allerdroevigste zonnezwijm op zulk een licht! „Mijne zon werd beneveld door wolken van „zonden. Des te naarder was deze verduiste-„ring, omdat ze zeven dagen achtereen duurde; „toen brak mijn Morgenzon Jezus weder door; „deed deze nevelen opklaren, en mij uitbarsten „in mijn wederkeeren tot Hem, in deze na-„navolgende woorden, die ik hier aanstonds „heb willen ter nederzetten.

Verduisteringen.

Opklaringen.

„Groote God, tot wie anders dan tot U zal men „naderen in den gebede: Gij zijt algenoeg-„zaam, ja alleen genoegzaam. Tot wien, dan „tot u, Heere Jezus! Die de woorden hebt „des eeuwigen levens; tot wien dan tot U, met

Dankzegging.

„dankzeggingen. Gij zijt een weldoener, die mij „hebt liefgehad met eene eeuwige liefde. In „mijne gebeden en dankzeggingen straalt door „de diepte van mijne nietigheid en onmacht, „den afgrond van uwe Algenoegzaamheid, en „onpeilbare genade, daar mijne zuchtingen en „gebeden met zonde bevlekt zijn, geeft Gij mij „meer dan ik bidden of denken kan, en uwe „weldaden zijn zoo groot en oneindig, dat het „hoogste van mijne dankbaarheid is te be„kennen, dat ik te gering ben dan alle deze „weldadigheden."

1716. Op den 12 Maart van dit loopende jaar, had hij de volgende gemoedsgestalte.

Andere ondervindingen.

„Op den 8 Maart ging ik ten Avondmaal „na weinig voorbereiding, maar de onbepaalde „genade van God overtrof mijne nalatigheid „op eene oneindige wijze. Ik was op Zaterdag „en Zondag 's morgens in eene wachtende en „hijgende gestalte. En niet te vergeefs; want „ik vond Jezus! maar dit is opmerkelijk.

Van verkwikkingen.

„Onder het nemen van het brood bleef er „eene soort van dorheid in de ziele, doch „die verdween onder het drinken van den beker „der dankzegging; waaronder mijne ziele op „wonderbare wijze werd verkwikt. Het werd „mij gegund met al mijnen zondenlast en „overgeblevene verdorvenheden te berusten „in de volheid van Hem, die Zijne wonden „voor mij opende, om er in te schuilen. Het „was met mij als in den 23^en Psalm, een over„vloeijende beker. Dit licht bleef mij bij tot „op den 22 dier maand; toen zag ik, dat het een „legerdronk was, die men aan de soldaten „voor den slag tot hunne bemoediging in-

„schenkt. De machten der hel kwamen mij „bestormen met hun geweer en krijgslisten, „maar met ongewoon geweld. Jezus gaf mij „echter kracht om tegen te staan. De strijd „duurde den geheelen avond en den volgenden „nacht. 's Morgens opstaande, riep ik den Heere „Jezus aan om hulp; maar hoe krachtig „ik bad, hoe heftiger de bestrijding was; ja, „zoo geweldig en aanhoudend, als immer te „voren. Maar Jezus vermeerderde ook telkens „de kracht om tegenstand te bieden. Krachtig „werden mij de volgende bedenkingen op „het hart gebracht (*a*) Gij koopt niet dan na- „berouw, want gij moet berouw hebben of „branden. (*b*) Mij werden nadrukkelijk te bin- „nen gebracht de beloften aan den overwinnaar „gedaan. (*c*) Ja, ook Jezus bijstand uit 2 Cor. „XII : 9 : „*en Hij heeft tot mij gezegd, Mijne „genade is u genoeg; want Mijne kracht wordt „in zwakheid volbragt. Zoo zal ik dan veel „liever roemen in mijne zwakheden, op dat „de kracht Christi in my wone.*" (*d*) Door zon- „digen verwaarloost men niet alleen zijn eeu- „wig heil, maar vooral de eere des Eeuwig- „levenden Gods wordt er door geschonden, „en het bloed van Gods Zoon onrein geacht. „(*e*) Daardoor wordt de vrede der ziel ge- „stoord. (*f*) Welke vrucht hebt gij van deze „dingen, daar gij u nu over schaamt. (*g*) Wat „zou u toch tot zondigen bewegen, en wat zou „u niet van zondigen afschrikken? Ziedaar „de koorden der eeuwige liefde, de ingewan- „den van Jezus! de banden van Gods toorn, „de ketenen der duisternis! Gedenk aan het „wijf van Loth. Hoe! zal ik in den lateren

Strijd.

Tegenstand.

Openb. III: 12.

Geestelijke krijgswapenen.

„tijd des Nieuwen Testaments niet alleen „wederom zien, maar zelfs wederkeeren; ja, „niet alleen wederkeeren, maar Loths wijf „in boosheid overtreffen! God is nog dezelfde. „(*h*) Zie Gods toorn in den zieltogenden Jezus, „in den worstelenden Heiland te Gethsémané. „O! breek dien band niet. Hoe zwaarder strijd, „hoe heerlijker overwinning.

„Zoo worstelde ik, zoo keerde ik de vurige „pijlen des Satans af, gedurende den geheelen „morgentijd, maar helaas, mijne zon werd „verduisterd op den middag zelfs! Wat dan? „Ik, rampzalig vat, asch, schaduw, ja, louter „niet! begin te deinzen, te bukken, onder te „leggen. Ik gaf kamp, neen, nog niet verwon„nen. Ik werd gekwetst, maar niet doodelijk.

„Nog ben ik een soldaat en zal het blijven, „totdat ik het einde bereikt zal hebben.

„De zeer goedertierene en genoegzame Jezus „is mijn Voorvechter.

„Wonderen zijn dit. Overdenk het, gij arme „zwemmer; in u is de spreuk waarachtig: „luctor & emergo; d.i.: al worstelende steek ik „het hoofd de golven uit.

„De zon verdwijnt. Eenige kortstondige „duisterheden volgden; en in een oogenblik „was het licht. De Heere Jezus verloste mij „uit de slavernij van dien dwingeland en heeft „gezegd, dat Hij mijn Voorspraak wilde zijn. „1 Joh. 2 : 1.

„Leer hier voortaan uit, dat het strijden „nimmer onnut is; want ofschoon gij over„wonnen wordt, als gij evenwel tegen wil „en dank wordt weggesleept en gevangen „genomen, zoo is het herstel gemakkelijker.

„Neem voortaan de vlucht; dat zal koninklijk, „dat zal heldhaftig zijn. Nu heb ik geleerd, „wat het is: *„indien de rechtvaardige nauwe-„lijks zalig wordt, waar zal de goddelooze „en de zondaar verschijnen?"*

„Alsnog geen vrede met den verzoeker, „ja zelfs geen bestand. Ook begeer ik het „niet. Neen: de oorlogstrompet zal gestoken „en ik ten strijde geroepen worden. Maar „wat zal ik strijden, *die zelf niet leef door „mij zelven?* En och, of ik niet leefde, maar, „gelijk Paulus zegt, *Christus in mij!* Over-„waardig was ik tot een gedenkteeken van Gods „wraakvorderende gerechtigheid gesteld te „worden; maar o, afgrond! dat is Jezus voor „mij geworden. NB. God heeft in mij ook „opgericht een gedenkteeken, niet van wraak, „als in Loths huisvrouw en anderen, maar „van de alles en alleen overwinnende genade. „Een gedenk-altaar, wiens opschrift is: VRIJE „GENADE. Och, mogt ik nu daarvan de uitroeper „zijn! en dat voor heel de wereld vertoonen! Ik „moet nog twee gedenksteenen oprichten. De „eerste ter gedachtenis van den voorgaanden „strijd, met dit opschrift: „EBENHAEZER, tot „hiertoe heeft de Heere mij geholpen"; de „tweede met opzicht op de toekomende strij-„den, met het opschrift: „DE HEERE IS MIJNE „BANIER."

Geestelijke moed.

Hand. XVII.

Gal. II : 20.

Triomf.

Zegeteekens op te richten.

In dezen tijd werd hij verzocht op eene vacante plaats in Holland te prediken. Deze tijding ontstelde hem, gelijk doorgaans, wegens den indruk, die hij had van het gewigt der bediening; hetwelk hem echter werkzaam maakte, om met eene toegekeerde

Wordt verzocht te Koudekerk te komen prediken.

gestalte des harten tot God, Zijne Voorzienigheid te erkennen, aan te bidden en er zich aan over te geven.

Zijne heilige werkzaamheden daarom-treut.

„Och of ik (dit waren zijne overdenkingen) „niet met een bolop geloof toestemde, dat „er niets zoo gering is, dat de Jehova, die God „met Wien ik te doen heb, niet doet! Och, „of dit eene heilige kalmte in mijne ziel ver-„oorzaakte! Och sta mij bij, mijn eenigste, „mijn gestadige uithelper, Heere Jezus! Gij „hebt meer nevelen van zwarigheid verdreven. „Daarom wordt de opklaring van deze mijne „duisterheid voor Uwe stralen bewaard, o „mijn eenige Levensbron! O, laat het licht „van eene vaste en ernstige hope in mijne „ziel doorbreken! Geef zelfverloochening, on-„derwerping, en geef mij onder Uw hoogwijs „en goedertieren beleid in Uwe allerheiligste, „waarachtigste en heerlijkste wegen met goed-„keuring en lijdzaamheid te berusten. Dit „schenkende, schenkt Gij genoeg; dit weige-„rende, blijft Gij regtvaardig, en zult de Goe-„dertierenheid zelve zijn, indien Gij niet toelaat, „dat deze donkerheid met de duisterheid van „murmureeren verzwaard wordt. Het is al „goed, wat Vader doet, ofschoon Hij mij zuur „aanziet. En gij mijne ziel! hoe zijt gij zoo zon-„der noodzaak beroerd, en al te zeer ontrust? „Wat vreest gij, daar gij in de armen van Jezus „zijt! Vreest gij menschen! dat zou eene ijdele „vreeze zijn. Vreest gij voor u zelven? wel „dan vreest gij voor Jezus grootsten vijand, „die echter niet sterker dan Jezus is. Weg „dan met al het wantrouwen. Gij Heere Jezus

„kunt mij alleen overwinnen. Ik, uw vijand, „begeer overwonnen te worden.

„O, hoe zoet zal mij deze nederlaag zijn, „als ik niet, en Gij het AL zult zijn! Gij mijn „Leidsman, Koning, Profeet, Priester, Sterkte „en Psalm!

„Indien Gij de ingewanden van het Goddelijk „mededoogen niet geopend hadt, kon ik deze „dingen wel van U begeerd hebben? En dus „is het zeker dat Gij mijzelven in mij hebt „beginnen ten onder te brengen! O, vaar „voort, tot dat Ge het werk voleind hebt, dan „zal ik met dezen dood herleven, en uit deze „nederlaag voor eeuwig als overwinnaar op„staan.

„Indien de tijd om mij in Uwen oogst te „zenden voor de deur staat, geef mij eene „heilige onverschilligheid omtrent de plaats „waar gij mij zenden zult: laat Uw aanbid„delijke wil overal het kompas zijn, waar Gij „mij roept. Doch vooral, laat het liefelijk „suizen van den verlichtenden, versterkenden „en heiligmakenden Geest mij besturen. Wat „zal ik, worm en made, op dezen wachtto„ren zonder u, o allermagtigste Jezus! wat „kan ik niet doen met U, die de sterke „God zijt?

„Wat blijft er over na het werpen van „dit anker, dan gerustheid, dan vertrouwen „en blijdschap! O, al te ongestadige ziel! „Gij zeilt in eene bedaarde zee der Goddelijke „genade, en Jezus is de Stuurman van uw „boot, en nogtans roept gij: „Heere! behoud „mij, ik verga!" O al te groote ongeloovigheid! „de Scheepsvoogd is werkzaam en voert het

„kunt mij alleen overwinnen. Ik, uw vijand, „begeer overwonnen te worden.

„O, hoe zoet zal mij deze nederlaag zijn, „als ik niet, en Gij het AL zult zijn! Gij mijn „Leidsman, Koning, Profeet, Priester, Sterkte „en Psalm!

„Indien Gij de ingewanden van het Goddelijk „mededoogen niet geopend hadt, kon ik deze „dingen wel van U begeerd hebben? En dus „is het zeker dat Gij mijzelven in mij hebt „beginnen ten onder te brengen! O, vaar „voort, tot dat Ge het werk voleind hebt, dan „zal ik met dezen dood herleven, en uit deze „nederlaag voor eeuwig als overwinnaar op-„staan.

„Indien de tijd om mij in Uwen oogst te „zenden voor de deur staat, geef mij eene „heilige onverschilligheid omtrent de plaats „waar gij mij zenden zult: laat Uw aanbid-„delijke wil overal het kompas zijn, waar Gij „mij roept. Doch vooral, laat het liefelijk „suizen van den verlichtenden, versterkenden „en heiligmakenden Geest mij besturen. Wat „zal ik, worm en made, op dezen wachtto-„ren zonder u, o allermagtigste Jezus! wat „kan ik niet doen met U, die de sterke „God zijt?

„Wat blijft er over na het werpen van „dit anker, dan gerustheid, dan vertrouwen „en blijdschap! O, al te ongestadige ziel! „Gij zeilt in eene bedaarde zee der Goddelijke „genade, en Jezus is de Stuurman van uw „boot, en nogtans roept gij: „Heere! behoud „mij, ik verga!" O al te groote ongeloovigheid! „de Scheepsvoogd is werkzaam en voert het

„eene plaats gezien heb, waar men, gelijk „in eenige Hollandsche dorpen, het goede „zoekt, het was aan deze plaats. Indien ik „ooit of elders het werk van den dienst ver„richt heb, met stichting voor mijzelven en „anderen; ja indien mij immer de wonderbare „voetstappen der Goddelijke goedertierenheid „en bescherming getoond zijn, het was daar „ter plaatse en toen ter tijd. Want ik ging „derwaarts gelijk een gewond krijgsknecht „uit den strijd met den helschen verwoester; „bebloed en verwond aan alle kanten; ja, ik „ging daar onder gemis van Jezus en mij„zelven. Ik ging daar blozende van schaamte „wegens de vuile wonden, die mij de ver„zoeker had toegebracht; en ziet, ik keer „weder rood van het bloed mijner vijanden, „wit van vrede en blijdschap, in witte kleederen.

Wonderbare zegen op zijn prediken aldaar.

„Hier zag ik tranen van overtuigingen, van „liefde, van opgewektheid langs de wangen „rollen. Hier herhaalden wij het gepredikte. „Zij antwoorden, voldoen, worden opgebeurd, „en wij verheugen ons te zamen in den Heere. „Indien gij, o mijne ziele! geen ijskoud hart „in uwen boezem draagt, indien het minste „vonkje van heilige liefde nog glimt in uw „binnenste; hoe ziet gij deze dingen en ver„wondert gij u niet? Hier hoorde men kwij„nende zielen kampen, en nu de hulp van „dien EL GIBBOR, dien sterken God, zullende „ondervinden. Ginds zag men vermoeide zielen „gebukt heengaan onder den last der zonden, „terwijl hunne oogen springbronnen van tranen „waren; daar wederom anderen weenende van „onuitsprekelijke vreugde; terwijl zij de be-

gestalte des harten tot God, Zijne Voorzienigheid te erkennen, aan te bidden en er zich aan over te geven.

Zijne heilige werkzaamheden daarom treut.

„Och of ik (dit waren zijne overdenkingen) „niet met een bolop geloof toestemde, dat „er niets zoo gering is, dat de Jehova, die God „met Wien ik te doen heb, niet doet! Och, „of dit eene heilige kalmte in mijne ziel ver„oorzaakte! Och sta mij bij, mijn eenigste, „mijn gestadige uithelper, Heere Jezus! Gij „hebt meer nevelen van zwarigheid verdreven. „Daarom wordt de opklaring van deze mijne „duisterheid voor Uwe stralen bewaard, o „mijn eenige Levensbron! O, laat het licht „van eene vaste en ernstige hope in mijne „ziel doorbreken! Geef zelfverloochening, on„derwerping, en geef mij onder Uw hoogwijs „en goedertieren beleid in Uwe allerheiligste, „waarachtigste en heerlijkste wegen met goed„keuring en lijdzaamheid te berusten. Dit „schenkende, schenkt Gij genoeg; dit weige„rende, blijft Gij regtvaardig, en zult de Goe„dertierenheid zelve zijn, indien Gij niet toelaat, „dat deze donkerheid met de duisterheid van „murmureeren verzwaard wordt. Het is al „goed, wat Vader doet, ofschoon Hij mij zuur „aanziet. En gij mijne ziel! hoe zijt gij zoo zon„der noodzaak beroerd, en al te zeer ontrust? „Wat vreest gij, daar gij in de armen van Jezus „zijt! Vreest gij menschen! dat zou eene ijdele „vreeze zijn. Vreest gij voor u zelven? wel „dan vreest gij voor Jezus grootsten vijand, „die echter niet sterker dan Jezus is. Weg „dan met al het wantrouwen. Gij Heere Jezus

„kunt mij alleen overwinnen. Ik, uw vijand, „begeer overwonnen te worden.

„O, hoe zoet zal mij deze nederlaag zijn, „als ik niet, en Gij het AL zult zijn! Gij mijn „Leidsman, Koning, Profeet, Priester, Sterkte „en Psalm!

„Indien Gij de ingewanden van het Goddelijk „mededoogen niet geopend hadt, kon ik deze „dingen wel van U begeerd hebben? En dus „is het zeker dat Gij mijzelven in mij hebt „beginnen ten onder te brengen! O, vaar „voort, tot dat Ge het werk voleind hebt, dan „zal ik met dezen dood herleven, en uit deze „nederlaag voor eeuwig als overwinnaar op„staan.

„Indien de tijd om mij in Uwen oogst te „zenden voor de deur staat, geef mij eene „heilige onverschilligheid omtrent de plaats „waar gij mij zenden zult: laat Uw aanbid„delijke wil overal het kompas zijn, waar Gij „mij roept. Doch vooral, laat het liefelijk „suizen van den verlichtenden, versterkenden „en heiligmakenden Geest mij besturen. Wat „zal ik, worm en made, op dezen wachtto„ren zonder u, o allermagtigste Jezus! wat „kan ik niet doen met U, die de sterke „God zijt?

„Wat blijft er over na het werpen van „dit anker, dan gerustheid, dan vertrouwen „en blijdschap! O, al te ongestadige ziel! „Gij zeilt in eene bedaarde zee der Goddelijke „genade, en Jezus is de Stuurman van uw „boot, en nogtans roept gij: „Heere! behoud „mij, ik verga!" O al te groote ongeloovigheid! „de Scheepsvoogd is werkzaam en voert het

„oppergezag over de winden, en zal gewis de „haven der heerlijke eeuwigheid bereiken! Och „of mijne beroeping tot den H. dienst zoodanig „ware, dat ik niet twijfelde, of Gij hadt mij „geroepen! Laat mijne beroeping zuiver zijn, „en als ik geroepen ben, o God! bewaar mij „dan van bloedschulden. Ps. LI : 14—17, „Ezech. XXXIII en Exod. XXXIII : 14—16."

Zeker voorval.

Kort daarna werd hij verzocht in de stad om voor een zeker leeraar te prediken, 't welk hij aannam; doch in de kerk komende, vond hij eenen anderen op den stoel, waarop hem, ontsteld weggaande, gezegd werd, dat hij naar eene andere kerk moest gaan. Daar komende vindt hij den Leeraar, welke hem verzocht had, zelf op den stoel, en vernam daarna dat het een misvatting omtrent den tijd was.

Hieruit voorspelde iemand, dat God hier geen werk voor hem had; doch hij antwoordde:

Zijne heilige gestalte daar onder.

„God worde in mij groot gemaakt, gelijk „mijne sterkte is in Hem. Ga ik elders heen, „ik zal het niet doen dan onder Zijn geleide, „Exod. 33 : 14. Ga ik te vergeefs, Hij make „mij verloochend. Word ik beroepen, Hij zette „kracht en genade bij.

Mijn hoop op God gegrond, en worde niet (beschaamd.

1716.

Op den 14 Juni predikte hij voor den godzaligen vader in Christus Meinhard Thomas Hamrich te Lettelbert, over Ps. 68 : 19. Hoe goed en zoet hem daar de Heere was, getuigen de volgende uitdrukkingen.

Verkwikkelijke ontmoeting te Lettelbert.

„Indien ik ooit of elders in mijn vaderland

„eene plaats gezien heb, waar men, gelijk „in eenige Hollandsche dorpen, het goede „zoekt, het was aan deze plaats. Indien ik „ooit of elders het werk van den dienst ver„richt heb, met stichting voor mijzelven en „anderen; ja indien mij immer de wonderbare „voetstappen der Goddelijke goedertierenheid „en bescherming getoond zijn, het was daar „ter plaatse en toen ter tijd. Want ik ging „derwaarts gelijk een gewond krijgsknecht „uit den strijd met den helschen verwoester; „bebloed en verwond aan alle kanten; ja, ik „ging daar onder gemis van Jezus en mij„zelven. Ik ging daar blozende van schaamte „wegens de vuile wonden, die mij de ver„zoeker had toegebracht; en ziet, ik keer „weder rood van het bloed mijner vijanden, „wit van vrede en blijdschap, in witte kleederen.

Wonderbare zegen op zijn prediken aldaar.

„Hier zag ik tranen van overtuigingen, van „liefde, van opgewektheid langs de wangen „rollen. Hier herhaalden wij het gepredikte. „Zij antwoorden, voldoen, worden opgebeurd, „en wij verheugen ons te zamen in den Heere. „Indien gij, o mijne ziele! geen ijskoud hart „in uwen boezem draagt, indien het minste „vonkje van heilige liefde nog glimt in uw „binnenste; hoe ziet gij deze dingen en ver„wondert gij u niet? Hier hoorde men kwij„nende zielen kampen, en nu de hulp van „dien EL GIBBOR, dien sterken God, zullende „ondervinden. Ginds zag men vermoeide zielen „gebukt heengaan onder den last der zonden, „terwijl hunne oogen springbronnen van tranen „waren; daar wederom anderen weenende van „onuitsprekelijke vreugde; terwijl zij de be-

„loofde hulp van God ondervonden, en dus „beide schreijende van liefde. Gij, die dit ge„zien hebt, die in dezen Gods medearbeider, „ja, hoewel gering en onwaardig werktuig „zijt geweest, verwonder u over uzelven. „Gord uwe lendenen ten strijde, als een bij„zonder en openbaar persoon; als een Christen, „en als Jezus soldaat; zucht steeds: „*Leid mij „in Uwe waarheid, en leer mij, want Gij zijt „de God mijns Heils, U verwacht ik den gan„schen dag.*"

Ps. XXV : 5.

Ik vind het volgende zoet en een bewijs van zijne nederige leergierigheid.

„Mijn buuurman de van God geleerde heer „Blom, heeft mij drie dingen geleerd.

„*a.* Wanneer een natuurlijk mensch zegt: „ik ben gerust, en het is wel met mij, der„halve heb ik de volle verzekering des geloofs, „dat volgt niet. Indien iemand in een diepen „slaap verzonken ligt, terwijl het huis boven „zijn hoofd in brand staat, is die zonder ge„vaar, omdat hij is zonder gevoel?

„*b.* Wat uzelven betreft: Leer van Pau„lus, dat ge u moet onderzoeken en beproeven, „of gij in het geloof zijt; en van David, „de wijze hoe, te weten om het al biddende „voor God te doen: „*Doorgrond mij o God! „en ken mijn herte, beproef my, en ken mijne „gedachten.*

2 Cor. XIII : 5.

Ps. CXXXIX : 23, 24.

„*c.* Zoek voortaan niet wettisch, maar op „eene Evangelische wijze te handelen, dat is, „laat geene zonden u van Jezus afhouden, „maar sporen zijn, om u tot Hem te drijven"

Opstopping van 's Geestes

Wij hebben boven gezien hoe de Heere Zijnen knecht onder het prediken met de toe-

straling van 't Goddelijk licht was voorgekomen tot zijne bemoediging; maar gelijk des Heeren doen enkel wijsheid en goedheid is, zoo wilde de Heere hem ook eens bij gelegenheid tot zijne vernedering doen zien, dat natuurlijke vermogens, op zichzelven gelaten, niets zijn. Het gebeurde dat hij, op zekere plaats predikende, onder een grooten toevloed van hoorders, onder welke vele godvruchtigen waren, de Goddelijke invloeden werden opgestopt.

invloeden onder het prediken.

Visvliet.

„Ik", zegt hij, „predikte uit Ps. XCVII : 10, „maar waar was het u om te doen? o, mijne „ziele, die aan het stof kleeft? Ziedaar, het „geheugen wordt beneveld in eene zaak, mij „anders zoo gemeenzaam; mijn borst begint „te hijgen, de knieën stieten tegen een, de „voeten wankelen. Het was Gods hand, dewijl „ik niet merken kon, dat er iets van buiten was, dat mij ontstelde. Maar diezelfde „God redde mij, en mogelijk hebben het „weinigen gemerkt. Och, dat ik hieruit mogt „leeren, dien God met zuchten aan te loopen „op den predikstoel, eer er een woord op mijne „tong komt!"

Ik moet hier nog bijvoegen een staaltje van zijne hoogachting voor den dienst, niet alleen van zijne medearbeiders, maar ook van ongestudeerde personen, welke naarmate van hun licht het hunne tot opbouw van Sion zoeken toe te brengen; zonder echter voedsel te willen geven aan zelfverheffing of nijdigheid.

Zijne hoogachting en verkwikking onder den dienst van anderen.

„Op zekere plaats hoorde ik N. N.", zegt hij, „predikende op eenen hemelschen trant van Christus hemelvaart. Ik stond opgetogen en

„werd bemoedigd, onder anderen ook door „deze woorden: „Hemelschgezinde Christenen! „de kerk komt ons voor als de maan (dat is, „de ondermaansche wereld, wegens hare on„gestadigheid enz.) onder hare voeten. Een „Christen moet dan de wereld (die hij ook „daarom met voeten treedt) niet op zijn hart „hebben, dat was te lafhartig.

„Na het eindigen van de predikatie, hoorden „wij eene zoete catechisatie, en ik werd door „zijne aangename zamenspraak nog meer op„gebeurd. Mijn reisgenoot hield daarop oefening „tot in den donkeren avond, onder een grooten „toevloed van menschen Daar zagen wij de „wonderen van Gods Wet en ik werd krachtig „aangedaan door het zien van zulke brood„zoekende zielen. Vaarwel, gij profane elcusini„sche plechtigheden der heidenen; weg met den „laster dergenen, die de Christenen eertijds be„tichtten, alsof zij gastmalen als Tyëstes, „hielden. Hier in het duister vond men het „licht; en het was niet zwaar onder zulk een „schaar Jezus te vinden. Och, of ik nu te „huis, in mijne eenzaamheid wedergekeerd, met „hen zeer begeerig was naar die redelijke en „onvervalschte melk!"

Wij hoorden hem boven, blz 13, gewagen van een strijd, van zijne nederlaag en overwinning; zie hier een tweeden; daarover breidt hij zich verder uit op deze wijze.

Strijd en gezegende uitkomst.

„Nimmer kreeg ik schandelijker en duur„zamer nederlaag, zoodat de Engel, die mij „met vuisten sloeg, niet alleen trotseerde, „maar geheel gerust scheen over zijne triom„fen. Doch ook hierin waren 's Heeren paden

„majesteit; want als ik in den dwarrelstroom
„van wanhoop bijna verzwolgen was, zie daar
„de machtige Jezus ter goeder ure mij ter
„hulpe!

„Hij velt dien sterken ter neder; Hij toonde,
„dat onze zaak tot die engten nog niet ge-
„bracht was, als om meteen te leeren, dat
„Zijne oneindige genade ruimte geven kon.
„Wie zou geen troost aannemen, waar het
„Leven, de Waarheid zelve spreekt? Ik wierp
„mij neder op de aarde, ik weende, en dat
„niet te vergeefs. Ik werd getrokken, bemoe-
„digd en keerde weder. Na eene duisterheid,
„ten minste van de maand Juli, brak het 1716.
„licht door op den avond van den 9 Augustus,
„maar het straalde helderder door op den
„volgenden dag. NB. Zoo ik ooit twijfele, of
„God mijne gebeden beantwoordt of verhoort,
„zoo zal dit voorval toonen, dat mijne dub-
„bingen ongegrond en ondankbaar zijn. Des
„avonds van den 9en dier maand zag ik mijne
„sabbathzonden; ik hoopte die onder het oog
„te zullen krijgen in den Geest met Johannes
„Openb. 1. Ik bad om zielevoedsel, geschikt
„naar mijne tegenwoordige gestalte; en ziet
„in den dageraad van 's Heeren dag predikte
„D⁰. Blom, uit Rom. XIII: 12: „*De nacht*
„*is voorbijgegaan, de dag is aangekomen, laat*
„*ons dan afleggen de werken der duisternis en*
„*aandoen de wapenen des lichts.*"

„Kon er wel in den geheelen Bijbel gepaster
„woord zijn voor mij? Werp dan, o ziel, van
„nu af aan alle uwe bekommeringen op den
„Heere, want Hij zorgt voor u. Wat blijft er
„derhalve meer over, dan de klippen van

„ongeloof voortaan te mijden, die mij voorheen „zoo bang hebben gemaakt.

„Wat is er meer overig, dan dat ik uit „deze nederlaag meer onmagt geleerd heb„bende, tot den Opperstuurman mijne zuchten „zend, op Hem mijn anker werp, zoo zal „het scheepje mijner ziel beveiligd zijn. In deze „duisternis heb ik nog driewerf gepredikt. „De rest zal dag en tijd leeren; en hoe kostelijk „de tijd is zal de eeuwigheid leeren en OCH OF! „De laatste leerrede te Oostwolde heeft mij „stof van gejuich in den Heere gegeven, „dat nog niet (te weten na eene maand tijds) „ophoudt. Op Zaterdag ging ik in het eenzame, „om mijn gemoed t'huis te roepen, op den „Dullarddijk. Daar ondervond ik voor 's Hee-
Embden. „ren dag, wat het zeggen wilde, in den Geest „te zijn Ik zag de stad voor mij, maar tegelijk „de stad die fondamenten heeft. Ik zag de „wateren, maar die mij afbeeldden den weg „naar 't Hemelsch Vaderland. Meer heb ik ge„zien en gehoord, dat men beter aan den Geest, „dan aan de pen vertrouwen kan. Ten minste „mijn Wegwijzer dwingt mij uit te galmen: „Tot hiertoe hebt Gij mij geholpen"; en het „overige wordt bewaard voor Uwe machtige „armen. Zoo gaf een uiterlijke en korte be„schouwing de aanleiding, om eene geestelijke „en eeuwigdurende gestalte te mogen aan„schouwen."

Op den laatsten December, 's nachts tusschen het oude en nieuwe jaar, schreef hij het volgende.

Ps. CV: 5, „*Gedenkt Zijner wonderen, die*

Hij gedaan heeft, Zijner wonderteekenen, en der oordeelen Zijnes monds."

„Gelijk mijne reis en mijn prediken te Grijps-„kerk mij naar Visvliet trok; alzoo van Visvliet „naar Burum. Waar van daan die schakel, „dan van Hem, wiens naam is WONDERLIJK? „Ik werd van de gemeente, na het overlijden „van haren leeraar, verzocht om daar te komen „prediken. Hoewel de koortsen, die nu al „overlang mijn leemen hut verzwakt hadden, „toenamen, kon ik de begeerte echter niet „afslaan, omdat ze aan een candidaat ge-„schiedde. Ik moest derhalve gaan. Maar zoo „blind was ik niet, of ik, blinde, moest een „wegwijzer zoeken; en wien, o God! had ik „toch nevens U in den Hemel! Ik zocht der-„halve het aangezicht van den God des Aan-„ziens. Die wil bidden, moet ter zee varen. „Ik deed daarenboven eene belofte aan Hem, „dien ik voor mij begeerde als mijn Zon en „Schild: *mijn mond zou vervuld worden met „Zijn lof, en den ganschen dag met Zijne „heerlijkheid.*

Achtgeving op de allergeringste stappen der H. Voorzienigheid.

„Maar, 't was nu tijd om te gaan, dit „kon niet geschieden ter scheep, noch op „schaatsen, maar te voet op een eng pad, „met de koorts op het lijf, langs breekbaar „ijs, maar onder 't albesturend oog van Jezus. „Terwijl ik op het brooze ijs, onkundig van den „weg, niet wist werwaarts mij te keeren, ziedaar „een wegwijzer die mij in Visvliet leidt Het „is naauwelijks te gelooven, hoe ik daar werd „opgewekt door het gezelschap dergenen, die „hun huis op de Eeuwige Rots gebouwd hebben.

„Zondag te Burum predikende, zag ik in

„het eerst angstvallig tegen het werk op, „maar hoe nader de tijd kwam, hoe meer de „vrees verdween. Ik had den Opperbestuurder „mijner studiën gevraagd, of het Zijne Ma„jesteit geliefde, mij van zelfzoeking onder het „prediken te verlossen en het behaagde Hem ten „deele; want nooit was is ik in dit mijn gees„telijk werk geheel geesteloos geweest. Ik „had tot nu toe nimmer grooter zegen gehad „onder het bereiden van de stof, nooit platter „en eenvoudiger dan toen gepredikt, en even„wel nooit met minder moeite en meerder „vrucht. Dit getuigden allen, die lust tot waar„heid hadden in het binnenste. Vaart dan voor„taan wel, gij zoutelooze aardigheden van „opgesmukte taal! O, de naakte waarheid „heeft u niet van noode; zij straalt heerlijk „genoeg door aangeboren luister. Jezus heeft „u niet van noode, die de eer van harten te „veranderen, voor zichzelven bewaart; ik „wormje heb u niet meer van noode, omdat „ik alle eer onwaardig en met dit ijdele „pluimpje maar des te rampzaliger zijn zoude. „Ben ik niet genoeg verheerlijkt met dit „Engelenwerk, en niet rijk genoeg, daar ik „Jezus tot vriend heb?

„De stof was uit 2 Cor. XII : 9, „*Mijne „genade is u genoeg*". Deze woorden heeft „de getrouwe Heere Jezus mij meer dan eens „ten antwoord gegeven, wanneer ik in eene „zee van zwarigheden scheen te zullen ver„drinken, en als ik tot Hem riep, heeft Hij „meer dan eens Zijne hand toegereikt, en mij „bijgestaan met deze stem: „Mijne genade „is u genoeg". Nu gevoelde ik de vuistslagen

„van den Satan. Wat was gepaster, wat troost-
„rijker tegen zoovele scherpe doornen des
„Satans?

„Na het prediken had ik zeer zoete ge-
„stalten, ook om met den Grietman met vrij-
„moedigheid te spreken. Na een verblijf van
„vier dagen in eene naburige plaats, hoorde Visvliet.
„ik prediken, oefeningen, en werd daar ver-
„kwikt en opgebeurd. Zoo kwam ik Woensdag
„thuis, onzeker van de uitkomst, maar die
„bij God, mijnen Vader, bepaald is. Maar na
„zoovele wisselvallige ontmoetingen, wie zou
„niet denken, dat mijn gemoed te huis komende, T'huiskomende.
„omtrent den Heere geheel veranderd moest
„zijn? Wie zou het niet allerbillijkst achten, dat
„zulk een behouden schipbreukeling, voor
„zijn Verlosser leven zou (ik leef ook voor
„U, Heere Jezus, maar och, of voor u alleen!)
„Wie moet zich niet verwonderen, dat een
„ervaren schipper op de minste verandering
„in de lucht, den moed verloren geeft? Zoo
„ging het mij. Ik kom angstvallig t'huis, bij
„gevolg ook ondankbaar. Ik raak als in eenen
„maalstroom van gedachten: gij, zieke suk-
„kelaar, wordt mogelijk geroepen op eenen
„post, waar gezonde schouders meer dan ge-
„noeg aan hebben om te dragen Zij, die
„wijzer zijn dan gij, begeeren u tot leeraar,
„die nog jong en onervaren zijt — Maar staak
„een weinig uwe glibberige treden, o, in uw
„ongeluk, nogtans gelukkige ziel! Daar is
„werk voor u: eene talrijke gemeente! En
„als gij uzelven beziet, o, worm! dan is
„het alles straks wederom duister. Nog rest
„er blijder gezicht; ziet op God, den God

Zoete geloofswerkzaamheden.

„des aanziens; die u den tekst, die u uwe „studien, eene gelukkige inleiding gegund heeft. „Maar gij zijt ziek, — zie daar een geneesmees„ter. Eene talrijke gemeente, die wijzer is dan „gij? Maar God is wijzer dan zij allen Maar „gij een worm? — Doch God is algenoegzaam, „en Hij roept u toe: „wat vreest gij wormke „Jacobs?" Gij wordt geslingerd door de golven, „— maar uw Rotssteen is onveranderlijk.

Job XXXVI.

„Gij wandelt in de duisternis? Maar God „is een Vader der lichten. Wie is een leeraar, „gelijk Hij, die uit de duisternis een licht „weet te voorschijn te brengen, 't welk des „te aangenamer is, omdat het onverwacht „komt. Zie den tekst en uwe gestalte onder „het prediken; wat vreest gij, die nu meer „dan eens te vergeefs gevreesd hebt? Herdenk „den tijd, in welken gij geloften gedaan hebt „aan God, en ziet, ze zijn niet te vergeefs „geweest. Gij zijt in vreeze geweest, en de „Heere heeft u gered en Hij zou u gered „hebben zonder die vreeze; wat is er dan „over dan gejuich en roem van God! mijne „hope zal niet beschaamd worden

1 Sam XVII: 37.

„Zegt met David: „de Heere, die mij van „de hand des leeuws en beers gered heeft, „zal mij ook redden uit de hand des Filistijns."

„Dit jaar loopt vast ten einde en er zijn „nauwelijks eenige oogenblikken van over, „of men moet zeggen: „het jaar is voorbij en „gij hebt dan drie-en-twintig jaren beleefd; „en in dien tijd is er geen dag, ja geen uur „geweest zonder bewijs van deze waarheden: „Zijne genade was u genoeg. Och, of dit „laatste tijdstipje van het jaar u mogt leeren,

„dat zoovele jaren niet hebben kunnen doen
„Och of Gij, o eenige Tijd- en Studiebestuur-
„der, Heere Jezus, het mij leeren wilde! O,
„mijn ziel! wat zal ik spreken? „*Gelijk Hij* Jes.
„*het mij heeft toegezegd, alzoo heeft Hij het* XXXVIII:15.
„*gedaan, ik zal nu al zoetjes voorttreden al*
„*mijne jaren.*" Niets is er bijgevolg meer te
„doen, dan mijne geloften te betalen. Maar
„de dag is ten einde, welke vervuld moest
„zijn geweest met Gods heerlijkheid; een dag
„van afzondering is bijna vervuld geweest
„met murmureeren en angstvallige bekomme-
„ring. Ik heb tegen u gezondigd, o Heere!
„reinig mij.

O zoetste Jesu, 't Schaap bleet met bekende stem.

„Ik zondaar! maar de Heere laat zich niet
„onbetuigd. Hiervan leverde deze dag nog
„overvloedige spraak uit; o Goddelijke waar-
„heid, *De Heere zal het voorzien*! er zijn
„trappen en gordijnen in Zijne kennis O, hoe
„veilig is dat rusten! O diepten van een ziele-
„rust verstoorend ongeloof! Wie zou ooit om
„eigen voordeel wenschen dat die keten brak?
„Wat buigt gij u neder o ziel! O dwaasheid! Ps. XLII.
„Gij durft noch kunt ontkennen, dat gij op
„den weg zijt; een weg, die zijn begin nam
„in de roeping die van Boven was, en welks
„einde zekerlijk zijn zal in het zalig genot
„van de dingen die Boven zijn. Deze band
„heeft Jezus vastgemaakt; Hij, die de sleutelen
„der hel en des doods heeft, zal niet toelaten
„dat die gebroken wordt door den engel des
„afgronds. Jezus heeft den weg gebaand en

„zoo gebaand, dat hij wel eens benaauwd,
„maar nooit gesloten zou zijn; de Kruisweg
„is een Lichtweg. Derhalve: als een blinde
Joh. XIV. „naar Jezus, die de Weg, de Waarheid en
„het Leven is. Ik ben dwaas, Heere! maar
„Gij wijs; laat in mijne duisternis en in hare
„opklaring het licht van Uwe genade won-
„derbaar zijn Ik waag het dan met U, al
„ging ik ook in een dal der schaduwe des
Ps. XXIII. „doods. Leer mij maar niet te murmureeren.
„O, wat is mijn ziel een tweehoofdige Janus,
„terugziende door mijne 23 leerjaren, ja op
„de bijna 6000 jaren, waarvan ik de geruchten
„gehoord heb. Is er ooit een rechtvaardige
„verlaten gezien? En was ik dan ook voor-
„uitziende tot over het water, waar mij Jezus
„verwacht, van waar mij Jezus ondersteunt?
„Dat ik daar komen zal, weet ik, maar langs
„welke wegen, kan ik of moet ik niet weten;
„och, of ik ook niet wilde! O God! Uwe
„genade is mij genoeg. Het is mij genoeg,
„dat Gij den weg weet, die mijn Leidsman,
„ja de Weg zelve zijt; mijne geoogde blind-
„heid zal voor eeuwig in een wonderbaar aan-
„schouwen verwisseld worden. En wat is het
„dan mijne ziel, dat u zooveel onrust geeft?
„het is: gij zult misschien vinden, hetgeen
„gij gezocht hebt, van dat gij geweest zijt.
„Ja, maar gij zijt er onbekwaam toe, — maar
„ook dat weet de Heere. En o! onzalige on-
„bekwaamheid, wanneer gij uzelven eens
„oordeelen zoudt niet meer onbekwaam te
„zijn. Over zijne onbekwaamheid bekommerd
„te zijn, is de eerste trap van bekwaamheid.
„Hij, die u dien eersten trap van ootmoedig-

„heid heeft doen beklimmen, zal ook de andere „u onder de voeten brengen. Hij zal u doen „hopen, dat Jezus boven op den ladder u toe„roepen zal: „vrees niet, Ik ben met u." Voor „het overige zal ik het einde van deze dingen „afwachten van Hem, die mijn beginsel is „geweest. En hiermede maak ik van dit ge„schrift, dezen verbodsdag en dit jaar een „einde, met het volgende gedichtje:

ANNO 1717.

Waarheen me 't noodlot trekt en 's Heeren Geest (gaat voor,
In welk een loopbaan mijn Strijd-meter geeft (te rennen;
Ik volg het vaandel van mijn Heirvorst, 'k laat (me mennen,
Gerust en veilig voor gevaren op Zijn spoor.

Met Hem op weg ben ik gelukkig door en door,
En zal mij aan 't bekend landleven zoet gewennen;
Daar onder 't lommer, als een Batavier, van (dennen,
Of mirt gedekt zijn, dat de brand mij niet ver- (smoor'.

't Jaar gaat en 't ander komt, wilt gij 's tijds- (schim op heden
Zien? Sla 't nieuwsgierig oog, op 't Hof van (WOUDENBERG,
Een hersenschim weleer, mijn speelpop, los (en erg;
Nu ben ik JEZU lief met U alleen te vreden.

„Het begin en de voortgang tot hiertoe van „dit volgende jaar, zijn mij niet minder won- Anno 1717.

„derlijk dan het voorgaande, omdat Gij, Je-
„hova! onveranderlijk zijt!

„Mijn zorgdragende Hemelsche Vader ver-
„menigvuldigde dagelijks de middelen tot aan-
„was in de genade; in het bijzonder door
„het verkeer met de godvruchtigen. De stad
„heeft thans eene andere gedaante, ja ook
„ons huis in de stad; doch ons naaste buurhuis,
„of liever de albesturende Goedheid heeft mij
„een zeer aangenamen en zeer nuttigen om-
„gang verschaft met den heer Blom. Ook
„deze milde goedgunstigheid geeft mij steeds
„de overvloedigste stof van schaamte en on-
„dankbaarheid.

Vermakelijke reis naar Rolde

„Onder anderen had ik op den 4 Februarij
„het genoegen van in zijn zoetste gezelschap
„naar Rolde te reizen, waar wij zeer mild-
„dadig werden onthaald; maar dat was het
„minste, de milde Vader der lichten gaf ons
„daar overvloed van brood, dat niet vergaat,
„in gebeden, lofzangen en onderlinge zamen-
„spraken. Hier gingen wij visschen in eene
„zeer aangename beek de A. en niet te ver-
„geefs; hier zonderde ik mij in het eenzame
„af, aan den oeverboord van den zoetvloei-
„jenden stroom en wachtte mijn Jezus in. Wij
„hielden den maaltijd in een nabijgelegen
„boerenhuis, waar groot en klein vee met
„het huisgezin (dat somtijds wel uit twee of
„drie familiën bestaat) in één vertrek, zonder
„middelmuur begrepen was; dat ons een zin-
„nebeeld gaf van Noachs ark. De haard
„zonder schoorsteen was midden op den vloer,
„de rook verspreidde zich door het geheele
„huis, en de zolder was voorzien met het

Het eenvoudige Drentsche landleven, nog een overblijfsel van de gulden eeuw.

„schoonste huisraad, overvloed van vleesch.

Vergenoeging in het kleine.

„Hier aten wij als koningen, niet zonder „de zoetste saus, de honger. Te huis komende „zonderde ik mij af en ging naar eene aan„gename woestijn, waar vele ronde heuveltjes „met strooven en struvellen bezet, een groenen „doolhof uitmaakten, zeer geschikt om de aan„dacht op te wekken, waar het ook wel eens „gebeurt, dat men

Dwaalt, maar van zich zelf alleen,
Tot d'eeuwge waarheid, d'eeuwge reên.

„Hier stond ik opgetogen over de goedheid „van Hem, die mij geen woestijn was, of „een land van groote droogte. Ik bad, ik „werd bemoedigd en gesterkt in den Heere.

„Hier predikte D⁰. Blom op 's Heeren dag, „uit Matth. XX : 28: „*Gelijk de Zoon des „Menschen niet is gekomen om gedient te wor„den, maar om te dienen, en Zijne ziel te „geven tot een rantsoen voor velen*," met eene „heilige eenvoudigheid, welke ik niet zonder „vrucht hoorde. 's Namiddags was het mijne „beurt. Ik had tot mijn tekst Ps. XCVII : 10. „Wij zagen daar oude gevonden penningen, „Romeinsche lijkbussen en meer andere Rol„der-oudheden. Om kort te zijn, wij kwamen „Maandag daaraan wederom te huis. Daar vond „ik iemand mijner nabestaanden met ziekte, „ja bijkans met den dood worstelen. Ik be„zocht haar en zeide tot twee, drie malen „toe: „men moet sterven, maar eerst aan „zichzelven, zal de dood geen koning der „verschrikking zijn, enz.

„Maar ook gij, o mijne ongelukkige ziel, „zijt krank naar ziel en lichaam beide. De „koortsen hebben mij sedert een half jaar, „gedurig in- en uitwendig dermate verzwakt, „dat het aardsche huis dezes tabernakels van „dag tot dag verbroken wordt. Och, kon ik „mijne pinnen losmaken en zoo allengskens „opkramen!

„Naar ziel en lichaam krank, heb ik tot „beide een geneesmeester van doen; gelukkige „ziel dan, omdat Gij tot beide algenoegzaam „zijt, Heere Jezus! ei help mij, ellendige en „bezwijkende reiziger; o mijn Weg en Weg-„wijzer van dat ik geweest ben!

„Dan zal ik voortaan niet meer twijfelen, „of ik den Lichtweg bewandel, omdat hij „mij geen kruisweg was; maar dat is nu „valsch bevonden. O, mocht ik maar hierdoor „Uwe Heiligheid deelachtig worden!

Zeker voorval. „Daar de mensch door zijne voortdurende „ongestadigheid, in de schepselen zichzelven „zoekt door eene ondragelijke afgoderij, daarom „teeken ik dit er bij aan, als een derde post. Alle „dagen groeijen de middelen aan. Ik was „onlangs in het gezelschap van vromen. Men „sprak daar, men zong er, zij baden, maar „ik was stom; of het aan vermogens en ge-„zondheid, dan of het aan vrijmoedigheid „ontbrak, weet ik niet; ten minste als ik „mijn mond opende, bleef ik stom. Toen het „tijd van scheiden was, begon ik te spreken, „om de redenen van mijn stilzwijgen na te „sporen. Iemand zeide, dat ik te kleine ge-„dachten van mijzelven had; maar mijn hoo-„vaardig hart zeide neen. Het waren schepselen,

„maar te beminnelijker, naarmate zij hunnen „Maker nader gelijk waren Maar de vijand „mijner ziel wist dat goede in afgoderij te „veranderen, gelijk hij wel meer die list heeft. „Bitter was de vrucht mijner afgodische liefde, „omdat zij mij, die candidaat ben, stom maakte, „en die weet, dat een verloochend Christen „is een blij Christen.

„Doch God, de Vader der lichten, bragt „het licht uit deze duisternis te voorschijn. „Hij verwaardigde mij tehuis komende, vurig „te bidden, uit te zien en te wachten op den „Heere, en te werken met deze plaats: „*Maar „die den Heere verwachten, zullen de kracht „vernieuwen. Zij zullen opvaren met vleugelen „gelijk de arenden; zij zullen loopen en niet „moede worden, zij zullen wandelen en niet „mat worden.*" Nuttigheid daaruit. Jes. XL : 31.

„Och, of met het opgaan van dien dageraad, „al het onweder van mijn studeren, preken, „spreken en bidden, ja, van al mijn open„baar werk, eens bedaren mocht! En dat „kan Jezus, die de winden met één wenk „doet bedaren; maar zie toe, dat hier ook „geen adder in het gras schuilt. Och, of er „geen zelfzoeken was in het haten van deze „zelfzoekingen! Ik moet ze niet alleen haten, „omdat zij mij Gode en anderen hatelijk „maken. O, Kenner van mijn hart, wees ook „Beheerscher derzelve naar Uwen wil. Zijn „deszelfs diepten aan mijn gezicht onttrokken, „o, zij zijn nogtans niet te onttrekken aan Uw „gebied.

Godvruchtige overdenkingen op den wal.

„Dienzelfden morgen op den wal wande„lende, dacht ik: „de Heere doet het;" en

„tevens zag ik, dat deze woorden, schijnende „in het begin voor mij dor en mager, echter „uitmuntende en onnoemelijke, ja bijna alle „praktikale waarheden in zich behelzen. Bij „voorbeeld: de Heere doet het, bijgevolg: „ik moet aanbidden, prijzen, berusten, ver-„trouwen, niet vergeten, opmerken en zoo „voort. Ik zag de Harkstede met haar kerk, „en tevens, dat die en dergelijke vruchten „van eene zoetvoerige verbeeldingskracht, mij, „dezelve eertijds zonder Christus beglurende, „verstrekt hadden tot zoovele afgoden, over „welke ik nu zegepralende, een triomflied „zong uit Lodenstein, pag. 157.

Allerminnelijkste schoonheid!
Oorzaak van wat hier schoon schijnt,
Die door jaren noch gewoonheid
Min vermaakt of ooit verdwijnt.

Uw schoonheid bid ik aan; etc.
Wil ik ooit iets lieven, lieven, lieven,
Uw schoonheid bid ik aan,
Daar zal het hart eerst henen gaan.

„Tevens wenschte ik, dat al de afgoden, „die nog in het hart waren overgebleven, op „dezelfde wijze mogten verbroken worden. „Ten minste ik moet mij van vele pakken „ontdoen, eer ik mij naar Burum of elders „heen op weg begeef. Toen gaf mij de Heere „te spreken: „O, Heere! ik volg U, waar „Gij mij roept; Heere! hier sta ik, mij aan „U opdragende, in mij te roepen en te be-„kwamen kunt Gij een mirakel doen; de „HEERE doet het."

Intusschen kwam er bericht, dat de gemeente van Burum het oog op hem geslagen had, ja, dat zij geheel op hem gezet waren. Hier geraakte hij in een maalstroom van bekommering over zijne onbekwaamheid tot het predikambt.

Diepe indruk van het gewigt van den H. Dienst.

„Toen", zegt hij, „begon ik te zien, wat „ik gedaan, wat tijd en gaven ik al verkwist „had; hoe ongeschikt en onwaardig ik was „tot zulk eene edele bediening; en die ver„legenheid was niet kortstondig, maar bleef „mij lang daarna bij en werd telkens ver„nieuwd als eenige aanblik van beroeping „zich opdeed.

„Als ik mijn hart onderzocht, zag ik dat „er vrij wat te berispen was; bij voorbeeld: „kleinmoedigheid, wantrouwen, en meer„malen bijna wanhoop. Hier vandaan ook „verzuim van middelen, vrees voor kleinach„ting uit eigenliefde. En mogelijk is het daar„vandaan, dat ik meer gevoelig die zonden „beweende, die mij onbekwaam maakten tot „het uitwendige, dan die zonden, welke mij „ongeschikt maakten tot het inwendige der „bediening en des Christendoms. En was ik „nu genezen! O, Heere, doe verzoening over „de zonden mijner bekeering!

Berispelijke ongestalten.

„En ofschoon deze dingen zoo zijn, zoo „heb ik echter hoop, dat deze en die daarop „volgende droefheid naar God was, uit deze „volgende bewijzen.

Verlegenheid daarover.

„I. Hoewel ik op het droevig gevoelen van „de zonden mijner jonkheid met smarte bleef „staroogen (dat ook voor zooverre geoorloofd „was, als zij mij tot zulk een gewichtig ambt

Eenige kenteekenen van de oprechtheid dezer verlegenheid.

„onbekwaam maakten), zoo beschouwde ik „ze echter ook als zonden, en wel zoo iemand „anders, mij niet alleen onbetamelijk, maar „ook in hare vergrootende, vele en vuile om„standigheden, welke ik niet poogde te be„mantelen (zooveel ik weet) maar, voor zoo„ver zij mij bekend waren, voor den Heere „open te leggen; en och, of ik het meer en „met meer ernst, oprechtheid en geloof ge„daan had! maar ik deed het echter en Gij „waart Getuige, die mijne wegen gezien „hebt. Och, dat ik ook meer was doorge„drongen tot derzelver onreine springbronnen, „en daaruit mijne allenthalvige ellende door en „door gezien en afgenomen had! Ik kon „evenwel toen zeggen: „*ik ellendig mensch*," „Rom. 7 : 24. Ofschoon ik al mijne ellende „niet zag, wegens derzelver grootheid.

„II. Omdat ik het bloed van Gods Zoon „van noode had, tot zuivering van deze „smetten. (Gelijk ik nog hoop in die Heilfon„tein gewasschen te worden). Ik zag, dat de „onbekwaamheid, kleinmoedigheid, het wan„trouwen enz., mijne zonden waren. Ik vlood „er mede tot den goedertierenen Jezus, die „Zijne armen uitbreidde om mij te verlossen. „Ik riep om hulp tot Uwe algenoegzame ge„nade, goede Jezus! in deze zieleziekte En „dat niet eenmaal en terloops, maar menig„werf toen ter tijd, en, omdat Gij 't mij „deed doen, aanhoudend en gedurig; ja, niet „alleen toen, maar namaals, wandelde ik zelden „in het eenzaam of het kwam op dergelijke „zuchten uit.

„III. En hoewel mijn licht toen veel kleiner

„was dan nu, in het doorzien van mijne hart-
„gestalten enz zoo zag ik echter bovenge-
„melde tusschenschietende ongestalten gedurig;
„mijne kleinhartigheid, wantrouwen, heimelijk
„tegenmorren, vooral verzuim van middelen,
„die ik niet prees, maar daaronder zuchtte,
„onder welké ik mij toen en nog niet beta-
„melijk gedraag. (Omdat ik een dwaas, een
„wederhoorige ben). Nogtans zou dit de aller-
„aangenaamste boodschap zijn, die immer in
„mijne ooren en hart klinken kon: „Gij zult
„niet alleen door het bloed des Verbonds van
„deze schuld gezuiverd, maar door Jezus ge-
„nezende hand geheel van zonde bevrijd zijn.

„IV. Hierdoor werd ik na dezen hoe langer
„hoe meer verootmoedigd en klein, (hoewel
„mijn hoogmoed zich menigmaal verhoovaar-
„digde, en dan beter den naam van mistrouwen
„en kleinhartigheid verdiende). Vele hoogten
„werden ter nedergeworpen, en ik ontdekte
„hoe langer hoe meer de hoogmoed die in
„het hart schuilde. Groot werden toen in mijne
„oogen de gestalten, die ik te voren nauwe-
„lijks had willen aanzien; mijn hart zag dik-
„wijls veel dierbaarheid in eene verloochende
„en ootmoedige gestalte en in een teeder wan-
„delen voor den Heere.

„V. Menigmaal, ja, menigmaal ben ik
„gekomen als een magtelooze, blinde en on-
„waardige tot den goedertierenen Jezus (dien
„wonderbaren Leeraar!) om bovengemelde za-
„ken, en dat licht, hetwelk mij ontbrak, van
„Hem te begeeren. En naarmate ik het
„opregt, ootmoedig en geloovig kon doen,

„zeide ik van en tot mij: „*het is mij goed nabij „God te zijn*," Ps. LXXIII : 28.

„VI. Eindelijk: hoewel ik vele onderwijzers „heb gehad, en nogtans zeer onkundig ben; „hoewel in vele en boven anderen opgewekt, „boven anderen echter dor en mager ben; „hoewel Jezus mij veel en boven velen getoond „en in mij nu wonderen gedaan heeft; en ik „nogtans boven vele anderen ongeloovig, wan„trouwend, ondankbaar, verkwistend en athe„istisch ben, ofschoon Gij, Heere Jezus, „deswegens Uw aangezicht voor eeuwig voor „mij verbergen mogt, dat ik al over lang waardig „was, zoo hoop ik echter alsnu nog, en wacht „al uitziende hier voor Uwe voeten, omdat „Gij algenoegzaam zijt, Heere Jezus! Op U „(o Gekruiste) zijn mijne halflevende oogen ge„slagen; en terwijl ik vermeerdering van geloof „en hoop begeer, sluit ik met deze zielezucht: „Heere Jezus, vermeerder mij het geloove!

„Dit schreef ik zonder opzet om zoo te „schrijven, ik moest echter, omdat het God „bestuurde. En misschien zal het haast te „pas komen, en dan was het best zijne „ankertouwen in helder weêr te hebben klaar „gemaakt."

Burum vergeven.

Intusschen werd te Burum eene beroeping gedaan, waar al de stemmen der gemeente, eenige weinige uitgezonderd, op hem vielen. Doch het mogt die ongelukkige kudde niet gebeuren dezen trouwen herder te verkrijgen.

Laat ons hooren, hoe hem deze tijding aandeed

„Van dien tijd af," zegt hij, „dat ik te wor„stelen had, met de baren van wanhoop bijkans,

„(de Heere Jezus dit onweder dus besturende)
„rakende den Heiligen dienst, dien last, die voor
„Engelenschouders zelfs ontzaggelijk is, —
„van dien tijd af, zeg ik, scheen geen tijding
„mij meer te kunnen verschrikken, dan die
„van een beroep; waaruit volgt, dat ik het
„tegendeel hoorende, niet zonder eenige blijd-
„schap van die vrees kon verlost worden;
„en zoo gebeurde het ook; evenwel het smarte
„mij in mijne ziel, dat ik zien moest, dat
„die weerlooze schapen vertreden en mogelijk
„ten prooi zouden worden van dien, die daar
„met den naam van herder stond te worden
„opgesmukt. Maar wat dan? Is dit het believen
„zoo van den Oversten Herder, welaan, het
„zal ook het mijne zijn, en des te meer,
„omdat Hij machtig is hen op te bouwen, enz.
„Intusschen is Gods besturende hand, van
„het begin tot het einde, in dezen merkwaar-
„dig te zien, te verwonderen en aan te bidden;
„niet alleen dat ik (in mijzelven waarlijk zeer
„gering; och, was ik het ook in mijne eigene
„oogen!) in het algemeen van allen zoo tee-
„derlijk begeerd werd, maar behalve dit, dat
„mijn werk aldaar ook niet zonder zegen is
„geweest, niet alleen tot bevestiging der ge-
„loovigen, maar tot overtuiging en mogelijk
„ook tot bekeering van eenen goddelooze.
„Gij ziet dan, o mijne ziele, waarom gij daar
„ter plaatse moest prediken; gij ziet dan, hoe
„God ook in den dageraad van uwen dienst,
„door u heeft willen verheerlijkt worden. Dat
„Satans inblazingen voortaan zwijgen, die mij
„het tegendeel willen wijsmaken Het zou

„ondankbaar zijn 's Heeren weldaden niet te „erkennen."

Anno 1717. Nu begon zijn hart van het onweder der angstvallige zorgen allengskens te bedaren. Hij predikte nu en dan, en kwam meer voor de zaak van God uit. Nu begonnen ook de vonkjes der genade, welke de vrijmagtige God onder zijne familie ontstoken had, van dag tot dag op te flikkeren. Echter had hij tot nog toe in het huisgezin niet durven bidden. Het gezigt van eigen onbekwaamheid, waaronder hij steeds gebukt ging, drukte hem dermate, dat hij met anderen niet durfde bidden; dit ging zoover, dat hij het zoet gezelschap van Gods volk somtijds daarom mijdde, uit enkele vreeze dat zij hem dien last zouden opleggen. Doch zijn goede Leidsman genas hem ook van deze ziekte; want op zekere plaats voor een afwezend leeraar driewerf predikende, begon hij met diens huisgenooten en anderen 's morgens en 's avonds den Heere aan te roepen, en van dien tijd af heeft hij tehuis dezelfde pligten waargenomen.

Verdere voortgang.

Zijne nederigheid in het bezitten van een groot talent.

Ik moet hier tusschenbeide zeggen, dat zijn eerw. zulk een uitmuntend talent van bidden bezat, dat men daaronder veeltijds wegsmolt. En echter was er geen pligt, waartegen hij meer opzag, en waartoe hij veeltijds van zijne vrienden in het gezelschap als gedwongen moest worden. Te weten, de genade maakt de ziele klein. Hij wist dat geen woorden, maar Geest en waarheid eene biddende gestalte uitmaken, en waar het laatste ontbreekt, is het eerste maar een

klinkend metaal, en eene luidende schel; dat men tot het laatste nooit van zichzelven geschikt is, maar dat de Heere moet nederdalen in het hart en geven den Geest der gebeden.

Met eenen toespelenden spreektrant der Hoogeschool, teekende hij de volgende overdenking aan:

„De eene dag leert den anderen, en de „Heere leert in de dagen. De geleerdheid en „bekwaamheid der professoren, hun bondig „onderwijs vermeerdert het schrijfboek der stu„denten, bijzonder als met de leerzucht een „zwak geheugen gepaard gaat. Maar wie is een „Leeraar als Jehova? Welk onderwijs kan in „zeldzaamheid, zoetheid en goedheid daarbij „halen? Deze Hemelsche Akademie geeft on„telbare, zeer heilzame lessen, maar ook alleen „aan vlijtigen, opmerkenden en die niet wijs „zijn in hunne eigene oogen; wie zou dan den „veder sparen? niet ik, die zwak van geheugen, „voornamelijk in zulke stoffen, somtijds een „proefstuk geven moet (onder het opzicht „van zulk een heerlijken Voorzitter) van mijn „besteeden tijd, in zulk eene doorluchtige en „openbare gehoorplaats Wat zou de praeses „zeggen, indien zijn leerling, moetende 's mees„ters leerwijze anderen inboezemen, onder „zijn oog als een weetniet beschaamd werd? „(maar deze spreektrant is te akademisch) „Dit is mijn troost, dat Hij barmhartig is en „beter weet wat Zijn discipel vermag, dan hij „zelf. De Jehova, de Bestuurder mijner stu„diën zal den magtelooze sparen, naarmate „van kracht het werk verminderen, of naar „mate van het werk de kracht vermeerderen.

Den 9 Maart 1717.

„ondankbaar zijn 's Heeren weldaden niet te „erkennen."

Anno 1717. Nu begon zijn hart van het onweder der angstvallige zorgen allengskens te bedaren. Hij predikte nu en dan, en kwam meer voor de zaak van God uit. Nu begonnen ook de vonkjes der genade, welke de vrijmagtige God onder zijne familie ontstoken had, van dag tot dag op te flikkeren. Echter had hij tot nog toe in het huisgezin niet durven bidden. Het gezigt van eigen onbekwaamheid, waaronder hij steeds gebukt ging, drukte hem dermate, dat hij met anderen niet durfde bidden; dit ging zoover, dat hij het zoet gezelschap van Gods volk somtijds daarom mijdde, uit enkele vreeze dat zij hem dien last zouden opleggen. Doch zijn goede Leidsman genas hem ook van deze ziekte; want op zekere plaats voor een afwezend leeraar driewerf predikende, begon hij met diens huisgenooten en anderen 's morgens en 's avonds den Heere aan te roepen, en van dien tijd af heeft hij tehuis dezelfde pligten waargenomen.

Verdere voortgang.

Zijne nederigheid in het bezitten van een groot talent.

Ik moet hier tusschenbeide zeggen, dat zijn eerw. zulk een uitmuntend talent van bidden bezat, dat men daaronder veeltijds wegsmolt. En echter was er geen pligt, waartegen hij meer opzag, en waartoe hij veeltijds van zijne vrienden in het gezelschap als gedwongen moest worden. Te weten, de genade maakt de ziele klein. Hij wist dat geen woorden, maar Geest en waarheid eene biddende gestalte uitmaken, en waar het laatste ontbreekt, is het eerste maar een

klinkend metaal, en eene luidende schel; dat men tot het laatste nooit van zichzelven geschikt is, maar dat de Heere moet nederdalen in het hart en geven den Geest der gebeden.

Met eenen toespelenden spreektrant der Hoogeschool, teekende hij de volgende overdenking aan:

„De eene dag leert den anderen, en de „Heere leert in de dagen. De geleerdheid en „bekwaamheid der professoren, hun bondig „onderwijs vermeerdert het schrijfboek der stu„denten, bijzonder als met de leerzucht een „zwak geheugen gepaard gaat. Maar wie is een „Leeraar als Jehova? Welk onderwijs kan in „zeldzaamheid, zoetheid en goedheid daarbij „halen? Deze Hemelsche Akademie geeft on„telbare, zeer heilzame lessen, maar ook alleen „aan vlijtigen, opmerkenden en die niet wijs „zijn in hunne eigene oogen; wie zou dan den „veder sparen? niet ik, die zwak van geheugen, „voornamelijk in zulke stoffen, somtijds een „proefstuk geven moet (onder het opzicht „van zulk een heerlijken Voorzitter) van mijn „besteeden tijd, in zulk eene doorluchtige en „openbare gehoorplaats. Wat zou de praeses „zeggen, indien zijn leerling, moetende 's mees„ters leerwijze anderen inboezemen, onder „zijn oog als een weetniet beschaamd werd? „(maar deze spreektrant is te akademisch) „Dit is mijn troost, dat Hij barmhartig is en „beter weet wat Zijn discipel vermag, dan hij „zelf. De Jehova, de Bestuurder mijner stu„diën zal den magtelooze sparen, naarmate „van kracht het werk verminderen, of naar „mate van het werk de kracht vermeerderen.

Den 9 Maart 1717.

„Het is zeker, dat Zijn discipel Hem zal „mishagen; maar mishagende zal hij daarin „behagen, omdat hij eerst zichzelven mis„haagd heeft.

„Ik vind geen veiliger hulpmiddel tegen „de onkunde, dan om met een frisschen moed „mijne leeroefeningen te vernieuwen en van „Hem handleidingen te begeeren, die ze mij „tot hiertoe op mijn gebed, gegeven en ge„leerd heeft; ten minste deze eerste regel van „de Hemelschool weet gij, dat gij niets weet, „mijn ziele! en hoeveel gij ook moogt weten, „het meeste blijft toch verholen; maar het is „zijn oogmerk niet Zijnen leerling daardoor „den moed te benemen, maar dien te ver„meerderen; want zoo gij al de verborgen„heden had doorsnuffeld, gij zoudt er niet „een ziertje te geleerder om zijn; tenzij uw „doelwit ware, in deze allereerste waarheid „(de kennis van eigen dwaasheid) meer en meer „bevestigd te worden. Zoo gij anders handelt, „zult gij gevaar loopen van alles wederom te „verliezen. Derhalve het is hier het hoofdwerk, „onder gezigt van onkunde, van Hem wezen„lijke geleerdheid te begeeren, de begeerde zaak „werkzaam en in stilheid in te wachten, en „in het verwachte veilig te berusten. De straf „van den verloren tijd is het daaruit volgende „jammerlijk tijdverlies door verkeerde vlijt „en ijdele klachten. De hand dan van de „tafel en het hart van deze stof; want aan „de vlijt het overig uurtje van mijn leven „beter past. Waarlijk alle redevoering van „de ijdelheid der wetenschappen zou niet ijdel „zijn; alle lof der zotheid zou niet zot zijn,

„indien maar hetgeen Agrippa (van de ijdel-
„heid der wetenschappen) kwalijk geschreven,
„en hetgene Erasmus (van den lof der zotheid)
„vergeten heeft, een bovenmaansche gekruiste
„leerling van den Gekruiste verbeterde en
„aanvulde."

Op den 25 Maart op eene aanzienlijke maaltijd genoodigd zijnde, bedankte hij en ging naar buiten.

„'s Morgens," zegt hij, „ten zes ure verliet
„ik de stad en het gewoel, en ging te voet
„alleen, oordeelende, dat men Jezus op zulk
„eene wijze beter vinden kan, dan onder het
„stadsgerucht en in de trekschuit. Het werd
„mij gegund in de heenreis meer wachtende en
„hijgende te zijn, dan vindende. Ik zag de zon
„voor mij opgaan met blijdschap en verwonde-
„ring, en na zoovele voorledene ijdele beschou-
„wingen van mijne dwaasheid, zag ik daarin
„des Scheppers langmoedigheid; en zong een
„lofzang Hem ter eere, in het gezelschap van
„de leeuwerikken, die den Schepper op hunnen
„toon toejuichten Ik zag mijn voorrecht boven
„die vogeltjes, boven de groote menigte der
„uiterlijke belijders; en in mijne voorrechten
„tevens mijn plicht, enz. Ter plaatse gekomen
zijnde, waar ik wezen wilde, werd het lichaam
met koffij, maar de ziel met een drank ver-
kwikt, die de wereld niet kent; beide ziel en
ichaam verfrischt door het vrij gezicht op
een aangenaam boschje. Ik ondervond toen
n riep uit: dat deze vreugde grooter is, dan
ergenen, wier koorn en most vermenigvul-
gd zijn. Hadden zij volop, onder een gemis
n mijne Hemelspijze, mij ontbrak ook

„niets tot lichaams-voedsel, maar dat was een „toegift, niet het voorname. Dat maakte deze „spijze niet bitter, dat ze uit 's Vaders hand „kwam als een toewerpsel tot het Koningrijk „Gods en Zijne gerechtigheid, dat was de „Hemelsaus.

„Maar zult gij zeggen: Gij mist evenwel „zoo velerhande soort van offeranden voor den „buikgod? Zoo is het, maar hoe matiger „hoe lekkerder, hoe vrijer maaltijd, hoe blij-„der. Ik ondervond, dat de natuur met wei-„nig vergenoegd is, vooral indien de genade „hare metgezellin en versierster zij Ik was „vrolijk in en worstelde met Hem, met Wien „Jacob worstelde, wiens eerstgeboorterecht „en dat *alles* ik hooger schatte dan Ezaus „keurigste lekkernijen met gejuich Mijn strijd „was met een allergoedgunstigsten Tegenstre-„ver; en ik bad, Hij mogt mij overwinnen, „opdat ik dus uit mijne eigene nederlaag voor „eeuwig als overwinnaar mogt opstaan. Ik „worstelde met Hem, ten einde Hij voortaan „mij nooit toeliet tegen te streven zulk eenen, „die mij onder Zijn Herderlijk oog en hart „deed op manna weiden; kortom: is er hier „al zulk eene rust in dien Schoonsten daar, „wat zal het dan niet zijn daar Boven!

„Ik ging van daar om te doen wat het „hoofdoogwit was van deze reis. Ik had te „voren al gehoord, dat er in deze wildernis „eene fontein stond gekloven te worden Hei „gerucht liep, dat daar in eene geringe boe „renhut, eene vrouw in aanvechting was „gelijk zij het noemden. Straks waren er zo „veel docters als menschen, de eene had g

„zegd, zij moest zich wat vermaken, een an-
„der wat anders: elk naar zijn humeur, bijna
„niemand prees de ziekte, veel minder derzelver
„eenigsten Heelmeester Jezus Ik, al overlang
„begeerig zijnde om die gelukkige ellendeling te
„zien, ging nu tot haar; en nadat ik het oog-
„wit van mijne komst ontdekt had, vroeg ik
„naar de ziekte en derzelver omstandigheden;
„waarop zij antwoordde, dat zij veelmalen
„gelezen had, dat de zondaar van God ver-
„vloekt was; zij verschrikte op het geluid van
„dat woord, VERVLOEKT.

„Nu was het eens gebeurd (hetwelk, hoe-
„wel het in zichzelven dwaas schijnt, ik ech-
„te hier ter neder stel, opdat mij, toekomend
„heelmeester, geene ondervinding ontbreke) „nu
„was het eens gebeurd", zeide zij, dat ik mijn
„kleinste kind (dat nu bij den haard zat) in
„de wieg willende leggen, in mij zelven scheen
„te zeggen aan mij en mijn kind: vervloekt
„dan in G naam." Nu heb ik mij, en wat
„meer is, dat schaap (wijzende op haar kind)
„vervloekt; en dus is er voor mij niets te
„verwachten dan hel en eeuwige rampzalig-
„heid", enz. Zij voegde daar nog bij (en dat
„was mij aangenamer) dat zij al over lang
„alle hare zonden, ook de verborgenste
„hartzonden, gezien had; daar onder verlegen
„was, die betreurde; en dat zij nu nog zuch-
„tende en kirrende wachtte op den Geest der
„bekeering en der wedergeboorte.

„Hierop verwachtte zij antwoord van mij,
„en niet te vergeefs, dewijl zij het verwachtte
„van een geneesmeester, die om hulp en
„raad uitzag tot God naar boven (dat moet

„uw hoofdwerk zijn, mijn ziel, en gij zult „een herder zijn). Nadat ik haar Gods gewo- „nen weg in het bekeeren van zondaren in „het breede opengelegd, en den aard des zalig- „makenden geloofs omschreven had enz. loste „ik hare tegengeworpene zwarigheden op, onder „welke de voornaamste en zwaarste was, dat „zij dacht de zonde tegen den H. Geest te „hebben begaan. Ik verklaarde haar in 't kort „een boekje, dat zij bij de hand had: „Christens „reize naar de eeuwigheid", en ik gaf haar „twee boekjes, welke ik voor haar gekocht „had; het eene van N. S. v. Leeuwarden over „Matth. XI, het andere over de „Natuur des „geloofs." En nadat ik beloofd had haar we- „derom te bezoeken, nam ik afscheid en „keerde weder naar het vorige huis; al- „waar ik met de vrouw nog iets van den weg „des levens sprak, en haar ook twee boek- „jes vereerde, terwijl de tijd mij riep om „stadwaarts te keeren. Onderweg groette ik „iemand van mijne kennis op eene buiten- „plaats, alwaar mijn goedertierene Vader mij „verkwikte door zeer zoete gezigten van na- „tuur en kunst niet alleen, maar ook met „thee. Wat was nu billijker, dan wiens brood „men eet, wiens woord men spreekt. Ik ver- „haalde daar de woorden van de vrouw: die „ik bezocht had, roemde haar gelukkig in „haar laag hutje, boven die welke paleizen „bewonen, zoo de vreeze des Heeren daar niet „huisveste, en nam afscheid met den wensch, „dat zij eenzaam, met God gemeenzaam zijn „mochten. Zeer verkwikkelijk was mij de weg „naar de stad; het is mij ondoenlijk alle bijzon-

„derheden op papier te stellen. Blijdschap, vro-
„lijke gezangen, gebeden, alleenspraken, sterkten
„in den Heere, vernieuwing van het verbond,
„dat in der eeuwigheid niet zal verbroken
„worden. Hier vond ik op dezen eenzamen
„weg hier en daar wijkplaatsen, en als het
„ware herbergen om in te keeren. Als ik de
„lage hutjes aan den weg zag, werd mijne
„ziel met Lodenstein opgewekt, om te zingen:

„Doet mij Heer, naar Bethlehem reizen,
„Mij naar de lage hutjes troont,
„En loven doet, dat dat paleizen
„Zijn, waar gij nu onzigtbaar woont.

„In die paleizen zal ik zingen
„Op koninklijken toon een lied
„Van uwe diere lievelingen,
„De wereldlingen kennen 't niet.

„Toen ik de stad genaakte, stond ik ver-
„baasd over al het gewoel der dwazen, en
„zag mijn voorrecht. Is er hier al zooveel op
„de reize naar dien meerderen dan Salomo,
„wat zal het dan niet zijn in Jeruzalem? Hoe
„dwaas zijt gij dan o mensch, die Mozes keus
„niet doet. Hebr. XI: 25. Uwe dwaasheid zult
„gij dan eerst recht zien, als er een einde
„aan uwe en mijne maaltijden zal gemaakt
„zijn; o als dat gordijn eens opgeschoven wordt,
„wat zal dat een treurspel geven!

Anno 1717. Verdere en nieuwe bevindingen der Goddelijke goedheid.

Dit jaar leverde geene mindere proeven uit der Goddelijke goedgunstigheden aan zijne ziele dan het voorledene; daarvan schrijft hij aldus:

„Het lust mij nu wonderen te vermelden, „die God aan mijne ziele gedaan heeft, waar„van het waarachtige en levende denkbeeld „toch altijd grooter zal zijn, dan al hetgene „mijne pen daarvan heeft kunnen afmalen. „Getuige hiervan is God, die alleen wonderen „doet. Getuige is hiervan mijn geheugen; want „ofschoon tusschen de voorvallen, die ik ga „vermelden, en deze mijne aanteekening eene „week is voorbij gegaan, zoo herinner ik mij „echter levendig die zoete verkeering met „Christus en Zijne vrienden, en ik hoop door „deze herhaling dat zoete denkbeeld wederom „te vernieuwen; want om de zaak zoo te ver„halen als zij gebeurd is, zou ik op nieuw in „dezelfde bevinding moeten komen. Wonderen „waren het en genoegzame blijken van Gods „genoegzame genade, welke ik voorleden jaar „heb ondervonden, en als ik er deze volgende „bijvoeg, word ik te meer bevestigd. Och, „of die eenvoudige oprechtheid in het aan„teekenen en die heilige eerbied voor God in „het herlezen, zoovele bewijzen mogten zijn, „dat ik geen droomen vertel!

Reis naar Beilen.

„Beilen, een der beroemdste dorpen in het „landschap van Drenthe, opengevallen zijnde „door het overlijden van D⁰. W. Hofstede, „werd ik verzocht om daar te komen prediken. „Ik bad den Heere, dat Zijn Aangezichte „toch mede mocht gaan! en niet te vergeefs; „hetwelk mij deed hopen, dat er wat grootsch „te wachten was. Mijn zorgdragende Vader „beschikte mij eene gemakkelijke reis. Ik
1717. „verliet de stad op den 12 September en met „zonsondergang waren wij te Assen, alwaar

„ik onder het doorkruisen van de zoete wijk-
„plaatsen van het aangename Bosch in de
„duistere eenzaamheid het Licht vond. Het
„was hier een liefelijk Gosen, geen onver-
„makelijk voorspel van de aanstaande blijheid
„van het Beiler Kanaän Zoo ik ooit ver-
„waardigd ben geworden mijn hart voor den
„Heere bloot te leggen, over te geven, op
„te dragen enz., het was toen ter tijd. O,
„betamelijke en onberouwelijke opdracht voor-
„waar! terwijl wij met het vallen van den
„nacht Assen verlieten, en onder den blooten
„hemel drie uren voeren, eerst bij het maan-
„licht, en toen dat verdween, onder de toe-
„straling van de wonderbare en verbazende
„reeks der flonkerende sterren. O. hoe zoet
„was het mij, die gestarnten te mogen be-
„schouwen, als zoovele uitwendige edelge-
„steenten van mijns Vaders paleis en Zijne
„poorten! Mijn voerman had de beleefdheid,
„bij onze aankomst te Beilen, mij huisvesting
„aan te bieden, waar zijn broeder aanstonds
„blijken gaf, dat hij was van een verhevener
„inborst en hemelsche geboorte, zijnde een
„van die Christenen, welke al voor langen
„tijd dit dorp roemruchtig maken. Mijn lichaam
„werd door de spijs verkwikt, en mijne ziel
„door dat Ebenhaëzer. Na eenen korten slaap
„opstaande zag ik de kerk en zag overal aan
„den wand verkwikkelijke en troostrijke spreu-
„ken uit Gods woord, welke mij waren als
„druppelen op eene vermoeide ziel. Hier stond:
„Werpt alle uwe bekommeringen op den Heere
„enz., daar wederom: „Zoo God voor ons is,
„wie zal tegen ons zijn?" Het overige van

Geloofsoefening in 't Asserbosch.

Vermakelijke hemelbeschouwing.

Eerste ontmoeting te Beilen.

De kerk.

„den dag bragt ik door met wandelen, zoete „zamenspraken en studeren; den nacht zonder „slaap, doch 's morgens zonder de minste „vermoeidheid; maar integendeel was ik vol „hoop, vertrouwen en aanbidding der wonder- „bare genade, onder een aanhoudend zuchten: „Heere, wie ben ik, en wat is mijns vaders „Huis, dat ik verwaardigd word onder het „oog van den Oppersten Herder dierbare „zielen te weiden, en dat boven zoovele anderen „en op die wijze! Het was bij mij groot, „onbegrijpelijk, onverdiend Nu was het uur „daar, tot dat groote werk bepaald, en Je- „zus was ook daar, en met Hem alle dingen! „Het gaf mij moed zelfs, dat Jezus daar ook „Toehoorder zou zijn. Naar de kerk gaande „werd ik niet zeer ontsteld door de groote „menigte der hoorders, ik herinner mij echter „niet, dat ik buiten de stad immer zoovele „toehoorders gezien heb. In het werk zelf, „om met weinig woorden veel te zeggen: „de „Heere was met mij". Na den eten ging ik „naar de gewone catechisatie. Hier was mij „alles wonderlijk Zag ik op den vrager, het „was de schoolmeester, maar die het werk „verrichtte met die netheid, bondigheid, na- „druk en geleerdheid, welke men van een „leeraar mogt verwachten, welke een leeraar „zou kunnen beschamen. Lette ik op het „aantal der antwoorders, dit was zeer groot; „op den staat, daar waren vrij veel aanzien- „lijken onder; woog ik de antwoorden, zij „waren kort, doch zoo, dat men er nauwelijks „iets kon bijvoegen; zag ik op de wijze, die „was zeer zeldzaam; nademaal de meester

Werkzaamheden voor de predikatie.

Ondersteuning

Merkwaardige catechisatie van den schoolmeester.

Bloeistand van die uitgelezene gemeente.

„niemand bij den naam vragende, dan uit „dezen, dan uit genen hoek beantwoord werd, „en dat zonder de minste wanorde; beschouwde „ik eindelijk de stof, zij was ten hoogste „dierbaar: het was over de bewaring, welk stuk „naar de orde van den heer Mark behandeld, „mij toen zeer gewenscht voorkwam, omdat ik „de zaak dien dag zoo merkwaardig onder„vonden had. Na het eindigen van deze oefe„ning geraakte ik in het gezelschap der aan„zienlijken, en hoorde daar eene de taal „Kanaäns spreken. O, afgrond van genade! „Ik kon toen hare edele keus zien. Met het „vallen van den avond verwachtte mij ten „huize van bovengemelden meester eene uit„gelezen christenschaar, boven mijne ver„wachting talrijk. Hier spraken wij over ver„scheidene stoffen, maar uitgebreid over de „redenen, waarom God de heiligmaking in „dit leven onvolmaakt laat blijven. Hier be„schouwden wij van verre Satans krijgslisten, en „een ervarene oude vader in Christus, bragt „veel licht bij. Zoo sleten wij den avond en „een gedeelte van den nacht, en nadat wij „een lofzang gezongen en gebeden hadden, „verliet ik dat allerzoetste dorp Beilen, en „ging in het gezelschap van een zoet reisge„noot te voet naar Halen, en hoorde daar „mede buiten verwachting Kanaäns taal. O, „wat is het heilig en veilig altijd van „den tegenwoordigen Heere te spreken, „die overal de Zijnen heeft, en die het „weet te maken, dat het nooit te ver„geefs geschiedt. Van daar gingen wij naar „Assen, waar wij onder nuttige zamenspraak

Broeders in Christus een hart en ziel.

„ten zeven ure aankwamen. Maar wat daar
„gesproken, gezien en gehoord is, poogt
„mijne bezwijkende pen te vergeefs af te schil-
„deren. Het waren wonderen, die ik nimmer
„te voren ondervonden heb! O, dien dag, de
„gelukkigste van allen, die mij van den goe-
„dertierenen Vader te voren gegund zijn!
„Ik zal er met een flauw penseel iets van
„afschetsen. Nauwelijks was ik daar in het ge-
„zelschap der vromen, of wij geraakten in
„eene vrolijke zamenspraak van Jezus, den
„Oversten Leidsman, gepaard met lofzangen,
„gebeden enz. Allen die daar ter plaatse den
„weg naar den Hemel hadden verkoren, vloei-
„den te zamen; een zoet gezelschap voorwaar!
„Hier was ik niet te vergeefs. Veel was hier
„te spreken tot bevestiging, versterking, licht-
„geving der allerzoetste schaapjes van Chris-
„tus. Ik moet de zaak van den beginne ophalen.
„Een halfjaar geleden was alles hier in eene
„diepe rust, maar sedert en binnen dien tijd
„zijn er velen bekommerd geworden over hunne
„zaligheid! Zulk een beginsel van eene zeer
„gewenschte verandering scheen wat grootsch
„te beloven; maar de tegenpartijder sliep
„niet; neen de tegenstrevers waren veel. Onder
„deze plunderaars en klippen werd dit scheepje
„geslingerd, waarin een liefelijk gedeelte van
„Jezus kleine kudde was ingescheept; het
„worstelde, maar het stak het hoofd uit de gol-
„ven, omdat Jezus aan het roer zat. In dezen
„benaauwden tijd beliefde het de H. Voor-
„zienigheid mij ellendig jongeling daar ter
Ps. VIII : 3. „plaatse te brengen, „*om uit den mond der*
„*kinderkens en der zuigelingen sterkte te grond-*

„*vesten om Zijner tegenpartijen wille, om den*
„*vijand en den wraakgierigen te doen ophouden.*"

„Onbewegelijker moest iemand zijn dan
„een rotssteen, die niet tot deernis bewogen
„werd, door de zuchten van die teedere schaap-
„jes, welke lilden onder de klauwen van ver-
„scheurende en opslokkende wolven. Maar
„Jezus goedertierenheid zegepraalde over den
„tegenstand en vergoedde alles met Zijne ver-
„troostingen aan de ziel. Het was onder Zijne
„besturing, dat wij te zamen vergaderd, ons
„verlustigden in aangename zamenspraken van
„den allerzoetsten Heere Jezus, en dat ik met
„iemand die binnen kwam, over dit werk in twist-
„geding geraakte; hetwelk op eene bijzondere
„wijze van God gebruikt werd tot moedgeving
„en versterking van deze verblufte lammeren.
„Ik zwakke jongeling, bestreed de verdedigde
„en zoo zeer geprezene uitspanningen, en zoo
„als men zeide, gekkernijen, die betamen en
„wat meer van die soort is, welke, allen op
„te tellen te lang zou zijn. De uitkomst was
„gezegend; want na zeer heftigen strijd, bij-
„zonder in het begin, bezweek de tegenpartij
„allengskens, ja werd beschaamd, bestorven,
„stom, en knersende op de tanden, en op
„zichzelven vertoornd, stond hij op, groette
„ons allen en ging weg. Zoo was Jezus Naam
„WONDERLIJK. Wat ons betreft, wij stonden
„verbaasd over de groote werken Gods, en
„kwamen eenparig overeen, om den Heere
„daarvoor te loven. Ik weet niet, dat ik ooit
„zoo gebeden heb. Op het gebed volgden lof-
„zangen ter eere van dien Rechtvaardige.
„En de Heere bevestigde de harten van die

„kleinen krachtdadig door deze overwinning. „Ja, sedert groeiden zij in aantal gedurig aan. „De overige avondtijd was mij zoet, en ik „was meer verlegen om te zwijgen dan om „te spreken, dewijl ik nimmer te voren met „zooveel verwijdering des harten en vaardig- „heid gesproken had. Het was nu de vierde „nacht, die ik bijkans slapeloos had doorge- „bracht, en evenwel had ik nimmer minder „slaaplust. Doch hier was Gods hand onder. „Na gebeden tot God nam ik afscheid en keerde „naar de stad, verbeidende wat God doen „zal. Hij alleen hebbe van dit alles de eere, „Amen".

Zijn levendigheid en ijver.

Ziedaar een voorbeeld van geene gemeene of koele liefde, met eene heilige gisting, een vuur van hittigen ernst, voor de eer, de belangen en de zaak van Jezus! Steek er den spot vrij mede, onzinnige wereld! Gij kent dit niet. Laat het u tot naijver verwekken, godvruchtige leeraars en proponenten! Laat de ijver voor Gods Huis u verslinden. Zoo vaak Jezus zaak en volk verdrukt wordt, laat dan de ijver gaande worden om het voor hen op te nemen, u in de bres te stellen en die zaak te verdedigen. Zoo was David Ps. CXIX : 139, *„Myn yver heeft my doen vergaan, omdat myne wederpartyders Uwe woorden vergeten hebben."* Zoo deed Elia 1 Kon. XIX : 10, *„ik heb zeer geyverd voor den Heere, den God der Heirscharen"* Gewisselijk zulke vurige kolen, van binnen oprecht en louter, van buiten van de asch der menschenvrees gezuiverd, geven een afstralend licht

en warmte, om de verkoude liefde van anderen op nieuw te ontsteken.

De Heere kroonde ook deze echte getrouwheid met nieuwe ontdekking Zijner goedertierenheid, gelijk uit het volgende blijkt.

„Ter eere van Christus, die mij met Zijne „weldadigheden dag aan dag overlaadt.

„Wat het zij na wolken en duisternissen „den wederkeerenden Jezus te aanschouwen; „wat het zij onder Zijne koesterende stralen „de krachten te vernieuwen, dat heb ik onder- „vonden op den 26 April dezes jaars. De „zoetigheid van de gestalte, die ik toen onder- „vond, kan ik met geen pen beschrijven; „ik moet er echter stamelende iets van aan- „teekenen. Op den wal wandelende, zag ik „de N. kerk, waar ik kort te voren gepredikt „had. Hier werd ik in den ondoorgrondelijken „afgrond van mijne voorrechten ingeleid; „terwijl de goedertierene Jezus mij verwaar- „digd had, mij zoo gunstig te onderschragen „onder het prediken, Zijn oog over mij te „houden en al mijne zonden uit te delgen, „welke ik zag dat vele en gruwelijk waren. „Hierbij kwam de overdenking van vrije „genade, waardoor Hij zich in mij verheerlijken „wilde langs wonderlijke wegen. Ik verstond „toen beter dan ooit te voren, wat het is, „vrije genade te hebben ten blijvend opschrift „zijner zielsbehoudenis. Ik verstond het toen „beter zeg ik, omdat ik volkomen gevoelde, „dat ik het niet kon verstaan; want ik scheen „door dien afgrond verzwolgen te worden.

Verkwikkelijke gestalte.

1717.

„Al voortgaande ontmoette mij eene menigte „van weeskinderen. Dit gezicht verlevendigde

„en vernieuwde de bevestiging van de boven-
„gemelde waarheid: omdat Jezus mij geen
„wees had gelaten. Ik was mijzelven nu
„niet meer, maar Gods eigendom, Wiens
„raad voortaan te dienen mijne vrijheid zijn
„zou, enz.

„Onder anderen kwam het mij klaar voor,
„dat het zinnebeeld van een Christen en van
„mijzelven was: een mensch voorzien met
„twee oogen, door Gods wonderlijk bestel,
„het eene oog, waarmede hij naar de wereld
„enz uitziet, dat van dag tot dag moet ge-
„sloten worden, opdat het regte oog, waar-
„mede hij God ziet, die alleen onze oogen waar-
„dig is, meer geopend en scherpziende wordt.
„Geheel anders dan de wereld, welke zich
„met beide oogen in het beschouwen van
„zichzelven niet verzadigen kan, enz. In-
„tusschen stak de maan haar glanzig hoofd
„ter kimmen uit; het was mij een levendig
„bewijs voor Gods wonderbare en algemeene
„Voorzienigheid, waardoor ik nederdaalde tot
„de bijzondere ook omtrent mij Dit deed mij
„eene blijde hoop scheppen voor het toeko-
„mende en mij in vurige gebeden opdragen tot
„des Heeren dienst, werwaarts Hij mij roepen
„mocht, met eene zielezucht, dat Hij mij
„eindelijk eens tot een Christen maken wilde,
„dat is, teeder voor Hem levende, enz Ein-
„delijk, ik was nauwelijks van den wal ge-
„treden, of ik hoorde met ontzetting de vloe-
„kende jongens op de straat, hetwelk mij den
„afstand tusschen den hemel en de hel leerde.

„Vervolgens van zekere plaats weder tehuis
„komende, zag ik klaar mijne verkeerde werk-

„zaamheden omtrent de gaven; wier gemis mij „smartelijk was, welke ik met groote heftigheid „begeerde, en als ik ze ontvangen had, wederom „ontkende door eene hoovaardige nederigheid. „O, veracht dan toch die kleine dingen niet!

„Eenige dagen daarna nam ik twee predik-„beurten te Rolde aan, den 6 en 10 Junij; „ik reisde wederom naar mijn klein huisje „te Westerbroek, waar ik nu woon; alwaar „ik op aanstaande Hemelvaart aannam te pre-„diken. De verhoogde Heiland sta mij, die „spreken zal, en hen, die hooren zullen, bij, „opdat Zijne kracht en genade in ons ver-„hoogd worde. Wat die dag baren zal, wat „de overige, weet ik niet, en hier kan ik „veilig onkundig zijn; eindigende zeg ik: „Wat buigt gij u neder o mijn ziele?"

„P. S. Dit werk is verrigt niet alleen met „vermaak, maar ook met vrucht; en ik kom „weder tehuis met eene innige wensch: dat „ik Paulus zin mag gelijkvormig worden, die „vergetende wat achter was, zich uitstrekte „naar hetgeen voren was.

Die Jezus te vriend heeft is rijk genoeg.

Zoo bragt hij den zomer door met lust en leven, wandelende in het licht en de vertroostingen des H. Geestes De herfsttijd zal ons een oogst van stichtelijke opmerkingen verschaffen, indien wij de moeite willen nemen, om de volgende dingen te overdenken.

„Naardien de algenoegzame genade van „God onberouwelijk is, en Zijne zegeningen „nimmer van andere volgende verstoken blij- Aanmerkingen

Bevestigd door „ven, ten einde de vrijmagtige God door „de volgende ons leeren zoude regt ge„bruik van de vorige te maken, bij gebrek van „welke wij ellendig stof, gelijk de kleine „kinderen, die met een mes spelen, ons met „Gods weldaden zelf omhals zouden brengen. „Alzoo zal ook een geloovige het zaad der „genade in zich vruchtbaar gevoelen, zoo hij „maar recht opmerkende is en zich te binnen „brengt, dat hij uit Jezus volheid genade „om genade, genade tot genade, genade voor „genade ontvangt. Indien ik dit ooit met be„vinding heb opgemerkt, is het gebeurd in „de reis, waarvan ik nu eene beschrijving „doen zal. Mijne vorige reis naar Beilen, „waarvan ik boven gewaagde, bracht deze „voort naar Assen, alwaar ik aangenomen „had te prediken den 10 October. Ik verliet „de stad Vrijdags te voren in het gezelschap „van eenen moeijelijken en al te snapachtigen „voerman. Ik kreeg echter aanleiding door „het zien weiden van eene aangename kudde „schapen in de woeste landstreek, om hem „den Oversten Herder Jezus aan te prijzen; „onder welk zinnebeeld ik verstaanbaarder was „aan dien onwetende. De weg was moeilijk, „wij wisten hem niet, want het was pik „duister, en het regende gestadig; maar de „paarden vonden den weg, door het bestuur „van Jehova, hunnen Meester, die Zijne „lankmoedigheid aan mij bewees; want, zoo „ras ik veilig over gekomen was, viel mijn „voerman in een sloot, waaruit men den „wagen met veel moeite redden moest.

De reis naar Assen. 1717.

Moeijelijke tocht.

Bewaring-

„Nadat ik uit dien dood verlost, en allengs-

„kens weder bijkwam, en 's nachts door eene „zoete rust verkwikt werd, ging ik daags „daaraan mijne of liever Christus schaapjes „opzoeken. Het is mij onmogelijk al de merk- „waardige omstandigheden van deze reis te „melden. Ik vond hen vergaderd, mij ver- „wachtende, opdat wij met eenparigheid des „harten den Heere Jezus zouden inwachten. „O, zoete ontmoeting dergenen, welke de „Allerhoogste uit der hoogte in liefde ineen- „gestrengeld heeft! Na den maaltijd ging ik „naar het Bosch, om het aangezicht van den „onveranderlijken Jehova te zoeken; en be- „geerig om de waarheid van die belofte te „ondervinden: „Ik zal u raad geven, Mijn „oog zal op u zijn". Jezus, mijn beproefde „wegwijzer, had mij Zondags te voren deze „plaats getoond, toen ik te Westerbroek de „algenoegzame genade verkondigde; alwaar „ik, drie dagen vertoevende, ondervond, dat „Jezus mij kon bekwaam maken tot den „predikdienst, en om zielen voedsel te geven. „Uit het bosch wederkeerende, vond ik Chris- „tus lammeren op nieuw bijeen; met welke „ik (mij dikwijls afvragende: waartoe ben ik „hier?) bad, sprak, zong, zoodat de weer- „klank van al onze redewisseling de echo „was: „o, die zoete Jezus!" eene zoete taal, „opborrelende uit het eenvoudig hart van „eenvoudigen; maar vooral was ons de avond „aangenaam, daar wij ons bereidden voor „den volgenden dag des Heeren. Wij hoopten „op wat grootsch, en ik kon nauwelijks weg- „gaan, en, ofschoon ik des anderen daags „prediken moest, kon ik, vertrokken zijnde,

„mij van wederkeeren nauwelijks bedwingen.
„Zoet was mij ook een goed gedeelte van
„den nacht in de eenzaamheid, dewijl Jezus
„mij verwaardigde te belasten: „weid Mijne
„lammeren." O, hoogadelijk ambt! O, beste
„kenmerk van Jezus liefde. „Simon, Jona
„zoon hebt gij mij lief?" Onder deze beden-
„kingen stond ik 's morgens op, ziende mijne
„voorregten boven zeer velen, ook godge-
„geleerden van grooten naam, bij voorbeeld:
„Rutherford, wiens edele zucht was, aan drie
„of vier herdersjongens boodschappen te mo-
„gen doen van den Heere Jezus. Onder het
„werk zelve heb ik dan ondervonden, dat
„ik sinds twee jaren zoo menigmaal heb
„ondervonden, en daarom zoo bezwaarlijk
„niet behoorde geloofd te worden: te weten
„dat de Heere met mij was. Welaan, zie daar
„den weg, die God met u houdt, o in het
„onzekere al te veel dobberende ziel! en be-
„antwoord menigmaal deze vraag: wat zoekt
„gij? zoo uzelven; och, of gij uzelven nooit
„vond; want daar schuilt een adder in het
„gras. Och, of gij uwen Heirvorst danken
„konde, welke u, hoovaardige, zulke uiterlijke
„predikgaven niet verleend heeft, opdat men
„u maar tamelijk prijzen zoude; ja geloofd
„zij de Heere, dat Hij alles bijna, wat Hij
„u gegeven heeft, voor uwe oogen verbergt.
„Die Huisvader weet best, wat Hij Zijne
„kinderen geven of weigeren moet. De gaven
„zijn menigmaal als suikerbanket in de hand
„van kinderen. Dat is de ware eere, welke
„op genade volgt. „*De Heere zal genade en*
„*eere geven*". Zou het eene koninklijke spruit

Kenmerk van Jezus liefde.

Rutherfords edele zucht.

Ps. LXXXIV: 12.

„aan hare afkomst nadeelig zijn, omdat zij „hare teedere kindsheid in een boerenhut had „doorgebragt? Het zou niet alleen den nijd der „wangunstigen verminderen, maar ook zij zelf, „onkundig van hare geboorte, zou minder „gevaar loopen van hoovaardij. Maar indien „gij Christus zoekt (en hoe overwaardig is „Hij om gezocht te worden!) wat klaagt gij „dan? Hij is gevonden van u, dien gij niet „zocht; Hij zal nog al meer gevonden wor„den, die u heeft zoekende gemaakt. Maar „Hij zal ook alleen gevonden worden in Zijn „eigen weg; het is dan tijd van dit zijd„paadje weder te keeren, op den rechten „weg, die nog lang is.

„De tekst was bemoedigend en hartster„kend, genomen van Paulus voorbeeld. Maar „(o dwaasheid) ik schaam mij bijkans van „Hem hier te melden, denwelken ik mij niet „geschaamd heb zoovele duizenden open te „leggen. O, wat moeten er al hoogten ter „neder geworpen worden door mijnen Jezus, „en toch wie is een Leeraar gelijk Hij? „Nadat ik mijn werk met lust verrigt had „en tehuis gekomen was, ging ik naar het „Bosch om Hem te loven, *die groote dingen* „*aan mij gedaan heeft, Hij die magtig is, en* „*heilig is zijn Naam.* Vandaar keerde ik „weder tot de zoete, juichende schaapjes van „Christus, onder welke ik vier van Beilen „vond, en meer vreemden, in dit zoet ge„zelschap te voren van mij niet gezien. Zoo „wit waren deze velden om te oogsten. Het „vertrek was vol, en ik ging aan het spreken „en bidden. Daarop vroeg ik wat het oogwit

Luc. I: 49.

„van deze bijeenkomst zijn moest, enz. On-
„der anderen sprak ik breedvoerig van deze
Ps. XCVII: 11. „woorden: „*Het licht is voor de rechtvaardigen*
„*gezaaid en vrolijkheid voor de opregten van*
„*harte.*" Wij volhardden in dit werk tot aan
„tien ure, en na gezongen en gebeden te
„hebben, scheidden wij. Intusschen moest ik
„dezen en genen beloven na den maaltijd
„weder te komen, hetwelk doende, vond ik
„het gezelschap verminderd, maar daarom des
„te aangenamer, en om kort te zijn, wij
„bragten een gedeelte van den nacht in deze
„oefeningen door, en niet te vergeefs. 's An-
„deren daags voornemens zijnde naar Rolde
„te gaan, hield mij de Heere door den regen
„te Assen. Dien geheelen dag was ik ten
„huize van H. en Christus was in het midden
„van ons. Zoet was onze zamenspraak over
„den zondvloed, en de weinigen daaruit be-
„houden; over Davids laatste zwanenzang
„2 Sam. XXIII, over het geheele LIV hoofd-
„stuk van Jesaia; over de woorden van
„Christus Joh. IV: „*Indien gij de gave Gods*
„*kendet enz.*"; over het twaalfde hoofdstuk
„der Openbaring. Nooit had ik zulke diepten
„dan toen in Gods Woord gezien; nooit, bij
„mijn weten, over Schriftuurplaatsen op zulk
„eene wijze gesproken, en nimmer was ik
„onder het lezen of spreken zoo verkwikt,
„bijzonder over het 54 hoofddeel van Jesaja.
„'s Avonds gingen wij naar het huis van B.,
„om in het nasporen der groote dingen Gods
„voort te gaan; alwaar ik na het gebed iets
„ondervond, dat ik nog eens had onder-
„vonden. Te weten, ik was in het gebed niet

„geheel koud, maar ook aanhoudende; maar „aanstonds na het eindigen werd ik als van „eene hoogte plotseling ter neder gesmeten, „en door vele en verkeerde redekavelingen „ginds en herwaarts geslingerd. Ik was gelijk „iemand, die met schrik uit den droom op„springt, en naar de reden zoekende, kon „ik geene vinden. Dit kan ik echter zeggen, „dat ik, behalve de diepten des Satans, hier „giste, dat de oorzaak was het venijn van „eigenliefde, te meer omdat ik zeer lang „bad, en daar van daan deze redeneringen: „mogelijk is dit en dat niet nauwkeurig ge„zegd, mogelijk iets dat de gedaante van een „ijdel verhaal der woorden heeft en dat niet „geschikt is om te behagen. O, gruwelen! „Ik sprak er eenigzins van in het lieve ge„zelschap; en daarop kregen wij een zeer „ruim veld om te handelen van Satans krijgs„listen en de verborgene schuilhoeken van „het hart, en dit was niet onnut. Vervolgens „van verscheidene dwaasheden onder het bid„den, en van de regte wijze van bidden. „Daar van daan werden we overgevoerd „tot Gods onveranderlijkheid, en hare regte „beschouwing uit Jes. 54 enz. Leerzaam was „deze avondstond, of laat ik liever zeggen „deze nacht; want de dageraad begon door „te breken. Na eene korte rust nam ik af„scheid van dit zoet gezelschap, en nadat „wij onze knieën gebogen, en elkander alle „heil toegewenscht hadden, ging ik heen; „doch eer ik vertrok, ontmoette ik ter regter tijd „zekere huismoeder, welke weende, overtuigd „was, klaagde over de zorgeloosheid van haar

„haar hart en bad, dat ik nog een weinig „vertoeven wilde Ik deed dit, vermaande haar, „drong Jezus aan, loste hare zwarigheden „op; gelijk ook mijn reisgenoot deed omtrent „de dienstmaagd, welke ook over haar staat „verlegen was en met haar vrouw kermde en „weende. Het was eindelijk tijd om te gaan, en „nadat wij den Heere gedankt hadden, wiens „wegen hier zoo wonderbaar waren, scheidden „wij. Ik ging in het gezelschap van een Beiler „vriend naar Rolde, en op weg spraken wij „over die opmerkzame plaats Zach. 4, „wie „veracht den dag der kleine dingen?" Waarop „wij vele dingen aanmerkten die onze aandacht „waardig waren. Ik moest verbaasd staan over „zoo vele ijdele zorgen; zoo vele bergen van „zwarigheden, zoo vele afgronden van be-„nauwdheden; maar tot hiertoe overgekomen „en uit den weg geruimd.

„Wat dan voortaan te doen? Is er wel eenige „reden van vreeze, dat God die u tot hiertoe „geholpen heeft, of in wil of in magt ver-„anderen zal, of is er in mij, die geholpen „ben, daarom mindere waardigheid? Zoo ja, „nogtans zal Hij, die de grootste dingen met „een alvermogenden wenk bestuurt, niet op-„houden magtig te zijn in uwe zwakheid. Hij „de regeerende en besturende oorzaak van het „voorledene, zal het ook blijven voor het „toekomende. Te weten dat vrijmachtig en „aanbiddelijk welbehagen van dien Heilige „zal om zichzelfs wil niet laten varen het „werk Zijner handen, Zach. 4 : 8. O, aange-„name vertroosting voor Christenen, die de „wonderen der wereld zijn! Onze ledigheid is

„Jezus volheid (zeide die dochter in het huis „van H.) Nu er zulke zwarigheden zijn, nu „moeten wij ja wel naar Jezus toe. Weg „dan met die bekommernissen, die het Jezus „moede maken, vaarwel gij angstige klein-„moedigheid, ik heb u al lang genoeg ge-„huisvest, het was immer al overlang mijn „zucht:

'k Zal volgen en ik vlucht, waar 's Heeren Geest mij roept.

„Och, of dit geschrift niet enkel op papier, „maar in mijne ingewanden geprent bleef!

„Ik zag toen in het voorbijgaan diezelfde „plaats nabij Rolde, welke ik voor zestien „weken, toen ik aldaar driemaal predikte, „bezocht had; maar met een ander gemoed, „met andere zorg en met mij nu niet meer „bekende bekommeringen. Toen weergalmde „die plaats van klachten: hoe ik bidden zou „in het huis aldaar; ik zag er tegen aan, als „tegen een bliksemenden berg. Maar wat zegt „gij nu, arme sukkelaar? God heeft het u „geleerd, en meermalen in eene groote bij-„eenkomst uit den mond van een kindeken „Zijne sterkte gegrondvest. Wat dan? Heeft „God alleen deze nevelen willen verdrijven, „deze zwarigheid wegnemen, en niet tevens „alle andere? Over Rolde reisde ik naar huis, „en op weg was mij niets wonderlijker, dan „de bovengemelde wonderen te overdenken. „En dus keer ik weder onder het oog van „den goedertierenen en lankmoedigen Jehova „in mijne kamer. En waartoe heeft de Heere

„mij dit laten ondervinden en op papier stellen; „die God, die u geen wees gelaten heeft; „waartoe anders, dan ten einde het slot van „dit geschrift en van zoovele wonderen zou „zijn dat van den 97 Psalm, alwaar na het „melden der bewaring van den Heere, die „regeert, vs. 12 het besluit is: „*Gij recht-„vaardige verblijd u in den Heere en spreekt „lof ter gedachtenis Zijner* HEILIGHEID".

Voor vromen is gezaaid
Een Licht, wiens troost men maait,
Want blijdschap spruit na smerten,
Den mensch opregt van herten.
Gij die rechtvaardig zijt
Weest in den Heer verblijd,
Spreekt ter gedachtenis
Van dat Hij Heilig is;
Belijd zijn lof altijd.

Derde reis naar Drenthe.

Tot hiertoe hebben we hem vergezeld in deze twee merkwaardige reizen; nu zullen wij er nog eene derde bijvoegen, wederom naar hetzelfde gewest en niet minder gedenkwaardig.

„Gelijk het opteekenen van gedenkwaardige „ondervindingen aan den eenen kant velerlei „misbruik onderhevig is, zoo is het aan den „anderen kant wederom van zeer groote nut-„tigheid als men ze wel weet toe te passen, „en daartoe de beste stof uit te kippen. Over-„waardig is die stof, welke de bijzondere „weldaden van God ten onderwerp heeft, „en die de allerduidelijkste proeven der Voor-„zienigheid en bijzondere bewaring uitlevert, „welke derhalve ook een bijzonder gebruik „van besturing kan hebben in den geheelen

„levensloop, het Christendom en de bedie-
„ning. Zijn deze dingen waar? dan is het nu
„mijn tijd om te schrijven, gelijk de volgende
„stof overbodig leeren zal. Het is de derde reis
„naar Drenthe, welke ik nu ga vermelden;
„niet minder merkwaardig dan de twee voor-
„gaande. Het was op den 1 December dezes 1717.
„jaars, dat naar de gewoonte van het land-
„schap een bededag gehouden werd, wegens
„op nieuw ontstokene pest onder het rundvee,
„en tegelijk was op dienzelfden dag (o, on-
„heilige devotie!) de rekendag. Dingsdag, op
„den laatsten November, Groningen verlatende,
„zag ik aanstonds in den aanvang mijner reis,
„met verwondering de goede Voorzienigheid
„in het regeeren van het weder, hetwelk
„daags te voren zoo onstuimig was, dat mijne
„vrienden voor mij bekommerd waren. Doch
„de Heere schikte het geheel anders; het
„was eene aangename lucht, en ik ging
„nu en dan tot vermaak te voet. Wij kwa-
„men ten vier ure te Assen, alwaar ik na
„eenige verkwikking genoten te hebben, na
„het overdenken der stof naar bed ging, tot
„een edeler reis wederopstaande. Op Woens-
„dag daarna, na voorbereiding en vol van
„hoop, klom ik ten negen ure op den predik-
„stoel, en ik ondervond de ondersteuning van
„Hem, die het onderwerp van mijne leerrede
„was. Hier was eene talrijke vergadering van
„aanzienlijke toehoorders, maar Christus was
„ook Toehoorder, o, welk een Toehoorder!
„Schepsels staat wat uit het licht! uit naam
„van dien Toehoorder riep ik de ellendige
„toehoorders toe: „*Wendt u naar Mij toe en*

„haar hart en bad, dat ik nog een weinig „vertoeven wilde Ik deed dit, vermaande haar, „drong Jezus aan, loste hare zwarigheden „op; gelijk ook mijn reisgenoot deed omtrent „de dienstmaagd, welke ook over haar staat „verlegen was en met haar vrouw kermde en „weende. Het was eindelijk tijd om te gaan, en „nadat wij den Heere gedankt hadden, wiens „wegen hier zoo wonderbaar waren, scheidden „wij. Ik ging in het gezelschap van een Beiler „vriend naar Rolde, en op weg spraken wij „over die opmerkzame plaats Zach. 4, „wie „veracht den dag der kleine dingen?" Waarop „wij vele dingen aanmerkten die onze aandacht „waardig waren. Ik moest verbaasd staan over „zoo vele ijdele zorgen; zoo vele bergen van „zwarigheden, zoo vele afgronden van be-„nauwdheden; maar tot hiertoe overgekomen „en uit den weg geruimd.

„Wat dan voortaan te doen? Is er wel eenige „reden van vreeze, dat God die u tot hiertoe „geholpen heeft, of in wil of in magt ver-„anderen zal, of is er in mij, die geholpen „ben, daarom mindere waardigheid? Zoo ja, „nogtans zal Hij, die de grootste dingen met „een alvermogenden wenk bestuurt, niet op-„houden magtig te zijn in uwe zwakheid. Hij „de regeerende en besturende oorzaak van het „voorledene, zal het ook blijven voor het „toekomende. Te weten dat vrijmachtig en „aanbiddelijk welbehagen van dien Heilige „zal om zichzelfs wil niet laten varen het „werk Zijner handen, Zach. 4 : 8. O, aange-„name vertroosting voor Christenen, die de „wonderen der wereld zijn! Onze ledigheid is

„Jezus volheid (zeide die dochter in het huis „van H.) Nu er zulke zwarigheden zijn, nu „moeten wij ja wel naar Jezus toe. Weg „dan met die bekommernissen, die het Jezus „moede maken, vaarwel gij angstige klein-„moedigheid, ik heb u al lang genoeg ge-„huisvest, het was immer al overlang mijn „zucht:

'k Zal volgen en ik vlucht, waar 's Heeren Geest mij roept.

„Och, of dit geschrift niet enkel op papier, „maar in mijne ingewanden geprent bleef!

„Ik zag toen in het voorbijgaan diezelfde „plaats nabij Rolde, welke ik voor zestien „weken, toen ik aldaar driemaal predikte, „bezocht had; maar met een ander gemoed, „met andere zorg en met mij nu niet meer „bekende bekommeringen. Toen weergalmde „die plaats van klachten: hoe ik bidden zou „in het huis aldaar; ik zag er tegen aan, als „tegen een bliksemenden berg. Maar wat zegt „gij nu, arme sukkelaar? God heeft het u „geleerd, en meermalen in eene groote bij-„eenkomst uit den mond van een kindeken „Zijne sterkte gegrondvest. Wat dan? Heeft „God alleen deze nevelen willen verdrijven, „deze zwarigheid wegnemen, en niet tevens „alle andere? Over Rolde reisde ik naar huis, „en op weg was mij niets wonderlijker, dan „de bovengemelde wonderen te overdenken. „En dus keer ik weder onder het oog van „den goedertierenen en lankmoedigen Jehova „in mijne kamer. En waartoe heeft de Heere

„mij dit laten ondervinden en op papier stellen; „die God, die u geen wees gelaten heeft; „waartoe anders, dan ten einde het slot van „dit geschrift en van zoovele wonderen zou „zijn dat van den 97 Psalm, alwaar na het „melden der bewaring van den Heere, die „regeert, vs. 12 het besluit is: „*Gij recht-„vaardige verblijd u in den Heere en spreekt „lof ter gedachtenis Zijner* HEILIGHEID".

Voor vromen is gezaaid
Een Licht, wiens troost men maait,
Want blijdschap spruit na smerten,
Den mensch opregt van herten.
Gij die rechtvaardig zijt
Weest in den Heer verblijd,
Spreekt ter gedachtenis
Van dat Hij Heilig is;
Belijd zijn lof altijd.

Derde reis naar Drenthe.

Tot hiertoe hebben we hem vergezeld in deze twee merkwaardige reizen; nu zullen wij er nog eene derde bijvoegen, wederom naar hetzelfde gewest en niet minder gedenkwaardig.

„Gelijk het opteekenen van gedenkwaardige „ondervindingen aan den eenen kant velerlei „misbruik onderhevig is, zoo is het aan den „anderen kant wederom van zeer groote nut-„tigheid als men ze wel weet toe te passen, „en daartoe de beste stof uit te kippen. Over-„waardig is die stof, welke de bijzondere „weldaden van God ten onderwerp heeft, „en die de allerduidelijkste proeven der Voor-„zienigheid en bijzondere bewaring uitlevert, „welke derhalve ook een bijzonder gebruik „van besturing kan hebben in den geheelen

„levensloop, het Christendom en de bedie-
„ning. Zijn deze dingen waar? dan is het nu
„mijn tijd om te schrijven, gelijk de volgende
„stof overbodig leeren zal. Het is de derde reis
„naar Drenthe, welke ik nu ga vermelden;
„niet minder merkwaardig dan de twee voor-
„gaande. Het was op den 1 December dezes 1717.
„jaars, dat naar de gewoonte van het land-
„schap een bededag gehouden werd, wegens
„op nieuw ontstokene pest onder het rundvee,
„en tegelijk was op dienzelfden dag (o, on-
„heilige devotie!) de rekendag. Dingsdag, op
„den laatsten November, Groningen verlatende,
„zag ik aanstonds in den aanvang mijner reis,
„met verwondering de goede Voorzienigheid
„in het regeeren van het weder, hetwelk
„daags te voren zoo onstuimig was, dat mijne
„vrienden voor mij bekommerd waren. Doch
„de Heere schikte het geheel anders; het
„was eene aangename lucht, en ik ging
„nu en dan tot vermaak te voet. Wij kwa-
„men ten vier ure te Assen, alwaar ik na
„eenige verkwikking genoten te hebben, na
„het overdenken der stof naar bed ging, tot
„een edeler reis wederopstaande. Op Woens-
„dag daarna, na voorbereiding en vol van
„hoop, klom ik ten negen ure op den predik-
„stoel, en ik ondervond de ondersteuning van
„Hem, die het onderwerp van mijne leerrede
„was. Hier was eene talrijke vergadering van
„aanzienlijke toehoorders, maar Christus was
„ook Toehoorder, o, welk een Toehoorder!
„Schepsels staat wat uit het licht! uit naam
„van dien Toehoorder riep ik de ellendige
„toehoorders toe: „*Wendt u naar Mij toe en*

Jes. XLV : 22. „*wordt behouden*"; meteen die stof toepassende „naar tijdsgelegenheid. Na de predikatie werd „ik van een zeer aanzienlijk heer ten eten „verzocht; ik ging er, en mij ontbrak geen „spijze voor de maag of lekkernijen voor het „oog, maar voedsel voor de ziel en vrijmoe- „digheid om van Christus te spreken. Ik „zeide dan na gedankt te hebben, het hof vaar- „wel; ik koos een stal en de schuilhoeken „van het Asserbosch. Van hier in het gezel- „schap der godvruchtigen komende, handelden „wij naar tijdsomstandigheid van de bededagen, „hoe men die best waarnemen moet enz.

„Ook liet Jezus zich daar niet onbetuigd. „Den volgenden Donderdag aan zeker huis „ten eten zijnde, leerde de bevinding dat Au- „gustinus zeggen waar is: „het valt moeijelijk „onder de menigte Jezus te vinden". Van daar „naar Rolde gaande, was mij de volgende „Vrijdag aangenamer, omdat hij eenzamer „was en doorgebragt werd met wandelen, „bidden, nuttige zamenspraken en voorbe- „reidingen tegen Zondag Bijzonder is het „gedenkwaardig dat ik 's avonds onder de cate- „chisatie van den leeraar, over het hoofdstuk „in Mark., sprekende over de besluiten, won- „derbaar werd opgewekt naar ziel en lichaam. „Het werd mij gegund derzelver eeuwigheid, „onveranderlijkheid en wijsheid te zien, te „prijzen en goed te keuren, en daarmede „waren al mijne zorgen en bekommeringen „op de vlucht. Het was onstuimig weer, maar „eene heldere zielskalmte onder de zoete stra- „len mijner zon; hiermede ging ik slapen,

Zijne stichting onder den dienst van D^e. J. S. v. Hermkhuizen.

„en hiermede ontwaakte ik in het bloozen van „den dageraad.

„Ik begaf mij des Zondags vroeg op weg; en „ondervond (dat hier te verzwijgen zou schan- „delijk zijn) eene onverwachte verandering van „weder; dit heb ik driemaal op deze reis „ondervonden. Eer ik uitging, was het weer „vervaarlijk en maakte de wegen bijna on- „bruikbaar; maar nauwelijks had ik mij op „weg begeven, of ziedaar zulk eene onver- „wachte en aangename verandering. Merk „dit op mijn ziel, als gij in den dienst van „God bezig zijt; het is de Heere der Heir- „scharen die dit doet. Ten acht ure te Assen „komende, bood ik mij aan de regeering „van Beilen aan die de plaats vergeven „moest; en Gij mijn God! zaagt, dat ik „het deed als in een droom en ongaarne. Gij „zijt ook getuige geweest van ons oogmerk; „Gij zijt machtig, om uit de duisternis het „licht voort te brengen, reinigt mij van mijne „verborgene afdwalingen, o Gij, Wiens genade „mij tot hiertoe genoeg was! Ik ging te voet „naar Beilen, en bragt den avond door in „de voorbereiding tot het werk, en vond op „'s HEEREN DAG ondersteuning van onder eeu- „wige armen op verscheidene wijze. Ten tien ure „op stoel komende, zag ik geen minder aantal „van hoorders, dan de eerste maal, maar had „meerdere vrijmoedigheid en bekwaamheid in „het spreken, ook meerder leiding des Geestes „(welke ik verklaarde). 's Namiddags hoorde „ik weder de zoete catechisatie van den school- „meester, en na het eindigen daarvan werd „ik van allen op het onverwachtst verzocht

Opmerking.

Zijne teederheid van conscientie.

Tweede leerrede te Beilen.

En verdere ontmoeting.

„iets tot gemeene stichting te spreken, daar „ik achteraf staande, nauwelijks van koude „kon spreken. Hier geraakte ik in een zelfstrijd „van vrees en eergierigheid, maar kort van „duur waren deze woelingen, omdat de Jehova „daarvan de aanschouwer was Hij dreef ze „beide op de vlucht, en verwekte in de plaats „daarvan hartelijke liefde om te willen stichten, „en deze schaapjes van Jezus te weiden, daar „zij om zielevoedsel riepen. Deze lust ging „gepaard met vertrouwen op de genade van „mijnen Heere, welke mij tot hiertoe genoeg „geweest is. Het was een wonder, dat zulk „een vreesachtige, onder zulk een groot aantal „van toehoorders, want daar waren er mogelijk „wel tweehonderd, onder zoovele, die meer „dan gemeen geoefend waren in kennis, gemoe- „digd en met blijdschap, evenwel zulk een groot „werk durfde te ondernemen Doch de Heere gaf „te spreken met bekwaamheid en zegen voor mij „en mijne hoorders. Derhalve zou het eene „zeer hoogmoedige ondankbaarheid zijn, in „het vervolg in zulke ontmoetingen te willen „tegenstribbelen. Het stuk van de H. Schrift en „van den godsdienst was de stof van 's meesters „verhandeling geweest, en in de verklaring „van het laatste stuk had hij kort getoond „het onderscheid tusschen reformatie in leer „en leven, en tevens het gebrek van het „laatste onder ons. Dit zeer nuttig onderwerp „breidde ik nog verder uit en drong het aan: „namelijk de noodzakelijkheid van hervorming „in leven onder de meesten, en het gevaar „van de zorgeloosheid onder zulk een licht, „onder zoovele uitnoodigingen. Ik stelde Jezus

Zelfstrijd en overwinning.

Klein bij zichzelven.

Onderwerp van verhandeling.

„voor in Zijne lankmoedigheid, menschen-
„liefde en bijzonder in Zijne dierbaarheid;
„en zoo scheidde het zoet gezelschap na dank-
„zegging niet zonder vrucht. Vandaar ging
„ik, nu gemoedigd zijnde, na een korten
„maaltijd, naar het huis van den meester,
„om hem vaarwel te zeggen, waar ik wederom
„eene bijeenkomst vond, zoodat het vertrek
„vervuld was. Hier moest ik dan wederom
„aan den arbeid, maar o hoe zoet, hoe ver-
„draaglijk een arbeid! ter eere van zulk een
„goedgunstigen Jezus, tot besturing van zulke
„zoete schaapjes; zoo nuttig en vruchtbaar
„voor mijzelven Het was geen moeite, maar
„mijn voorrecht; en zoo ooit, hier waren de
„plichten tegelijk voorregten; niet alleen omdat
„Gods weldadige hand in het verrigten daarvan
„mij ondersteunde, maar ook, omdat ik in
„anderen te stichten en te besturen, zelf ten
„hoogste opgebouwd en bestuurd werd. Daar
„waren verscheidene oude Christenen, enz.
„Eerst spraken wij: van Jezus tot verzekering
„aan te grijpen; daarna pluisden wij ver-
„scheidene teksten uit: Spr. X : 9: „*Die in*
„*oprechtheid wandelt, wandelt zeker; maar*
„*die zijne wegen verkeert, zal bekend worden*".
„Onder anderen was de plaats uit Jes XL
„ons zoet: „*Hij zal de zoogenden zachtkens*
„*leiden*", wier waarheid wij dien dag zoo merk-
„waardig hadden ondervonden. Wij scheid-
„den daarop na hartelijke dankzegging tot
„God, en 's anderen daags begaven wij ons
„op reis naar Assen, waar wij na zoete
„gezangen en zamenspraken op den weg,
„voorspoedig aankwamen. Hier hadden wij

„het wederom zoet en goed; de Heere was mij „goedertieren, en de herinnering der voor„gaande wonderen was mij verkwikkelijk en „dierbaar. Ik verklaarde daar Ps. LXVIII: 20 „en nam afscheid om 's anderen daags naar „huis te gaan.

„De Voorzienigheid bezorgde mij onver„wacht een wagen, welke mij aangeboden „werd, en waarmede ik in gezelschap van „zeker heer, onder een nuttig en godgeleerd „gesprek over de wonderen der natuur, zonder „verdriet naar Groningen wederkeerde, en zoo „eindelijk op den achtsten dag onder het oog „van mijn goedertieren Vader ten zes ure „tehuis kwam; zijnde naar den uitwendigen „mensch sterker en frisscher dan te voren; en „hier stond ik opgetogen over de wonderen „mijns Gods.

Tehuiskomst.

Geloofd zij God, Hij is de Heere,
Die Israel behoedt:
Hij is alleen de God der eere,
Die wonderwerken doet.
Zijn Naam die heerlijk is van waarde,
Zij eeuwig lof en eer,
Zijn heerlijkheid vervult op aarde.
Amen, ja amen Heer!

Eenige bevindingen.

Hierop volgen nu eenige bevindingen, welke hij niet lang na die reis gehad heeft; want dus vervolgt hij:

Onder het Avondmaal.

„Het lust mij hier bij te voegen eenige „dingen, welke kort daarna zijn voorgevallen, „zoo omdat zij gedenkwaardig zijn, als omdat „zij anders vergeten mogten worden. Den „volgenden Zondag ging ik op den 12 Decem„ber (door Gods altijd versche goedheid aan

het H. Avondmaal; (dat voorregt heb ik jaren „herwaarts gehad. Och of de bevindingen „welke ik bijzonder heb aangeteekend, mij „en anderen nog eens nuttig waren!) Gelijk „ik de laatste maal wonderlijk werd ingeleid „in het beschouwen der heiligheid Gods, zoodat „ik moest uitroepen met Maria, Luc. I: 49: „*Want groote dingen heeft aan mij gedaan „Hij die magtig is en Heilig is zijn Naam*", „alzoo werd mij op eene gansch wonderlijke „wijze bij deze gelegenheid getoond, dat deze „geestelijke spijs en drank, legerspijs en drank „was; want onder het naderen gevoelde ik „de vurige pijlen des vijands, en die werden „verdubbeld, naarmate ik naderde. Het bij- „zonderste, dat mij benauwde, was: „het is „nutteloos, ijdel, zondig enz. met zoovele on- „reine belijders ten Avondmaal te gaan"; en „daarna beschuldigde hij mij van geestelijken „hoogmoed. Doch mijn getrouwe Voorvechter „liet mij niet alleen in dit worstelperk; want „Hij hield mij deze woorden voor: „Simon „Jona-zoon hebt gij mij lief?" alsof Hij zeggen „wilde: „antwoord gij voor u zelven; wat gaat „u een ander aan?" Hierop volgde eene zoete „doch korte verandering, kalmte en opdracht „van mijzelven onder de banier van dezen „mijnen Voorvechter; met begeerte en voor- „nemen, om Hem te volgen, waar Hij mij „roept; met gebeden en vertrouwen, dat Hij „het werk Zijner handen nimmer zal laten „varen enz. Toen ondervond ik met waarheid „wat het zeggen wil: „*Gij rigt de tafel toe „tegenover mijn wederpartijder.*"

Pijlen van den vijand.

Afgekeerd.

Ps. XXIII: 5.

„Den volgenden Dingsdag, den 14 Decem-

Verkiezing van een dag tot afzondering voor den Heere.

„ber, verkoos ik tot een gedenkdag der vorige „wonderen, en om mijne geloften te betalen „aan God, mijnen Bewaarder, volgens Ps. „LXXI : 8 : „*Laat mijnen mond vervuld worden „wet Uwen lof, den ganschen dag met Uwe „Heerlijkheid*". Gepaard met belijdenis van „hetgeen men leest 1 Sam. VII : 12: „*Sa-„muel nu nam een steen, en stelde dien tus-„schen Mispa en tusschen Sen, en hij noemde „diens naam Eben Haezer, en hij zeide: tot „hiertoe heeft ons de Heere geholpen.*" Maar „zie hier eene ontwijfelbare proeve der aan-„biddelijke Voorzienigheid. Ik had wel in het „eerst voorgenomen naar de buitenplaats te „Westerbroek te gaan, omdat de eenzaamheid „aldaar dienstiger was tot mijn oogmerk; maar „het was wonder, dat God dit beschikte op „dien dag, door het wegnemen van verschei-„den verhinderingen, hetwelk ik van achteren „niet bezwaarlijk begreep; te weten de Meyer, „met wien ik te voren meermalen van de „noodzakelijkheid der bekeering gesproken „had, was ziek; nu wilde God door mij, on-„waardig en ellendig vat, hem op nieuw laten „noodigen tot bekeering; want bij gelegen-„heid, dat ik een gering huisje in onze buurt „bezocht, werd mij gezegd, dat hij ziek was; „zoodat ik hem ging bezoeken, en, God mij „mond en wijsheid verleenende, zeide ik het „noodige; en Hij, die mij sprekende maakte, „gaf hem een hoorend oor, zoodat indien „ooit, ik nu hoop schepte, dat ik niet te ver-„geefs gesproken had.

Nauwkeurige achtgeving op de voetstappen der H. Voorzienigheid, ook in de geringste omstandigheden.

„Getuigen kunnen onder andere verstrekken „de beken van tranen, welke onder het bidden

„als uit een fontein borrelden, en zijne be-
„lijdenis bij mijn weggaan. Het overige deel
„van dezen Godgewijden dag was mij zeer
„zoet, en perste mij te belijden, dat op zulk
„eene wijze te danken zooveel was, als met
„nieuwe weldaden overladen te worden. Waar-
„om het ook ten hoogste betamelijk is, het
„overige deel der dagen mijns levens aan
„zulk een weldoenden en zorgdragenden Vader
„en mijnen lieven Jezus toe te heiligen, en
„zoo uit te zien naar de hemelsche verwis-
„seling, alwaar de EEUWIGHEID deze stame-
„melende en bevlekte lofzangen volmaken zal.

Zegen op dien dag.

Vernieuwde opdracht.

„Maar het is nog geen tijd van scheiden,
„eer ik met dit geschrift ten einde ben. Als gij
„uwe oogen op dit geschrift zult slaan, o,
„mijne reizende ziele, word dan in verwon-
„dering weggerukt. Lees hier uwe slingerin-
„gen, worstelingen en moeiten in het midden
„van de bulderende golven, door den Hemel
„op u los gezonden; maar lees hier ook, en
„verwonder u over de wonderen van Gods
„onderschragende armen; en als het onweder
„is opgeklaard, dank er den Hemel voor,
„maar wacht u op de wankelbare zee zor-
„geloos te worden. Er is meer dan eene lucht-
„streek, waaruit de winden geboren worden.
„Nergens is het veilig dan in de eeuwige en
„tot hiertoe voor mij overwinnende armen;
„nergens is de rust te wachten, dan in de
„haven; daar zal eerst het eindperk van strijd,
„en eene genoegzame vergelding zijn. Deze
„23 December, is mijn geboortedag, en er
„zijn vierentwintig jaren voorbij gegaan, sedert
„mijne geboorteplaats Westerlee een aanvang

Gebruikmaking der aanteekeningen.

Zijn geboortedag.

„maakte van dit beklaaglijk leven; wat ver-
„hindert mij dan mijn oog te vestigen op den
„weldadigen Leidsman mijner kindsche jaren
„en jongelingschap, en mijn Eben Haëzer op
„te richten! Ja wat verbiedt mij met een
„vrolijk vooruitzigt ten opzigte van het overige
„mijns levens, met den Psalmist te zingen:
„*ik zal dan gedurig bij u zijn; Gij hebt mijne*
„*rechterhand gevat: Gij zult mij leiden door*
„*Uwen raad, en daarna zult Gij mij in heer-*
„*lijkheid opnemen*", Ps. LXXIII : 23, 24.
„Ja, wat zou het beletten, zoo het mijn ver-
„schrikkelijk ongeloof, hoovaardige kleinmoe-
„digheid, steeds aanhoudende, en mijn Jezus
„zoo zeer verongelijkende vreeze niet deed?
„O, hoe rechtvaardig (indien ik zou voort-
„gaan) mogt mij dit papier, en zoovele andere
„opteekeningen, die het tegendeel schreeuwen,
„veroordeelen en beschuldigen! Het is dan
„eindelijk eens tijd om uit dien droom wakker
„te worden; of deze mijne reisbeschrijving
„naar Beilen, moet men onder de verdichtselen
„stellen: zoo niet, zoo moet ik immers ge-
„looven, dat elke letter bijna uitroept: „DE
„HEERE ZAL 'T VOORZIEN." O, hoe heilig zijn
„de verborgene en daarom te aanbiddelijker
„wegen Gods met mij! want het is de eerste
„storm niet, die mijn bootje dreigt op deze
„zee, maar ook dreigt alleen. God heeft voor-
„maals eene blijde uitkomst gegeven, om mij
„in deze gemoedigd te maken, en daardoor
„onbevreesd te worden voor de volgende; tot
„zoolang de haven van behoudenis op het leven-
„digst zal openbaren de magt en wijsheid in

„onze dwaasheid en zwakheid van den wel-
„dadigen Stuurman.

„Tot mijne bevestiging nopens het gezegde
„zal ik hier bijvoegen eenige redenen mij nu
„voorkomende, welke mij zonneklaar zullen
„overtuigen, dat mijns Vaders leiding (tot
„wien ik thans zucht, doch niet kinderlijk)
„met mij gansch vaderlijk is (ik hoop niet
„dat het noodig zal zijn de angstvalligheid te
„zeggen, van welke ik nu spreken zal) omdat,
„indien ik die namaals vergeten mocht, hoewel
„hier duidelijk uitgeteekend, ik die echter
„niet zoude zien; behalve dat de schilderij
„van zeegevaar altijd wat anders is, dan de
„ondervinding van de werkelijkheid.

Eenige redenen dat Gods leiding met hem vaderlijk was.

„I. Indien het eens alles anders was, (hoewel
„ik dan eerst weten moest, hoe ik het wenschte
„te hebben) indien bijzonder deze zoo zeer
„benauwende onkunde (welke ik vrees, dat
„mij tot den H. dienst onbekwaam zal maken)
„eens weggenomen was; of, indien, gelijk
„eertijds, het gezigt en gevoel daarvan weg
„was; of eindelijk, indien ik steeds eene be-
„stendige gezondheid bezat, een onbeneveld
„geheugen, een altijd tegenwoordig oordeel,
„altijd even onverdrietelijk in het overdenken;
„kortom, indien alles tot den arbeid gepast
„was, dermate dat er hoop was in korte dagen
„het verlies van den verleden tijd vergoed te
„krijgen; wat dan? Ik zou iets hebben, dat
„aan weinig stervelingen gegeven is; maar
„dan was er

Nuttige alleenspraken over onkunde, spruitende uit tijdverzuim.

a. Hoogmoedsgrond. Nu moet hij, die te
„voren zulk een held was, een kindje zijn,
„gedurig bij het walletje langs steken, het-

Verstandige bedenking.

„welk immers beter is, dan met gevaar in „de diepte te gaan; denk maar op Petrus op „de zee van Tiberias, Matth. XIV, in de „zaal van Cajaphas; en aan Paulus 2 Cor. XII, „onder anderen vs. 10.

„*b*. Dan was men zijn eigen man; nu onder „zulk een gezegenden Voogd; dan had men „geen hulp noodig, geen voorraad tegen mor„gen; nu is men een bedelaar, nu moet de „Heere gedurig Leeraar zijn, nu moet men „voor elken dag zijn brood halen; nu leert „men gedurig af te hangen van Hem, die „toch de eer van alles wil hebben.

„*c*. Ja, dat ik bijzonder zulk eene leiding „noodig heb, blijkt uit de klachten zelve, „welke voor het grootste gedeelte uit hoog„moed voortvloeijen. Had ik nu dagelijks „dit geneesmiddel niet tegen hoogmoed, hoe „groot zou wel de hoogmoed zwellen? daar „ik nu nog voor mijn God arm en hoovaar„dig ben.

Satans loosheid ontdekt.

„II. Brengt men hiertegen in: „maar de „bovengemelde onbekwaamheid ontstond uit „een schandelijk tijd- en talentverkwisten; „billijk dan nog grooter klachten"; maar dan „moet men weten:

„*a*. Dat de vijand niet slaapt, die tevens „een vijand van onze rust is; wiens werk „het is, onder het zwijgen van een lankmoe„dig God harde dingen te zeggen; die ervarene „slang (zich veranderende in een engel des „lichts) poogt de ellendige, doch hem ont„rukte zielen zoo te benauwen; hij poogt „hen op nieuw met ketenen te boeijen, aan „welke Gods Zoon vrijheid beloofd heeft;

„Hij wenschte aan reizigers, die den steilen he-
„melweg bewandelen, dezen Sisyphussteen wel
„te geven, om met op- en nederwentelen zich
„op te houden. Of hij het doet onder voor-
„wendsel van nauwgezetheid of iets anders,
„is hem om het even; als God dan maar van
„betamelijke dankofferen verstoken blijft en
„de ziel in haar vordering gestuit wordt.

Teedere belijdenis.

„*b* Ik heb gezondigd, ik beken het, maar
„tegen U, weldoende Jezus, die al voor
„langen tijd Uwe genoegzame genade ten
„baniere hebt opgericht voor dezen ellendige!
„*Geloofd zij de Heere, dag bij dag overlaadt* Ps. LXVIII: 20.
„*Hij ons, die God is onze zaligheid, Sela!*
„De Satan kan niet gereeder zijn om aan
„te vallen, dan Gij, om te verdedigen,
„o, Gij Overwinnaar, Gij, Leeuw uit Juda's
„stam!

„Ik volg U als een schaap, allerzoetste
„Jezus, Gij kent mijne stem..... Goede
„Herder, sta mij bij. Ja, ik heb gezondigd,
„ik beken het, en de gemeente Gods zou
„er eens bij lijden, zoo de Heere geen won-
„deren deed.

Krachtige zielsbemoediging.

„*c.* Maar wat dan? Zult gij het dan nu
„verloren geven, mijn ziel; op zulk eene roe-
„ping, in zulk een baan, achter zulk een
„Leidsman, om zulk een prijs? Verre, verre
„van daar. Het is waar, gij hebt op velerlei
„wijze uwen tijd verloren, welke u tot groote
„zaken vergund was; gij hebt uwe gaven,
„welke gij boven zeer velen ter leen ont-
„vangen hadt, veronachtzaamd, maar o, lis-
„tigheid des duivels, o, dolle razernij van 't
„ongeloof des harten! zult gij nu op datzelfde

„dwaalspoor voortgaan? of zullen werkelooze „klachten eene ziekte genezen, die uit werke„loosheid ontstaan is? Och, Heere Jezus! „geef overwinning, sterk aan mij, wat Gij ge„wrocht hebt, en doe mij gelooven, dat hoe „aanhoudender de slaap is, hoe noodzake„lijker de ontwaking is

„III. Eindelijk, en om nader te spreken, „*wie* (vraagt God, Zach. IV,) *veracht den dag* „*der kleine dingen?* Gelijk het niet alles vorderen „is wat er de gedaante van heeft, zoo is het „ook niet alles teruggaan, wat zoo schijnt. Kort„om het is krankheid in een krankheid niet te „willen genezen worden. Och, of ook even „dit niet was, den verzegelenden Geest te „bedroeven! Om Uws Naams wille, Heere, „delg uit mijne overtredingen, want zij zijn „groot. O, zag ik Hem, dien God des aan„ziens, Die daar staat achter den muur, „kijkende uit de vensteren, blinkende uit „de traliën, hoe schielijk zou er verandering „komen! Maar echter, Hij ziet mij en roept „mij toe: „*houd dat gij hebt, opdat niemand* „*uwe kroon neme*" Men moet strijden, beter „koop is het niet toegezegd; „*wat klaagt een* „*levend mensch?,*' Klaagl 3, „*wat buigt gij* „*u neder, o mijne ziel,*" Ps. 42. En waarlijk, „om te zeggen wat van de zaak is, wat al „stof is er van troost, hoop en dankzegging on„der alle mijne klachten! De vordering is echter „op velerhande wijze geweest; dat te ont„kennen is eene gansch zeer ondankbare en „hoovaardige nederigheid; dat te willen op„tellen, laat mijn tegenwoordige toestand „niet toe; denk maar op uw verblijf in Hol-

„land; op de twee verloopene jaren herwaarts „na de tehuiskomst: was er toen minder ge„vaar, omdat er meerdere gerustheid was? „Ja, wat meer is, door deze mijne bekom„mernis heb ik vele dingen geleerd, die mij„te voren onbekend waren; bij voorbeeld: „indien ge eene neergebogene ziel, sukkelende „onder onkunde en zwakheid van geheugen „moest opbeuren, gij zoudt nu meerdere „moedgevende redenen kunnen bijbrengen, „dan indien gij het zelf niet hadt ondervonden.

„Van achteren zal hetgeen ik nu ruim koel „genoeg schrijf, klaarder kunnen gezien wor„den. Thans leere mij de groote Leeraar en „Leidsman van onzen weg voortgaan en aan„leeren! Wat klaagt gij dan nog? O, welk „een langmoedig Leeraar is Hij, die zulk een „onbeschaafden en hoogmoedig murmureeren„den discipel nog niet verbannen heeft! Zeker, „onder zulk een onderwijzer moest men lijd„zamer, leergieriger en meer onderworpen „zijn. Het is geen wonder, dat ik zoo behandeld „word, nademaal de Alpha en Omega van „deze hemelschool nederigheid is. Om die te „leeren heeft God mijne onachtzaamheid te „Leiden heilig toegelaten; en hier te Groningen „koortsen toegezonden, waarvan ik nu nog „niet genezen ben; en tot hetzelfde einde „brengt Hij nu de grootheid van het werk „op mijn hart en ontdekt mij tevens mijne vol„strekte machteloosheid. Wat verhindert u dan, „de woorden van den zachtmoedigen Jezus „(och, of het was door Zijnen Geest!) de „uwe te maken: „*den drinkbeker, die mij de „Vader gegeven heeft, zal Ik dien niet drinken?*"

„Door deze aangename hand moet het on-
„kruid uit den hof mijner ziel gewied, door
„deze tuchtiging zijn kruid gewreven worden,
„om namaals meer sap en geur te geven. De
„Christenen staan niet genoeg, en ook ik sta
„niet genoeg naar eene heilige onverschil-
„ligheid in de wijze, hoe God in ons wil ver-
„heerlijkt worden. Maar, waartoe ook mijne
„klachten bovenmate vermeerderd, alsof God
„mij tot een dorre woestijn geworden was,
„verre, verre van daar.

„O, welke zoete uurtjes heb ik wel gehad,
„onder die stonden, die mij smartelijk waren
„wegens de verstoktheid van mijn hart! Wat?
„indien dit eens genadegiften Gods waren,
„welke onberouwelijk zijn? Maar deze en
„dergelijke alleenspraken schijnen te vergeefs
„te zijn, zoolang die bedriegelijke strikrede-
„naar in mijn hart de zaak in verschil ge-
„durig als een bewijs aanvoert: „gij hebt
„gezondigd door tijdverzuim, derhalve ge zijt
„onwaardig, onbekwaam tot de bediening,
„en gij wordt hoe langer hoe onbekwamer."
„Ik ontken dit gevolg, want wat is er on-
„gerijmder, dan dat een blinde van de groot-
Eclips. „heid van den zonnezwijm, van het nachtgevaar,
„van de trouw eens wegwijzers oordeelen zal?
„Laat dan die God Scheidsman van dezen
„gestadigen twist in mijne ziel zijn, die ge-
„zegd heeft: „Ik zal het wel maken;" ja
„laten die u scheiden, die uit mijne onge-
„loovige oogen niet zien; die van ons toenemen
„spreken; en geheel anders getuigen, zoowel
„vreemden als huisgenooten, ja allen, die van
„nabij met mij verkeerd hebben. Zeker indien

„het toenemen is, anderen meer nuttig te „zijn en hen op te bouwen, zoo kan zonder „onbeschaamdheid niet ontkend worden, dat „ik ten dezen deele gevorderd ben. O, welke „blijken zou ik daarvan al kunnen bijbrengen! „Hoevele zielen buiten al de poorten dezer stad „bijna zouden het getuigen! Wie heeft u tot die „dingen bekwaam gemaakt in zulk een korten „tijd, wie in het bidden en dergelijke soort „van oefeningen zulk eene vrijmoedigheid „verleend?

„IV. Eindelijk laat het zijn eene reden tot „moedgeving voor het toekomende. De tijd, „de plaats, de wijze enz. uwer roeping is „thans nog onzeker; gij behoeft den profeet „niet te spelen, of te schreeuwen eer gij ge-„slagen wordt: want welke vrucht, welke „nuttigheid hebt gij gehad uit al dat nare „vooruitzien onder de nevelen van Burum? „Zij zouden verdwenen zijn geweest, gelijk „zij nu zijn, zonder deze uwe angstvallige „malingen. Had een ander deze dingen, welke „ik hier ter nedergesteld heb, ondervonden, „en was mij dat papier dan in handen geko-„men, o, hoe gelukzalig zou die in mijne „oogen zijn geweest! O Heere! maak mij „zoo nederig, dat ik meteen dankbaar zij. „En Gij, o hoogste en eenigste Bestuurder „mijner studiën, laat niet varen, maar be-„vestig, ja, voltooi het werk Uwer handen! „dat Gij wonderlijk begonnen en wonderlijk tot „hiertoe bestuurd hebt. Ik ben onbekwaam „en onwaardig, ik ellendig vat; maar ook „dat wist Gij, eer ik het zelf wist, omdat „ik het niet weten moest zonder U. Laat

„Door deze aangename hand moet het on-
„kruid uit den hof mijner ziel gewied, door
„deze tuchtiging zijn kruid gewreven worden,
„om namaals meer sap en geur te geven. De
„Christenen staan niet genoeg, en ook ik sta
„niet genoeg naar eene heilige onverschil-
„ligheid in de wijze, hoe God in ons wil ver-
„heerlijkt worden. Maar, waartoe ook mijne
„klachten bovenmate vermeerderd, alsof God
„mij tot een dorre woestijn geworden was,
„verre, verre van daar.

„O, welke zoete uurtjes heb ik wel gehad,
„onder die stonden, die mij smartelijk waren
„wegens de verstoktheid van mijn hart! Wat?
„indien dit eens genadegiften Gods waren,
„welke onberouwelijk zijn? Maar deze en
„dergelijke alleenspraken schijnen te vergeefs
„te zijn, zoolang die bedriegelijke strikrede-
„naar in mijn hart de zaak in verschil ge-
„durig als een bewijs aanvoert: „gij hebt
„gezondigd door tijdverzuim, derhalve ge zijt
„onwaardig, onbekwaam tot de bediening,
„en gij wordt hoe langer hoe onbekwamer."
„Ik ontken dit gevolg, want wat is er on-
„gerijmder, dan dat een blinde van de groot-
Eclips. „heid van den zonnezwijm, van het nachtgevaar,
„van de trouw eens wegwijzers oordeelen zal?
„Laat dan die God Scheidsman van dezen
„gestadigen twist in mijne ziel zijn, die ge-
„zegd heeft: „Ik zal het wel maken;" ja
„laten die u scheiden, die uit mijne onge-
„loovige oogen niet zien; die van ons toenemen
„spreken; en geheel anders getuigen, zoowel
„vreemden als huisgenooten, ja allen, die van
„nabij met mij verkeerd hebben. Zeker indien

„het toenemen is, anderen meer nuttig te „zijn en hen op te bouwen, zoo kan zonder „onbeschaamdheid niet ontkend worden, dat „ik ten dezen deele gevorderd ben. O, welke „blijken zou ik daarvan al kunnen bijbrengen! „Hoevele zielen buiten al de poorten dezer stad „bijna zouden het getuigen! Wie heeft u tot die „dingen bekwaam gemaakt in zulk een korten „tijd, wie in het bidden en dergelijke soort „van oefeningen zulk eene vrijmoedigheid „verleend?

„IV. Eindelijk laat het zijn eene reden tot „moedgeving voor het toekomende. De tijd, „de plaats, de wijze enz. uwer roeping is „thans nog onzeker; gij behoeft den profeet „niet te spelen, of te schreeuwen eer gij ge„slagen wordt: want welke vrucht, welke „nuttigheid hebt gij gehad uit al dat nare „vooruitzien onder de nevelen van Burum? „Zij zouden verdwenen zijn geweest, gelijk „zij nu zijn, zonder deze uwe angstvallige „malingen. Had een ander deze dingen, welke „ik hier ter nedergesteld heb, ondervonden, „en was mij dat papier dan in handen geko„men, o, hoe gelukzalig zou die in mijne „oogen zijn geweest! O Heere! maak mij „zoo nederig, dat ik meteen dankbaar zij. „En Gij, o hoogste en eenigste Bestuurder „mijner studiën, laat niet varen, maar be„vestig, ja, voltooi het werk Uwer handen! „dat Gij wonderlijk begonnen en wonderlijk tot „hiertoe bestuurd hebt. Ik ben onbekwaam „en onwaardig, ik ellendig vat; maar ook „dat wist Gij, eer ik het zelf wist, omdat „ik het niet weten moest zonder U. Laat

„mij dit tot troost zijn, en gun mij Uwe „volstrekte roeping te verbeiden, Uwe ge„biedende en moedgevende stem: „VOLG MIJ."

„Tot moedgeving kon ik er bijvoegen, dat „indien mij het gevreesde kwaad overkwam, „zoo zou Gods Naam niet weinig gelasterd „worden; voeg er bij: dat mij niet zelden „ten dien opzigte een hart vergund wordt om „te bidden; ja ook aan anderen, naar ik „verneem, voor mij. Waarom hier meer „bijgevoegd: Als Gij stilt, o, Heere (en ook „niet eerder) dan zal al dit beroeren ten „einde zijn; met U wensch ik het te wa„gen, o mijn Heere Jezus! Tot bestuur „en bevestiging zijn geweest en kunnen nog „zijn de volgende plaatsen:

„Spreuk. 16 : 3. *Wentelt uwe werken op „den Heere, en uwe gedachten zullen bevestigd „worden.*

„Spreuk. 11 : 2 *Als de hoovaardigheid komt, „zal de schande ook komen; maar met de oot„moedigen is wijsheid.*

„Spreuk. 18: 14. *De geest eens mans zal „zijne krankheid ondersteunen, maar eenen „verslagenen geest wie zal dien opheffen?*

„N. B. Spreuk. 29 : 25. *De siddering des „menschen legt eenen strik, maar die op den „Heere vertrouwt, zal in een hoog vertrek „gesteld worden.*

„Jes. 38 : 15. *Wat zal ik spreken? Gelijk „Hij het mij heeft toegezegd, alzoo heeft Hij „het gedaan; ik zal nu al zoetjes voorttreden „al mijne jaren, van wege de bitterheid „mijner ziele.*

„Jes. 40 : 31. *Maar die den Heere ver-*

„*wachten zullen de kracht vernieuwen, zij*
„*zullen loopen en niet moede worden, zij zullen*
„*wandelen en niet mat worden.*

„Zach. 4 : 6. *Niet door kracht, noch door*
„*geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden*
„*zegt de Heere der Heirscharen vs.* 9. *De*
„*handen Zerubbabels hebben dit huis gegrond-*
„*vest, zijne handen zullen het ook voleinden,*
„*opdat gij weet, dat de Heere der Heirscharen*
„*mij tot ulieden gezonden heeft, vs.* 10. *Want*
„*wie veracht den dag der kleine dingen?*

„Matth. 16 : 24, 25. *Zoo iemand achter*
„*mij wil komen, die verloochene zich zelven,*
„*en neme zijn kruis op en volge mij. Want*
„*zoo wie zijn leven zal willen behouden, die*
„*zal hetzelve verliezen.*

„Phil. 3 : 14. *Maar één ding doe ik, ver-*
„*getende hetgeen dat achter is, en strekkende*
„*mij tot hetgeen voor is, jaag ik naar het wit*
„*tot den prijs der roeping Gods, die van boven is*
„*in Christus Jezus.*

„Jac. 1 : 5. *En indien iemand van u wijs-*
„*heid ontbreekt, dat hij ze van God begeere,*
„*die een iegelijk mildelijk geeft en niet verwijt,*
„*en zij zal hem gegeven worden.*"

Wij gaan met hem over tot het volgend jaar. Hier zag men al vroeg in den beginne, dat de zegeningen van Hem, die in het Braambosch woont, rustten op het hoofd van dezen Jozef, dien afgezonderde van zijne broederen. Want de Heere bevestigde en versterkte hem dagelijks, hoewel niet zonder vele worstestelingen met ontelbare kleinmoedigheden. Anno 1718.

Het gebeurde, dat er na den jammerlijken watervloed, waardoor deze schoone landsdouw

plotseling in eene zee veranderde, een vast- en bededag stond gehouden te worden; wanneer daags te voren, een leeraar schielijk ziek geworden zijnde, 's avonds ten vijf ure Zijn eerw. verzocht werd, om diens dienst waar te nemen.

„Hier, zegt hij, bad ik den Heere, Hij „mogt mij licht geven, 't harte buigen, en „bij deze gelegenheid mij blijken geven, on- „der welke banier ik voortaan dienen zou; „met welke hulp ik het werk der bediening „voortaan aanvaarden en verrichten moest „enz Derhalve (dat anderzins, naar de me- „thode welke ik tot hiertoe gehouden had ter „voorbereiding, wonderlijk was) nam ik den „dienst op mij, en de Heere gaf te spreken „met vrucht voor mij en voor de hoorders. „O, onbegrijpelijk groote goedertierenheid! „dat was een aanvang en voorbereiding van „de volgende goedgunstigheden, overwaardig „derhalve om hier op te schrijven en voor de „vergetelheid te bewaren"

Omtrent dezen tijd werd hij bij zeker voorval wederom op nieuw in de engte gebragt over zijne onbekwaamheid tot den dienst; waarover hij zich op de volgende wijze uitlaat.

Onrust over onbekwaamheid.

„De benauwdheid perste mij van rondom „en slingerde mij, ellendige, dikwijls zoo heftig, „dat ik menigmaal dacht, het zou wonderlijk „zijn, indien er ook in dezen uitkomst voor „mij was (en Gij hebt die echter gegeven, „die daar leeft in eeuwigheid)! Ik bad toen „en zocht menigmaal 's Heeren aangezicht in „mijne eenzame plaatsen, en daar was het

„mij menigmaal zoet. In het midden dezer „zwarigheden ging ik naar Godlinze, (de „herder der gemeente krank zijnde) om er „eens te prediken, alwaar, (hoewel ik dikwijls „als een radelooze moest zuchten) ik even- „wel eenigermate moed en hoop kreeg, ja „vertrouwen, dat God uitkomst geven kon „en ook zou; dat er niets voor Hem te won- „derlijk was; die tot hiertoe vele wonderen „aan mij gedaan had. Ik ging alleen, ik zuchtte: „God mogt mij aanzien, ik smeekte; en Gij „zaagt op mij, die de gebeden verhoort, ja, „Gij hielpt mij uit al mijne benauwdheid. „Toen bleek in mij, dat God niet verzoekt „boven vermogen, maar als de zwarigheden „vermenigvuldigen en ten hoogsten top ge- „stegen zijn, de verlossing dikwijls nabij is."

Weg om geholpen te worden.

Op dienzelfden dag ontving hij een brief uit Ophemert in Gelderland, nu vacant geworden, met verzoek om haastig over te komen en zijne gaven daar te laten hooren, onder verzekering van groote waarschijnlijkheid enz.

Zijne reis naar Gelderland.

Van de reis teekende hij het volgende aan:

„Dewijl het oogwit van mijne aanteekenin- „gen is, die dingen te melden, welke mij „namaals in den dienst tot bestuur kunnen „dienen, zal ik een kort verhaal van die reis „ter neder stellen.

„Op den 17 Junij, nadat ik het aange- „zicht van den Oversten Leidsman gezocht „en afscheid van mijne vrienden genomen „had, nam ik de reis aan over Harlingen, „waar ik vernachtte, alwaar ik 's anderen- „daags in de veerschuit ging, en met den

Komt te Amsterdam.

„dageraad den 19 Juni te Amsterdam op „'s Heeren dag gelukkig aankwam. Terstond „ging ik naar de Nieuwe kerk, alwaar geprediket werd over Joh. VIII: 56 en daarna hoorde „ik 's voormiddags D^D Junius elders. Zijn „eerw. las den tekst voor uit Ps. XXXII: 8: „*Ik zal u onderwijzen, en u leeren van den „weg, dien gij gaan zult.*" De inleiding was „uit Gen. XVI: 13: „*En zij noemde den „naam des Heeren, die tot haar sprak, Gij „God des aanziens; want zij zeide: heb ik ook „hier gezien naar dien, die mij aanziet?*" Ik „stond verbaasd, dit hoorende; en ik zag dat „de Heere dit zoo bestuurde; en was ik vermoeid van de ongemakken der reis, hier „ontving ik bemoedigend reisgeld en werd „zeer verkwikt door het hooren van zulke „dierbare woorden en zaken.

Ontvangt groote bemoediging onder den dienst van den heer Junius.

„Na den middag vond ik mijne goede vrienden en vernieuwde den band van vriendschap, (helaas zoo dikwijls te voren zoo „schandelijk geschonden!) met hun veel nauwer dan ooit voor dezen, bleef bij hen des „anderen daags en ging 's avonds in de nachtschuit naar Utrecht. Hier zag ik onderweg met „verwondering in de schuit vele staaltjes der „ijdelheid en van het bedrog onder het gewoel „van die Amsterdamsche schaar, en hoe dat „elkeen bijna zijn bijzonder oogmerk en einde „had; maar ook zag ik onderweg de proeve „van strijd tusschen natuur en kunst, in zoo „vele buitenplaatsen, aan den oever der rivier, „aan beide zijden. Ter middernacht stapte ik „te Nieuwersluis aan land, en sliep daar het „overige van den nacht in eene zindelijke

„herberg. 's Morgens vroeg begaf ik mij op „weg naar Tienhoven, om den eerw. heer „Schuijlenborgh te zien en met hem te „spreken over de zwarigheden nopens den „H dienst, die mij toen drukten; maar het be„haagde den Heere niet, die best weet, wat „mij nuttigst is, hem, dien ik zocht, tehuis „te vinden; zoo ging ik dan te voet naar „Utrecht, zijnde twee uren gaans. Aldaar „van den ouden heer Blom zeer beleefd „ontvangen zijnde, vertoefde ik er twee dagen; „en het werd mij gegund mij meermalen af „te zonderen en om licht te bidden voor het „aannaderende werk. Het was mij daar twee„malen goed. Eerst des avonds op Donderdag „den 23 Junij, toen ik buiten de Leidsche „poort in het bosch ging wandelen, en neder„zat onder een boom. Ik heb het zelden zoo „goed gehad als daar. Daarna op den volgenden „dag, toen ik buiten de poort in een herberg „'s morgens ten 6 ure den wagen inwachtte, „die mij naar Ophemert brengen moest. Ik „had toen de kamer voor mij alleen, en o, „zoete tijd! het heugt mij nog, wat ik daar „gezien heb Ik zag mijnen Onzichtbaren „Leidsman en ik aanbad Hem; ik zag Je„hova, als dien Souverein, en verheugd, „keurde ik al weenende Zijn beleid omtrent „mij goed. Ik roemde dien Allerhoogste „en wenschte voortaan te zwijgen. Ik kon „Hem alles, wat het ook was, met gulle „blijdschap opdragen, overgeven en toever„trouwen, onder een zoet berusten in Hem. „Ook weet ik niet, dat ik immer zulk een

Zijne komst te Utrecht en verkwikkende ondervinding aldaar.

„levendig gezicht gehad heb van Gods Sou-
„vereiniteit. Aldus bebolwerkt nam ik de reis
„naar Ophemert aan, door aangename lands-
„douwen, tot aan Tiel, en van daar (nadat
„ik mij op den oever van den Waalstroom op
„nieuw aan den Heere had opgedragen) te
„voet naar Ophemert, waar ik ten huize van
„den heer van Ophemert beleefd ontvangen
„en gehuisvest werd. Al de ontmoetingen hier
„te melden, laat de tijd niet toe; dit kan ik
„in 't gemeen zeggen: de Heere was bij mij.
„Velen vroegen mij naar vele dingen, dan
„werd dit, dan wat anders gevraagd, de ge-
„heele dag werd in zamenspraken doorge-
„bracht; doch ik werd niet beschaamd ge-
„maakt, ook had ik niets te doen met de
„angstige herhalingen van mijn zeggen en
„doen, als wel op andere tijden. Den vol-
„genden Zaterdag bezocht ik in de nabuur-
„schap Jufvrouw van Eek, aan welke ik een
„brief had. Hier vond ik niet alleen oprecht-
„heid, maar ook andere deugden, welke onder
„de bolop Christenen van deze dagen zeld-
„zaam zijn. Groot was het onderscheid tusschen
„deze en anderen aldaar; daar waren meer
„woorden, hier meer kracht. Den volgenden
„Zondag predikte ik.

Lof van jufvrouw van Eek, onlangs in den Heere ontslapen.

„En dewijl ik den naasten Zondag aldaar
„nog eens moest prediken, nam ik intusschen
„een reisje aan naar Kleef, waartoe mij
„schoone gelegenheid verleend werd. Wij voe-
„ren dan 's anderdaags langs den zeer ver-
„makelijken oever van den Waalstroom, en
„traden tegen den avond in de hoofdstad van
„Gelderland, Nijmegen, waar ik met verwon-

Reis naar Kleef.

Nijmegen.

„dering beschouwde niet alleen de schipbrug, „waarmede wij overvoeren, maar vele andere „dingen."

Maar bijzonder verlustigde hij zich in het beschouwen van de wonderteekenen der genade, die de Drieënige God tot prijs Zijner heerlijkheid daar ter plaatse heeft believen op te rigten, dewijl die toch de grootste wereldwonderen zijn en het nuttigst voorwerp van beschouwing voor een ziel, die leergierig en begeerig is, om tegen een eeuwigheid voorraad op te doen, en tot het reizen van zijnen weg bekwamer te zijn. Daarom bezocht Zijn eerw. ook aanstonds diegenen, aan welke hem adres gegeven was, en gelijk zijn oogwit was, om er door tot eer van God ontdekt, opgewekt, of verkwikt te worden, zoo was de stof zijner zamenspraken over dingen, die Gods Koningrijk aangingen, en zijne nabetrachting gewoonlijk, om er lessen voor zich zelven en anderen uit te leeren, om in het vervolg vruchtbaar in Gods Huis te verkeeren, en doorgaans vond hij sporen tot nederigheid, zelfverloochening en geloovig bijblijvend gebruik maken van Jezus.

„Tegen den avond," dus vervolgt hij, „zag „ik de oudheden met verwondering; ik ging „naar het beruchte Belvidère, zag daar de „wonderen der natuur, de verscheidenheid „van steden, dorpen, die zich van verre in „'t verschiet opdeden; de zoete schakering van „schoone landsdouwen, stroomen en bergen, „nimmer te voren gezien; en tevens zag ik „mijzelven ellendig. Ik ondervond en besloot, „dat, als het duister is in de ziel, het niet

Belvidere.

Aanmerking daarover.

„helpen mag, al stond ik ook den ganschen „dag in zulk een Belvidère. Dit kan Uwe „genade alleen doen, o, Heere Jezus! 's Mor„gens daaraan ging ik alleen op den post„wagen naar Kleef, waar wij over zeer hooge „bergen heenreden, hebbende ter linkerhand „een aangenaam gezigt op een ruim vlak veld „en akkers, welke door velerlei granen eene „zoete mengeling van aangename kleuren voor „het oog vertoonden."

Vermakelijke gezichten.

Alles ter eere Gods.

Hier had men stof, om ter eere van den Maker en Bestuurder der natuur te zingen met de juichende velden

Gij kroont het jaar door Uwen zegen
Met Uw veelvoudig goed,
Uw voeten druipen op de wegen
Van vet, in overvloed.
De weiden zelve der woestijnen,
Bedruipen zij met vrucht,
De heuvels zijn omgord met wijnen,
Met blijdschap en genucht.
De schapen gaan met groote hoopen
Ten groenen beemdewaart,
Het veld staat digt met vrucht beloopen,
Het graan is schoon geaard.
Dit doet den bouwman 't hart opspringen,
En met een luchten zin,
Op 't feest een vrolijk liedje zingen,
Want ruimt brengt vreugde in.

Kranenburg.

„Wij reisden door Kranenburg, een ouder„wetsche stad en kwamen te Kleef, juist op „den middag. en nadat ik op den top van „den nabijgelegen hoogen berg om een op„merkzaam hart gebeden had, ging ik ten „huize van den rentmeester, aan wien ik een

„brief had; alwaar ik zeer beleefd ontvangen „werd en beloven moest aldaar te huisvesten.

„Ik was niet lang te Kleef geweest, of „werd verzocht op eene plechtige maaltijd, „welke in het klooster van eenige adelijke „mevrouwen stond gehouden te worden, waar„van mevrouw VAN BEDBER, als het ware „abdis was. Hier hoorde men de gasten „onder elkander de ongewone en grootsche „eeretitelen van uw genade, hare excellentie „geven, want daar was eene gravin en andere „hoogadelijke dames tegenwoordig Hier zat „ik mede aan, en naast mij, een hoveling, „niet hoffelijker dan ik. Het was zeker school„meester uit het dorp Homburg in Bergs„land; een man, wiens gedachtenis nooit uit „mijn geheugen moet worden gewischt Daar „vertoonde zich in hem onder eene zeldzame „kennis der evangelische waarheden, eene „wonderbare eenvoudigheid, niet streng, maar „zoet en bevallig, zoodat deze adelijke per„sonen naauwelijks buiten zijn gezelschap „harden konden, onder welke eenigen het „goede schenen toegedaan te zijn. Voor de maal„tijd bad de schoolmeester en ik daarna; onder „het eten spraken wij van de dingen, die „den godsdienst aangaan, waarbij psalmge„zangen gevoegd werden. Maar onder andere „gesprekken en dingen, die ik toen hoorde, „moet ik hier aanteekenen eene geschiedenis, „welke die zoete meester Thomas (want „zoo was zijn naam) aan de gasten vertelde. „Een geval des te zeldzamer en merkwaar„diger, omdat de voorbeelden van predikanten,

Wordt genoodigd in een klooster.

Beschrijving van meester Thomas.

Zeldzaam geval van bekeering eens leeraars, te Homburg.

„die in hunnen dienst bekeerd worden, zeld-
„zaam zijn

„In het bovengenoemde dorp Homburg,
„waren door de oefeningen en catechisatiën
„(tot welke daar ook de schoolmeesters beroe-
„pen worden) velen overtuigd, zoekende. en
„in het goede bevestigd. Hier kantte zich de
„herder van die plaats (D⁰. Beekman)
„heftig tegen aan, en toonde zijne bitterheid
„en vijandschap bij alle gelegenheden, die
„maar voorkwamen. Meester Thomas ried
„hem menigmaal ernstig, en bad en vermaande
„hem om van dit tegenwoelen af te staan,
„en regt het tegendeel te doen, maar te ver-
„geefs. Naderhand wordt de leeraar krank
„aan een ettergezwel, dat de geneesheeren
„gevaarlijk en veelzins doodelijk achten Toen
„liet hij den schoolmeester, die nergens minder
„op verdacht was, zelf ontbieden, en hij
„spreekt hem aan met deze woorden: „Mees-
„ter, ik bedank u voor al de waarschuwingen,
„welke gij aan mij gedaan hebt, ik verzoek
„dat gij ook zoo met mijne vrouw moogt
„handelen, als gij met mij gehandeld hebt.
„Maar meester, ik heb nog niet gedaan, ik
„kan u nu zeggen: ik ga sterven, en ik
„ga verloren tot in der eeuwigheid.'' De
„schoolmeester dit hoorende, stond verbaasd,
„en antwoordde op dat zeggen, hetgeen dat
„hem voorkwam gepast te zijn; onder anderen
„van Jezus algenoegzaamheid en wonderbare
„goedheid tot degenen, welke tot Hem willen
„komen enz. Maar 't was aan een doovemans
„deur geklopt. Hij bleef drie weken leggen
„in de allernaarste overtuiging en wanhoop,

Die uit een vervolger een belijder werd.

„die men zich verbeelden kan, en was menig-
„maal een levendig afbeeldsel van de ver-
„doemelingen in de hel. De meester bad veel
„voor en met hem, en hij wilde hem ter
„nauwernood van zijn bed laten gaan. Onder
„anderen betuigde hij veeltijds, dat hij veel
„begeerte had om nog eens op te komen,
„en dat om met den meester bij de huizen
„te gaan en de menschen te bidden, dat zij zich
„zouden bekeeren; en dewijl zulks nu on-
„mogelijk was, liet hij de meesten uit de
„gemeente voor zijn bed komen, en hij her-
„riep in hunne tegenwoordigheid al hetgeen
„hij hun geleerd had, prijzende die dingen,
„die hij bestreden had, enz. Maar op het
„einde van de derde week las hem de mees-
„ter voor de gelijkenis uit Luc. XV, bijzonder
„deze woorden: „ik zal opstaan en tot mijn
„Vader gaan en zeggen: Vader ik heb ge-
„zondigd enz." Daarop riep hij uit: „Meester,
„ik heb genade, ik heb genade!" en kort
„daarop ging hij over in de eeuwigheid Den
„volgenden dag hoorde ik D°. La Roque
„oefening houden over Rom VIII: 14, aan
„het huis van mevrouw Friedeborn, welke
„ik ook daar ging bezoeken. Vervolgens ten
„huize van den heer Zumbergen etende,
„(met zijne vier zusters, die, zoo ik meen,
„met elkander over de 300 jaren telden)
„vond ik aldaar wederom dien schoolmeester,
„die onder anderen toen wonderlijk van den
„hemel en het eeuwige leven sprak, hoewel
„hij zeide, dat hij er nauwelijks dan met
„schroom van durfde spreken Ik wandelde
„gestadig met hem, en hij loste mij mijne

Verdere ontmoeting.

„zwarigheden op; wees mij tot den Heere,
„die ze met één woord spreken kon oplossen
„Hij ried mij den XVIII Psalm veel te lezen.

Heerlijkheid van Kleefs gezigten.

„Ik zag hier ook het koninklijk slot en de
„aangename uitzigten, maar met een vakerig
„oog. Ik ging met den meester naar het bosch
„of de diergaarde, waar ik herten, fonteinen

Starrenberg.

„enz. zag. Ik klom alleen den Starrenberg
„op, waar ik mijn traag hart tot God, Wiens
„wonderen ik van rondom beschouwde, zocht
„op te beuren. Vrijdags voor den dageraad
„verliet ik deze waarlijk zeer vermakelijke stad,
„ging op den postwagen naar Nijmegen, en
„aldaar in de schuit naar Tiel stappende, keerde
„ik denzelfden dag nog weder naar Ophemert
„terug, waar ik voor de tweede maal, niet zonder
„groote vrucht voor velen predikte, bijzonder

Tweede preek te Ophemert.

„voor zeker vroom vrouwspersoon, die kort
„daarop gestorven is. Hier werd ik meer
„dan te voren van de godzaligen begeerd;
„en vertoefde aldaar tot Dingsdag, wanneer

Komt te Buren. Synode aldaar.

„ik 's namiddags naar Buren ging, waar op
„dien tijd de Zuidhollandsche Synode stond
„gehouden te worden. Hier hoorde ik zeker
„leeraar van Breda de inleiding doen uit
„Zach. IV : 6, en nadat ik het kasteel aldaar
„bezien had, en de voorbereidselen en ge-
„beden, waarmede die hooge kerkvergadering
„geopend werd, had bijgewoond, keerde ik
„over Kuilenburg naar Utrecht terug, waar
„ik 's avonds aankwam, en waar ik met D^0.

Middelen alleen niet genoeg.

„Blom acht dagen alleen op zijns vaders
„buitenplaats Heemsmade vertoefde. Maar
„toen zag ik ook, dat de middelen alleen
„tot opwekking niet genoeg zijn; want ik

„was gedurende dien tijd zeer duister. Op „Zondag den 10 Julij gingen wij te Tien- „hoven D^0. Schuijlenborgh hooren; die „voormiddags predikte uit Ps. XLV : 5, het „laatste deel, en namiddags over Jes. XL : 29. „Twee dingen kwamen mij daar merkwaardig „voor; eerst dat hij in 't voorgebed den Heere „zooveel verscheidene gestalten eener ge- „loovige ziel voordroeg, hetwelk bijzonder „voor des Heeren Avondmaal, hetwelk toen „stond gehouden te worden, mij prijswaardig „en navolgelijk toescheen; het tweede was, dat „er zoo weinigen aan het Nachtmaal gingen. „Te weten uit honderden, die plagten te gaan, „waren er nu niet veel over de veertig; en „die niet gingen, hoorden evenwel de predi- „katie, en zooals men mij berigtte, gingen „zij niet uit de kerk onder de bediening van „het Bondzegel. Na de predikatie groetten „wij den heer Schuijlenborgh ten zijnen „huize, en na eenige zamenspraken vertrokken „wij wederom.

Hoort D Schuijlenborgh.

Aanmerkingen

„Ik vertrok 's anderendaags naar Klein „Ammers, waar ik twee dagen vertoefde, en „met den opziener van die gemeente, met „welken ik te Leiden kennis gehouden had, „veel sprak van die oude levenswijze enz. „Hier gingen wij op de zalmvangst enz. en „van daar keerde ik weder in een schuitje „naar Rotterdam: waar ik in 't begin maar „drie dagen dacht te vertoeven, doch nu vijf „weken bleef. De tijd werd meest met prediken „op de naburige dorpen doorgebracht. Anders „als ik in de stad rustte, sleet ik den tijd met „eenzame wandelingen, of in het gezelschap

„mijner vrienden en zamenspraken der zoete „christenen aldaar. Er waren er bijzonder „twee, waar ik gemeenzamer mede verkeerde, „en op welke ik eene oude betrekking had, „te weten A. D. L. en A. K. De eerste was „mij al van ouds bekend onder mijne Leidsche „omreizen, de ander in mijne reis naar 's Gra„vendeel en Alblasserdam, waar hij toen „woonde. Hierbij kwam de moeder van mijn „ouden kamergenoot, ja ook mijne moeder, „jufvrouw Verbeek, welke ik bezocht te „Delfshaven. Ook kwam ik bij Vlaardingers, „welke ik tweemaal bezocht, en verwonderde „mij over sommiger verstand. Doch ik versleet „mijn meesten tijd met prediken In Rotterdam „op den 17 Juli predikte ik in de Ooster„kerk, niet zonder Gods ondersteuning, uit „Hos. VI: 3, het eerste deel Den volgenden „Zondag werd ik verzocht te Middelharnis, een „zeer vermaard dorp op het eiland Flakkee, „regt tegenover Helvoet, gelegen aan het „Noorderdiep. Hier was 's Heeren hand won„derlijk Zeker leeraar, en zij die daar het „goede met hem voorstonden, hadden met „haast iemand tot mij afgezonden, en zij „hadden het zoo heimelijk gedaan wegens de „haters van het goede, dat de boodschapper „zelf zijne boodschap niet wist. Op den raad „van vromen had ik beloofd derwaarts te „gaan, en vond toen ik in de schuit trad, „daar den afgezant zelf, die mij niet, gelijk „ik mede hem niet kende. Hier waren ook „spionnen in de schuit, die mij zochten te „bewegen, om te prediken tegen degenen, „die daar fijnen genoemd werden Ik ant-

„woordde, dat een vreemdeling eerst zaken „van dien aard moest onderzoeken. Voor het „overige hield ik mij stil, gelijk men mij „verzocht had. In zoete alleenspraken, en „midden onder al die krijgslisten, in eene „stille kalmte en berusten in God, trad ik „te Middelharnis aan land, alwaar de ouder-„lingen mij niet alleen eene predikbeurt toe-„stonden, maar ik behaagde hun zoover in „de verkeering, dat zij mij eenparig zoozeer „begeerden, als die, welke ik in de predi-„katie, die ik deed op den 4 Julij over Rom. „VIII : 14, op een ander en aangenamer grond „genoegen had gegeven. Ik had daar een zoet „verblijf van twee dagen, aldaar waren vele „en gevorderde christenen; maar ik mogt er „niet mede spreken, ofschoon ze mij op straat „aanspraken; hoewel ik met een uit hen nog „in het verborgen sprak, ja, met D⁰. N. N., „die maar een vierendeel uur van daar stond, „mogt ik evenmin spreken.

Vleeschelijke raad.

„Ik verzocht de ouderlingen van die plaats, „of ik mede ten Avondmaal mogt gaan, „hetgeen mij werd toegestaan. De vrucht, „welke ik daarbij ontving overtrof verreweg „de voorbereiding. Onder anderen werd ik „opgewekt en bemoedigd door de onderschei-„dene en verwisselende aanspraken van den „leeraar, tot de aanzittende gasten. „Vrienden! „(zeide hij tot ons) 't is een koninklijke maal-„tijd, gij zijt onder 's Konings alziend oog, „en daarom past u eerbied," enz.

Bizonderheden

„Toen ik van den preekstoel klom, groette „ik de ouderlingen, en sprak hen aan „met deze woorden: „ik bedank den eerw.

„kerkeraad, dat hij de goedheid heeft gehad, „mij deze beurt toe te staan. Dat ik hier kwam, „was, om mijnen dienst nevens anderen aan „te bieden, indien ze ook mij bekwaam vonden, „om des Heeren kerk dienst te doen, wen„schende hun voorts des Heeren licht en be„stuur, om in dezen zoo te handelen, als het „den heiligen betaamt.

„De schoolmeester van die plaats vroeg „mij: van welke studie ik was, en of ik „God vreesde. Ik antwoordde: zoo hij zelf „verstond en kende wat hij mij vroeg, dat „ik hem ried, den Heere te bidden, Zijne „zinkende kerk te hulp te komen, en hem „te doen verstaan, wat die plaats te kennen „gaf Amos V: 13: „Daarom zal de verstan„dige te dier tijd zwijgen, want het zal een „booze tijd zijn."

„En als ik des namiddags D°. Lonus „over Jes. LXIV: 6 had hooren prediken, „en 's Heeren Avondmaal met hen had bijge„gewoond, ging ik zeer verkwikt den volgen„den dag wederom naar Rotterdam, en sprak „in de schuit ruimer en veiliger van Jezus, „dan toen ik er heenging. Den volgenden „Zaterdag ging ik naar Alblasserdam, waar „ik op den 31 Julij predikte, en op dien„zelfden dag den jongen D°. van der Kluit, „predikant te Schellingwoude hoorde. Ik sprak „met hem niet alleen van de oude levenswijze „te Leiden, maar 's avonds was het overschot „der vromen aldaar in dat dorp bijeen, dat ik „voor acht jaren in een anderen staat gezien „had. Hier was ook A. K. van Rotterdam „gekomen, die veel vrucht uit de predikatie

„had ontvangen. Dingsdags keerde ik wederom
„naar Rotterdam terug. Daar was ik niet lang
„geweest, toen D⁰. Dinant een brief van Op-
„hemert ontving, waarin ik verzocht werd,
„om daar op de nominatie te prediken, het-
„welk ik aannam. Drie dagen voor den gestel-
„den dag begaf ik mij op den wagen naar
„Gouda, waar ik de nachtschuit op Bodegraven
„moest inwachten en aldaar met het vallen
„van den avond buiten de poort wandelen
„ging. Hier zocht ik te overdenken wat God
„al aan mij gedaan had en nog deed, en
„terwijl ik nu al eenige dagen in het duister
„had omgezworven, zoo werd ik daar opge-
„wekt, verlicht en zoo onverwacht verleven-
„digd, als mogelijk nimmer te voren Ik
„durf hier al de omstandigheden niet schrijven,
„omdat er zooveel tijd tusschenbeide is ver-
„loopen, en ik hier niets dan datgene wat zeker
„gaat, aanteekenen wil. Evenwel dat weet ik,
„dat ik toen gezien en geloofd heb, dat God is
„de levende God, en daarom ook, gelijk ge-
„schiedde, Die magtig was mij levendig te
„maken, en 't gaf mij moed op de reis, zoo
„dikwijls als ik er om dacht. In de herberg
„terugkeerende, hoorde ik de waardin klagen,
„dat hare moeder in doodsnood lag, en dat
„de leeraar vertoefde te komen. Toen ont-
„dekte ik de vrouw wie ik was en bood aan
„met de moeder te spreken. Dit toege-
„staan zijnde, sprak ik met haar, ellendige,
„die begeerde zalig te worden, en niet wist
„waarin de zaligheid gelegen was Ik toonde
„haar, wat bekeering was en hoe rampzalig
„het is, zonder deze naar eene eeuwigheid te

„gaan! Daarop werd ik in de schuit geroepen, „waar wij het grootste gedeelte van den „nacht met ernstige zamenspraken doorbrach- „ten, terwijl de een en andere vroeg en nie- „mand tegensprak. Te Ophemert gekomen „zijnde, deed ik aldaar twee predikatiën op „eenen dag, over Rom. VIII en Phil III : 14, „voor de eerstemaal, maar de Heere was „met mij, en daarom was het wel ongewoon, „doch niet moeijelijk of zwaar Aan den „Waalstroom wandelende, werd ik overreed, „dat er zulk eene en zoo groote begeerte moest „zijn om zielen te weiden, dat daardoor „de zondige vrees van schande en beschaamd „te zullen worden, veracht en overwonnen „werd, ja, als het de Heere zoo toeliet. dat „men liever veracht en beschaamd moest „willen worden, dan hierin nalatig zijn. O, „dat gij dit nu dacht, mijne ziel! Na afscheid „genomen te hebben van de zoete christenen „aldaar, ging ik naar Tiel en trad aldaar in „het Rotterdamsche vaartuig, waar ik wel „eene gemakkelijke plaats, maar ongemakkelijk „gezelschap ontmoette, van welke (omdat zij „zich vijandig betoonden, en een van de „vooornaamsten bestraft zijnde, zich zeer heftig „vertoornde) ik mij afscheidde en mijn tijd „sleet in het beschouwen van de wonderen „der natuur en eene schets te schrijven over „Matth V : 3, tot dat we voorbij Bommel, „Gorcum en Dordt te Rotterdam aankwamen „Vandaar ging ik den volgenden dag naar „Rijswijk, waar ik vernachtte, en daar vond „ik D⁰. van der Kemp, met wien ik te „Rotterdam meer dan eens gesproken had,

„en nadat ik met mijnen vriend D⁰ de Graaf,
„eertijds te Leiden, nu gelijk ik hoop, eenen
„anderen grond van vriendschap gelegd had,
„vertrok ik 's anderen daags naar Leiden.
„Hier was ik in dat Leiden, daar ik menig-
„maal met verscheidene bewegingen des ge-
„moeds aan gedacht heb, maar dat is nu
„voorbij. Wat zou ik doen? Wat anders dan
„nu geheel andere dingen daar te zoeken,
„en andere menschen op te zoeken, of indien
„dezelfde, ten minste op eene andere wijze.
„Ik ging naar de hospita's, die ik er gehad
„had en tot anderen, die mij eertijds gemeen-
„zaam geweest waren; maar ik bemerkte wel,
„dat ik er nu niet meer zoo mede zijn kon.
„Ik verklaarde hun wat ik nu, eenen anderen
„Leeraar hebbende, van die oude levenswijze
„dacht Ik toonde aan, hoe gevaarlijk het zou
„geweest zijn, indien ik zoo voortgegaan
„was, en voegde er andere dingen bij, die
„God mij deed voorkomen naar een iegelijks
„staat. Maar zij konden deze mijne herroe-
„pingen niet verstaan, noch begrijpen, dat
„ik daar zoo zondig geleefd had, en geen
„wonder; ja, zelf zou ik het nooit gezien
„hebben, indien Gij, o, mijn God! het mij
„niet hadt doen zien. Ik bezocht daar de
„godzaligen, die ik te voren alleen met naam
„gekend had en hoorde de oefening van Mr.
„van Keulen over de woorden van Job: „*al*
„*doode Hij mij, zou ik niet op Hem hopen.*"
„Vandaar ging ik naar Woubrugge, waar
„ik op den 21 Augustus tweemaal predikte.
„D⁰. Blom, de herder van die plaats, die
„voor weinige jaren eene verandering had

„ondergaan, gelijk ik gelooven moet, dat leer-
„aars die zelden ondervinden, ontving mij
„zeer beleefd. Het gerucht van den wonder-
„baren zegen op zijn dienst, en de begeerte
„die ik in mij vond, om over mijnen toestand
„met hem te spreken, hadden mij derwaarts
„heen gelokt, en het berouwde mij niet in
„beide die opzichten. Door het bestuur dat
„hij mij gaf omtrent mijne zwarigheden,
„werd ik wonderlijk opgebeurd.

„Vervolgens te Amsterdam wederkeerende,
„bleef ik aldaar vijf dagen, welke ik door-
„bracht in het aangenaam gezelschap mijner
„bekenden, in wandelingen en hooren prediken,
„maar voornamelijk, en dat het aangenaamste
„van alles was, in de eenzaamheid en op
„mijn slaapkamer. Van alle gezelschap afge-
„zonderd, trok ik hier eene wondere zoetig-
„heid uit de overdenkingen, waarvan een
„staaltje zijn mijne gedachten over 1 Cor.
„IV : 20, en bijzonder over die deugd welke
„mij van dien tijd af betamelijker en zoeter
„geweest is dan voormaals: de ootmoedigheid.

Dewijl ik de schets van deze overdenking onder soortgelijke papiertjes vind, bescheiden lezer, zoo zal ik ze hier van woord tot woord mededeelen, doch in het Nederduitsch overgebracht; 't zou mogelijk nog al zijn vrucht kunnen hebben.

„Den 31 Aug. mede te Amsterdam na eene
„korte wandeling in mijn herberg wederkee-
„rende, dacht ik, dat de zoete deugd van
„ootmoedigheid de verdere overdenking waar-
„dig was, om welke na te sporen, men een
„tekst tot deze stof dienstig kon opmaken.

„Bij voorbeeld, uit Micha: „*Wat eischt de*
„*Heere van u, dan ootmoediglijk te wandelen*
„*met uwen God*", waar tot opheldering van het
„voorwerp, hetwelk hier God is, en na over-
„weging van de menigvuldige opzichtelijkheden
„van deze deugd tot dit voorwerp, kan vol-
„gen eene omschrijving van deze deugd, zoo
„met betrekking op derzelver naam, als bij-
„zonder met opzicht op derzelver aard en wezen.
„Vervolgens komen mij nu drie takken daarin
„voor.

a Ten opzichte van God, welke betrekking
„hier voornamelijk plaats heeft, tot welke ook
„al de andere kunnen gebracht worden. Dien
„God merk ik aan in de betrekking, die een
„geloovige ziel op Hem heeft in verscheidene
„opzichten.

„1. Voor zooverre Hij haar onderwijst met
„eene bijblijvende erkentenis en geworteld ge-
„voel van eigen blindheid. Ps. 131 enz.

„2. Als haar Gebieder, Ps. 119, Verbie-
„der, gelijk als omtrent Jozef, Gen. 39

„3 Als haar Leidsman en Bestuurder,
„Ps. 25 : 10, met uitbreiding tot al de wegen
„Gods, zoo die Hij houdt met de kerk in het
„algemeen, als met de ziel in het bijzonder

„4. Als die haar kastijdt en tuchtigt, Zijn
„aangezicht verbergt enz., Ps 51 enz.; haar
„vernedert onder laster, de kwaadsprekende
„tong op haar loslaat, vijanden verwekt en
„die vermenigvuldigt uit goeden en kwaden, enz.
„„*Ik zal des Heeren gramschap dragen*" enz.

„5. Als die aan de ziel allerlei beloften
„doet van het goede; als wanneer de ziel de
„beloften hoogschat en niet durft twijfelen,

„ofschoon de waarschijnlijkheid het tegendeel „roept. Zoo deed Abraham, toen hij een zoon „verwachtte.

„6. Als die haar zegent met allerlei gees„telijke en lichamelijke zegeningen; de ziel „durft er zich niet op verhoovaardigen, maar „ze zinkt weg enz.

„7. Als die haar troost, dan de vertroos„ting des H. Geest niet te gering achtende; 't „is al goed, wat uit Jezus hand komt. Zij „is verlegen om dankbaarheid „Wat zal ik „den Heere vergelden?"

„Al deze dingen kunnen uitgebreid en er „meer bijgevoegd worden.

„*b.* Ten opzichte van den naasten.

„1. Is hij een geloovige, dan hem aanmer„kende in die teedere betrekking, die hij op „God heeft enz., en dat verscheidelijk naar „de verscheidenheid van den burgerlijken „staat, waarin hij is; hetzij van meerdere, „gelijken en van mindere. Ook naar de ver„scheidenheid van trappen in de genade, het„welk kan worden uitgebreid.

„2. Is hij nog onbekeerd, dan hem be„schouwende of nog geheel vervreemd van de „kerk, of uiterlijk geroepen, en die dan wederóm „of burgerlijk levende, of meer profaan, met „allen heeft hij medelijden. „Heere!" vraagt „hij, „waarom ik ook niet zoo?" Hij is niet „beter, maar door vrije genade is hij wat hij „is, dat betuigen ook zijne bestraffingen.

„3 Ten opzichte van zichzelven. Gelijk hij „God beschouwt, zoodanig als Hij is, alzoo „ook zichzelven. Hij wenscht geene hoogere, „geene andere gedachten van zichzelven te

„hebben, dan de waarheid van de zaak mede-
„brengt. Hij beschouwt zichzelven (1) als een
„blinde, en bidt uit Ps 119, „*verlicht mijne*
„*oogen*" enz. Ps. 73, „*ik ben een groot beest*
„*bij u*." Hij vertrouwt het niet aan zichzelven,
„zijnen staat te onderzoeken, Ps. 139, het
„laatste vers. Hij merkt zichzelven aan als
„van nature (2) goddeloos, (3) als een on-
„waardige enz., (4) als een dood- en hel-
„waardige, en wat hij daarboven ontvangt,
„rekent hij een weldaad, (5) als een ver-
„pligte voor zoovele geestelijke genaden, voor
„welke hij niets heeft om te betalen, enz.

„Ten minste zoo moest het zijn, en zoo zou
„een regt ootmoedige wenschen voor den
„Heere te zijn; doch waar is het zoo?

„I. Er is onderscheid tusschen deze deugd
„en de blinkende zonden der heidenen, niet
„alleen in den oorsprong, regel naar welke
„en oogmerk waartoe, maar ook in de zaak
„zelf enz. Wie kent iets van deze deugd,
„die Jezus niet kent?

„II. Groot is het onderscheid tusschen deze
„ootmoedigheid en de kleinmoedigheid of neer-
„slachtigheid, deze is geen ootmoed; de
„reden is:

„1. Ze zijn kinderen van verscheidene
„moeders, geloof en ongeloof; liefde Gods
„en verkeerde eigenliefde.

„2. Verschillende zusters vergezelschappen
„beide. De eerste gaat gepaard met werk-
„zaamheid, blijdschap en verheerlijking van
„God, maar de andere met werkeloosheid en
„troosteloosheid.

„3. Ze zijn ook verschillend in den uit-

„gang; gelijk de deugd eindigt in God, „en de ziel derwaarts heendrijft, zoo integen„deel de ondeugd. Dit heb ik ter loops in „het voorbijgaan alleen opgeteekend in de „herberg te Amsterdam, zullende dit nader „beschouwen en uitbreiden, als de Heere „daartoe genade geven zal."

Terwijl Zijn eerw. hier was, werd hem door D⁰. Ruppius eene predikbeurt in de Noorderkerk aangeboden. Het was de voorbereidende en onderzoekpredikatie voor het H. Nachtmaal, welke hij op zich nam, predikende uit Ps. 97 : 10, voor een groot gehoor, en voor zich zelven en anderen niet geheel zonder vrucht. Hier dreef hem de nieuwsgierigheid in den tempel der Persen en Grieken, hij zag hunne uitheemsche en afgodische plegtigheden, en rook hunne bijgeloovige wierookofferen. Eindelijk na afscheid van de vrienden genomen te hebben, trad hij in het Workummer veerschip, en (nadat hij eenen dag en twee nachten in zamenspraken en bijzondere overdenkingen, alsmede in zekere twistreden met een Doopsgezinde, waarin de waarheid zegepraalde, op zee had doorgebracht) kwam hij tegen den dageraad te Workum, en van daar den 9 Sept. in het vaderland, in Groningen, zijnde nu twaalf weken afwezig geweest, in welke hij elfmaal had gepredikt.

Den 3 Sept.

Den 8 Sept.

„Tehuis komende, ging ik den derden dag" dus vervolgt hij, „aan 's Heeren Avondmaal. „Maar het viel mij gemakkelijker tehuis te „komen, dan wederom tot mijzelven. En bij„aldien ik de zaak van nabij bezie, zoo heb

Aanmerkingen na de reis.

„ik bij deze zaak gewonnen en verloren. Ik „heb gewonnen in lichaamskrachten en ge„zondheid op eene ongeloofelijke wijze, ik ben „aan vele vromen bekend geworden, bij welke „ik te voren verdacht was, en buiten twijfel „heb ik de gebeden van sommigen voor mij „gewonnen De kennis van de verscheidene „wegen, die God met de Zijnen houdt, is „ook vermeerderd en welke dingen van dat soort „meer konden worden opgeteld Het verlies „daarentegen is ook niet klein. Ik zag van ach„teren, dat mijne oude teederheid. indien ik „ze dien naam mag geven, welke doorgaans „met mijne bekommeringen vergezeld ging, „niet weinig was afgenomen. Ik gevoelde ook, „dat de ijver om anderen te waarschuwen en „bij alle gelegenheden op te wekken, zeer „verflaauwd was, welke te voren menigmaal „zoo groot en duurzaam was, dat ik dik„wijls naar dat dorp, daar wij een buiten„plaats hebben, heenging, om de bekenden „aldaar en anderen met dat oogmerk aan te „spreken, wanneer ik met veel verkwikking „weder naar huis keerde.

Winst en verlies na 't reizen

„Ook bemerkte ik, dat diezelfde ijver om„trent onze familie almede verminderd was, „in welke God nu al nichten en neven over„tuigd en zoekende gemaakt had, naar Zijne „goedheid, welke van mij, ondankbare, nooit „genoeg erkend is. Ook waren mijne bekom„meringen en angstvallige naauwgezetheden „zoo groot niet meer, als wel te voren, toen „ze ook niet weinig voedsel kregen door de „bijna gedurige ongesteldheid des lichaams. „O, God! hoe hoogwijs zijn uwe wegen, en

„welk een gering deeltje kennen wij er van! „Hoe weinig wordt die wijsheid opgemerkt en „aangebeden!

Oude preekorde.

„Zeer lastig en waarlijk beschreijelijk was „tot hiertoe mijn preekorde geweest; niet „zoozeer omdat ik ze van woord tot woord „van buiten leerde, en ze dan op dezelfde „wijze gewoon was uit te spreken; maar het „kostte mij vrij wat meer moeite een preek „op te maken en zamen te stellen. O, indien „het u te eeniger tijd gebeuren mogt, toe„komend leeraar, aan Jezus voeten uwe kerk„redenen te bereiden, laat uw dankoffer „grooter zijn, omdat het u vergund is uit „zulk een doolhof tot zulk eene hoogte op„gebeurd te zijn.

„Te weten, wanneer ik zou prediken, moest „ik eerst eenige dagen doorbrengen om een „tekst uit te kippen, zonder bijna den goeden „en welbehagenden wil van God te vernemen „of het nut der gemeente daardoor te zoeken. „Als dit gedaan was, zocht ik alle boeken „bijeen, die ik dacht daartoe dienstig te zijn. „Nadat ik den inslag overal had uitgekipt, „was het werk nog lang niet gedaan, want „als ik nu wist wat ik zeggen moest, „onderzocht ik al weer op nieuw, op wat wijze „ik het zeggen moest; en hier werd ik som„tijds zeer jammerlijk gepijnigd, zoodat ik „het werk menigmaal wanhopig staken moest. „Wanneer de orde mij behaagde, mishaagde „mij de stijl, en ik moest er eene menigte „bloempjes onder strooijen, en dan vond ik „veeltijds een knoop in een bies.

„Met het uitschrijven vorderde ik somtijds

„weinig, en er was iets, ik weet niet wat,
„dat mij gedurig als twijfelende deed schrijven.
„Men kan ligt denken hoe schadelijk en tijdver-
„kwistend deze hoovaardij was, ja ze ging zoo-
„ver, dat bijaldien ik in twee weken eene
„leerrede zou opmaken, ik mij dan zeer haasten
„moest Het is waar, ik moet bekennen, dat
„met verloop van tijd en gewoonte het wel
„wat rasser toeging, maar dan moest ik er
„echter nog eene geheele week aan te koste
„leggen. Wanneer ik meer en meer de zondelijk-
„heid van deze preekwijze onder het oog kreeg
„en haar moede was, ging ik er gedurig onder
„zuchten, en als een radelooze had ik dikwerf
„terloops eenige gedachten over een tekst
„aangeteekend, zooals de Heere ze mij deed
„voorkomen, niet zonder vrucht en zoetigheid.

„Ik was ook meermalen voornemens ge-
„weest in eene meer afgezonderde plaats, op
„eene korte schets, bij mij zelven ontworpen
„en in mijne gedachten uitgebreid, het eens
„te wagen, zoo voor de vuist weg te pre-
„diken, maar het bleef bij het voornemen,
„en dus tot hiertoe te vergeefs En wanneer ik
„alle moed en hoop van uit die harde slavernij
„verlost te worden, bijna had opgegeven, wildet
„Gij mij evenwel redden, o, goedertierene
„God! Ja (gelijk Uwe wegen altijd met mij
„wonderbaar geweest zijn), Gij wildet mij
„redden, als ik er het minst om dacht,
„opdat het mij, ongeloovige, namaals te klaar-
„der blijken zou, dat Gij het gedaan hadt.
„Nauwelijks was ik drie weken tehuis ge-
„weest, of ik werd verzocht te Assen te
„prediken. Welke verkwikking ik aldaar uit

Preekt te Assen.

„de zoete zamenspraken der godvruchtigen „ontving, zou hier te lang zijn om te ver- „halen Mijn tekst was Hos VI : 3. Hier be- „proefde ik het met eene inleiding uit Openb „III : 14, welke ik zonder voorafgaande be- „studering uitbreidde, wel een half uur lang, „en die van meer zegen en vrucht achter- „volgd werd, dan de predikatie zelve. Dit „gaf mij moed en het was een begin van „volmaakter verlossing, welke nu voor de „deur stond. Den volgenden Maandag stapte „ik naar Rolde, en daar werd ik, 's avonds in „de nabijgelegene woestijn gaande, onge- „meen verkwikt; ik was duister toen ik er „kwam, en ging er omstraald met licht en „zeer gemoedigd vandaan De Heere had mij „na eenige worstelingen getoond de besturende, „opbeurende en vertroostende kracht van die „plaats, Jes 45 : 24. Och, of ik ze nooit „vergeten mogt! Zijne zoete gerechtigheden, „en dat dierbare, dat in Jezus is, was de sterkte „welke ik aanvatte. Ik vond een hulpmiddel „tegen al mijn gebrek, ook omtrent den H. „dienst, en tevens eene schuilplaats en vrij- „stad tegen mijne beschuldigers Onder deze „vleugelen schuilende, ging ik niet alleen weg, „maar het was mij namaals nog veeltijds „goed aan die plaats te denken. Mijn voor- „nemen was 's anderen daags te vertrekken, „maar geheel anders waren de gedachten des „Allerhoogsten. Hetgeen Hij mij in die aan- „gename plaats beloofd had, wilde Hij daar „zelf ook geven.

Te Rolde.

„Ik werd verzocht om des anderen daags, „zijnde bededag, aldaar den dienst waar te

„nemen; hetwelk ik beloofde, nadat ik om „bijstand tot dien God geroepen had, welke „mij daags te voren zoo krachtdadig geholpen „had Ik koos dan een tekst uit Ps. 73 : 28, „het eerste lid, „*het is mij goed nabij God* „*te wezen* Zijnde vol van hoop, dat God, „mij verlossende van deze mijne langdurige „zwarigheid, de vrucht dier woorden, alsmede „der volgende, mij nog eens zou doen ondervin- „den. De Heere gaf ze mij te overdenken en bijna „geheel te schrijven. In het opmaken van „deze stof ondervond ik oneindig meer „zoetigheid en vrucht en minder verdriet. „Maar wat verschilde het in den tijd! Wat „te voren nauwelijks een week kon doen, „deed nu een eenige dag De Heere verliet „mij niet onder het prediken, en de vrucht „was grooter dan van de vorige, die mij zooveel „blokkens gekost hadden. Alzoo maakte deze „dag, den 5 October, een begin van mijne „verlossing uit deze banden, maar ook nog „maar een begin. Op den volgenden Zondag „beproefde ik het, daartoe verzocht zijnde, „met de volgende woorden van het bovenge- „melde tekstvers, te Anlo: „*'k zet mijn be-* „*trouwen op den Heere Heere, om al Uwe* „*werken te vertellen.*"

Hem wordt eene andere preekwijze geleerd.

„Alwaar de Heere gaf te spreken met „vrijmoedigheid. Dus stond ik verbaasd over „de wonderen des Almachtigen, aan mij ge- „daan, en vertrok van daar wederom naar huis.

„Op den 20 October ging ik naar Wester- „broek, alwaar ik naar mijne nieuwe predik- „wijze predikte over 1 Petri II : 2.

„Intusschen deden zich gedurig nieuwe „waarschijnlijkheden op tot een beroep, dan

„hier, dan daar, welke telkens wederom ver-
„dwenen. Evenwel, had ik niet op zooveel
„roepende stemmen moeten besluiten, dat het
„eindelijk eens des Heeren tijd zou zijn, om
„mij in Zijnen oogst te zenden en dat die
„mogelijk nabij was? Moest men Gods stem
„niet in deze allen gehoord hebben, gedurig
„roepende: „bereid u?" Maar ik, blinde, doove
„en achtelooze! na zooveel reizen en slinge-
„ringen hoopte ik eindelijk wat te rusten; en
„in den aanstaanden winter in eenzaam-
„heid de Goddelijke waarheden te onderzoe-
„ken en er mij met mijne huisgenooten in te
„oefenen. Maar ziet, de Heere komt en voert
„het groote werk over mij uit, dat Hij be-
„sloten had; en na zoovele voorbereidende, zendt
„Hij eene krachtig doorwerkende stem.

Zijn beroep in de N. Pekel A.

„De Nieuwe Pekel-A, viel omtrent dezen
„tijd open door het overlijden van D^0. Meurs,
„welke aan eene tering gestorven is. Straks
„liepen er verscheidene geruchten en gissingen
„over den aanstaanden plaatsvervuller. Verschei-
„denen verzochten er om, onder welke zelfs twee
„leeraren waren, doch te vergeefs

„Men hield mij onder anderen ook voor,
„dat er groote waarschijnlijkheid voor mij zou
„zijn, indien ik kon toelaten, dat men mij
„aan de overheid aanprees en voordroeg, doch
„ik antwoordde, dat ik daar geen vrijheid toe
„vinden kon enz.

Zijne nauwgezetheid in het stuk v. beroep.

„Ik hield mij derhalve stil, sprak niemand
„uit de regering en verzocht niemand van
„de onzen, dat ze het voor mij mochten doen.
„Wat ik toen in mijne eenzaamheid onder-
„vonden heb, heugt mij niet meer; maar wel
„dat ik op Woensdag den 16 November, bij

„het vallen van den avond, op den wal neder-
„knielde en God mijne zwarigheden ontdekte,
„met Hem raadpleegde en dat niet zonder veel,
„ja onuitsprekelijk veel licht, vertroosting en
„vertrouwen, terwijl ik eene zonderlinge ver-
„kwikking genoot uit Ps. 68 : 19 (welke ik
„namaals in de A. kerk verklaarde), zoodat
„de meer en meer naderende nachtschaduwen
„mij daar niet van daan konden drijven. Ook
„weet ik, dat ik toen niet zoozeer door het gezicht
„van eigen onbekwaamheid geslingerd en angst-
„vallig werd, als wel dat ik in bekommering
„en achterdocht was, dat mijne vrienden iets
„mochten doen dat onbetamelijk was, en dus
„door ongeoorloofde middelen zondigen. Met
„geen woorden kan ik uitspreken hoe groot
„mijne teederheid toen ter tijd was in deze
„zaak, of zoo men het zoo noemen moet,
„nauwgezetheid. Ik deed aan mijne vrienden
„groote betuigingen en waarschuwingen, en
„toonde hen aan, wat in dergelijke gevallen
„ongeoorloofd en te verfoeijen was.

Pleegt met den Heere raad.

Bekommeringen en teederheid.

„Ik had eene heftige begeerte, voor de
„verkiezing (welke binnen veertien dagen ge-
„daan moest worden wegens verandering in
„de regering) op de plaats voor die gemeente
„te prediken; en de Heere schikte het, dat
„ik er gelegenheid toe vond; waardoor ik
„meer opgebeurd zijnde, Zaterdags heenging.
„In de schuit was ik in eene achteraan klevende
„gestalte, niet zonder verlevendiging somwijlen
„tusschenbeide; maar toen ik daar kwam en
„mij verwonderde over de uitgestrektheid en
„menigte van woningen in die plaats, en mij
„daar eene geschikte huisvesting was aange-

„wezen; toen zeg ik, was ik zoo levendig „niet meer, maar wat duisterder dan te voren, „en hetgeen ik deed, was als in den slaap

„Den volgenden Zondag, den 20 November, „hoorde ik des voormiddags D^0. Themmen, „mijns vaders opvolger, die de eerste was uit „de classis van 't Oldambt, welke eene lijk-„rede deed over den overleden leeraar uit „Zach. I : 3, 4, 5. Hij had verscheidene aan-„merkenswaardige dingen over der leeraren „sterfelijkheid en de plicht der gemeente „daaromtrent Onder anderen zeide hij, dat „de plaats Jer. III : 14, 15, hen een krachtig „spoor tot bekeering moest zijn, welke hij „daarom wilde, dat zij zouden opslaan. Ik „hoorde deze dingen en meer andere, in welke „de leeraar namaals zeide mij bedoeld te „hebben, hoewel ik toen nog niet wist, waartoe „ik daar was.

„Des namiddags predikte ik, niet wel zonder „mindere invloeden als anders, maar bedaard „en zonder buitengewone levendigheid Hier „had ik voor mijne oogen het graf van den „overleden leeraar, met een zwart doodkleed „bedekt Wat dat zeggen wil, wat gij, o aan-„staande leeraar, daaruit leeren moet, over-„weeg het bedaard en aandachtig. Na het „eindigen van de predikatie hoorde ik niets „of weinig, of ik hun genoegen gegeven had, „dewijl wegens de regen de meesten naar „huis spoedden. Zoo wilde God mij datgene „verbergen, om welk te vernemen ik mij „voornamelijk derwaarts begeven had. Waarom „zoo? Opdat ik zou leeren gelooven, dien het „nu al zoo dikwerf gegund was te zien. Er

„gingen evenwel twee ouderlingen met mij „en de schoolmeester, welke eenparig ver „klaarden, dat zij genoegen gehad hadden. „Nadat ik in hun gezelschap het overige van „den avond in ernstige en nuttige zamenspraken „had doorgebragt, keerde ik over de woeste „turfveenen van de Wildervank weder naar „Groningen, waar ik vernam, dat ik den „volgenden Zondag, den 27 November, „voor de regering moest prediken, gelijk ik „deed uit Ps. 68 : 19, onder een talrijk ge„hoor. Zijnde de woorden van den tekst in „verscheidene opzichten, zoo met betrekking op „hen, die het regt hadden de plaats te ver„geven, als op mij, merkwaardig God onder„steunde mij, en gaf veel zegen over die pre„dikatie! Des anderen daags, of den volgenden „moest men de uitkomst verbeiden. 's Maandags „ging ik buiten de Steentilpoort, en zocht „des Heeren aangezicht, en poogde het ook „te doen niet verre van Helpen, in de bui„tenwerken.

Het beroep zelve.

„Van daar tehuis komende, werd mij ge„boodschapt, dat ik tot opziener der gemeente „in het dorp Nieuwe Pekel-A benoemd was. „Ik hoorde die tijding niet zoozeer onverwacht, „dan wel met ontsteltenis. Den volgenden dag „uit de kerk komende, werd mij door een „raadsdienaar bekend gemaakt, dat ik dien „morgen, zijnde Dingsdag, den 29 November, „daartoe van de heeren van den raad ver„koren en geroepen was. (Wat wilt ge met „mij doen, o groote Leidsman! ik ben een „wormken.) Dus wordt mij na zoovele onzekere „omzwervingen eene zekere standplaats aan-

„gewezen en toevertrouwd! Op welke (indien „de Hoogste Goedheid het behagen zal mij „daar te brengen en te bevestigen), wat ik „daar ontmoeten zal, wat mij te doen zal „staan, wat ik lijden moet, dat weet Gij, „o, allerhoogste Bestuurder van al mijne zaken, „die mij kent en mijne gaven; en dat Gij „dit weet, is mij genoeg. In deze zelfde maand, „op den 5 dito, ben ik voor vier jaren te „Leiden proponent geworden, en op den 29 „dezer eindelijk beroepen.

„Hier verspilde ik wederom geen kleinen „tijd in het overdenken, wikken en wegen, „op het allernauwkeurigste van al de om„standigheden van mijn beroep, of ze wettig „waren enz. Hiermede was ik nog meer bezig „geweest voor de beroeping, toen ik eerst de „waarschijnlijkheid zag dat ik daar beroepen „zou worden. Ik sloeg toen al de godgeleerden „op, die ik krijgen kon, en ofschoon de meeste „mijne zwarigheden niets achtten, andere den „knoop doorhakten, zoo werd ik echter toen „en eenige dagen na het beroep hiermede „ellendig geslingerd.

Onder de papieren, waarop hij zijne gedachten ontworpen heeft, over deze en gene zwarigheden, vind ik onder anderen ook de volgende, betreffende zijne aanstaande beroeping.

„Mijne zwarigheden omtrent het beroep „waren dergelijke, met de oplossingen daarvan.

„Tegenwerp.: Het recht van beroep is oor„spronkelijk bij de gemeente.

„Antw.: (1) Maar mogelijk is hier een over„dracht geschied of ten minste een stilzwijgend „toestemmen der gemeente.(2) De godgeleerden

„zijn omtrent dit punt niet van dezelfde ge-
„dachten. Chameierus is van gevoelen, dat
„eene overheid leeraren kan aanstellen. Mark
„vindt ook geen zwarigheid over het regt der
„overheid om een beroep te doen, vergelijk
„Amezius Medulla. Walaeus meent, dat het ge-
„noeg en evenveel is, of de goedkeuring der
„gemeente het beroep voorafgaat of volgt.
„Maresius is boven allen hier zeer vrijzinnig.
„Hij heeft onder anderen dit volgende: „als de
„drie afkondigingen van een beroepen leeraar
„gedaan zijn, en niemand voor den dag komt,
„die er iets tegen heeft in te brengen, zoo
„wordt het volk gehouden als stilzwijgend te
„hebben toegestemd.

„Tegenwerp.: Als men u zal vragen, zijt ge
„van Gods gemeente, en bij gevolg van God
„zelve geroepen, wat zult gij zeggen?

„Antw.: Ik zal niets antwoorden, voor en
„aleer ik de toestemming van de gemeente ver-
„kregen heb, welke God ook geven kan, zoo
„'t Hem niet belieft mijne beroeping te ver-
„hinderen. Verlos mij uit deze strikken,
„Heere Jezus!

„Tegenwerp.: Mogelijk wil God u beproeven
„of gij standvastig zult blijven

„Antw.: Maar mogelijk wil Hij beproeven
„(*a*) of ik lust heb om in Zijnen wijngaard te
„werken. (*b*) Mogelijk zouden het Satans pijlen
„kunnen zijn, die mij van het werken pogen
„af te schrikken. (*c*) Mogelijk wil de Heere
„mij zelfverloochening leeren van mijne al te
„heftige, misschien al te nauwgezette en
„aan alle zijden niet genoegzaam gegronde
„drift; ten minste verdient dit een onderzoek,

„omdat zelfs deftige godgeleerden hier schijnen „te twijfelen.

„Tegenwerp.: Mogelijk heeft men voor u „gesolliciteerd.

„Antw.: Maar dat is buiten mijn weten en „toestemming geschied. Ik heb ernstige betui„gingen gedaan, en meer dan eens gezegd „(1) dat ik een schrik had voor solliciteren, „dat ik nooit verzocht had, dat het mocht ge„schieden, maar eerder het tegendeel; (2) en „zoo er iets gedaan is, dat het geschied is, „eer ik er de minste lucht van had; (3) dat „ik eerst moest en begeerde te prediken, en „gehoord te worden van de gemeente, dit heb „ik gezegd en er zijn vele getuigen van; (4) de „Heeren die het beroep hebben te vergeven, „weten zelf, dat ik er gemoedelijk niet om „heb durven verzoeken; (5) het eenige dat „van mijn kant gedaan is, is geweest het „prediken op de Nominatie, en daar heb ik „openlijk gezegd: dat Christus Herders en „Leeraars zenden moest; (6) zeker getrouw „Leeraar zegt mij, dat hier veel te twijfelen „een list van den Satan is, en verborgen „hoogmoed daaronder schuilen kan.

Andere oplossingen in deze zwarigheid.

„I. Ik heb God meer dan eens gesmeekt „en gebeden, met eene zekere soort van ge„latenheid, dat Hij mijn hart overeenkomstig „Zijnen wil mogt buigen, en de zaken zoo „bestieren, of dat ik geroepen werd, of ('twelk „ik met veel ruimte en zonder eenige achter„houding bidden kon) dat Hij Zijne macht

„wilde openbaren in het te verijdelen, te ver-
„hinderen, en te besturen, dat ik niet ge-
„roepen werd; dit zeg ik, dit schrijf ik nog:
„Uw wil geschiede, o Heere!

„II Het is niet te denken, dat daar ooit
„een beroep op eene andere dan deze wijze
„geschieden zal, derhalve de zaken zoo staande,
„moet men zuchten onder 't misbruik, dat in
„de kerk de overhand genomen heeft, maar
„het beroep niet weigeren. Die is een be-
„roerder, welke de mogelijke orde verwaar-
„loost, maar niet die, welke die hartelijk
„wenscht hersteld te zien enz. Zie Turre-
„tyn, die dit en meer heeft. Deel 3, pag. m 248.

„III. Voeg hierbij, dat dit ook het gevoe-
„len is van zeker godvruchtig leeraar, wiens
„raad in dezen ook in aanmerking moet komen.

„IV. Dat de bekende ellendige toestand
„van dat Macedonisch volk als het ware mij
„toeroept: „Kom over en help ons!"

„V. Dat mijn talent in vele opzichten voor
„die gemeente geschikt is.

„VI. Dat God nu ter tijd 't gemoed bijkans
„geheel ontledigd heeft van die andere zorg-
„vuldigheden en angsten, welke uit ons ge-
„brek ontstaan; dat er nog een geheel jaar
„tijd is, om middelen te gebruiken, en zich
„te bereiden

„VII. Dat er geen duistere hoop en het tevens
„mijn voornemen is, voor de verkiezing daar
„te prediken, of ten minste na de verkiezing
„hun gevoelen omtrent mij, door eene predi-
„katie te vernemen.

„VIII. Ik vind in mijn hart geen geveinsd
„voorwendsel of bedeksel der schande, (zoo-

„omdat zelfs deftige godgeleerden hier schijnen „te twijfelen.

„Tegenwerp.: Mogelijk heeft men voor u „gesolliciteerd.

„Antw.: Maar dat is buiten mijn weten en „toestemming geschied. Ik heb ernstige betui„gingen gedaan, en meer dan eens gezegd „(1) dat ik een schrik had voor solliciteren, „dat ik nooit verzocht had, dat het mocht ge„schieden, maar eerder het tegendeel; (2) en „zoo er iets gedaan is, dat het geschied is, „eer ik er de minste lucht van had; (3) dat „ik eerst moest en begeerde te prediken, en „gehoord te worden van de gemeente, dit heb „ik gezegd en er zijn vele getuigen van; (4) de „Heeren die het beroep hebben te vergeven, „weten zelf, dat ik er gemoedelijk niet om „heb durven verzoeken; (5) het eenige dat „van mijn kant gedaan is, is geweest het „prediken op de Nominatie, en daar heb ik „openlijk gezegd: dat Christus Herders en „Leeraars zenden moest; (6) zeker getrouw „Leeraar zegt mij, dat hier veel te twijfelen „een list van den Satan is, en verborgen „hoogmoed daaronder schuilen kan.

Andere oplossingen in deze zwarigheid.

„I. Ik heb God meer dan eens gesmeekt „en gebeden, met eene zekere soort van ge„latenheid, dat Hij mijn hart overeenkomstig „Zijnen wil mogt buigen, en de zaken zoo „bestieren, of dat ik geroepen werd, of ('twelk „ik met veel ruimte en zonder eenige achter„houding bidden kon) dat Hij Zijne macht

„wilde openbaren in het te verijdelen, te ver-
„hinderen, en te besturen, dat ik niet ge-
„roepen werd; dit zeg ik, dit schrijf ik nog:
„Uw wil geschiede, o Heere!

„II Het is niet te denken, dat daar ooit
„een beroep op eene andere dan deze wijze
„geschieden zal, derhalve de zaken zoo staande,
„moet men zuchten onder 't misbruik, dat in
„de kerk de overhand genomen heeft, maar
„het beroep niet weigeren. Die is een be-
„roerder, welke de mogelijke orde verwaar-
„loost, maar niet die, welke die hartelijk
„wenscht hersteld te zien enz. Zie Turre-
„tyn, die dit en meer heeft. Deel 3, pag. m 248.

„III. Voeg hierbij, dat dit ook het gevoe-
„len is van zeker godvruchtig leeraar, wiens
„raad in dezen ook in aanmerking moet komen.

„IV. Dat de bekende ellendige toestand
„van dat Macedonisch volk als het ware mij
„toeroept: „Kom over en help ons!"

„V. Dat mijn talent in vele opzichten voor
„die gemeente geschikt is.

„VI. Dat God nu ter tijd 't gemoed bijkans
„geheel ontledigd heeft van die andere zorg-
„vuldigheden en angsten, welke uit ons ge-
„brek ontstaan; dat er nog een geheel jaar
„tijd is, om middelen te gebruiken, en zich
„te bereiden

„VII. Dat er geen duistere hoop en het tevens
„mijn voornemen is, voor de verkiezing daar
„te prediken, of ten minste na de verkiezing
„hun gevoelen omtrent mij, door eene predi-
„katie te vernemen.

„VIII. Ik vind in mijn hart geen geveinsd
„voorwendsel of bedeksel der schande, (zoo-

„veel ik weet, Heere! onderzoek en ontdek „mij!) Het geen mij aan den eenen kant begee- „rig maakt, is, dat ik Jezus zoeten Naam „onder die barbaren mocht dragen; aan den „anderen kant, dat mij bekommerd maakt, „is, door de regte deur Jezus, niet in te gaan; „in Jezus naam te prediken en Hem niet te „hebben tot zijn Alpha

„IX (1) De Heere woont in de donkerheid; „(2) van 't ongenoegen der gemeente weet ik „niet, mogelijk is er genoegen, mogelijk ver- „bergt Hij 't voor mij om wijze redenen. „Mogelijk wil God zoo leeren gelooven, en „niet doen zien. Want toch hoe ligt zou ik pron- „ken met de omstandigheden van een beroep, „indien die zeldzaam en wonderlijk waren! „(3) Mogelijk heeft Hij nu al geroepen, en „heb ik 't niet opgemerkt, gelijk Samuel; „(4) die meer licht hebben, vinden hier geen „zwarigheid; (5) de gemeente moet worden „opgericht, en 't verdient zijn onderzoek, of „die den naam van Kerk verdienen, waar „mogelijk niet één levend lid onder gevonden „wordt? en waren er die, ze zouden geen „zwarigheid maken mij te roepen; (6) vele „vrome leeraars zijn door dezen weg geroe- „pen, en God heeft het gezegend; (7) vele „leeraars zijn namaals bekeerd, ofschoon ze „door de regte deur niet waren ingekomen.

„X Wat zou ik doen, afslaan? men zou „mij hoogmoedig achten, ik zou tegen den „raad van de vromen handelen en mogelijk „zou Gods Naam er om gelasterd worden. „Men zou er een ander beroepen, mogelijk „minder geschikt voor die gemeente.

„XI. Eindelijk, gelijk de vrees mij niet te-
„rughoudt om te blijven, zoo zet mij de baat-
„zucht niet aan om te gaan, maar 't is uit
„innige liefde tot hunne bekeering, dat ik ga.

„Vervolgens verminderden deze bekomme-
„ringen meer en meer, totdat ze als verdwe-
„nen, te meer omdat bij de bovengemelde rede-
„nen nog andere kwamen.

„*a.* Ik was niet lang beroepen, wanneer ik
„de tijding kreeg, dat ik mijne Pekelaars geens-
„zins mishaagde.

„*b.* Ook ontving ik een zoeten brief van
„den leeraar te Bonda, den heer Eysonius,
„welke onder anderen getuigde, dat God de
„vromen aldaar om dit beroep zeer biddende
„gemaakt had!

„*c.* Ook geloofde ik, dat God namaals too-
„nen zou, dat Hij mij beliefde te bevestigen,
„en dat zulks, in 't laatste onderzoek blij-
„ken zou.

„*d.* Maar bijzonder werden mijne zwarig-
„heden weggenomen door de toegenegene han-
„delwijze der gemeente omtrent mij, nadat ik
„meermalen op die plaats gepredikt had.

„Nauwelijks waren deze zwarigheden echter
„voorbij, of er kwamen meer anderen in de
„plaats, welke dagelijks meerder werden, en
„niet minder gevaarlijk. Nieuwe zwarigheden.

„'t Was eene geestelijke krankheid, eene
„verzwakking des geestelijken levens, doodig-
„heid; eene ziekte, die ik te voren zoo niet
„kende en wier beginselen mogelijk al van
„mijne wederkomst uit Holland af te halen zijn,
„en ik twijfel niet of 't is, immers voor een
„gedeelte, ontstaan uit dat duurzaam en angst- Geestelijke Doodigheid. Haar oorsprong.

„vallig wantrouwen, onder gezicht van onbe-
„kwaamheid tot den H. dienst; mogelijk was
„hier een verborgen oordeel onder, waardoor
„God den hoogmoed, welke op mijne leven-
„dige gestalte veeltijds volgde, wilde komen
„te huis zoeken

Oogmerk Gods in die toe te laten.

„En waarom zou ik ook niet mogen ge-
„looven, dat God uit deze duisternis mij en
„anderen een nieuw licht wilde scheppen, en
„hierdoor, (gelijk Hij in andere dingen ge-
„daan heeft) leeren, wat het zij, vooraf zelf
„gesmaakte en ondervondene vertroostingen an-
„deren aan te bieden; ten minste: wie is een
„Leeraar gelijk Hij?

„De ziekte werd niet weggenomen door dit
„beroep (omdat Uwe genade, o Heere, alleen
„daartoe genoegzaam was) Ja ik geloof, dat zij
„nooit grooter en aanhoudender was, dan van
„dien tijd af aan, dat ik beroepen ben. Zal
„ik er eenige kenteekenen van zeggen! Onder
„anderen komt mij voor:

Hare kenteekenen.

„A. Eene groote en duurzame traagheid
„tot de voorgeschrevene plichten, niet alleen
„tot plichten van dagelijks beroep, gelijk stu-
„deren enz., maar bijzonder tot geestelijke
„plichten, als daar zijn, het onderzoek van
„'t hart, gebeden, dankzeggingen enz.

„B. In het doen van die plichten vindt men
„die zoetheid niet meer, als te voren, maar
„men doet ze, als iets dat men niet durft
„nalaten. Onder het bidden was 't met mij
„veeltijds, dat ik mijn hart verloor, of niet
„vinden kon; ook bad ik zoo vaak niet als
„te voren; en als 't gebeurde, 't was zonder
„aanhouden, en als met haast; onder eene

„gedurige omzwerving van 't hart op wat „anders. En zoo was 't ook onder 't gehoor „van Gods Woord. Ja, als ik in 't eenzame „ging wandelen, moest ik wederom naar huis „keeren, omdat ik niet kon komen onder den „indruk van God en van mijzelven. En wanneer „ik iets ontving, 't was niet duurzaam, ik „was het straks wederom kwijt.

„Onder al deze en dergelijke dingen, zuchtte „ik echter en verwachtte den Heere. Jezus „leeft toch, ofschoon ik ziek ben; naar Jezus „begeer ik mijne kwijnende handen uit te strek„ken, en Zijne machtige, ondersteunende en „genezende armen te ondervinden! O, hoe „zoet zou dat zijn!

„Als ik nu vier weken beroepen was, pre„dikte ik voor een krank leeraar in Peper„straten Gasthuis den 26 December uit Mich. „V: 1, niet zonder bijzondere invloeden. En „zoo eindigde eindelijk dat wonderjaar 1718.

Anno 1719.

„Ik maakte een aanvang van het nieuwe „volgende jaar te Noordijk, alwaar ik op den „1 Jan. predikte uit Ps 90: 12. Mijne inlei„ding had ik met toespeling op mijn beroep uit „Jes. 40, *een stemme zegt, roept* enz.

Vordering in de nieuwe preekorde.

„Ik was nu reeds zoover in mijne nieuwe „preekorde gevorderd, dat ik dezen tekst in „een halven dag had opgemaakt: en de Heere „gaf ze mij met vrijmoedigheid uit te spreken.

„Vervolgens predikte ik den 4 Jan., zijnde „bededag, in de Nieuwe Pekel-A, tot welke „ik nu eene nieuwe betrekking had gekregen.

„Hier reed ik met schaatsen heen, en zocht „tusschen Wildervank en mijn dorp 's Heeren „aangezicht, en trad in de plaats onder me-

„nigvuldige welkoms en zegenwenschen. Hier „vond ik geen klein getal van Bonda, die „gekomen waren om den nieuwen leeraar te „hooren. Ik bragt den avond met hen door, „wij spraken tot voorbereiding van den biddag, „en stortten onze gebeden uit voor den troon, „hoewel de waard van het dorp daar mede „tegenwoordig was.

„Ik predikte toen tweemaal, 's morgens uit „Jes. 45 : 22. Mijne inleiding had ik uit Openb. 1, „waar Jezus zegt: „*Ik ben de Alpha en de Omega.*" „Welke woorden mij toen zoet waren ten op„zichte van mijne nieuwe betrekking, op welke „ik ze toepaste. 's Namiddags sprak ik uit „2 Cor. 12 : 9. Van die reis 's anderen daags „tehuis komende, ging ik er voor de derde „maal weder heen, op biddag den 1 Febr. Toen „predikte ik wederom tweemaal. 's Voormiddags „uit Ps 97 : 12; 's namiddags over 1 Tim. 6 : 12. „*Strijd den goeden strijd des geloofs, grijp „naar 't eeuwige leven*", wanneer na de pre„dikatie de ouderlingen en diakenen mij naar „gewoonte aanspraken en bedankten, dat ik „onverplicht zoo dikwijls tot hen kwam, en „baden mij daarin te willen volharden, zoo „ten beste van de armen, als tot hunne bij„zondere stichting; zij verzochten vervolgens, „of zij mij daar niet mochten onthalen en dat „het hun zeer aangenaam zou zijn, dat ik „op hunne kosten mij daar bevond. Ik zeide „eerst dat het onnoodig was, vervolgens moest „ik 't hun beloven.

Beleefdheid der gemeente.

„Toen het den volgenden nacht gevroren „had, ging ik over 't veen, naar Rolde, waar „ik tegen den avond kwam en op den 5 Febr.

„predikte. Hier werd ik op nieuw verkwikt „door het zoet gezelschap der vromen van As- „sen, en ging vandaar naar huis.

„Op den 12 Febr. predikte ik te Wester- „broek. En op den 25 derzelfde maand op „den wal wandelende, wenschte ik uit mijn „vadzigen zielestaat op te staan. Ik ging hier „al schreijende peinzen, bidden, belijden, dat „zoo God mij buiten Zijnen wijngaard wilde „werpen, ik 't overdubbel waardig was, en „dat ik dan nog verpligt zou zijn om Hem „te loven voor zoo vele oneindige weldaden „aan mij bewezen.

Ootmoedige gestalte.

„En ik voegde er al weenende bij: maar „dan zal ik U kunnen verheerlijken, o God! „indien Gij ook in mij Uwe eeuwige en on- „eindige genade wilt verheerlijken, en ik mijne „kroon mag nederwerpen voor Uwe voeten. „Bevestig dan het werk Uwer handen, en „werk in mij ellendige alles wat tot dat einde „noodzakelijk is.

„Zulke en dergelijke bevindingen had ik meer- „malen onder deze mijne geestelijke doodigheid; „ik beleed mijne zonden en mijnen ellendigen „toestand onder dezen vadzigen zielestaat: nu „wenschte ik weder te keeren en 't verbond te „vernieuwen, maar 't was of het niet doordrong „in het binnenste van 't hart, en zoo het al „doordrong, 't was niet duurzaam en bijblij- „vende. Maar 't minste is echter groot, en „dat wil de Vader der lichten ook door zulke „langdurige doodigheden leeren.

Pogingen om op te staan.

Nuttigheid van de doodigheid.

„Wanneer ik zoo en in 't vervolg tusschen „vrees en hoop eenige weken lang dobberde, „naderde vast de tijd, op welken ik mij verbon-

„den had naar mijn dorp te gaan. Het was „den 5 April, een dag wederom afgezonderd „tot bidden en vasten. Nauwelijks stapte ik de „plaats in, of straks vlogen mij geruchten van „diefstallen en inbraken bij nacht om de ooren, „waarover ik zeer ontsteld was; doch de Heere „bewaarde mij. Dit was de zevende maal, „dat ik er predikte, en telkens begon ik hen „meer te behagen; velen kwamen toen ook „van elders om mij te hooren, zelfs verschei- „dene Roomschgezinden.

Gesprek met een vrijgeest aldaar.

„Na de predicatiën sprak ik met de dia- „kenen en met iemand der ingezetenen, die „mij bezocht, over welken ik mij in 't eerst „verwonderde; omdat hij sprak van de nood- „zakelijkheid der bevinding van 't bovennatuur- „lijk licht, maar naderhand bevond ik met „verbaasdheid dat hij, hoe eenvoudig hij ook „was, met de zijnen de schriften van An- „toinette Bourignon door en door gelezen had.

Zucht hier over tot God.

„De Heere geve mij, en leere mij gebrui- „ken het zwaard des Geestes tegen deze en „andere bedrieglijke ondernemingen des Sa- „tans; hetzij dat hij zich vertoone als de Vorst „der duisternis, hetzij als een Engel des Lichts!

„Het zij hoe het zij, het is meer dan één „bewijs, waaruit men mag en moet verwach- „ten, dat, beliefde het God, mij onder die „woeste menschen te zenden en te bevestigen, „ik niet te vergeefs gezonden zal zijn. In mijn „wederkeeren naar huis, wandelende, en over- „denkende wat mij voortaan te betrachten „stond, zag ik om en iemand mij snel volgen,

Ontmoeting.

„welke ik met heftige begeerten inwachtte, „denkende dat onze zamenspraak niet onnut

„zou zijn; ik sprak dan en bevond, dat zij niet „geheel zorgeloos was.

„Zij beleed eenvoudig hare onkunde, en was „bekommerd over hare en anderer zorgeloos- „heid in een zaak van zulk een gewigt! Ik „werd niet weinig verkwikt over deze ontmoe- „ting, en had hoop, meer dergelijke gelegen- „heden te zullen aantreffen. Wie veracht den „dag der kleine dingen?

En lust om anderen te onderrigten op den weg.

„Nauwelijks was ik t'huis uitgerust, of ik werd „al wederom tot den arbeid geroepen. In Mei „was het wederom vast- en biddag. Nu onder- „vond ik in het opmaken mijner teksten eene „merkelijke ondersteuning van God, zoodat „ik twee teksten in twee dagen opmaakte, „welke ik op den 3 Mei predikte, beide uit „Ps. 32 : 5: *Ik zeide* enz.

Vordering.

„Nu had ik negenmaal op mijne plaats ge- „predikt, en gaf steeds nieuw genoegen, ook „verminderde het aantal hoorders niet. Och „of ik U maar behaagde en zocht te behagen, „wiens ik ben, met al het mijne!

„Na de predicatiën hield ik naar gewoonte „wederom bijeenkomst met de ouderlingen en „diakenen; en 's anderen daags 's morgens „hoorde ik, dat zekere Westphalinger, een an- „ren, Veling genaamd, op eene onmensche- „lijke en jammerlijke wijze dienzelfden nacht „in mijn dorp vermoord had; en men zeide „mij: dat die ongelukkige vermoorde, door ge- „durige dronkenschap in het gelag, overal het „hoogste woord voerde, maar dat hij voor „het overige, een vroom man was.

Wreede moord in dien nacht.

O domheid

„Vandaar naar Oostwolde met iemand rei- „zende, ontmoette ons door Gods wonderbe-

Komt te Bonda.

„stier de predikant van Bonda, ons noodi-
„gende, ja bijna dwingende, om hem te be-
„zoeken. Ik ging er dan des anderen daags
„met iemand heen; wij kwamen er nau-
„welijks, of we hoorden de doodklok klep-
„pen, ons roepende tot het hooren eener lijk-
„predicatie. De Leeraar had zijn tekst uit
„Rom. VI, 't laatste vers; waardoor ik niet
„weinig uit mijne vadzige doodigheid ont-
„waakte, welke toen niet alleen, maar voor-
„tijds zeer groot was.

Vrucht van den dienst voor zich.

„Zoo als ik gereed was om te vertrekken,
„werd ik overvallen door de koorts, mijn oude,
„niet zoozeer vermakelijke en aangename, dan
„wel nuttige metgezel.

Krijgt de koorts.

„Deze keerde weder, of liever, werd mij
„door Gods hand op nieuw toegezonden Het
„was wel onverwacht, maar wat te doen? ze
„nam hand over hand toe, en ik werd ge-
„noodzaakt in plaats van op den wagen, naar
„bed te gaan.

„Den volgenden Zondag hoorde ik den
„Leeraar eene zeer gepaste en merkwaardige
„stof voor mij verhandelen, uit 2 Cor. 12 : 10:
„*als ik zwak ben dan ben ik magtig*" 's Namid-
„dags hoorde ik zijne openbare oefening, en
„'s avonds in de bijeenkomst der godvruchti-
„gen werden ons vele vragen voorgesteld,
„betreffende de natuur des geloofs, de mid-
„delen om het te sterken, van den waren en
„ingebeelden troost, en 't onderscheid tusschen
„beide. Elk van ons moest antwoorden, wat
„de Heere deed voorkomen.

Nuttige stof van gesprek.

Lof van de vromen aldaar.

„Zoet en liefdragend in het verkeer sche-
„nen mij de godvruchtigen op die plaats niet

„alleen, maar ook boven vele anderen ver-
„nuftig. Maar leer, mijn ziel! verloochend te
„worden; daar is geen veiliger of korter weg
„tot het vernuft dan dit.

Gebruik daarvan.

„Daar vandaan naar huis keerende, ont-
„moette ik al wederom door Gods wonder-
„bestier eene vrouw, die binnen kort overtuigd
„was. Ik sprak tot hare bestiering, zooals de
„Heere gaf te spreken, en ik hoop niet te
„vergeefs. Tehuis komende, verwachtte ik we-
„derom de koorts, maar te vergeefs, en zoo
„werd mijn kwade dag een goeden dag! Och,
„of ik nu voortaan mijne lichaamskrachten,
„van God zoo lang bewaard, Hem, den Heere,
„mocht toeheiligen! Och, of mijn spraak na
„zulk een langdurig stilzwijgen op nieuw aan
„mij geschonken, eindelijk eens al mijne da-
„gen welke mij nog overig zijn, werd aange-
„legd, om Gods deugden te verkondigen, ge-
„lijk Zacharias, Luc. 1.

Verdere ontmoeting.

Zoete werkzaamheden.

„Na verloop van twee weken, riep mij de
„Heere, die mij gezond gemaakt had, niet om
„ledig te gaan, (dat nog grooter ziekte is dan
„de koorts zelf) wederom naar mijn Pekel-A.
„Er was tegen den 24 Mei een algemeenen
„Vast- en Biddag uitgeschreven, uit last van
„hunne Hoogmogenden en ik had mij niet zon-
„der bijzonderen bijstand van God daartegen
„bereid. Ik predikte daar 's morgens uit Ps.
„32 : 6, 't eerste lid, met geene kleine onder-
„steuning In 't begin werd ik wat neerslach-
„tig, dewijl ik meer eene vadzige slaaplust,
„dan aandacht in mijne hoorders bespeurde,
„waarom ik dacht met de helft der verklaring
„uit te scheiden, om hen niet al te verdrie-

„tig te maken; maar ik zag aanstonds, dat „het dwaas zou zijn, en dat ik liever mijnen „ijver moest verdubbelen; opdat de noodzake„lijkheid der Goddelijke waarheden aan hunne „conscientiën mocht geopenbaard worden, en der„zelver betamelijkheid en zoetigheid den slaap „verdrijven; en niet te vergeefs, want ze werden „allen aandachtig, bijzonder in de toepassing. „De uitkomsten zijn des Heeren.

„Des namiddags vervolgde ik de stof uit Ps. „32 : 6, en na gedane leerrede, sprak ik we„derom als te voren met den Kerkeraad; en „ondervond, dat God mij vrijmoedigheid gaf „in 't spreken, om de oorzaken van het verval „in de Gemeente aan te wijzen enz.

Zamenspraak met den schoolmeester in dien tijd.

„Vervolgens met den schoolmeester wande„lende, bevond ik, dat hij een weinig over„tuigd was, verklarende, dat hij met verlangen „den tijd tegemoet zag, wanneer ik tot hen „zou komen en bevestigd worden, om dan „verdere besturing te ontvangen op den levens„weg enz.

Rechte Biddagsgestalte.

„En toen de Heere mij ernstig en vriende„lijk tot hem gaf te spreken, riep hij uit: „Ik „zal er mij naar schikken" enz. en beloofde „mij vele andere groote dingen ('twelk ik aan„teeken, omdat er een tijd kon komen, hem „zulks te herinneren). Vervolgens gaf de Heere „mij tot midden in den nacht een hart om te „bidden, en onder het bidden een hart te „vinden, om den ellendigen toestand van 't „vaderland, van deze plaats en van mijzelven „den Heere voor te dragen Het werd mij „gegund in 't openbaar en in 't verborgen om „vruchtbaarheid over het gepredikte, en om

„eene zoete verandering van dien ongebouw-
„den akker met ijver en vurigheid aan te
„houden.

„Zoo keerde ik eindelijk des anderen daags
„naar Wildervank, waar ik, op 't onver-
„wachts, den heer raadsheer Scato Gockinga
„ontmoette, die onder andere beleefdheden
„mij ook eene plaats op zijnen wagen aan-
„bood, met zooveel vriendelijkheid, dat ik 't
„niet weigeren kon. Op die wijze, schikte het
„Gods gunstige Voorzienigheid, dat ik onder
„Zijne Vaderlijke bescherming tehuis kwam;
„och of 't niet zij tot ledigheid!

„De staat van mijne toekomende Gemeente
„komt mij thans zoo voor.

„*a*. De heerschende zonden aldaar zijn:

„1. Dronkenschap.

„2. Onwetendheid.

„3. Sleurtrant.

„4. Vooroordeel van velen omtrent mijne
„gestrengheid enz.

„*b* Het goede, dat ik er bespeur, is:

„1. Liefde tot ontdekking, bestraffing enz.

„2. Lust om met mij te spreken, te vra-
„gen enz

„*c*. De methode van mijn prediken moet zijn:

„1. Zamengesteld uit Wet en Evangelie.

„2. Jezus vooral voorstellen onder een in-
„druk van Zijne lievenswaardigheid

„*d*. De teksten waar ik mede beginnen moet,
„behelzen:

„1. De pligten der Leeraars omtrent de
„kudde, Ezech. 3 : 17– 22.

„2. Der hoorders, Luc. 8 : 18 · „*Ziet hoe gij*
„*hoort*" enz.

„*Nachtgedachten.*

1719. Nachtgedachten.

„In het begin van de maand Juli, midden „in den nacht over mijn beroep naar de Nieuwe „Pekel-A peinzende, kwam mij voor, dat in„dien ik mijn vijand een groot wapentuig en „mijzelven geen minder beletsel wilde ont„nemen, dat ik dan ten tijde mijner bedie„ning vóór alle dingen moest zoeken, gezet „te leven. Wat zulks zij, wat er toe behoort, „moet men buiten twijfel, verder gaan onder„zoeken; ten minste, men moet de opschor„ting van zijn werk van den eenen dag tot „den anderen mijden; ook het studeeren bij „nacht; voor den avondmaaltijd moet men zijne „huisoefening zoeken te doen; met den dage„raad wederom opstaan enz.

„Maar men moet wel aanmerken, dat hier „meer gevorderd zal worden met bidden, dan „met het voorschrijven van regelen. Met Jezus „hulp zal de volgende gewoonte de ingewor„telde gewoonte breken.

„*Hulpmiddelen als ik naar de Pekel-A ga tegen „menschenvrees en eigenliefde.*

„*a.* In 't gemeen; de gemeene en bijzondere „beloften. Matth. 7 : 7—11, Luc. 11, N. B. „5—13, Luc. 21 : 14, 15, Matth. 18 : 19, „Jes 51, N. B. 12—16, Ps 25 : 1, 2 en „wat al niet? „*Zij hebben Hem aangeloopen als „een waterstroom, en zijn niet schaamrood „geworden*", Ps. 34.

„*b.* In 't bijzonder: de bijzondere bevinding „van die beloften in hare waarheid tot hiertoe,

„niet alleen onder mijn prediken zoo menig-
„maal, maar elders in het verkeer enz. Ja
„zelfs in voorvallen, dat mijn bidden niet
„zuiver was.

„*c.* Ja, waartoe die bekommernis? Matth. 6.
„Waarom die niet op den Heere gewenteld?
„Denk aan Woubrugge. God noodigt er toe,
„en immers de Heere regeert. En stel eens:
„de Heilige wilde eens anders, zou Hij geene
„andere wegen hebben om Zijnen Naam te
„verheerlijken, was een ellendig jongeling niet
„waardig beschaamd te worden? Maar heeft
„hij zich te pijnigen vóór den tijd? en is het
„wel geoorloofd zulke gevallen te stellen en
„te profeteeren?

„Hoe 't ook zij, moet men niet volgen?
„Begeert gij geroepen te worden, en te we-
„ten of gij geroepen zijt, dit zal de uitkomst
„best leeren. „*Die gelooft zal niet beschaamd*
„*worden*". Denk om Rom 8 : 29 De Heere
„maakt alles schoon op Zijnen tijd. Wie zou
„om dat uitmuntend werk (een gezant van
„Jezus te zijn?) niet meer willen ondergaan?
„Jezus leeft nog. „*'t Getoof is een bewijs van*
„*de zaken die men niet ziet.*"

Nu naderde allengskens de tijd, op welken hij door de Classis van 't Oldambt onderzocht, en vervolgens in den H. dienst bevestigd moest worden. De minste reden had hij niet, om er tegen te vreezen, nademaal zijne wezenlijke studie, bondige geleerdheid in de Godgeleerdheid en talen, en alles wat vereischt wordt in een rechtschapen leeraar, allen genoegzaam bekend was, behalve zichzelven. Hij

was een ootmoedige ziel, die wist wat hem nog ontbrak; alsmede dat, niettegenstaande zijne vermogens, God in zulk een geval wel eens, om wijze redenen, een geest der verwarring kan zenden Hierbij kwam de koorts hem op nieuw bestormen, welke hem tegen dien tijd geweldig afmatte, zoodat hij zelfs met de koorts op 't lijf geexamineerd is. De overweging van dit alles deed hem 's Heeren aangezicht gedurig en vurig zoeken, tot zóóver, dat hij eene gelofte aan God deed, welke wij hier tot een staaltje van zijn verborgen leven voor den Heere, gaarne tot opwekking voor anderen mededeelen.

Doet de gelofte.

GELOFTE.

„*Laat dit in den Naam des Heeren aan de „gedachtenis toegewijd zijn.*

„Heden, op Zondagavond anno 1719, den „5 November. Terwijl ik morgen, zijnde Maan„dag, naar Winschoten gaan moet, om dat „drieurig en volledig onderzoek te ondergaan; „(met Gods hulp, welke ik heb aangeroepen, „en zonder welke ik ellendig en ledig vat, „die ten eenemale dor, vergetend en een gansch „ondankbaar zondaar ben, te vergeefs iets „voorneem, of beloof,) heden, zeg ik, op dezen „avond bovengemeld, nam ik voor en beloofde; „dat (bijaldien ik op den aanstaanden dag der „benauwdheid van den Heere gered, en tot „het zoete, of zwaarwichtige werk, namelijk de „Heilige bediening — hoe zal ik zulks het best „noemen? — verheven zal zijn), dat ik alsdan zes

„jaren lang dezen dag, tot onderzoek bepaald,
„(den zevenden November) jaar op jaar zal
„afzonderen voor God, om Hem te loven, te
„danken en Zijn aangezicht te zoeken, (als
„die mij tot dit groote werk der dankzegging
„alleen bekwamen kan), om Zijne wegen, met
„mij gehouden, te overdenken, aan te bidden;
„en vervolgens om algenoegzame genade aan
„te houden op het overige van den weg, in
„de loopbaan des geloofs zoowel als der be-
„diening. De laatste gedenkdag, voor deze
„gelofte afgezonderd, zal derhalve wezen den
„7 November 1725. Doch bijaldien ik door
„noodzakelijk dringend werk belet mocht krij-
„gen, (bij voorbeeld: zoo ik prediken moest,
„indien die dag inviel op Zondag, en dergelijke
„dingen, die zonder ergernis te geven geen
„uitstel lijden kunnen, en die een Bedienaar
„des Woords ontmoeten kunnen), zoo zal ik
„den vorigen of volgenden dag daartoe nemen;
„of zoo die ook niet geschikt is, dan de dag
„die er naast voorafgaat of volgt

„O indien het hart voor den Heere maar
oprecht en ootmoedig is!
Bevestig Gij dit ook, o Heere, tot Heer-
lijkheid Uws Naams! Amen."

Dat hij den Heere 's jaarlijks zijne belofte heeft betaald, blijkt uit eene aanteekening op dien dag van het jaar 1723, welke wij straks zullen laten volgen; alleen zeggen wij nu maar in 't voorbijgaan, dat zijn Eerw. juist zoovele jaren bepaald had, als Gods raad over hem had bestemd, dat hij nog leven zou. Zoo weet de Heere op eene onnaspeurlijke ver- Opmerking.

borgene wijze het hart te neigen overeenkomstig Zijn Hoogwijs en Allergenadigst voornemen.

Gezegende vruchten van dien jaarlijkschen gedenkdag.

„*Op den gedenkdag mijner uitredding te Winschoten op Zaterdag den 6 Nov* 1723.

„Nadat ik bijna den geheelen dag tusschen „vrees en hoop gedobberd had, zoekende te „erkennen Jehova's wonderen, ook met eenige „vrucht, moet ik zeggen, nademaal het minste „dat God mij geeft, zeer groot is; zag ik „op het laatste van den dag eenige voor„teekenen van ziekte. Dit kreeg eenig vat „op mijn hart; ik begaf mij in mijne bin„nenkamer, om Gods aangezicht te zoeken.

Belijdenis van zonden.

„Ik legde mij, gelijk te voren, neder, als een „ellendige, onreine, ondankbare enz., erken„nende Gods goedheid, lankmoedigheid en „andere wonderen, en die in 't bijzonder welke „mij die dag vernieuwde.

Toevluchtnemende geloofsoefeningen.

„Ik ging met mijne angsten tot God, tot „dien Jezus, dien Rotssteen, mijne sterkte „en mijne vrijplaats; al had ik het te voren nooit „gedaan, ik wenschte het nu te doen. Maar „welk eene vrijmoedigheid gaf God! Terwijl „het mij gegund werd met al mijne zonden, „ondankbaarheden, verkwisting mijner talen„ten, hoogmoed, traagheid en onreinheid te mo„gen komen tot dien zoeten, algenoegzamen, „en nu nog ja altijd levenden Heere Jezus, „Hem tevens aan te nemen en mij toe te eige„nen (dat mij anderszins wat meer ongewoon „was). Ik zag toen, ofschoon mijne zonden „waren als de zee en als peillooze kolken,

„dat in Jezus een oneindige Oceaan was „van Barmhartigheid; en ik wierp mij in „die zee, als in een zee van vrije liefde. Dat „was mij nog niet genoeg, maar ik klom hoo- „ger op Ik zag dat Jezus waarlijk de mijne „was, met al Zijne volheid.

Wederom stuitende geloofsoefeningen.

„Ik kon pleitredenen bij Jezus gebruiken, „op de dagen van ouds niet alleen Hem vra- „gende, of dat toen en toen Zijn hand en „werk niet was, en dat met veel ruimte in „mijne ziel, maar ook op Zijn Middelaarsleven „en nog durend Priesterdom, en in 't bijzon- „der op de laatste aanbieding van Jezus. „Openb. 22, „*die dorst heeft, kome*" enz.

In pleitredenen.

„Ik zag toen niet alleen zooveel gepast- „heid in dat daar aangeboden Levenswater, „maar dat moest ik hebben; dat kon ik krijgen; „Jezus zeide het; hierop drong mijn ziel aan, „stelde tegen al mijn gebrek dat water tot allerlei „leven, en vroeg, of ik niet een dorstige was. „Ik stelde tegen het gebrekkige in het dor- „sten, tegen het gebrek van verbrijzeling, tegen „de onzuiverheid in het beginsel, daar ik mij zel- „ven afvroeg of het niet te slaafsch was, of uit „vrees voor sterven, tot een beweegreden, dat „bijgevoegde OM NIET. En hierop trad mijne ziel „toe en nam het. Jezus gaf het mij, o vrij- „willige liefde! Mijn ziel werd toen ook in „het voorbijgaan ingeleid in het zoete van ver- „scheidene benamingen en betrekkingen, onder „welke mij Jezus wel dierbaar was geweest.

In gebruik maken van Hem.

Als het water des levens.

In Zijne zoete namen.

„Hij was mijn grooten Middelaar. Hooge- „priester, Voogd, Rotssteen tot mijn woning, „de Leeuw uit Juda's stam, die overwonnen „had, mijn Morgenster, Zonne der Gerechtig-

„heid, mijne Sterkte. Wonderlijk, en bijzonder „ook mijn LEVEN; en let wel, zoo koos, zoo „begeerde Hem mijne ziel niet alleen, ('twelk „anderszins mij ook zoo ongewoon niet was), „maar zoo ZAG ik Hem, en gebruikte Hem „geloovig als de mijne, mijn leven, mijn al, „en dat met verwijdering, blijdschap en vrede „in mijne ziel, met verwondering, dat het „zulk een zou hebben; met begeerte en manen: „Hij mocht zich in het toekomende als zoo-„danig betoonen, door mijn hart in te nemen. „Hij wist wie ik was en wat er anders van „mij worden zou.

In Zijne nabijheid als tegenwoordig.

Heilige en heugelijke gevolgen daarvan

„Toen ondervond ik wat het was, geloovig „te kunnen bidden, en wat het was mij op „Jezus te kunnen werpen, om uit mijn wijn-„stok en leven, leven en sterkte te halen; „toen kon ik God aanspreken als Vader, mijn „Vader! O, hoe zoet is dat! zijt Gij niet de „Leidsman mijner jeugd? en toen kon ik den „Geest begeeren als een Geest der genade „enz. om bij mij te blijven.

Pijlen van ongeloof daaronder.

„Het is waar, eens kwam er een verbor-„gen vrees tusschen inschieten: „Ga ik ook te „ver? maak ik mijzelven ook wat wijs"? maar „dat wrocht in mij nieuwe werkzaamheid in „het aangrijpen van het Water des Levens en „van Jezus mijn leven; 't moest toch dien „weg in; en tevens die afvraag: Psalm 139, „*doorgrond mij*" enz.

Doch te vergeefs.

„En dus kwam ik die zwarigheid te boven. „Ook maakte het mij meer dan eens benauwd, „dat mijn lust zoo gehecht was aan dat uit-„heemsche kruid; hetwelk iemand den Brazi-„liaanschen afgod noemde! (maar geef hier ook

Nog eene zwarigheid, doch weggenomen.

„licht en genade, o Heere). Doch mijne vrij-
„moedigheid bleef duren, terwijl ik vergiffe-
„nis bad over het misbruik, en van mijn Vader
„vroeg een kinderlijk recht op Zijne schepselen
„en tevens eene kinderlijke gehoorzaamheid,
„om die matig en dankbaar te gebruiken.

Nog drie vruchten van dien gedenkdag.

„Ik moet er nog drie dingen bijvoegen,
„welke in deze ontdekking van God aan mijne
„ziel merkwaardig zijn.

„I Dat het mij na deze Evangelische ge-
„loofsoefeningen bijkans op 't einde des gebeds
„gegeven werd, te letten op de genadige ver-
„kiezing en eeuwige goedertierenheid, om-
„trent mij. O wonder! omtrent mij, waarom
„dat? Ik kon toen zien, dat al die uitred-
„dingen, dat ik nog was en overig was in
„het land der levenden, in dit mijn dorp,
„gevolgen waren van die eeuwige en vrijwil-
„lige liefde.

„II. Dat God mij onder dit bidden mijne
„vorige verkeerdheid ontdekte, in dat twijfel-
„achtig en achterdochtig bidden enz. Terwijl
„ik veelzins achterdocht voedde omtrent God,
„de mijnen en mijzelven. Ik kon toen ook
„met deze zonde van ongeloof over mijn staat,
„tot Jezus gaan om verzoening; ik kon toen
„wenschen anders te handelen, en ik zag toen,
„dat de hoop met recht eens Christens helm
„genaamd wordt en ik bevond het ook, want
„de vreeze des doods was geweken enz.

„Zoet was mij ook de plaats Rom. 15 : 13.
„NB. en dit was mijn bede van den Heere.

„III Eindelijk, nadat ik gedacht had aan
„ons huis en de schapen van Jezus die mij
„aanbevolen zijn (Joh. 21, „*Weid Mijne lam-*

„*meren*") en mij aan mijnen Jezus opgedragen „had, om er toe bekwaam gemaakt te wor„den, met begeerte Ps. 119 : 176. over welke „woorden ik morgen hoop te prediken, ein„digde ik met verwondering, lof en dankzeg„ging, dat God zoo goedertieren over mij was „geweest. Derhalve, al wederom een bewijs, „dat de Heere nog leeft en zich ras wil laten „vinden; dus moet ik bidden. Dit, ja veel meer, „heb ik ondervonden op den gemelden tijd.

Dingen die te leeren zijn.

„*Dingen, die ik leeren moet.*

„*a.* Gij moet leeren, o mijne ziel, dat gij „geboren zijt in het Rijk, in het slaafsche „Rijk van zelfheid.

„*b.* Dat gij dat in Adam zijt; o, wat is dat „te zeggen, wat is daaruit te leeren!

„*c* En onder eene andere betrekking, van „Christus, o. wat is dit opzicht van den twee„den Adam zoet!

„*d.* Gij moet sterven leeren!

„*e* Gij moet bidden en begeeren van den „Heere het volgende, voor uzelven.

„1. Voor mijzelven te leven.

„2. Gezet, in ordentlijke rust te zoeken des „nachts.

3. „Werkzaam te zijn omtrent uwe huis„genooten.

„4. Waakzaam en biddende te zijn.

„*f.* Voor anderen naar buiten, onder anderen.

„1. Kort te leeren prediken, te catechisee„ren. Leer mij dit, o mijn God!

„De middelen, welke tevens de drangrede„nen daartoe zijn, zijn de volgende:

„*a.* God is een God van orde.

„*b.* Is 't niet gesproten uit het rijk van „zelfheid, en op zijn best een ijver zonder „verstand?

„*c.* Geeft het niet bij toeval van 's men„schen verdorvenheid, veel aanleiding tot „zonde, ook zelfs van vromen, die 't mij ge„klaagd en verzocht hebben?

„*d.* Neemt het niet weg de gelegenheid om „in 't verborgene te herdenken, dewijl er wei„nig tusschentijd overblijft?

„NB. O, wat doet God al wonderen in mij, „om mij predikende te maken!

„*a.* In het gemeen: in verstand, oordeel, „memorie, verbeeldingskracht gedurig te schep„pen; sprake te geven, sterkte, lust enz.

„*b.* In het bijzonder: licht en die betere „dingen.

„*c.* In het afweren van vele dingen die „hinderen zouden, in en buiten mij.

„O hoe menigmaal, als ik van vermoeid„heid niet zitten kon, heb ik nog zonder „moeite kunnen prediken!

„Onder de dingen, welke ik mijne gemeente „moet inboezemen, om te kunnen zeggen: Ik „heb u den ganschen Raad Gods bekend ge„maakt, zijn ook deze:

„A. Onbekeerden en daaronder.

„1. Gansch onwetenden! gij moet lezen lee„ren, gij die niet lezen kunt enz.

„2. Zorgeloozen! wee, wee u gerusten! ont„waakt.

„3. Spotters, 2 Petr. 3 : 3.

„4. Profanen, dronkaards enz.! gij gaat te „post naar uw eeuwig verderf.

„5. Verzuimers van middelen! gij moet huis-
„oefeningen beginnen.

„Gij allen zijt van mij gewaarschuwd en
„door de sleutelen van 't Koninkrijk der He-
„melen buiten gehouden, wat wil dat zeggen
„enz. Gij moet u er op toeleggen, om censure
„te leeren verstaan enz.

„B. Onbekeerden van den tweeden rang.

„1. Die in de uiterlijke plichten berusten enz.

„2. Die verstaat hetgeen gij geleerd hebt.

„3 Burgerlijke.

„4. Godsdienstige.

„5. Avondmaalgangers.

„C. Van de derde soort.

„1. Toestemmers.

„2. Napraters.

„3. Menigmaal overtuigden, maar nu weder-
„om gerusten.

„Waarschuwt hen allen, getrouw, in liefde.

„D Nog bekommerden en uitzienden.

„Deze moeten bemoedigd en bestuurd wor-
„den.

„*a.* Neemt een dag; zoekt uitdrukkelijk het
„verbond met God te maken. Verstaat gij 't
„niet, lees Guthry.

b. Daar zijn eenige dingen, waarvoor gij u
„te wachten hebt.

„1. Voor dwaalgeesten, inzonderheid voor
„de bedorven Pietisten enz, die als de Hyenas
„zijn, welke om de schapen te bedriegen, de
„stem der herders nabootsen. Of gelijk de die-
„ven, die als zij stelen, gaarne alles in rust
„zagen. Kent ze hier onder anderen aan:

„*a.* Zij lasteren de openbare bijeenkomsten
„en de bediening zelve.

„*b*. Zij raden u van de middelen af.

„*c*. Daarom lees Brakels waarschuwing „met de voorrede.

„2. Gij moet u wachten voor huwelijken „met Papisten.

„*a*. Het Woord is er tegen.

„*b*. Uwe eigene beloften.

„E. Geloovigen.

„1. Zoekt u te wapenen voor het toekomende.

„2. Zoekt uit te komen voor Jezus!

„3. Houdt wat gij hebt

„4. Hebt elkander vurig lief.

„5. Maakt conscientie van den Zondag.

„F. Zeg aan allen:

„1. Ik heb geen beschuldiging daarover, „dat ik niet gewaarschuwd heb enz Maar dat „ik niet ijveriger, niet wakkerder geweest ben.

„2. Jezus is mijn vrede! Ik vind vrede in „de volgende dingen.

„*a*. In de leer in het algemeen. Ik heb mij „stipt gehouden aan Gods woord en het u „onvervalscht overgeleverd.

„*b*. In de kerkelijke tucht, die ik uit liefde „geoefend heb over onwetenden, profanen en „in 't bijzonder, over de uitzetters en begun„stigers der smokkelaars; om bondige redenen „hier uit te breiden."

Al deze bovengemelde dingen heeft zijn Eerw. in het laatste jaar van zijn leven aangeteekend, zoover ik uit de omstandigheden heb kunnen zien, terwijl men van de vorige jaren zijner bediening niets vindt, zijnde door zijn uiterlijk werk waarschijnlijk hierin verhinderd. En daarom laat de gemeente van de

Pekel-A deze dingen opmerken, als de laatste woorden van haren getrouwen zielzorger. Och dat de Heere ze tot scherpe pijlen wilde maken, nu nog treffende in het hart Zijner vijanden! Immers hier predikt hij tot u, nadat hij gestorven is.

Op het jaar 1725 vindt men de volgende dingen aangeteekent

Nominatie te Groningen.

„Geschreven in de N. Pekel-A, den 24 Febr. „1725, tot vernieuwing en bewaring van het „geheugen, van het voorgevallene omtrent „mijne Nominatie te Groningen. DE HEERE „ZAL 'T VOORZIEN.

Heilige werkzaamheden daaromtrent.

„Ik ben een ellendig vat, in mijzelven en „uit mijzelven niet dan zonde. Eene zee, waar „de eene baar de andere voortstuwt en onder „die golven van zonden, die over mijn hoofd „heengaan. zoo let o mijne ziel! op uwe on„dankbaarheid; geef mij die te kennen, die „te belijden, o God, die Gij welgedaan hebt „en die tegen U gezondigd heeft. Ik, die uit den „drek van een zondig leven, van een in meer „dan één opzicht ellendig leven, ben uitge„togen uit het vuur der begeerlijkheden, uit „het midden der vlammen meer dan eens „krachtdadig ben uitgerukt; uit de strikken en „den muil van mijnen vijand en uit den ga„penden afgrond gered ben; die genade ge„vonden heb in de oogen des Heeren; die tot „het heerlijk ambt der bediening verheven, „door wonderlijke leidingen der wonderwer„kende genade Gods, bereid, bekwaam ge„maakt, geoefend, bewaard en nog in het „land der levenden overgelaten ben.

„Ik word op den 7 Jan. 1725 in de ge-
„meente van Groningen geplaatst onder de
„genomineerden; op dienzelfden dag, op welken
„ik voor vijf jaren in dit mijn dorp beves-
„tigd ben.

„Ik was wenschende en biddende om den
„wil van God te weten en te doen, met veel
„ernst en aanhouden, of ik er prediken moest.
„Ik vond vele redenen, voor en tegen en werd
„eindelijk uit Polyander overreed, dat ik het
„doen moest. Ik ging dan in de mogendheid
„des Heeren, en predikte niet zonder Zijne
„ondersteunende hand, met veel vrijmoedig-
„heid, hoewel alle stof tot hoogmoed werd
„weggenomen. Ik keerde weder naar huis on-
„der het geleide van dien goeden God. Vervol-
„gens ben ik doorgaans bedaard geweest en
„meer dan eens biddende, om den wil van
„God te mogen weten, of ik in geval van
„beroep het afschrijven mag. Ik ben nog be-
„geerig om het af te schrijven, als het God
„behaagt. Begeerig, meer dan eens begeerig,
„ja doorgaans begeerig, om hier te mogen
„blijven, zoo de Heere wil, maar echter niet
„durvende afschrijven.

„1. Omdat het schijnt vooruitloopen te zijn
„en niet te volgen, te willen tegenwerken en
„de raderen der Voorzienigheid te willen
„stuiten.

„2. Te meer daar het zulk eene sprekende
„Voorzienigheid is enz.

De tijd leerde ook in het vervolg, dat deze afschrijving onnoodig was. De Heere bestuurde het anders. Hij had iets beters voor hem voor-

zien; Hij had hem op de nominatie gesteld van het Hemelsch Jeruzalem, om daar vrij van alle aanklevende zwakheden een volmaakt predikant te worden; deze kaars brandde vast in de pijp en de aan zijne zorg toevertrouwde gemeente moest zich nog een korten tijd in zijn licht verheugen. Intusschen Gods weg is in de zee; leeren wij Zijne wijze wegen aanbidden, Zijne opperbevelmacht erkennen, Hem in al Zijne daden prijzen, die in de donkerheid woont.

Vaak wij meenen 's Heeren eer,
Was op andere wijs veel meer,
Als op deze te verbreiden,
Doch wij missen in den vond,
Omdat anders als wij zeiden
In Zijn raad geschreven stond.

Dit doende, geraken wij hier in 't voorportaal van den Hemel, waar God het *al* is en wij *niet* zijn.

Vervolgens, gelijk zijn hoofdwerk was, voor den Heere Zijne toevertrouwde kudde te weiden, zoo was ook zijn bijwerk, zijne uitspanningen, die veelzins zoo noodig voor leeraren zijn, om de verzwakte krachten te herstellen, en op nieuw des te vaardiger te worden tot het doen van het hoofdwerk. Met geen ander oogmerk reisde hij nu en dan eens uit en overal was hij predikant, zichzelf gelijk en ingespannen voor den Heere en Zijn volk. Hij hoorde gaarne andere leeraars, en teekende al het merkwaardige op, tot nut voor zich en zijne schaapjes, gelijk een naarstige bij uit verscheidene bloemen den zoeten honig

vergadert voor den eigenaar. Tot een bewijs kan het volgende dagregister verstrekken.

„In het begin van Juli 1725, reisde ik Maan-
„dag naar Zuidlaren.

„Dinsdag op den wagen naar Groningen
„rijdende, wenschte ik heftig in den dienst
„van God te wezen, en zag dat, hoe sterker die
„slavernij was, hoe grooter mijne zaligheid
„was. Maak het mij, o Heere!

„In de stad komende, hoorde ik N N. pre-
„diken over Ps. 119, *Die Uwe wet beminnen,*
„*hebben grooten vrede en hebben geenen aanstoot.*

„(Schrijf deze dingen later op, omdat gij u
„nu haasten moet).

„Uit de kerk komende, hoorden wij D°.
„Fruitier, predikant te Rotterdam, in het huis
„van den heer overste Swart, bijzonder spre-
„kende over Hand. 26, *Gij beweegt mij bijna*
„*een Christen te worden.* (Schrijf het later op).
„Let wel, die man Gods zeide onder anderen:
„Tot geloof moet ander, hooger licht zijn, dan
„tot redeneering (merk dit op en onderscheid
„het gedurig in al uwe predicatiën).

„Woensdag heb ik aan datzelfde huis oefe-
„ning gehouden over Jer. 6 : 16.

„Donderdag hoorde ik prediken over Joh.
„8 : 11, *Die Mij volgt zal in de duisternis niet*
„*wandelen.* Volgen is kennen, erkennen,
„toevertrouwen, maar ook naschreeuwen, om
„volgende gemaakt te worden

„Vrijdag naar Zuidlaren gereisd zijnde, had
„ik daar eene catechisatie op verzoek van mijn
„neef Werumeus, ijverig leeraar van die ge-
„meente, over 2 Cor. 12 : 9, niet zonder hulp

„van die genade, welke ik daar verkondigde; „des te verwonderlijker, omdat zij aan zulk „een geschonken was. O, mijn ziel! hoe menig„maal is 't nu wel waar, in en van u: *„Is „deze niet een vuurbrand uit den vure gerukt?"* „en hoe menigmaal geschiedt het, dat ik 't „niet zie? EERE zij God, die zoo goed is over „zulk een, die zoo gedurig Hem tot oneer is.

„Zoo men verzoekt te catechiseeren:

„1. Doe het niet om uzelven, en laat het „ook niet om uzelven.

„2. Eer gij toestemt, vraag eerst: HEERE! „mag ik dit wel doen?

„3 Als gij de vrije genade verkondigt, denk, „dat er altijd zijn, die haar misbruiken tot „zorgeloosheid, en denk, dat het niet voort„vloeit uit deze waarheid, maar uit hunne „leugens.

„Zaterdag ben ik tot de mijnen wederge„keerd; och of ik dat geleerd had en nog leerde, „dat, zoo men van eene reis t'huis komende, „wat verzameld heeft, men nog deze twee „dingen noodig heeft: (*a*) met bidden in de „voorbaat te zijn, om te mogen erkennen, be„waren en te gebruiken; (*b*) met waken, o zoete, „o zware plicht! Heere Jezus! leer ze mij.

„Ons leven is een gedurige strijd, en geen „snooder vijand dan de zonde.

„IJdelheid der ijdelheden, alles is ijdelheid! „Grooter heil ken ik niet, dan dezen Heere „te dienen, alles buiten God is bedrog.

„Hier volgt een kort verhaal van mijne reis „naar de rotsen van Bentheim, anno 1725, „van den 1 tot den 6 October.

Reis naar Bentheim.

„Maandag, reisden wij, niet zonder Gods

„zegen en wonderbare besturing, over de Wil-
„dervank, Gasselt, Borger, Eldersveld, door
„Odoren naar Emmen, waar wij vernachtten;
„toen ik op dezen weg den Rolder toren zag,
„dacht ik aan de dagen van ouds, en ik
„wenschte en hoopte het zoo nog eens weer
„te krijgen.

„Dinsdag van Emmen over Ermen (onder
„Steen behoorende) door Dalen naar Koevor-
„den, waar wij de vesting zagen, zeven bol-
„werken, naar de zeven provinciën genaamd,
„alsmede de halve maan, ravelijnen, drie
„grachten en het onderaardsch magazijn. Van-
„daar kwamen wij in het graafschap Bentheim,
„en over Emmelkamp nog dienzelfden avond
„onder Veldhuizen.

„Woensdag, terwijl het te Veldhuizen maan-
„delijksche bededag was, heb ik daar op ver-
„zoek van eenigen 's voormiddags uit Jer. 6 : 16
„niet zonder bijstand en waarschijnlijk ook
„niet zonder zegen gepredikt, en nadat ik
„D⁰. Keiser, opziener van die gemeente, uit
„Matth. 5 : 6 had hooren prediken en door de
„beide leeraren daar ter plaatse zeer beleefd
„ontvangen was, voeren wij nog des avonds
„door de stad Noordhoorn naar Brandlecht,
„waar wij wederom vernachtten Wij zagen
„daar de ellendige Paapsche zielen wijd en zijd
„van rondom aldaar toevliegen, om een aflaat
„te verkrijgen. O, hoe moet ik vlieden naar
„mijn Rotssteen, die niet is als hunlieder rots-
„steen, die vijanden zelve rechters zijnde.

Paapsche bijgeloovigheid te Brandlecht, gebruik daarvan.

„Op Donderdagmorgen voeren wij door het
„woud, (waar wij herten en reeën zagen) naar
„Bentheim, drie uren van Brandlecht gelegen,

„en zagen onderweg in 't voorbijgaan een „vrij hoogen berg, waar de rotsen boven uit„staken, dat mij nog al wonderlijk voorkwam.

Zielezucht op het zien der rotsen.

„O, eeuwige Rotssteen, die van eeuwigheid „door alle eeuwen heen, dezelfde zijt tot in „eeuwigheid, wildet Gij nu mijn Rotssteen „zijn tegen zonden enz. O, ik had het zoo „noodig!

Bentheim, deszelfs gelegenheid.

„In Bentheim zelf zagen wij het huis of „kasteel, met verscheidene vertrekken, kerk, „torens, hof enz., alles boven op eene hooge, „natuurlijke rots uit zark of Benthemer steen „gebouwd; alsmede die diepe put, door de „rots heen uitgehouwen. Maar deze zullen ver„gaan, Gij zijt en blijft, o God! een eeuwig„durende Rotssteen. Wij zagen ook terzijde „van Bentheim de steenhouwerij, in welke dit „opmerkelijk was, dat die allen van eene zijde „alleen (ik meen van het noorden zuidwaarts „aan) konden bearbeid en aangetast worden, „zijnde dezelve door zekere aderen tot gebruik „van de menschen als gekloofd en hen daar„door tot het bearbeiden als noodigende Ver„geefs is derhalve de tegenwerping der on„godisten, genomen uit de nutteloosheid der „rotsen!

Diepe put.

Steenhouwerij.

Zonderlinge gelegenheid dier rotsen.

De steenen spreken tot ongodisten dat er een God is.

„Hier vandaan keerden wij wederom door „denzelfden weg, doch zagen meer van nabij, „hoewel maar van buiten, het groote en zoo „het scheen aanzienlijke klooster Frensewe„gen, dicht bij Noordhoorn gelegen, vervol„gens vernachtten wij daaromtrent.

„Vrijdags reisden wij wederom denzelfden „weg door Koevorden, waar ik met D⁰. Kre„mer sprak, welke eerwaarde en godvruch-

Gesprek met den heer Kremer.

„tige man mij vele opmerkelijke dingen ver-
„telde van D⁰. Lodenstein, welke hij ge-
„kend had, onder anderen: dat hij gaarne
„werkzame Christenen wenschte te hebben, en
„van D⁰. Koelman, dat die in 't eerste zeer
„wettisch was geweest in zijn behandelen,
„maar naderhand veranderd was. Wij kwamen
„nog tot Odoren, alwaar wij vernachtten. En
„zoo zijn wij Zaterdags over Borger enz., vei-
„lig tehuis gekomen 't Was Gods goedheid,
„dat Hij ons op zulk eene verre reis, zoo laat
„in den tijd enz., voor alle gevaren beveiligde.
„'t Was Gods goedheid, dat ik nabij ons dorp
„mijn been niet brak in eene scheur, die er
„in het veen was. Zoo hebt Gij mij tot hiertoe
„bewaard, goedertieren Leidsman!

Ja, zoo hebt Gij mij duizend en duizend-
„maal bewaard. HEERE! BEWAAR MIJ OOK
„VOOR MIJZELVEN!

Voor het laatst hebben wij nog twee aan-
teekeningen, waarvan de eerste zijne gestalte,
de tweede zijn staat betreft; waarmede wij
dan dit verhaal zullen besluiten.

Bevinding bij 's Heeren Avondmaal.

„Anno 1725, den 9 September, wanneer
„het H. Avondmaal van mij ellendige, moest
„uitgedeeld worden, heeft de goede God in
„Zijne goedheid, goedig op mij gezien, en
„wederom geleerd wat het zij te gelooven.

„In het afgaan van den predikstoel, en in
„mijn bidden voor de uitdeeling was ik zeer
„duister en beklemd, zoodat ik nergens bij
„kon, en 't was of ik geen waarheid kende;
„doch mij zoo aan den Heere aanbiedende,

„zocht ik hersteld te worden. Ik erkende mijn „onmacht en den Heere als dat alleen werk-„zaam Wezen, en begeerde: Hij mocht mij „voorkomen enz.

„Maar dus werkende en nog duister blij-„vende, kwam mij voor (zoo ik meen) dat ik „al te onmiddellijk tot den Heere ging, Hij „wilde zich, dit dacht ik, in Christus en alleen „in Christus vinden laten. Hierop wendde ik „mij tot den Middelaar, en zocht nu door Hem „tot God te gaan, en kreeg mijn oog en hart „bij die plaats Jes. 45 : 24: „*Men zal van Mij „zeggen*" enz. Hierop kon ik Jezus aannemen, „zoo moest ik Hem hebben, zoo kon ik Hem „krijgen, zoo gaf ik mij aan Hem, zoo vond „ik rust in Hem, en die rust was mij heerlijk; „want ik zag nu, ofschoon meer verstandig en „bedaard dan wel gevoelig, eene wonderlijke „gepastheid en Gode betamelijkheid in dien weg „voor zondaars tot God in Christus, die de weg „zelve is. Ik zag nu met hartelijke goedkeuring „en eer geven aan God, dat alle Goddelijke „volmaaktheden afstraalden in het aangezicht „van Christus Jezus. En dit bleef mij het meeste „van dien dag bij, zoodat mijn hart als open-„ging, als 't maar CHRISTUS somtijds mocht „noemen, Gode en dat Lam zij eere.

Wij deelen den heilzoekenden lezer voor het laatst mede geen van de geringste stukken, betreffende het opmaken van zijn staat, geschreven den 28 Juli in de N. Pekel-A 1725.

Gronden van zijn zielestaat.

„I. Let ik op mijne kindschheid, ik vind hier „eenige dingen, die niet geheel kwaad schijnen.

„*a*. Zucht tot Godsdienst, middelen enz., zoo- Kindschheid.
„dat het zelfs mijne vrienden opmerkten.

„*b*. Veel liefde tot het gaan in het eenzame; „het overdenken op mijne wijze, bidden en „bijzonder de wonderen van Gods wijsheid in „de schepselen te zien enz.

„*c*. Indruk, dat er ander prediken dan sleur-„prediken wezen moet.

„*d*. Liefde en innige hoogachting voor vrome „menschen, althans voor die weinigen, mij „toen als zoodanig bekend

„*e*. God (op mijne wijze) aan te bidden met „gulle blijdschap, als mijn Vader, en mij als „zulk een wees aan Hem op te dragen.

„*f*. En misschien nog wel iets, dat mij ont-„schoten is.

„II. Zie ik op 't Academisch leven, zie (om Academisch leven.
„met Witsius te spreken in zijne Huishouding „der Verbonden het Capittel van de weder-„geboorte) uwe schilderij in de belijdenissen „van Augustinus.

„Wijders heb ik wel getwijfeld over mijnen „staat, bijzonder heugt mij:

„1. Dat ik niet kan vinden in die staats- Redenen van twijfelen.
„overtuiging gewerkt te hebben als een vol-„strekt onbekeerde of goddelooze in staat.

„2. Dat ik zonde aan de hand houd: dat „Kruis-kruid, hetwelk ik van het H. Kruis hei-„lig ontvangen en gebruiken moet. Leer mij „dit, o God!

„3. Ofschoon bovengemelde twee dingen mij „bijzonderlijk benauwden, heb ik echter som-„tijds getwijfeld (*a*) wegens nieuwe instortin-„gen in zonden; (*b*) om mijn bidden; (*c*) om „mijn niet doen, of niet anders doen; (*d*) om

„mijn hoogmoed en vuile zelfzoeking; (*e*) om-
„dat anderen zooveel met mij op hadden, in
„een tijd, als ik zoo ellendig was, dat mij
„dan wel eens vreezen deed, of 't niet alte-
„maal bedrog was.

„Wat antwoordt gij hierop, o mijne ziel!
„wat en waarom buigt gij u neder? Is er wel
„reden!

„1. Heeft God u niet gegord, toen gij Hem
„niet kendet, mogelijk al in uwe eerste kindsch-
„heid?

„2. Wat is in 's Gravendeel, wat te Leiden
„gebeurd, welke overtuigingen hadden daar
„somtijds bij tusschenpoozen plaats? Lees de
„aanteekeningen.

„3. Wat is mij, te Groningen wederkomende,
„wedervaren?

„(*a*) De vrees, dat ik alles verliezen zou,
„waaruit ontstond die? (*b*) Waarom scheidde
„ik mij af van 't vorig gezelschap en zocht
„de vromen op, met eene innige hoogachtende
„verkiezing. Denk aan Corporaals oefenin-
„gen, aan Lettelbert enz. (*c*) Wie deed u de
„onzuiverheid van uw vorig leven zien, de
„zonden der jongheid met veroordeeling en
„verfoeijing van uzelven en derzelver straf-
„waardigheid onder het oog komen? Was dit
„geen staatsovertuiging? Waarom heb ik dan
„met zooveel ijver en ernst zoo dikwijls het
„geneesmiddel gezocht: „*Mijne genade is u*
„*genoeg*." (*d*) Waar vandaan dat vurig, dat
„hartelijk, dat gedurig aannemen van den ge-
„heelen Heere Jezus? Waar vandaan dat wer-
„pen van mijzelven op Hem; dat berusten in
„Hem; dat genoegen nemen in die aanbieding

„van God, met innige blijdschap, met ver-
„wondering, met begeerte, ook wel ('t heugt
„mij immers nog) met overgifte en vurige
„wensch, om door Hem teeder voor God te
„mogen leven?

„4. En hebt gij toen niet zoo terstond de
„ellende van uwen staat diep ingezien, hebt
„gij namaals niet geleerd, hebt gij het nu niet
„geleerd van de daden tot het hart, van de
„beekjes tot de fontein te gaan? O, hoe dikwijls
„hebt gij uzelven veroordeeld, vergeving ge-
„zocht, over 't onbekende van uwe onrein-
„heid, over 't onreine van die onbekendheid.

Redenen van verzekering.

„Ziedaar de gelegenheden tot twijfelingen;
„voeg hierbij de redenen om te gelooven!
„o, hoevele, hoe schriftmatig zijn die! zoo-
„dat ik mag uitroepen: Ik heb genade, ik
„heb genade. Gij zijt mijn Vader, de Leids-
„man mijner jeugd

„I. Ik heb een gezicht gekregen van mijzel-
„ven, van mijn hart, als gruwelijk enz. als een
„wel der gruwelen, vol hoogmoed, zelfzoeking,
„begeerlijkheid, inwendige atheïsterij enz. Dit
„gezicht is innig (ofschoon klein), evenwel
„eenigzins klaar, bevindelijk, ofschoon te
„weinig; evenwel somtijds minder, somtijds
„meerder zielsaandoenend; want

„II. Ik vind (ofschoon niet zoo gevoelig)
„evenwel eene verstandige en somtijds ook
„nog al eene bedaarde veroordeeling van mij-
„zelven als strafwaardig, om die en die daden
„niet alleen, (ten aanzien van welke ik mij
„zelven vaak een Satan genoemd en gezien
„heb, dat ik erger was dan de allerergste)
„maar ook

„*a.* Ken ik wel zonden, die bij anderen niet „in 't oog loopen of kunnen loopen.

„*b.* Vind mij daarom strafwaardig, walge„lijk voor God.

„*c.* In zaken, waar anderen mij om opvij„zelen, ken ik mij helwaardig, gruwelijk, „ijselijk, in mijn spreken, preken, bidden enz. „Ik moet onder mijn plichten zetten: „DEZE „ZIJN DES DOODS WAARDIG."

„*d.* En zooveel ik weet, durf ik in 't zoe„ken van vrede niet *met*, of *op* iets van wat „in mij is, voor God komen; niet op iets, „hoewel ik ook wel gezien heb in mij (ten „minste met een verstandig gezicht) de sub„tiele werkingen van 't ongeloof en de eigene „gerechtigheid, om in iets daarvan grond en „vrijmoedigheid te willen hebben.

„*e.* Ik heb mij menigmaal voor God neêr„geworpen als zulk een blinde, die zijne schuld „niet overzien kon; ik deed er ten minste „eene verstandige belijdenis van, vond eene „bedaarde zelfveroordeeling om bekende en „onbekende schulden.

„III. Ik ben menigmaal (o, hoe menigmaal!) „naar Jezus, om Jezus gedreven. Ik ken wer„kingen van mijn hart af naar Hem toe; ik „weet bij bevinding, bij menigvuldige bevin„ding, wat het is naar Hem te loopen, zich „aan Hem aan te bieden, naar Hem uit te „zien, Hem in mijn hart in te roepen, hetzij „in eenzame wandelingen of anders enz.

„Wat het was met schulden, met onoverzien„lijke schulden, met eene zee van zonden mij „aan Hem op te dragen, tot Zijn bloed te „loopen, Hem op Zijne aanbieding aan te ne-

„men; hartelijk gul, met volle amenzegging „van mijn hart op den weg van vrije genade! „O, die wonderlijke weg van vrije genade! „Ik zag immers menigmaal zooveel gruwelen „in mij zelven, dat het Jezus moest zijn, zou „ik geholpen worden; geen minder, geen ander „dan Hij, geen minder, geene andere gerech-„tigheid dan Zijne Goddelijke; ja gerechtig-„heid was mij niet genoeg, 't moesten ge-„rechtigheden zijn, gelijk beloofd is. Jes. 45 : 24. „Ja Hij moest mijne gerechtigheid in 't afge-„trokkene zijn, 1 Cor. 1 : 30 en zoo bood Hij „zich aan, zoo nam ik Hem, zoo onderschreef „mijn hart (het innigste van mijn wensch) „menigmaal Zijne aanbieding Zoo gaf ik mij „over als zulk een, die toch nergens anders „bekwaam toe was, dan daartoe nog, dat „eene zeldzame vrije genade in mij werd won-„derbaar gemaakt tot in eeuwigheid.

„Ik ken immers die Evangelische pleitrede „bij bevinding, „*om Uws Naams wille, delg „uit mijne overtreding. Want die is groot.*"

„En wat werkte dat in mij, als ik zoo tot „Hem, en met Hem, en door Hem tot den „Vader ging; hetzij met mijne bijzondere zon-„den, hetzij ook met mijn gansch zondig hart „en leven? O, hoe dikwijls werd ik ze kwijt „in Hem, hoe menigmaal kreeg ik ontlossing „voor mijne ziel, in 't werpen van mijzelven „op Hem! En als Hij zoo mijn hart verwij-„derde, wat vond ik menigmaal

„1. eene stille verwondering, dat God dat „aan mij, aan mij deed? Wat was dat niet „wel groot in mijne oogen! waarom aan mij? „vroeg ik dan wel.

„2. O, wat maakte mij dat klein en God „groot! Hoe kon ik God dan wel niet prijzen, „en met innige, blijde en stille aanbidding „roepen, als bij voorbaat eer ik 't eeuwig zou „doen, eere, eeuwige eere zij God!

„3. Wat had ik dan innige en levendige „opzetten tegen de zonde, tegen al mijne zon„den, in het bijzonder tegen die zonde, om „verzoening, over welke ik geworsteld heb „en die ik in Jezus ontworsteld ben.

„IV. Immers ik ken het gebruik maken, „het aanzoeken, het aannemen van Jezus door „verzoening tot heiligmaking. Als ik met zon„den, met al mijne zonden kwam, 't was im„mers, om in de gemeenschap van God we„derom hersteld te worden; 't was wel om „vrede, maar immers ook om een heiligenden „vrede te verkrijgen.

a. Hoe menigmaal zag ik er niet alleen „betamelijkheid, maar ook bevalligheid, ja „zaligheid in, om voor God te leven, in eene „teedere, verloochende en God-beoogende ge„stalte des harten? En is er ook niet

„*b.* op den bodem van mijn hart een innig „en blijvend gezicht van het gebrekkige in „dezen, met tegenworsteling van mijn hart „daartegen, met veroordeeling van mijzelven „daarom? enz.

„Blijft dit niet den indruk van mijne ziel „onder dezen: dit ontbreekt mij nog enz. Ik „ellendig mensch enz. dit moest ik nog heb„ben? enz.

„*c.* Zou 't mij niet eene blijde boodschap „zijn, als ik van al mijne zonden mocht ont„daan worden?

„*d.* Zien mijne oogen niet in dezen op „den Heere Jezus, om Zijne volheid van „licht, recht, macht en goedwilligheid? Im„mers ja.

„*e.* Ik heb Hem aangenomen als mijn kleed „ter bedekking van de zondige schande mij„ner naaktheid en onheiligheid.

„*f.* Ik heb Hem aangenomen, menigmaal „aangenomen als mijn heiligmaking, die ver„dienende en werkende.

„*g.* Ik heb Hem aangenomen als mijn „Raadsman onder overblijvende bezwaren van „het geweten of veroordeelingen van het aan „zonden of afgoden klevende hart, die mijnen „vrede in dezen somtijds verduisterden Hij „mocht het met mij maken, mij dwingen, „mij er uit- en doorvoeren.

„5. En zie ik op de uitwerking van dit „alles in

„*a.* mijn gedrag; dan, o dan moet ik „weêr zeggen: Ik ellendig mensch! O, mij „verbondbreker! Maar Jezus is gegeven tot „een Verbond des volks. Ook voor mij! Het „Al is Hij in het Verbond.

„*b.* Maar evenwel, is er ook niet al dank„stof en wasdom in kennis, in zelfkennis, „in geloovig, in evangelisch werken.

„*c.* Is er niet eenigszins herstel uit een afge„zakten staat? Ik heb ook nog al eens onder„vonden, wat het was om op mijn hart te letten „en den Heere mijne wegen te vertellen; „maar och, of het gestadiger ware!

„6. Nog mogelijk (en buiten allen twijfel) „wel het een of ander blijk (*a*) in mijn „slimsten, in mijn afgezaktsten staat, nog eene

„geestelijke kennis enz (*b*) In mijne bezwaren „zelve en twijfelingen over het een en ander „genoemde. (*c*) In mijne merkteekenen N B. „Dat ik niets met meerder ruimte kan op„maken en *in* en *van* geen blijken meer blijk „heb, dan dat ik Jezus op Zijne aanbieding „ruim en gulhartig heb aangenomen en aanneem. „(*d*) In mijne blijdschap, die ik menigvuldig „in den Heere gehad heb, dat ik ze door „Jezus kreeg en dat ze mij tot Hem dreef. „Het was mijn blijdschap te kunnen zeggen: „mijn Jezus! (*e*) Het is evenwel mijn wensch „om voorwaarts te geraken. (*f*) Ik heb op „het Woord geleefd, geloofd, gehoopt. (*g*) Uit „mijne liefde tot de vromen. (*h*) In mijne „bediening; het is evenwel mijn wensch ge„trouw te zijn, en niets tegen God en mijne „consciëntie te doen.

„7. Ik heb ook (weleer bijzonderlijk) veel „verkwikking gehad (*a*) uit het woord der „belofte, der besturing. O, wat al plaatsen „zijn mij door den Geest toegepast; ziet elders. „(*b*) Uit de prediking van D^0. Blom. (*c*) Uit „de zamenspraken en het verkeer met de „vromen, te Assen en elders. (*d*) Uit het „waarschuwen van onbekeerden te Wester„broek, enz. (*e*) Ook nog al eenigszins aan „het Avondmaal (*f*) In de aanbidding der God„delijke volmaaktheden te Gouda, Utrecht „enz. (*g*) In het beschouwen, begeeren en „hartelijk kiezen van Jezus in Zijne zoete „betrekkingen, Groote Middelaar, enz enz. „Heere Gij weet het. O, mijne zonde! o, „Uwe genade! enz.

„8. Onder die dingen, die hoop geven kun-

„nen, zijn ook (*a*) dat ik nog wel (ofschoon „al te zelden) wederhouden ben van die of „die zonde, van wege Gods Hoogheid. (*b*) „Afkeer van zonden, daar ik te voren zeer „aan kleefde, als daar zijn: scherts, verkeer „met burgerlijke menschen enz. (*c*) Als ik „zoo eens alleen kan zijn (bijzonder nogtans „op reizen of in wandelingen) naar God toe-„gekeerd te worden of anders buiten staat; „(*d*) onder kruis wel naar God toegedreven; „zijnde Zijne goedertierenheid mij beter dan „het leven. (*e*) Over twijfelingen hartelijk ver-„zoening gezocht en gevonden. (*f*) De wereld „mag mij toch niet lijden, mogelijk ook nog „al om Zijns Naams wil. (*g*) Menigmaal ben „ik gedragen op de gebeden van Gods volk „in verscheidene aanmerkelijke betrekkingen. „(*h*) Menigmaal verhoord in mijne gebeden. „(*i*) God is in vele gevallen wonderlijk met „mij geweest. (*k*) Zijn ook niet vele waar-„heden aan mijne ziel verzegeld? inzonderheid „ook die, dat die weg, die de wereld fijmelarij „noemt, Gods weg is. (*l*) Ik heb mijn staat „na mijne verandering nooit volstrekt durven „ontkennen, maar nog wel eens en nog onlangs „(hoewel misschien te zelden) gevraagd uit „Ps. 139 : 24: „*Ziet of bij mij een schadelij-„ken weg zij en leid mij op den eeuwigen weg*".

Tot een toegiftje voegen wij hierbij een gedicht van den overledene op de klok, in het jaar 1721, gegoten voor de N. Pekel-A.

Mijn tong is ijzer, mijn gehemelte metaal,
'k Denk zelf niet aan den dood, en roep toch (iedermaal,

Wanneer hier iemand sterft, ei, leer o Pekel
(sterven,
'k Roep voor des Heeren dag, ei leer o Pekel
(derven
Al wat geen Jezus is, want mist gij Hem als
(Herder,
Wat zijt ge meer dan ik? Klank hebt gij en
(niet verder.

EERSTE BRIEF.

In den naam van U, o, Heere Jezus! dien niets te wonderlijk is.

Mijn Heer en veelgeachte vriend! Genade licht en leven zij u van den dierbaren Heiland, den Heere Jezus.

Ik heb met blijdschap uit die van UEd. vernomen, niet alleen UEds. welstand, maar ook eene zoo gemakkelijke gelegenheid, om zoo veel groote verplichtingen, die ik aan UEd. heb, met een geringen dienst te beantwoorden. Deze gelegenheid, die mij de Heere doet voorkomen, en die betrekking, die eertijds tusschen ons beiden was, roepen mij mijn heer en zeer geachte vriend, om eenige oude dingen aan UEd. en mijn geheugen te vernieuwen. Ik heb menigmaal teruggezien op al die ontmoetingen, die des Heeren Voorzienigheid en Verdraagzaamheid over ons gebracht heeft, en wanneer ik het nu al wederom doe, zoo moet ik in verbaasdheid en schaam-

rood uitroepen, hetgeen er staat: „*Gij God des aanziens!*" Ik kwam te Leiden als een vreemdeling in een vreemd land, blootgesteld voor al de klippen der academiën. De eerste en de gemeenzaamste van mijne vrienden moest UEd. zijn, opdat ik al die waarschuwingen en uitnoodigingen tot Jezus gemeenschap van alom met UEd gemeen mocht hebben. Immers, zoo belieft het u eens, mijnheer en waarde vriend, uwe overdenking met de mijne te paren, en och, of de Heere door Zijn Geest die beide kwam vergezellen! Wat zullen we niet al stof vinden om te bekennen, dat er in dezen veel kosten aan ons gedaan zijn, en om te zuchten voor den Heere, dat het geen onkosten mogen zijn. Zien wij maar eens (want wie zal 't alles noemen) op die reis, die wij nu 6 jaren geleden naar 's Gravendeel deden; wat werden wij niet omringd met roepende stemmen, om ons te wenden naar den Heere Jezus? Wij gingen heen (waarom mag ik het niet schrijven? de Heere zag het) al spottende, en hoe ons wederkeeren geweest is, is niet verborgen voor Zijn aangezicht; ik voor mij werd wel eenigszins in den loop ter helle gestuit; ja, stapelde van toen af bergen opeen van vruchtelooze voornemens, en eindelijk sloeg ik een weg in, die mij wel recht scheen, maar welker einde gewisselijk wegen des doods zoude zijn geweest. Het ontbrak mij niet aan listen en bedekselen der schande, het ontbrak den duivel niet aan bolwerken om mijn hart te versterken tegen de betamelijke alleenheerschappij van den Heere Jezus. Doch Hem,

die in dat alles zoo getergd werd, die God van wonderen, ontbrak het ook niet aan verdraagzaamheid, in nog aan te houden, mij na te gaan en gedurig te zeggen: „bekeer u, want waarom zoudt gij sterven"? tot dat de tijd daar was, om weêr naar huis te keeren, en dit geschiedde eenigszins met smart, dat nu die waarschuwingen verre van mij zouden zijn, en met vrees dat die begeerten, die ik nu en dan meende gehad te hebben, geheel zouden worden uitgebluscht. Doch het behaagde den Heere van toen af mij te toonen, dat Zijne wegen niet zijn als der menschen wegen; het behaagde Hem het vuur zelf aan te blazen, en (ik wensch het tot roem van Zijne vrije genade te zeggen) door den arm van Zijne mogendheid toen al die hoogten neder te werpen en al die sterkten te verbrijzelen, die zich verhieven tegen die zoete kennis van mijnen Heere Jezus Laat het UEd niet vreemd zijn, mijnheer en waarde vriend! dat er zulk een antwoord op UEd. brief komt. UEd. heeft mijn onderricht verzocht om in het tijdelijke voorzichtig te kunnen zijn; dit was niet genoeg om mij te kwijten van de verplichting, die oude vriendschap mij opgelegd heeft, zoo er deze raad niet bijkwam: dat wij toch geen waaghalzen in het geestelijke mochten zijn Had ik ondervonden toen ik UEd. kamergenoot was, wat ik nu ondervonden heb, ik zou u toegeroepen hebben: o, mijn vriend, laten wij het toch niet wagen tegen den aannaderenden dood en de eeuwigheid, op de gronden van de laauwe belijders dezer eeuw; want zij zullen in den toekomstigen

dag bezwijken. Maar toen zweeg ik, en omdat ik trouweloos was omtrent den Heere, trouweloos omtrent mijzelven, zoo was ik het ook omtrent UEd. Doch de Heere verlosse mij van bloedschulden, Hij zij geloofd, dat ik nu nog dit tot UEd. schrijven mag, om het, ware het mogelijk, te herroepen, zoo mijn gedrag UEd. ooit in dezen tot versterking was geweest. Om nu te zeggen de Heere is gerechtvaardigd in den Geest, die weg die wij wel eens bestreden hebben; die weg, waaraan de wereld bijnamen geeft en fijmelarij noemt, dat was die naauwe en daarom de alleen veilige en gebaande weg, waarvan het einde vrede zal zijn. Heb ik ooit UEd. gezelschap gehouden in derzelver bespotting, ik wensch die nu te veranderen in waarschuwingen en mijne betuigingen daarin te paren met des Heeren volk: dat de versmaadheid van Christus meerder rijkdom is, dan al de schatten van Egypte. Indien zij ooit of ooit tot ons gesproken hebben van zoetheid en zaligheid die er was in den dienst van Jezus, o, zij doodverfden maar, en hetgeen ik in de drie jaren van mijn verblijf hier ter plaatse, daarvan ondervonden heb, is nog verre boven hun getuigenis, en evenwel nog verre beneden derzelver eindelooze waardigheid en uitgestrektheid. De helft was mij niet aangezegd. Die Meerdere dan Salomo heeft met wijsheid en goed overtroffen het gerucht dat ik gehoord had. Indien ik ooit van UEd. ergens in geloofd ben, mijnheer en waarde vriend! hier verdien ik geloofd te worden, en och, of de Heere uwe ziel kwam gaande

die in dat alles zoo getergd werd, die God van wonderen, ontbrak het ook niet aan verdraagzaamheid, in nog aan te houden, mij na te gaan en gedurig te zeggen: „bekeer u, want waarom zoudt gij sterven"? tot dat de tijd daar was, om weêr naar huis te keeren, en dit geschiedde eenigszins met smart, dat nu die waarschuwingen verre van mij zouden zijn, en met vrees dat die begeerten, die ik nu en dan meende gehad te hebben, geheel zouden worden uitgeblusch. Doch het behaagde den Heere van toen af mij te toonen, dat Zijne wegen niet zijn als der menschen wegen; het behaagde Hem het vuur zelf aan te blazen, en (ik wensch het tot roem van Zijne vrije genade te zeggen) door den arm van Zijne mogendheid toen al die hoogten neder te werpen en al die sterkten te verbrijzelen, die zich verhieven tegen die zoete kennis van mijnen Heere Jezus Laat het UEd niet vreemd zijn, mijnheer en waarde vriend! dat er zulk een antwoord op UEd. brief komt. UEd. heeft mijn onderricht verzocht om in het tijdelijke voorzichtig te kunnen zijn; dit was niet genoeg om mij te kwijten van de verplichting, die oude vriendschap mij opgelegd heeft, zoo er deze raad niet bijkwam: dat wij toch geen waaghalzen in het geestelijke mochten zijn Had ik ondervonden toen ik UEd. kamergenoot was, wat ik nu ondervonden heb, ik zou u toegeroepen hebben: o, mijn vriend, laten wij het toch niet wagen tegen den aannaderenden dood en de eeuwigheid, op de gronden van de laauwe belijders dezer eeuw; want zij zullen in den toekomstigen

dag bezwijken. Maar toen zweeg ik, en omdat ik trouweloos was omtrent den Heere, trouweloos omtrent mijzelven, zoo was ik het ook omtrent UEd. Doch de Heere verlosse mij van bloedschulden, Hij zij geloofd, dat ik nu nog dit tot UEd. schrijven mag, om het, ware het mogelijk, te herroepen, zoo mijn gedrag UEd. ooit in dezen tot versterking was geweest. Om nu te zeggen de Heere is gerechtvaardigd in den Geest, die weg die wij wel eens bestreden hebben; die weg, waaraan de wereld bijnamen geeft en fijmelarij noemt, dat was die naauwe en daarom de alleen veilige en gebaande weg, waarvan het einde vrede zal zijn. Heb ik ooit UEd. gezelschap gehouden in derzelver bespotting, ik wensch die nu te veranderen in waarschuwingen en mijne betuigingen daarin te paren met des Heeren volk: dat de versmaadheid van Christus meerder rijkdom is, dan al de schatten van Egypte. Indien zij ooit of ooit tot ons gesproken hebben van zoetheid en zaligheid die er was in den dienst van Jezus, o, zij doodverfden maar, en hetgeen ik in de drie jaren van mijn verblijf hier ter plaatse, daarvan ondervonden heb, is nog verre boven hun getuigenis, en evenwel nog verre beneden derzelver eindelooze waardigheid en uitgestrektheid. De helft was mij niet aangezegd. Die Meerdere dan Salomo heeft met wijsheid en goed overtroffen het gerucht dat ik gehoord had. Indien ik ooit van UEd. ergens in geloofd ben, mijnheer en waarde vriend! hier verdien ik geloofd te worden, en och, of de Heere uwe ziel kwam gaande

maken, om er zelf eens de proef van te nemen, om ook tot die Levensfontein te komen. Het is niet te denken dat UEd. zich dat beklagen zou, daar allen, die het vinden, klagen moeten, dat zij het te laat gevonden hebben. En wat zijn het niet aan den eenen kant armhartige redeneringen. die de ziel van Jezus afhouden; ik kan daarvan iets bij ondervinding zeggen, en als het ware uit de school klappen, die zoo verderfelijk is. Jaren achtereen heb ik gestudeerd op de uitvinding van die kunst, om de wereld en Christus, die God gescheiden had, zamen te voegen, en ware het mogelijk geweest (om eens naar „UEd. eigen gevoelen te spreken), zou hij, wiens verstand (hoewel onverdiend) UEd. in de uwe belieft te roemen, dan niet wel iets daarvan hebben uitgevonden? maar neen hij moest het opgeven, en wee hem zoo hij anders gedaan had, Luc 16 : 13. Wat zijn het niet aan den anderen kant banden van liefde, die ons toegeworpen zijn, zooveel waarschuwingen en noodigingen van den Heere Jezus, en dat van dat wij geweest zijn af. O, breken wij die, hoe vreeselijk zal 't niet zijn, met die allen eens voor Hem te moeten verschijnen, en voor eeuwig, voor eeuwig, te ondervinden de grootheid der wrake van een te vergeefs aangeboden genadeverbond. En daarom (terwijl de stem eens gehoord zal worden, Openb. 10 : 6) dat wij ons nu dan nog haasten naar die lankmoedige Heilbron, die nog roept, Jes. 45 : 22 Dit was, mijnheer! de raad, de waarschuwing van UEd. ouden vriend en gewezen kamergenoot, wiens

wensch het was, dat UEd. ze in liefde geliefde op te vatten, gelijk ze daar uit geschreven wordt; wiens wensch het was daarbenevens van UEd. eens tot antwoord te ontvangen, hetgeen geschreven staat Joh. 4 : 42, opdat onze vriendschap op dezen zoeten en zekeren grond recht herleven mocht; wiens wensch en bede het eindelijk is voor den Heere, dat Hij, wien niets te wonderlijk is, daartoe aan UEd. diezelfde algenoegzame genade wil verheerlijken, waardoor Hij mij, onwaardige, tot hiertoe geholpen heeft.

Mijn broeder, die UEd. groeten doet, is nog gezond; verzoek vooral de hartelijke groete en alle heilwensch aan UEd. moeder.

Mijnheer en veelgeachte vriend!
UEd. onderdanige en gehoorzame dienaar,
S. TJADEN.

TWEEDE BRIEF.

Mijnheer en veelgeliefde vriend! Genade, licht en leven zij u vermenigvuldigd in den dierbaren Heiland, den Heere Jezus.

Vooraf UEd. hartelijk bedankende voor al de moeite, vriendschap en liefde, die UEd. (gelijk te voren zoo menigmaal) zoo ook nog onlangs, omtrent mij, die zulks in het minste nooit verdiend had, gebruikt heeft, kan ik met veel ruimte tot antwoord op UEds. laatste zeggen, dat, gelijk het in mijn oog zoowel een voorrecht als een plicht was, het ook mijn voornemen en begeerte geweest is, om niet alleen aan UEd. te schrijven, maar ook

(als het de Heere beliefde) daarmede voort te gaan Ik beken wel gaarne, dat UEd. boven anderen een bijzonder recht heeft, om mij van traagheid te beschuldigen, maar dit kan ik evenwel voor het tegenwoordige eenigszins tot mijne verontschuldiging zeggen, dat ik niet lang nadat ik hier was wedergekeerd, wederom eenigen tijd van huis heb moeten zijn; althans ik moet UEd. verzoeken, dat uit mijne traagheid niet dat besluit worde opgemaakt, waarvan UEd. schrijft, alsof UEd. brieven mij niet aangenaam waren, want mij, die nooit aangenamer dan nu zouden zijn. Uit UEds laatsten heb ik verstaan de uitvoering van den eeuwigen raad des Heeren omtrent Ophemert. Ik wensch in dezen op den Heere te zien, stil te zijn, met gesloten oogen te billijken, te prijzen, te aanbidden en te zeggen: de Heere doet het! Ja, ik wenschte mijzelven aan te zien, als zulk een, die niet waardig was, dan om voor altoos buiten des Heeren wijngaard gesloten te worden, en intusschen met die zucht, dat evenwel (door wien het ook zij) des Konings Naam van kind tot kind mocht voortgeplant worden, met die zucht nog aftewachten, dat de Heere naar Zijne wijze en vrije goedheid volbrenge, hetgeen Hij over mij bescheiden heeft Wanneer ik maar een hart had om op te merken en recht te letten op de daden des Heeren, daar was reden voor mij om te gelooven, dat evenwel mijne reis derwaarts niet te vergeefs is geweest; ja, daar was reden om het als eene bijzondere weldaad aantemerken, dat ik hier nog heb mogen wederkeeren, dewijl hier in veel op-

zichten meer werk voor mij was, dan ik wel zou gedacht hebben. Hetgeen UEd. mij menigmaal en nog onlangs hebt toegewenscht, wenschte ik ook voor mijzelven van den Heere, dat ik voor Hem oprecht mocht zijn. Indien het geene kleine zaak is een Christen te zijn, hoe groot is het dan niet zich te benaarstigen om zich God beproefd voor te stellen als een leeraar die niet beschaamd wordt; en was dit ooit groot, het is zulks vooral in een tijd, als deze is, in welken de dwaallichten zoo menigvuldig zijn, in welken de Satan meer listen heeft en gebruikt dan wij nog wel weten, om niet alleen velen in zijne strikken te houden, maar ook zelfs diegenen, die anderen voor zijne strikken zouden waarschuwen, hetzij dat hij hen door kennis, door toestemming, door overtuiging, hetzij mogelijk door een bedekter weg, eene hart- en geestelooze verbeelding van geestelijke zaken als waarheden voor de zaak zelf doet opvatten. En daarom het eerste en noodigste, geloof ik met UEd. voor mij en mijns gelijken, is datgene, waarom te weinig helaas gedacht wordt, te weten, daartoe in het verborgene werkzaam te zijn, om een opgeklaard en onbedrieglijk gezicht van zijn staat te krijgen en niet te rusten, voor en aleer men over die gronden, waarop men het meent te wagen, de goedkeuring van Hem gekregen heeft, die de nieren beproeft; en gelukkig, geloof ik, zou zulk een zijn, en al wat vooruit hebben in deze wonderlijke dagen, zoo hij genade bidt en zocht om het gedurig meer en meer daar op te zetten, om in het gezicht van des Heeren Hoogheid, Heiligheid, Alleen-alleswaardigheid,

in afzien van schepselen, in verdachthouden van zichzelven, zijne daden niet alleen, maar ook zijne oogmerken den Heere zoo voor te stellen, dat de trein van aanhoudende en verborgene werkzaamheden getuigenis gaf, dat het hem te doen was om dit te ondervinden. Voor mij (hoewel ik dit niet anders schrijven moest dan met eene diepe schaamte over mijne nalatigheid en veraf zijn van dit alles) geloof ik evenwel dat het zoo wezen moest; ik wenschte het zoo te hebben, en onder die bevonden te worden, welker begeerte voor den Heere was, om in dezen getrouw te zijn, onder die afgezonderden tot des Heeren werk, die het voor hunne hoogste wijsheid rekenen, om zichzelven gedurig als duisteren en dwazen aan Jezus voeten te leggen, om daar genade, licht, kracht en besturing te ontvangen, om in dezen zoo te handelen als het den heiligen betaamt. Ik ben sedert mijne tehuiskomst zeer ongestadig geweest, hoewel ik het somtijds (bijzonder op mijne reis) door des Heeren goedheid nog al zeer goed gehad heb; dit vind ik, dat onverloochendheid, ongeloof en haar dochter moedeloosheid, bijzondere vijanden van mij en van mijne rust zijn; dat er, om in duisternis den Heere aan te kleven en dan nog het den Heere toe te vertrouwen, genade toe vereischt wordt. In deze onze provincie is een oproer geweest, doch hetzelve is (nadat eenige menschen waren doodgebleven) door des Heeren al lang van ons getergde verdraagzaamheid, nog gestuit geworden, en daarop is de jonge Prins van Nassau tot stadhouder benoemd. UEd. schrijft van in

Holland te komen; de Heere weet wat best is. Hetgeen toch mijne standplaats liefelijk zal moeten maken, is, dat ik er des Heeren raad mag dienen en dat Zijn aangezicht mag mede gaan, om mij gerust te stellen. O, die Heere, die de plaatsen van onze woningen bepaalt, die wonderlijk is van raad en machtig van daden, die ons eens voor eenige jaren, en nu wederom laatst voor een korter tijd samenbragt, die ook nu ons wederom gescheiden heeft; die wensch ik dat ons elk op onze post en standplaats voor Hem doe leven; die zij het deel onzer erve en onzes bekers, die onderhoude ons lot; die stelle Zijne algenoegzame genade tot eene banier over ons; die bekleede UEd en mij met dat zoo heerlijk en zoo noodig als zeldzaam sieraad van Christenen, van Nazireërs, van leeraars, in deze dagen, te weten: ootmoedigheid. Ik verzoek de hartelijke groete en alle genade- en vredewensch aan UEds. liefste, mijnheer van Eck, aan mons. Dom, de heeren Held en andere bekenden, die den Heere Jezus liefhebben in onverderfelijkheid. Na toewensching van veel nabijheid met den Heere, noem ik mij

Mijnheer en zeer geliefde vriend in den dierbaren Heere Jezus,

UEd. zeer verpligte en dankende dienaar,
SICCO TJADEN.

Groningen,
den 29 October 1718.

DERDE BRIEF.

Behelzende eenige besturing ter bemoediging van een ziel die in ongestalte en daarover in twijfel geraakt is, of dat de gewone weg van God was.

Tot oplossing van de zwarigheid, en tot bemoediging dient opgemerkt te worden, dat Gods volk dikwijls in ongestalte geraakt en God zijn weg over hen verandert, gelijk blijkt uit de bevinding der heiligen in den Bijbel, en zij, dat nog ongewoon zijnde, daarover dan licht moedeloos, treurende en gansch nedergebogen worden; maar door het opsporen der oorzaken zou blijken hoe heilig de Heere in dezen weg is en hoe nuttig die voor hen is.

(1). Onder de oorzaken waarom Zijn volk dikwijls in het duister geraakt, is in de eerste plaats om hun te leeren, dat Hij een Souverein God is, en zij Zijn leem, waarmede Hij handelen mag naar Zijn welgevallen; die niet antwoordt van Zijne daden, dat zij te erkennen heeft, benevens Zijne Wijsheid, die dat best oordeelt om al hun werk door dezen weg in waarheid te maken. Zijne Heiligheid, om hun de zonde en zichzelven om hunne zonde het bitter te maken, naar het woord der belofte: „Ik zal maken, dat gij eene walging aan uzelven zult hebben" enz. Zijne Goedertierenheid, met hun uit de duisternis het licht te voorschijn te doen komen en alles te doen medewerken ten goede. Nu in deze volmaaktheden Gods moet de ziel gestaltelijk ingeleid worden; het

gebrek in dezen noodzaakt den Heere om zoo te handelen.

(2) Zij noodzaakt den Heere somtijds door haar liefdelooze onbarmhartige handelingen omtrent anderen die in het duister zijn. Om hun dan medelijden te leeren, moet zij in dezelfde naarheden geoefend worden, opdat zij zich omtrent anderen betamelijk gedrage, in navolging van Christus en Paulus, Hebr. 4 : 15 en 2 Cor. 1 : 3 enz.

(3) Daarbij komt onverloochendheid. O, wat heeft Jezus al raad voorgeschreven tegen vele zwarigheden, in dat eene Matth. 16 : 24, onverloochendheid: in het bijzonder aan eigene wijsheid, gerechtigheid, waardigheid, zin, gemak en lust Hiervan dat voorschrijven van den weg, aan dien beproefden Oversten Leidsman Jezus, hier van daan dat er nog altijd dit of dat is, dat men anders wenschte te hebben, dat men zoo noode scheiden wil van hetgeen de Heere wil, dat men missen zal, of dat men wil scheiden van hetgeen de Heere wil dat men behouden zal. O, mochten wij in tijdelijke zaken altijd uitroepen: Heere wat Gij wilt? in geestelijke zaken: wanneer Gij wilt? en in beide: hoe Gij wilt? Wat zouden er al zwarigheden verdwijnen. Mochten wij het overige van onze dagen doorbrengen in gezicht van onze nietswaardigheid, hadden wij dat zoo noodig en zoo zeldzaam sieraad van Christenen, van leeraars, in deze dagen ootmoedigheid! mocht ik, mocht gij van nu voortaan daartoe tijd afzonderen, om het te leeren van Hem, die gezegd heeft Matth. 11 : 29. Wij zouden een genoegelijken en veiligen

weg naar den hemel hebben. Of mogelijk nog meer (in 't bijzonder) zou hierin zijne hand kunnen hebben.

(4) Eene al te groote liefkozing van eenige vertroostingen, die wij of genoten hebben, of somtijds nog genieten. Dit baart dan veel kwelling en droefheid in 't gemis en verlies daarvan. Zoo deed David met zijn Absalom.

(5) Zich niet gezet te hebben naar veranderingen, waardoor het gebeurt, dat men dan overrompeld wordt; en hoe schielijker en onverwachter dit is, hoe grooter doorgaans de vervaarnissen zijn, gelijk hij het best in het veld vecht, die het eerst geleerd heeft in de schermschool; gelijk de scherpste en zuurste gevangenissen, in het eerst wat ongewoon, metdertijd nog al gemakkelijk, ja, scholen van lijdzaamheid worden.

(6) Het zou ook kunnen ontstaan uit een verborgen gewicht (om zoo te spreken) hetwelk de Heere zelf tot deze verandering voegde, en dat om heilige redenen, in welker naspeuring de ziel werk heeft en menigmaal troost zou krijgen en in het bijzonder stof tot aanbidden, tot verwonderen, ja verliezen van zichzelven, als ze zien mocht, hoe die Vader der lichten uit haar dikke duisternissen licht te voorschijn brengt en hare zonden (o, wonder!) verandert in geneesmiddelen van zonden; als ze zien mocht, welke wijsheid, macht en goedertierenheid de Heere vertoont, in haar gebroken schip door zooveel stormen en schipbreuken in de haven te voeren.

(7) Maar zou het ook niet wel kunnen zijn, dat zulk een ziel haar stand zelf slimmer

maakte dan ze was, dat ze weigerde van den Heere getroost te worden, gelijk Jacob, Gen 37. (*a*) Hetzij dat ze te gereed was in toe te geven aan twijfelingen en dubbingen, een list des satans, waardoor Eva zelve is bedrogen geworden. (*b*) Of ook dat ze zooveel staroogde op het gemiste, dat ze het ontvangene vergat, den dag der kleine dingen verachtte, Zach 4 : 10. (*c*) Of als ze al het tegenwoordige, dat ze nog geniet (en dat haar, zag ze het maar, genoegzaam verplichtte om voor eeuwig te zeggen: de Naam des Heeren zij groot gemaakt), als ze dat tegenwoordige dan als het ware gaat verdrinken in die eene bijleggende wederwaardigheid, waar ze door geslingerd wordt. Zoo deed Haman in het natuurlijke, die van Mordechai wedersproken zijnde, straks daarom al zijne andere achtbaarheid en gunsten ten hove klein ging achten; en hoe dikwijls doet de ziel dit niet wel omtrent den Heere Jezus als zij zoo licht een maar kan vinden aan Zijne allerdierbaarste vertroostingen, en hoe wreed zijn wij dan niet omtrent onszelven? Hoe koesteren wij dan niet onze eigene vijanden, de vijanden van onze rust, en dat nog het meeste is, de vijanden van Jezus heerlijkheid?

(8) Het heeft ook zijne bedenking, dat hier veel kwaad doet, niet genoeg ter harte te nemen den raad van Salomo, Pred. 7 : 14. Ten dage des tegenspoeds ziet toe! tot welk toezien onder anderen ook al behoort, dat men door een naarstige en omzigtige overdenking de zaken van elkander zoekt te scheiden en elk een derzelve optevatten in

haar aard en gewicht. O, wat is dit natelaten eene moeder van veel onbedaardheid en moedbeneming! (*a*) Hetzij men dit doet omtrent zonden die tegenwoordig zijn, dat men tegen dat vergif niet ras genoeg tegengift zoekt bij Hem, van wien men zeggen zou Jes 45 : 24. (*b*) Of indien het lang voorledene zonden zijn, dat men somtijds ook al ten dezen opzicht niet genoeg gezet is op de gestalte van Paulus, Philipp. 3 : 14 (*c*) Of zijn het andere zwarigheden, dat men ze zoo dikwijls (omdat het oordeel verdorven is) of te hoog of te laag waardeert. O, hoe dikwijls noemt men een stoppeltje, een berg, een verjaagde en al zijn best vliedende vijand, een leeuw op den weg; daar was reden voor ons om te staan naar een stillen en eenparigen geest, en naar den wortel daarvan, ootmoed en opregtheid, daar was reden om gedurig te bidden met David: schep in mij o God, een rein hart en vernieuw in het binnenste van mij eenen vasten geest.

(9) Eindelijk zou in dezen ook veel te zeggen vallen van ongestalte en ongetemperdheid des lichaams, doch dit ga ik voorbij, niet alsof het geen hand in deze zwarigheid had (want mijzelven aangaande ben ik van het tegendeel verzekerd) maar omdat het mij aan licht ontbreekt, om hier palen te stellen. Daar waren meer andere dingen van te zeggen en dan zou men, geloof ik, de naaste redenen nog misraden kunnen, maar, behalve dat nu dit papier te klein zou zijn; de geneesmiddelen van deze kwaal zouden niet minder ons onderzoek waardig zijn, dan de oorzaken.

O, wat is er in dezen niet al veel voorraad in 's Vaders huis, wie kan al de besturingen, al de hartsterkingen in des Heeren Woord opnoemen, al waren er geen andere dan in Psalm 18, 42, 61, 71, 73 enz. Jes. 40, 42, 43, 49, 50, 59, 63 enz Hos 14, Luc. 12, 2 Cor 4, 5 enz. Neem nu maar eens die zoete plaats 2 Cor. 12 : 9, die wij beide ten deele kennen, hoewel nog maar ten deele; wat is daar al niet in dat de ziel moest gaande maken, dat de banden moest breken en de zwarigheid oplossen? Is het zonde, zijn verdorvenheid en afwijking de kwaal? wel hier is immers genade, dat korte woord van zooveel vertroosting en zaligheid, dat eenig en nooit ophoudend beginsel van al het leven der gunstgenooten des Heeren, dat hier is, en eeuwig zal zijn het groote opschrift van de behoudenis hunner zielen. Is de klacht over weinig ondervinding en gevoelig beseffen van dat alles; Jezus noemt het Zijn genade, die Hij in Zijn hand heeft, aanbieden niet alleen maar ook werken wil, ja staande houden tegen vijanden, ja vermeerderen, ja die Hij eens volmaken wil in de ziel. Maar Hij wil het doen op Zijn tijd. Hij schenkt Zijn genade wel aan de ziel, maar evenwel de vrije bedeeling daarvan, ten aanzien van tijd en trap, houdt Hij voor zichzelven en wie zou Hem dat betwisten, want 't is Zijn genade. Drukt de ziel de grootheid, de zwaarte, de langdurigheid van de voorgenoemde of andere zwarigheden van welke soort deze ook wezen mochten? O, deze genade is genoegzaam, daar is nu alles in,

haar aard en gewicht. O, wat is dit natelaten eene moeder van veel onbedaardheid en moedbeneming! (*a*) Hetzij men dit doet omtrent zonden die tegenwoordig zijn, dat men tegen dat vergif niet ras genoeg tegengift zoekt bij Hem, van wien men zeggen zou Jes 45 : 24. (*b*) Of indien het lang voorledene zonden zijn, dat men somtijds ook al ten dezen opzicht niet genoeg gezet is op de gestalte van Paulus, Philipp. 3 : 14 (*c*) Of zijn het andere zwarigheden, dat men ze zoo dikwijls (omdat het oordeel verdorven is) of te hoog of te laag waardeert. O, hoe dikwijls noemt men een stoppeltje, een berg, een verjaagde en al zijn best vliedende vijand, een leeuw op den weg; daar was reden voor ons om te staan naar een stillen en eenparigen geest, en naar den wortel daarvan, ootmoed en opregtheid, daar was reden om gedurig te bidden met David: schep in mij o God, een rein hart en vernieuw in het binnenste van mij eenen vasten geest.

(9) Eindelijk zou in dezen ook veel te zeggen vallen van ongestalte en ongetemperdheid des lichaams, doch dit ga ik voorbij, niet alsof het geen hand in deze zwarigheid had (want mijzelven aangaande ben ik van het tegendeel verzekerd) maar omdat het mij aan licht ontbreekt, om hier palen te stellen. Daar waren meer andere dingen van te zeggen en dan zou men, geloof ik, de naaste redenen nog misraden kunnen, maar, behalve dat nu dit papier te klein zou zijn; de geneesmiddelen van deze kwaal zouden niet minder ons onderzoek waardig zijn, dan de oorzaken.

O, wat is er in dezen niet al veel voorraad in 's Vaders huis, wie kan al de besturingen, al de hartsterkingen in des Heeren Woord opnoemen, al waren er geen andere dan in Psalm 18, 42, 61, 71, 73 enz. Jes. 40, 42, 43, 49, 50, 59, 63 enz Hos 14, Luc. 12, 2 Cor 4, 5 enz. Neem nu maar eens die zoete plaats 2 Cor. 12 : 9, die wij beide ten deele kennen, hoewel nog maar ten deele; wat is daar al niet in dat de ziel moest gaande maken, dat de banden moest breken en de zwarigheid oplossen? Is het zonde, zijn verdorvenheid en afwijking de kwaal? wel hier is immers genade, dat korte woord van zooveel vertroosting en zaligheid, dat eenig en nooit ophoudend beginsel van al het leven der gunstgenooten des Heeren, dat hier is, en eeuwig zal zijn het groote opschrift van de behoudenis hunner zielen. Is de klacht over weinig ondervinding en gevoelig beseffen van dat alles; Jezus noemt het Zijn genade, die Hij in Zijn hand heeft, aanbieden niet alleen maar ook werken wil, ja staande houden tegen vijanden, ja vermeerderen, ja die Hij eens volmaken wil in de ziel Maar Hij wil het doen op Zijn tijd. Hij schenkt Zijn genade wel aan de ziel, maar evenwel de vrije bedeeling daarvan, ten aanzien van tijd en trap, houdt Hij voor zichzelven en wie zou Hem dat betwisten, want 't is Zijn genade. Drukt de ziel de grootheid, de zwaarte, de langdurigheid van de voorgenoemde of andere zwarigheden van welke soort deze ook wezen mochten? O, deze genade is genoegzaam, daar is nu alles in,

wij moesten wel begeerig zijn, als we daar niet mede tevreden waren. Maar dan komt ongeloof, twijfelingen, heb ik er wel deel aan, zou het wel voor mij zijn? Ja, zegt Jezus, Mijne genade is u genoeg; wat zou deze Herder meer doen? Hij noemt het schaap als bij zijn naam (Maria!) want dit is zeker, dit zegt Jezus in het voorbeeld van Paulus, aan allen, die de gestalte van Paulus, vs. 8, deelachtig zijn. Doch twee zaken zijn hier, die de ziel (naar mij voorkomt) zeer wel op te merken heeft:

I Dat, al staat dit nog zoo duidelijk in het Woord des levens, dit haar evenwel niets helpen zal, zonder Christus zelf, die het Leven is. Noch al haar moeite in en omtrent gewone middelen, bidden, lezen, hooren enz., noch buitengewone plichten, als vasten, geloften te doen; noch een stoute kloekmoedige geest en eene volle beslistheid des harten; noch den schat van hebbelijke genade die in haar blijft; veel min haar gaven en bekwaamheden enz. Want zij zijn Christus niet.

II. Dat evenwel ook de Heere Jezus dit (Mijne genade is u genoeg) tot haar zeggen kan op meer dan eenerlei wijze: (*a*) Of met veel licht, kracht en levendigheid, met veel ruimte, troost en verwijdering in de ziel te werpen waardoor ze dan met gemoedigdheid en geloofsvertrouwen het over kan geven aan Hem, die algenoegzaam is, ja, een vooruitgezicht ontvangt van het einde, dat vrede zal zijn en sterkte om derwaarts haren weg met blijdschap te reizen. Maar wie heeft dat altijd? denk aan Thabor; wie kan verwachten naar

den hemel te gaan, zonder stormwinden in zijn aangezicht, of hij moest zich voorstellen dat hij alleen een weg voor zich zelven zou gemaakt vinden. (*b*) Of Jezus zegt dit op een meer gewone wijze, als Hij de zaak geeft; en durven wij dit ontkennen? zoo 't ons anders te doen is om voor God te leven. Wie trok daartoe van onder eene macht der duisternis, 't was immers Jezus; wie hield het tegen zooveel vijanden staande tot op dezen dag, 't was wederom Jezus. Ziet de ziel maar wat veel terug, welke zwarigheden niet al ontworsteld, welke bergen niet al te boven gekomen. ziet ze er maar wat veel op, zij zal kunnen besluiten, was dit mijn leven in mijne eigene bewaring gegeven. 't was al lang met mij gedaan geweest, maar nu was 't verborgen met Christus in God, en wat is dat dan anders, dan gedurig van Jezus gehoord te hebben: Mijne genade is u genoeg. (*c*) Ja eindelijk Jezus zegt dit, zelfs onder kruis en tegenheden enz Zoo was 't immers met Paulus. O, hoe dikwijls wenscht men verkeerdelijk met Paulus vertroost te worden, zonder den doorn in het vleesch te dragen, de vuistslagen des Satans te gevoelen, en den Heere driemaal, dat is, aanhoudende te bidden Het was goed in dezen op den Heere en Zijne leiding te zien en te zeggen: het is toch al goed wat uit Jezus handen komt. Het was goed in dezen op zichzelven te zien en te denken, bedelaars moeten zooveel keur niet hebben, het zou al vrij stout in hen zijn, zoo op des gevers gelaat te zien, dat zij daardoor de gave zeer kwamen te ver-

geten. Mocht dit dan nu ons besluit zijn, hetgeen ook het besluit van Paulus, in het volgende van het 9de en in dat heerlijke 10de vers was: „*Zoo zal ik dan veel liever roemen in mijne zwakheden, opdat de kracht van Christus in mij wone. Daarom heb ik een welbehagen in zwakheden, in smaadheden, in nooden, in vervolgingen om Christus wil, want als ik zwak ben, dan ben ik machtig.*" Kom, wagen wij het met zulk een Heere Jezus, wanneer wij maar recht en eigendom aan Hem mogen hebben en daarin zoeken zeker te gaan; o, dat vervult en verzoet het alles hier, en de heerlijkheid doet het eeuwig. Wij staan immers niet op Zijne krijgsrol om ledig te zijn; laat Hij dan ook geen bezwijkende of deinzende soldaten aan ons hebben Wat is de hemel anders dan een gezelschap van zulken, die alles bij Hem hebben opgezet, en die overwonnen hebben door het bloed des Lams en door het woord hunner getuigenis. De Heere bewerke en verwaardige daartoe u en mij, en Hij stelle tot een banier over ons die algenoegzame genade, waardoor Hij ons onwaardigen, tot hiertoe geholpen heeft.

Belieft UEd eens aan mij te schrijven, ik heb aan N. N het adres opgegeven. Wanneer UEd. gelegenheid mocht voorkomen, verzoek ik de hartelijke groetenis aan juffrouw Verbeek en mijnheer Verbeek, gelijk ook aan N. N. en andere bekenden, die den Heere Jezus liefhebben in onverderfelijkheid Hierop noem ik mij

Waarde vriendin, UEd. heilwenschende dienaar in den Heere Jezus, SICCO TJADEN.

Groningen, den 12 November 1718.

P.S. Ik had dezen al lang geschreven gehad, doch werd wederom eenigen tijd gehinderd in hem over te kunnen zenden. Op den 29 November ben ik beroepen tot predikant in de Nieuwe Pekel-A, eene plaats gelegen op de grenzen dezer provincie, waar de menschen boven anderen wild, woest en ongetemd zijn: ik wensch dat Jezus het beroep mag goedkeuren, mij bevestigen en ook in dezen tot mij zeggen: Mijne genade is u genoeg, want Mijne kracht wordt in zwakheid volbracht. Ik verzoek dat UEd bij gelegenheid de groetenis gelieft te doen aan d°. van der Kluit en zijn eerw. dit mede te deelen. De Heere zij met ons.

VIERDE BRIEF.

Mijn Heer en hartelijk geliefde Vriend, in dien grooten en wonderlijken Heere Jezus, die ik wensch dat aan UEd. en mijn ziel dierbaar zij tot in der eeuwigheid.

Groningen, 27 December 1718.

Het is door menigerlei onverwacht overstelpende bezigheden geweest, dat ik niet eerder (als nu door dezen) UEd. verwittigen kan dat ik op den laatstgeleden 29 November, beroepen ben tot predikant in de Boven Pekel-A, eene plaats gelegen op de grenzen dezer provincie, waar de menschen (zoo ergens) wel gedoopte heidenen genaamd zouden mogen worden, en in vele opzichten bij gebrek

van waarschuwing naar het verderf gaan, en daarom is het ook dat er werk voor mij of liever voor den grooten Heere Jezus zal zijn, als het Hem (gelijk ik hoop) believen zal mij te bevestigen, en mij, mij te verwaardigen om een gezant van Hem te zijn en in Zijn Naam, in Zijn bloed, den vrede aan te bieden aan doodwaardigen. Ik ben een arme en ellendige wurm, tot alles onbekwaam, alleen daar bekwaam toe, dat eene souvereine en vrije genade aan mij en (belieft het den Heere) door mijn dienst aan anderen wonderbaar worde tot in de eeuwigheid. O, dat Hij die de banier draagt boven tien duizend, de deuren voor mij wilde openbreken, de grendelen ter neder werpen, den aanstoot uit mijnen weg nemen, en tot mij niet alleen zeggen volg mij na, maar er ook bij doen: Ik zal u visschers der menschen maken; daar wenschte ik op aan te gaan, daar wenschte ik het op te wagen, op dat: Ik zal het u maken. O, dat Hij mij daartoe schenken wilde de gebeden van de Zijnen (die lust hebben dat Sion gebouwd worde, en dat des Konings Naam, waar het zij, en door wien het ook zij, van kind tot kind worde voortgeplant) dat ze met mij en voor mij onwaardige mochten roepen: de vrijmoedige en vrijwillige Geest ondersteune hem, opdat hij die overtreders Uwe wegen mag leeren, en opdat die zondaars zich tot U mogen bekeeren. Ik heb vele bezwaren gehad en heb er nog, maar de wijze Heere Jezus heeft tegen die allen een goede en beproefde raad voorgeschreven in dat eene Matth. 16: 24, 25. Hebt gij eens lust en tijd, waarde

en zeer lieve vriend, en geeft de Heere eens gelegenheid, om herwaarts over te komen en mij op mijn plaats (op welke ik denk dat nog voor eene weduwe, gelijk men het hier noemt, een genadejaar zal wezen) te komen zien, o, het zou mij van harte lief wezen en de beide d°. Eyssonius, UEd. en ook mijne vrienden, zijn niet verre van daar, men kan op één dag heen en weder van mijne plaats op de hunne komen.

Ik verzoek de hartelijke groetenis, toewensching van genade en mededeeling van hetgeen de Heere in dezen aan mij gedaan heeft, aan UEd. liefste, mijnheer van Eck, de heeren Held en anderen die des Heeren zijn. Na toewensching dat de Heere Jezus ons door deze woestijn voere, en ons eens (kan 't hier niet zijn) aan het einde van denzelven bij elkander brenge, om voor eeuwig te bekennen, dat Zijne getrouwheid over ons ondoorgrondelijk was, noem ik mij

waarde en zeer lieve vriend, in den dierbaren Jezus,

UEd. alle heil wenschende dienaar en vriend
SICCO TJADEN.

VIJFDE BRIEF.

Aan N. N

Groningen, den 19 Jan. 1719.

Ik wensch in dezen op den Heere te zien, die de plaatsen van onze woning bepaalt,

als het Hem belieft door Zijn vrijwilligen Geest mij te ondersteunen, dan zal ik die overtreders Zijne wegen leeren, en die zondaars zullen zich tot Hem bekeeren. Jezus is het, die de deuren voor mij moet openbreken, de sloten en grendelen ternederwerpen en mij bevestigen, en daar is Hij machtig toe, die den sleutel Davids heeft. Ik wensch genade om nu en van nu voortaan mijzelven meer en meer te kennen, als tot alles onwaardig en onbekwaam; alleen daar bekwaam toe, dat eene souvereine en vrije genade aan mij en belieft het den Heere, door mijn dienst aan anderen wonderbaar worde tot in de eeuwigheid. Terwijl ik dit schrijf, denk ik al vast, wat zou het een voorrecht zijn, een gezant van Jezus te zijn en van Hem commissie te hebben, om uit Zijn naam den vrede met God aan te bieden aan doodwaardigen? En dat niet alleen, maar ook zelf geproefd te hebben van deze Levensfontein, om te kunnen zeggen: hetgeen wij gezien, gehoord, aanschouwd en met onze handen getast hebben van het Woord des levens, dat verkondigen wij u. Immers wie zou niet wenschen zelf den Koning eerst te zien in Zijne schoonheid, Zijne zielverrukkende hoedanigheden van nabij te beschouwen, te bevinden dat Hij blank is en rood en de banier draagt boven tien duizend, om zoo met dat gezicht ingenomen aan het werk te gaan en zondaren toe te roepen: gewisselijk in den Heere Zijn gerechtigheden en sterkte, tot Hem zult gij komen. Wie zou geen lust hebben om met zulk een gezicht van Jezus lievenswaardigheid onder

een levendigen indruk van het gewicht dier zielen, die voor een eeuwigheid geschapen zijn, zulken die anders bij gebrek van waarschuwing naar het verderf zouden gaan, te omringen met uitnoodigingen en betuigingen dat zij zich toch wenden mochten naar Hem, die men bij bevinding wist, dat zoo eindeloos waardig was om gezocht te worden! En keeren wij het eens om, beschouwen wij het eens van een anderen kant, wie zou niet schrikken, mijn heer en waarde neef, hier te loopen zonder gezonden te zijn, dit werk te willen aanvaarden zonder daartoe goedkeuring van den Heere Jezus gezocht of verkregen te hebben? In het werk zelf, indien het zoo genaamd zou mogen worden, nergens minder dan om van Jezus licht, Geestesinvloed en besturing te ontvangen, verlegen te zijn. O, regt ellendig en onzalig werk der bediening, van hetwelk Jezus geen alpha en omega is Wat heeft zulk een leeraar om er op terug te zien in een duisteren dag? Wat moet het niet vreeslijk zijn zich aangeboden te hebben, om anderen voor de strikken des duivels te waarschuwen en zelf daar nog in verward te zijn? Dat zoo beschouwenswaardig voorwerp, God in Christus de wereld met Zichzelven verzoenende, aan verloren gaande te zullen aanprijzen en intusschen zelf nooit gekomen te zijn met het vonnis des doods over zijn ziele geveld; ja, zich maar te vergenoegen met een geraamte dier waarheden in de hersenen geplant, zonder aanhoudend gezet te zijn op derzelver zielheiligende en vrijmakende kracht, tot overgave van zichzelven om voor God te leven! Hoe kan

het zulken smarten, dat Jezus zoo weinig trek heeft, bij degenen die onder hun opzicht zijn, daar ze zelve wel zouden vragen: wat is uw liefste meer, dan een ander liefste? Hoe kan er zoodanige toeleg zijn om zorgelooze, en op datgene, dat geen Christus is, rustende zondaren, in dit hun zielsbedrog te ontdekken, daar ze nooit in een ernstige toekeer tot zichzelven vraagden: wat moet ik doen om zalig te worden? En is het verschil hier al zoo groot tusschen deze en die, welke Christus zijnde, Christus Christo prediken, hoe groot zal het hier dan niet eens zijn, als de voorhangsels des tijds gescheurd, de gordijnen opgeschoven, al de geheimenissen aan den dag zullen gebracht worden? Wiens ziel zou niet beven als ze ingeleid werd om te beschouwen, wat het zijn zal voor zulk een leeraar, die zich onderwond en op zich nam, een voor hem zelven onbekenden Jezus, ambtshalve aan anderen bekend te maken, in dien toekomstigeu dag uit zijn droom te ontwaken O, hoe vreeslijk zal het hem zijn, voor dienzelfden Jezus, die hier met hart en wandel sterker verloochend, dan met woorden gepredikt werd, voor dienzelfden Jezus als rechter te moeten verschijnen, en daar anderen den loon der getrouwen ontvangen, te moeten hooren niet alleen dat gaat weg van mij, maar ook nog daarenboven zooveel arme zielen op zijn rekening te zien gesteld, en onder een ondragelijk verwijten van deze verlorenen aan hun bloed schuldig te worden verklaard in der eeuwigheid. Voor mij, ik wensch van dit onderscheid der leeraren in hunne zending,

talte, gedrag en verwachting op die standats, die de Heere des oogstes mij heeft ngewezen, te zijner tijd een levendigen en blijvenden indruk om te dragen en met lke of dergelijke spiegels niet alleen het os van Nederlands leeraren, om te weenen at de zon over hen schijnt te zijn onderegaan, maar bovenal mijzelven te vergelijken.

Ik hoop niet mijn eerw. neef, dat het UEd. reemd zal dunken, dat ik met zoodanig een stof UEw. ontmoet; ik schrijf aan een leeraar, die wel op een ander gedeelte van Jeruzalems muur, maar evenwel tot geen ander werk dan dit geplaatst is. Onze onderlinge vriendschap en bloedverwantschap geeft mij deze vrijheid Ja de wensch en begeerte die ik heb, dat wij beide in dien dag onder de leeraren mogen zijn die niet beschaamd worden, verplicht er mij toe Tot ons beiden heeft Jezus gezegd en zegt het nog op dit oogenblik: Ik weet uwe werken; ons beide roept Hij toe: ziet Ik kom haastelijk. Wat zouden wij en tegelijk die arme zielen die ons zijn toevertrouwd gelukkig zijn, enz.

ZESDE BRIEF.

Waarde en veel geliefde vriend in den dierbaren en getrouwen Heere Jezus, die ik wensch dat van nu voortaan de band van onze vriendschap mag zijn, en dat ons leven met Hem mag verborgen zijn in God.

Groningen, 4 Maart 1719.

Toen ik UEd. laatsten brief ontving, heb ik een en andermaal gedacht aan zulk

een leeraar, als UEd schrijft dat te Nieu Nederland noodig zou zijn, maar te vergeef aan den eenen kant, omdat die twee ho danigheden, die UEd. brief in een leeraar di plaats (en dat met recht) vereischt, hier zo gemeen niet zijn; aan den anderen kant ook omdat diegenen waarvan men die beide no zou mogen hopen, tot het aanvaarden va zulk een reis geen gelegenheid zouden hebben Als ik hierop nu dacht aan UEd. te antwoorden, dat ik niemand wist, zoo is mij gisteren (door eene bijzondere voorzienigheid) dit voorgekomen. Op zekere plaats zijnde, hoor ik, dat dienzelfden dag een predikant uit Oostfriesland, naar Enkhuizen was gepasseerd, om daar de conrectorsplaats in de latijnsche scholen te bekleeden, die hem, gelijk mij gezegd is, door de aanbeveling van professor Mark en professor van Leeuwen (onder welke hij ook te Lingen gestudeerd heeft) was opgedragen geweest. Ik hoorde daar benevens dat sommigen hier in zijn gezelschap zeer waren opgewekt geweest, en dat buiten zijn weten (na dat hij al was vertrokken) van hem ook gesproken was bij dom. Bieruma, een predikant van deze stad, die ook aangaande Nieuw-Nederland een brief van Amsterdam gekregen heeft en op heden, meen ik, van hem schrijft. Indien UEd. nu nog gelegenheid had, om het goede van die plaats te zoeken, deze Dn. Frijlinkhuizen (zoo hoor ik, is zijn naam) zou mogelijk een zeer gepast onderwerp daartoe zijn; ik ken zijn eerw. wel niet in persoon, dewijl hij van eene andere provincie is, maar ik hoor van meer dan een,

waar men al wat staat op zou mogen maken, getuigen, dat hij in godsvrucht beproefd, ja teeder zou zijn: en wat de waarheid aangaat, ik hoor dat hij ook daarin rechtzinnig zou wezen, althans niemand weet het tegendeel. Dn. Eyssonius (die ik hoor dat zijn bijzonderen vriend is) zou UEd. als er zooveel tijd was, van dit alles nader bericht kunnen geven; of liever, opdat UEd. en meteen diegenen wien zulks verder aangaat, in eene zaak van dit gewicht het zekerst zouden mogen gaan, Enkhuizen is zoover van Amsterdam niet, of daar zal wel dagelijks gelegenheid wezen, om hem zelf te ontbieden.

Wat is het treurig, waarde en veel geliefde vriend, dat in een land, aan hetwelk de Heere zooveel kosten gedaan heeft als Nederland, de getrouwen zoo dun gezaaid zijn, in het bijzonder onder diegenen die ambtshalve op zich zouden nemen de trouweloozen te ontdekken, en dat bij dat alles nog zulk eene ongevoeligheid is, dat den meesten hunner geen zaak zoo vreemd zou dunken, dan te vragen of een leeraar waarheid en godsvrucht kende, voorstond en beminde. Ik denk dat hetgeen UEd. schrijft van dat Nieuw-Nederland en zijn begeerte naar zoodanig een, op eene bijzondere wijze tot beschaming moet zijn van dit ons Oud-Nederland, hetwelk van dag tot dag zoo nieuw wordt in leer, als het veroudert in zeden, wie weet wat de Heere met ons voor heeft? Ik wensch dat mijn ziel door dit alles mag worden gaande gemaakt, om te meer haar banden bij Jezus vast te maken, Hem achteraan te kleven,

Zijne zijde te kiezen, omtrent Zijne zaak met zoovele tijddienaars niet onverschillig te zijn, maar door den ijver van dat huis Gods, dat dagelijks zoo verontreinigd wordt, al haar zin, gemak en lust, ja zichzelven verteerd te krijgen; ik geloof het zou een eindeloos voorrecht zijn; maar een recht levendig, bijblijvend en geworteld gezicht hiervan, ontbreekt mij, doch ik hoop te zeggen en te blijven zeggen: Heere, leer het mij; en ik weet niet beter of ik bouw op dien steen, die daartoe in Sion gelegd is.

Ik wensch dat de souvereine en wijze Heere, UE. en ook mijn weg zoo besture, dat wij eens aan het einde van denzelven de kroon voor Hem mogen nederleggen en uitroepen: door Uw verootmoedigen hebt Gij mij groot gemaakt. Noem mij

Waarde en veel geliefde vriend,
UEd. heilwenschende in den Heere Jezus,
SICCO TJADEN.

ZEVENDE BRIEF.

Zeer waarde en dierbare vriend in dien Heere Jezus, die in Zijne liefdewaardigheid en liefde, dezelfde is tot in alle eeuwigheid.

Groningen, 28 April 1719.

Als ik mijne oude en groote schuld van niet te schrijven zou beginnen af te doen, dacht mij deze gelegenheid, die mij nu voorkwam, niet te moeten laten voorbijgaan. De

jongeling, die de brenger dezes is, naar Amsterdam gaande, om zich aldaar bij zijne vrienden een week of twee op te houden, had begeerte om in dien tijd met een of andere vrome menschen te spreken en verzocht mij of ik hem hierin kon te recht helpen. Heeft UEd. of iemand van de andere vrienden daar gelegenheid toe, daar zal denk ik wel wat in hem gevonden worden, waarvoor de Heere gedankt moet worden. Hij is niet van de vrijmoedigste, hij moet aangesproken worden; het gezicht van de oogen zijns lichaams is zwak en zeer klein, maar evenwel, ik twijfel niet of hij ziet.

Tot antwoord op UEd laatsten, voeg ik er nu nog bij (doch kort) dit navolgende. Het begint met gelukwensching over de overwinning, die de Heere Jezus op mijn ziel behaald heeft. Gelijk mijn ziel alleszins redenen heeft om te wenschen, dat hetgeen UEd. schrijft, waarheid zij en meer en meer worde; zoo hoopt ze het ook, en zoo ik niet beter weet, heeft Jezus het bevestigd, en (hoewel ik sedert eenigen tijd in eene meer doodige gestalte ben, dan wel te voren) de getrouwe Jezus bevestigt het nog dagelijks, met mij (al is het nog zoo gebrekkelijk) te doen gelooven, dat Zijne volheid voor zulk een ledige en wederhoorige, als ik ben, alleen gepast zou zijn; met mij te doen begeeren, om van nu voortaan mijn weleer zoo dwalend en op zoo veel nietigheden afgesloofd hart en begeerten, eens recht op Hem alleen te zetten, met mij nu en dan, in smart dat ik hier nog zoover af ben, Hem al vast te doen toeroepen: Heere Jezus, volvoer Uw werk in mij, en sterk aan

mij wat gij gewrocht hebt! En is dit zoo, ik wensch dan dat van degenen die hier over met mij blijde zijn, en boven al van mijzelven mag worden uitgeroepen: DE EER VAN DEZE OVERWINNING KOMT JEZUS TOE. Het is waar, daar zijn menschen die in den tijd mijner omzwerving mij aangaande gewenscht hebben: och dat deze werd terecht gebracht! de Heere wensch ik nu te zeggen, zij hun genadig! Maar Jezus heeft de pijlen bestuurd, Jezus heeft ze scherp gemaakt, Jezus heeft ze doen treffen in 't hart van zulk een vijand als ik was, ja de overwinning is zooveel te grooter, omdat de tegenstand zoo sterk was. Als ik nog eens terug denk op dien tijd, dat ik UEd. eerst te 's Gravendeel ontmoette, wanneer de Heere, die wist wat Hij met mij voor had, den weg van mij, vreemdeling, derwaarts bestuurde, wat zijn er van dien tijd af aan, niet al banden van mij verbroken, waarschuwingen op mijn hart afgestuit, wat niet al vonden van mij gezocht, en overtuigingen uitgebluscht, of laat ik liever zeggen, tegengestaan; ja eindelijk, in welke gevaren ben ik niet al geweest, in welke gladde plaatsen heb ik niet al gestaan? Welke vreeslijke klippen ben ik toen al niet voorbijgevoerd? hiervan weet ik de getallen niet. Had Jezus op dit alles Zijne hand eens thuis gehouden, of mij aan mijzelven gelaten, wat zou er wel niet een instrument des duivels tot zielemoord van mij geworden zijn? wat zou mijn einde dan wel niet vreeslijk zijn geweest? maar neen, dit moest zoo niet zijn. En waarom niet? Hier wenscht mijn ziel stil te staan, in deze vraag wenschte ze zichzelven

te mogen verliezen, totdat eens de kroon voor Hem die op den troon zit, neer te werpen uit vrije genade, haar eeuwig werk zal zijn. Terwijl ik dit schrijf, denk ik al vast, gelijk UEd. raad is in UEd laatsten, wat zou het niet noodig zijn en betamelijk voor zulk een zijne ziel veel op te wekken, om op deze dingen terug te zien? O ja, het zou gewisselijk ook meer mijn werk zijn, indien ik niet zulk een onopmerkend, ondankbaar, ongeloovig, ja Godverloochenend hart had; en wat zou mij dat dan mijn nieuwe en zoete post, die Jezus mij heeft aangewezen, dierbaar doen worden? Wat zou het niet wonderbaar in mijne oogen zijn, dat ik commissie gekregen heb om juist tot dezulken te gaan, en hun de boodschap te brengen, dat Jezus machtig was om te verlossen; en geloofden ze het niet, wederstonden ze, ik zou niet alleen kunnen denken, zulk een was ik ook eertijds (gij kent het hart eens vreemdelings, omdat gij zelf een vreemdeling zijt geweest in Egypteland) maar ook het zou mij dan wel te pas kunnen komen, hier geloof uit te trekken, 1 Tim. I : 16 en (het ging dan hoe het ging) uit mijn eigen voorbeeld te besluiten, dat Jezus de kunst heeft om hoogten ter neder te werpen en te heerschen in het midden Zijner vijanden. Op zulk eene of dergelijke wijze veel terug te zien, dat zou, denk ik, niet te veel kunnen geschieden, en dat moest het zijn, mijnheer en zeer waarde vriend, maar helaas, zoo ik ergens reden heb om uit te roepen: Heere, doe verzoening over mijne verkeerdheid en gedenk mijner

ten goede, zoo heb ik het in dezen deele. Ik vind meerendeels een ander terugzien, op de uren, dagen, weken, maanden en jaren, die voor het grootste gedeelte in de ijdelheid, of niet waardige dingen na te jagen doorgebracht en verkwist zijn dan op zulke tijden, en dit maakt mij dan dikwijls in menigerlei opzichten zeer moedeloos, bijzonder als ik zie dat ik boven vele anderen gelegenheid heb gehad, om menigerlei voorraad op te doen, en als ik dan denk, de gemeente Gods lijdt er nu bij, want om harentwil had ik dien tijd ontvangen enz. O wat zal het niet vreeslijk moeten zijn voor diegenen, die in eene rampzalige eeuwigheid, eeuwig terug zullen moeten zien, op kwalijk besteede uren der zaligheid. Omdat UEd. gezegd hebt, nu en dan wel eens te willen schrijven, (gelijk zulks ook de wensch van mijn hart zou zijn) en omdat ik denk, dat het raadzaamst zou zijn alsdan een gezet stuk, hetzij eene bijliggende zwarigheid of iets dergelijks ten onderwerp te nemen, zoo zou ik verzoeken dat het UEd. believen mocht (naar de Heere deed voorkomen) op dit laatste eens wat in het bijzonder te antwoorden.

Waarde en zeer dierbare vriend in den Heere Jezus, ik wensch dat Zijne genade en vrede met UEd. zij op alle wijzen.

SICCO TJADEN.

ACHTSTE BRIEF.

Mijnheer en dierbare vriend, op wien de Heere Jezus mij eene betrekking gegeven heeft, die ik wensch dat Hij ook bevestigen mag in vrije genade.

Groningen, 29 Augustus 1719.

Op heden komt Dn. Frijlinkhuizen hier van Embden en moet morgen te 8 uren wederom vertrekken, wel spoedig tegen mijne en der vrienden verwachting, maar evenwel genoodzaakt (gelijk UEd. weten zal) door de komst van het schip uit Nieuw York. Ik heb hetgeen UEd. mij verzocht had, aan eenige weinige en de meest vermogende van de vrienden voorgedragen, en het is ook nog niet geheel ongezegend geweest. In onze stad (nu door de hand van een getergden God aangeraakt, en met vurige en vreeslijke koortsen bezocht) is tegenwoordig veel te geven, en de ellende en verarming is hier veel grooter dan het mededoogen en de ontferming, of ook mogelijk bij velen het vermogen om deelen te zenden aan degenen voor wie niets bereid is. Wie onzer weet wat de Heere nog met ons voor heeft? Wij versmelten door middel van onze ongerechtigheden. De slaande engel is nog tot hiertoe ons, onze huisgenooten en nabestaanden voorbijgegaan, maar ons ontbreekt een hart en oogen, om recht op dien God te zien, die door Zijn roede tot ons nu spreekt en roept, dat wij zoo dikwijls en diep van Hem afgeweken zijn; doch ik hoop en denk dat er ook nog onder de onzen zijn,

wier oogen (hoewel zeer beneveld) naar eene schuilplaats zien

Wat mijzelven aangaat veel goeds aan mij te schenken, dat is des Heeren werk en dat dan wederom te verkwisten en aan alle kanten te gaan verderven, dat is (helaas!) mijn werk; ik zie somtijds wel dat het nu een tijd is om zijne stukken en blijken over te zien, en als ik dan (maar o zoo flaauw) aan het werk ga, dan houd ik doorgaans nog al moed, omdat er zoo een Jezus is. die gezegd heeft dat Hij een vuil en stinkend hart reinigen wil. maar meteen is er dan ook veel, waaruit ik besluiten moet, dat ik nog weinig weet wat zelfkennis en kennis van den Heere Jezus is. En dit is het evenwel dat ik mij zou onderwinden ambtshalve aan anderen te prediken (de tijd nadert al vast, ik heb veel van noode mijn lieve vriend) en als het dan heel wel gaat in dit te beschouwen. dan krijg ik wel eens zin, in zoo iets van die gestalte van Jesaia, in dat: *wee mij, want ik verga, dewijl ik enz.*

Ja even ditzelfde was het ook, waarvan UEd schreef in UEd. laatsten dat ik eens antwoorden zou, t. w. wat zelfkennis, nederigheid en verloochening was. Behalve dat mijn tijd nu zeer kort is, zoo antwoord ik daarop:

1. Ik schreef onlangs (in mijn laatsten aan UEd zoo ik meen) over eene mij bijliggende zwarigheid, indien UEd. nu deze vraag niet met eene andere vraag beantwoorden wil, zoo verwacht en verzoek ik daarop nog antwoord!

2. Ik sta toe, dat er (gelijk UEd. schrijft)

een ruim veld was, om over de voorgemelde stof iets op het papier te brengen (en dat geschiedt ook nog wel in deze dagen) maar als het eens zoo ruim en zoo breed op het openbaar en verborgen gedrag der christenen te lezen stond, o, wat zou het een kostelijke tijd zijn!

3. Indien UEd. van mij iets door ondervinding wenschte te hooren, dan zou ik beter weten te zeggen wat neerslachtigheid was, dan nederigheid, ik ken beter kleinhartigheid, dan kleinheid des harten

4. Ik begin niet alleen te zien dat het er gemist wordt, maar ook dat ik het mis, ik zie somtijds ook nog al veel dierbaarheid, bevalligheid en betamelijkheid in zulk eene verloochende gestalte, maar dit kan ik er bij doen, ik hoop het nog eerst te leeren, bij dat volmakend voorbeeld, den Heere Jezus, en als ik dan in die zoete school wat meer gevorderd zal zijn, dan hoop ik nog wel eens weder te schrijven.

Hetgeen UEd onlangs van N. N. geschreven hebt, dat wensch ik dat de Heere bevestige en doe doorbreken, tot blijdschap van UEd. en van UEd. liefste, tot behoud van zijn Ed zelf in dien dag der verbolgenheid, en bovenal tot prijs van de alvermogende genade. Indien ik aan zijn Ed iets schrijven kon, zoo zou het (komt mij nu voor) dit wezen: onderhandeling met den Heere Jezus maakt een christen. Daar begint hij, daardoor raakt hij aan 't werken, daarin groeit hij, daarop stapt hij over in eene oneindige eeuwigheid Heeft en zoekt onze lieve vriend waarheden en mist hij dit, gewis, hij heeft de ware waarheid

niet, maar ik denk ook aan den anderen kant, heeft zijn Ed. dit en mist hij slechts verzekering, hij mist dan nog Jezus niet, o, wat zou het dan een geluk voor hem zijn, daarin alleen ongelukkig te wezen, dat hij de grootheid van zijn geluk niet wist.

Na toewensching dat de Heere Jezus bij UEd. en de uwen woning mag maken, en voortaan van onze vriendschap en liefde, de alpha en omega zijn mag, noem ik mij

Mijnheer en zeer geliefde vriend, UEd. heilwenschende dienaar en vriend,
SICCO TJADEN.

NEGENDE BRIEF.

Veel waarde heer en hooggeëerde broeder in den grooten Heere Jezus.

Uw Ed. schrijft een brief van dankzegging voor mijn bezoeken van Uw Ed., maar dat beken ik, moest ik gedaan hebben voor Uw Ed. ontvangen, voor het nog zoo beleefd en vriendelijk ontvangen van zulk een als ik was, en al komt mijne dankzegging te laat, ze komt evenwel nog door dezen hartelijk en met dien wensch en bede (zoo ik meen) dat de Heere hetgeen Uw Ed. al van overlang aan mij onwaardige gedaan hebt (in mij terug te roepen als ik het leven ontliep) nog met veel zegen op Uw Ed. mag doen wederkeeren, en behalve dit, zie ik niet welke gelegenheid mij anders tot wedererkentenis is overgelaten, of het moest nog somtijds in geschrift zijn; doch ook dat zou voor mij het grootste voorregt zijn, te meer omdat ik aan zulk een

schrijf, die zoo getrouw weder schrijft; maar ik ben een dwaas, een trage en trotsche. Hij, die mij best kent, doe er verzoening over en geneze mij.

Ik ben niet lang na mijne terugkomst uit Holland, eenigen tijd wat onpasselijk naar het lichaam geweest, en ik vreesde dat het erger zou worden, en mijne duisterheid omtrent mijne blijken van aandeel aan den Heere Jezus vermeerderde die vrees, doch de Heere heeft mij daaruit gered, (immers ten grooten deele); ik heb Hem mijne wegen verteld en Hij heeft mij gehoord, en dat (o wonder!) na zulk een langdurig af- en omloopen van zulk een Heere, na zooveel verkwisten van ontvangene genaden en gelegenheden, als ik gedaan heb; evenwel Hij heeft mij nog wederom hulp gezonden; Hij gunde het mij nog wederom met al mijne dwaasheden door zulk een Jezus tot God te gaan, en dat is zoo Zijn oude trouw. O, die wonderlijkheid van Jezus Middelaarsleven en nog durend Priesterdom! O, die gepastheid van Zijn aangeboden levenswater! Daarop mocht mijn ziel toen wederom toetreden Ik nam het en Jezus gaf het mij, o, vrijwillige liefde! Toen kon ik, toen durfde ik wederom pleitredenen bij mijn Heere Jezus te gebruiken, en ondervond toen wat het was, mij op Hem te werpen, om uit mijn wijnstok en leven, leven en sterkte te halen, toen had ik het nog goed, en zoo is de boodschap, die UEd. mij al voor jaren bracht (dat er zooveel verkwikkelijks in Jezus was) toen ook nog waar bevonden; maar het duurde niet lang of ik

bevond ook, dat men met gevoelige verzekering en zelfs met inwonende genade afgoderij bedrijven kan, en dat er niet te vergeefs in Jezus eene volheid besteld is, waaruit men ontvangen kan, genade voor genade. Doch (ofschoon ik dwaas gedurig wederom ter zijde afloop) mijn Leidsman leeft nog, Ontfermer is Zijn Naam, ontfermen is Zijn werk, Hij helpt mij dan ook nog al wederom te recht op Zijn tijd, en Hij is te wonderlijker in dit Zijn doen, omdat Hij zooveel in mij ziet, dat anderen nog zoo niet kunnen zien, doch daarom heet Zijne genade eene vrije genade.

Ziet, zoo leef ik mijnheer en zeer gewenschte broeder; en als ik dit geschrevene herlees, denk ik dat schijnt nog al zoo wat te wezen, ja, het is ook groot, het minste zelfs, omdat God het geeft, omdat God het aan mij geeft; maar o, het zwarte, het slechtste (denk ik al vast) als men dat eens schreef, wat zou dat wel voor een brief geven (maar dat schrijft men zoo niet). Hetzij hoe 't zij, dat gezettelijk en in den trein teeder voor den Heere te leven (dat groote wel, maar ook dat betamelijke en ook verkrijgelijke, zocht ik maar recht!) dat is en blijft nog een rotssteen die voor mij te hoog is. De Heere zij UEd. en ook mijn Leeraar in dezen, en zij op alle wijze met UEd liefste en mijnheer van Eck, in het vast aannaderende nieuwe jaar, en doe UEd. ondervinden wat het is in het verwachten van den Heere de kracht te vernieuwen, op te varen met vleugelen als der arenden, te loopen zonder moede, te wandelen zonder mat te worden.

Ik verzoek de hartelijke groete aan haar Ed., benevens dankzegging voor de bewezene liefde en beleefdheden. UEd. gelieve ook bij gelegenheid UEd. moei van Eck, mijnentwege hartelijk te groeten, alsmede mijnheer Held, monsieur Dom en Douci. Hiermede blijf ik

Hoog waarde heer en veel geliefde broeder,
Uw Ed. t'allen dienst verplichte en dankende D. en B.
S. TJADEN.

N. Pekel-A, 27 Dec. 1723.

TIENDE BRIEF.

Veel waarde vriendin en zeer gewenschte zuster in dien grooten en vriendelijken Heere Jezus, die gezegd heeft: Ik leef en gij zult leven.

Het zou mij wel eenigszins ligt zijn deze te beginnen met veel verschooning, over het zoolang achterblijven van mijn antwoord op UEd. laatsten, hetwelk UEd. mogelijk al heeft doen denken, dat het op de oude wijze zou gaan. Ik zou UEd. ook onder anderen kunnen voorhouden, dat er wel andere redenen van mijn niet schrijven konden zijn, dan liefdeloosheid, althans dit laatste meen ik was het niet; maar het zal mij, denk ik, het veiligste zijn deze aan te vangen met een zucht, dat de Heere (die mij beter kent dan iemand, ja, beter dan ik mijzelven ken) over het zondige van mijne traagheid verzoening doe, en mij genadiglijk geneze; en hierbij voeg ik dan ook dit verzoek, dat UEd. mij dit al

wederom belieft ten goede te houden. Ik bedank UEd (al is het wat laat) evenwel nog hartelijk, voor de liefde die gij ons, toen wij in UEd. stad waren, betoond hebt, gelijk ook voor UEd. brief, die mij tot verkwikking was, ik hoop het zal de laatste niet zijn. Ik ben na mijne komst uit Holland, naar het lichaam eenigen tijd onpasselijk geweest, doch de Heere, die mij nog draagt door het woord Zijner kracht, heeft mij hetzelve aan eenen anderen kant (zoo ik meen) nog al veelzins ten goede doen werken, terwijl ik in vrees voor verergering van mijne ziekte, aan het weder opzoeken geraakte van mijne blijken van mijn deel aan Jezus, die zoolang (en helaas meer dan al te lang!) waren zoek geweest. In het eerst vond ik een gesloten deur en van rondom een verwarden staat. Ik vond een scheidsmuur, een droeven scheidsmuur, die ik door mijne dwaasheden zelf had opgebouwd; maar ik vond ook dat zoodra, als ik nog maar als het ware zocht te zoeken, de Heere zich van zulk een trouwelooze, (naar Zijne oneindige en eeuwige trouw) nog al ras wederom wilde laten vinden. O, dat vrij ontfermen! Ik zag wel mijzelven, als een verkwister van zooveel talenten, als een verderver van zooveel kostelijke gelegenheden, enz. enz., maar, maar ik zag ook, dat er tegen al mijn kwaad nog raad in den Heere Jezus was, een zee van barmhartigheden, die dat alles verzwelgen kan, en ik wierp mij in die zee, als in eene zee van vrije liefde. Toen kon ik, dat ik in zoo lang niet gehad had, weder pleitredenen gebruiken, bij den

Heere Jezus als de mijne, op de dagen van ouds niet alleen, maar ook op Zijn nog en eeuwigdurend Middelaarsleven, en in het bijzonder ook op die laatste aanbieding (de laatste meen ik van het laatste boek) en van den geheelen Bijbel, na hetwelk geen ander woord te wachten is, alsof Jezus daarmede zeide: o, zondaar, hier laat ik het bij, die wil die neme het water des levens om niet, Openb. 22. O, dat wonderlijke, dat gepaste, dat verkrijgelijke, en zoo om niet verkrijgelijk levenswater, dat water tot allerlei leven, dat moest ik toch hebben, dat kon ik krijgen, Jezus zeide het, daarop drong ik en nam het, en Jezus gaf het mij. Hij zelf zou mijn leven zijn, en wee mij ook als Hij het niet wilde zijn! Ik zag toen het schadelijke, het onbetamelijke en zondige, zoo ik meen, van mijn zoo langdurig ongeloof over mijn staat, en kon toen ook met deze zonden tot Jezus gaan om verzoening, ik wenschte toen anders te handelen, ik zag toen dat de hoop met recht eens christens helm genaamd wordt; zoet was mij de plaats Rom. 15 : 13: „*de God nu der hope vervulle ulieden*," enz.

Ziet dit is ook iets, waarde zuster, van des Heeren weg omtrent mij, wegen zooveel te wonderlijker en in het minste zelfs te grooter, omdat zij omtrent mij, zulk een als ik ben, gehouden worden; want als ik nu ook van mijne wegen, omtrent zulk een Heere, niet alleen te voren, wanneer het een langen, (ja wel een langen tijd) als nacht was over mijne ziel, maar ook zelfs nog naderhand, nadat de Heere zoo goed over mij was, als ik

daarvan, zeg ik, ook melden zou, dan zou mijn pen van stijl, mijn schrift van gedaante, en UEd. misschien ook van gedachten (die zeo het schijnt omtrent mij ellendige nog al vrij voordeelig zijn) veranderen; ja deze mijn brief, zou veel zwarter moeten worden, dan de inkt waar ze mede geschreven is Kortom, ik ben een trouwelooze, een die gedurig wederom ter zijde afloopt, en dat is het nog alles niet; evenwel, Hij, in Wiens handen mijn leven besteld is, leeft nog, en daarom, en daarop zal er zulk een als ik ben, ook nog door komen, en Zijne vrije genade zal het groote opschrift mijner zielsbehoudenis zijn. Doch dit bevind ik, dat het in het gemeen niet alleen ligter is te verliezen, dan wederom te krijgen, maar dat het ook nog ligter is na een langdurig afwijken, eene herstelling voor een tijd wederom te krijgen, dan gezette en in den trein teedere werkzaamheden. En daarom die dit heeft mag er wel op studeren, wat Jezus zeggen wil met dat: houd wat gij hebt opdat niemand uw kroon neme.

Ik begeef mij voor het laatste, doch maar kort, tot beantwoording van uwen brief, daarin vordert UEd. dat ik schrijven zal welke raad er is tegen die zich overal inmengende zelfzoeking.

1 Ja welke raad? waarde zuster, het scheelt mij daar ook, en o, mogt ik maar recht zien, en meer en meer zien dat het mij daar scheelt!

2. Als UEd. het met schrijven van mij ellendige krijgen zult, dan zou ik u beklagen

moeten, dat mijn brief zoo laat komt, doch ik weet wel hoe gij het meent.

3. UEd. woont in een stad waar.... of laat ik liever zeggen, waar de hemel open is en geloovig gebruik maken van den Heere Jezus, is de sleutel van dien hemel, de sleutel van uw Jezus hart.

4. Het was mij evenwel nog ligter, veel daarvan op het papier, dan een weinig daarvan in beoefening te brengen. Het was mij ligter, denk ik, zoo en meer brieven te schrijven tegen de zelfzoeking, dan een te schrijven zonder zelfzoeking.

5. De Heere leert het u immers, door Zijn eigen wegen van tegenstand enz., zooveel te wonderlijker, zooveel te Goddelijker, omdat ze hiertegen zoo strijdig schijnen, gij zijt immers in die zoete school, waar men wel niet alles te gelijk leert, maar waar men evenwel ook niet uitkomen zal, of men zal deze les hebben uitgeleerd: wie is een Leeraar gelijk Hij?

6. En moet ik nog iets nader tot de zaak zeggen, twee dingen zou ik denken dat inzonderheid voor UEd. en mij noodig zijn.

1. Terdeeg kennis te nemen van den vijand, en

2. Daartoe nader kennis maken met dien Held, bij Wien daartegen hulp besteld is; want wat zijn er in dezen voor de besten zelfs, niet nog al voorhangsels op te schuiven, in het kennen van zulk een Heere Jezus.

A, Wat het eerste aangaat, het zou goed wezen te staan naar eene uitgebreide en tot zichzelven keerende kennis van deze zonde in deze bijzonderheden.

1, In hare veelheid, o wat zijn er al leden, al teedere aderen en zenuwen van dit lichaam der zonde!

2. In hare verdoemelijkheid en schuldmakende kracht.

3. In hare vuilheid en walgelijkheid, 's Konings vijanden worden aangehouden, wat is onbetamelijker?

4. In hare gevaarlijkheid, als zij eerst vat krijgt, zij wil niet met een kleintje te vreden zijn; zij wil haar vrijen gang niet alleen hebben, maar zij wil loopen, zij wil niet slechts loopen, maar zij wil hollen; bij voorbeeld, zoo het niet door wat anders gestuit werd, de minste oploopendheid zou een doodslag, de minste gierigheid onderdrukking, het minste ongeloof Godverloochening worden; en daarom deze zonde in hare beginselen te leeren kennen en aanstonds aan Hem aan te brengen, die Zijn gebied over de ziel met geen ander deelen wil, zou geen klein voordeel tegen haar zijn

5. In hare sterkte en hardnekkigheid: zij laat zich zoo ligt niet uitwerpen, zij is ons te na verwant, en heeft te menigerlei voordeel op het huis, met al zijne deuren en vensters is het open van buiten en de dief van binnen, nu dient er gewaakt te worden aan alle kanten, want deze zonde woont in ons en ze omringt ons ligt.

6. In de menigerlei wegen, waardoor de ziel voordeel verkrijgt.

7. In de menigerlei schuilhoeken dezer zonde, die om den tegenstand te ontgaan, wel eens een ander (en somtijds wel eens

een mooi) gewaad aantrekt, hetzij van nederigheid, teederheid, voorzichtigheid of ijver enz.

8. In hare bedrieglijkheid en menigerlei misleiding van de arme ziel, dan eens door zich sterker aan haar voor te doen dan ze is, om haar door veel geraas en alarm moede te maken, dan ook wederom wel eens, door zich als een zwakke of overwonnene voor te doen, terwijl zij zich als te slapen legt, of zich in plaats van ten onderbrengen zoetjes verleggen laat en dus (de oorsprong dezelfde blijvende) een anderen loop krijgt, en dit alles om den slag te ontgaan, en de ziel gerust te stellen, welke en meer andere krijgslisten van deze onze vijandige schijnvriendin, daardoor wel te meer onkenbaar worden, maar daarom evenwel niet minder gevaarlijk zijn.

Doch dewijl ik tegen mijn eigen en eerste voornemen, aan UE. in deze diepte (ja wel eene diepte) mij nog dus vervoeren laat zoo denk ik nog al vast het waar te zijn, dat het eigen zich vrij ligter beschrijven dan bestrijden laat, alhoewel het ook nog ligter te bestrijden dan ten onder te brengen is, en meteen

B. Om van het tweede dat overig was en dat in dezen strijd wel het voornaamste zou zijn, te weten hoe tegen dit alles geloovig en daarom ook gelukkig hulp te zoeken zij, in den grooten Heere Jezus, die zulk eene volheid van macht, van recht, van licht, van goedwilligheid, tegen dit alles niet te vergeefs heeft, dat er zeg ik, om daarvan te melden, op dit papier geen plaats en voor mij geen tijd zal zijn; trouwens gij hebt ook zulk een Oversten Leidsman en Voleinder des geloofs,

en daar moogt gij wel blijde mede wezen, die u dit alles wisser en beter zal leeren dan ik ellendige; en behaagde het Hem ook dit geschrevene daartoe eenigzins te zegenen, ik gun het u, Hij geve het u en geef gij er Hem dan de eer van, en heb medelijden met zulk een, die zoo weinig helaas! verstaat van hetgeen hij tot anderen preekt, spreekt of schrijft, de Heere zij ook mijn Ontfermer in dezen! Wat u aangaat, grijp moed waarde; daar is er een die er u wel door zal voeren, doch op Zijn tijd, men noemt Zijnen naam Wonderlijk! Smeek Hem dat Hij ootmoed en grootmoed uw sieraad en sterkte doe zijn. En o kreeg ik het ook! Intusschen zou UEd. en ook mij, zoo mij voorkomt, zeer te raden zijn, zeer te staan naar Davids gestalte en woordenwisseling die hij meer dan eens met zichzelven hield. Ik heb het oog op Ps. 42 : 6 en 12, en Ps. 43 : 5. Vraagt gij nu welke raad daartoe is, ik antwoord, was ik het bestek van eenen brief niet reeds te buiten gegaan, en liet mijn tijd het toe, ik had wel lust om daarvan nog iets te zeggen, doch Davids God leeft nog, en Hij zij onze Leeraar in dezen Ik besluit dan alles in drie woorden.

1. Zoek nooit bij de wet, wat alleen in het Evangelie is.

2. Zoek nooit bij uzelven wat in den Heere Jezus is.

3. Zoek nooit hier op aarde, te weten als een merkteeken, om uw staat er uit op te maken, wat alleen voor den hemel zijn zal. Eilieve, schrijf mij haast eens wederom en beantwoord uw eigen vraag eens, of geef

mij vrijheid om u ook eens te vragen, welke raad toch wel tegen zelfzoeking is, want UEd. weet dat is zoo geen temperamentzonde, waaraan maar een of ander kwijnt, maar een gemeene kwaal, waar ze allen mede behebt zijn, en een kwaal waarvan veel te zeggen valt; of liever in het bijzonder schrijf mij eens, waaruit UEd. dunkt, dat men wel zou kunnen opmaken, dat het zich zoo overal inmengende eigen, evenwel niet het eenige of heerschende beginsel onzer werkzaamheden was, ik zal mij mogelijk dan nog wel eens wat breeder uitlaten, enz. enz.

SICCO TJADEN.

ELFDE BRIEF.

Veel waarde en hoggeëerde vriendin en zuster, ja moeder in onzen grooten en onveranderlijken Heere Jezus.

Nieuwe Pekel-A, 30 Dec. 1723.

Ik kom UEd. bij dezen bedanken, voor UEd. liefde, die ons toen de Heere UEd. ons onlangs ontmoeten deed, is betoond geworden, de Heere doe alles wat UEd. ooit aan mij onwaardige gedaan heb met zegen op UEd. wederkeeren, Hij make het overige van uwen weg tot paden der lieflijkheid en doe UEd. in het vast aannaderend nieuwe jaar op alle wijze de kracht vernieuwen, opdat gij moogt opvaren met vleugelen als de arenden, Hij make uwen ouderdom nog zoo vruchtbaar, dat UEd. laatste beter mag zijn dan het eerste. UEd. reis is voorts kort, waarde zuster; in dit land zal de rust niet zijn, maar de

woestijn is haast ten einde, en dat beste goed is nog voorhanden en komt haast. O, wat zal dat een leven zijn! in zulk een plaats, in zulk een gezelschap, in zulk een werk, in zulk eene eeuwigheid, waar men niet meer bij dagen, maanden of jaren tellen zal. UEd. hebt immers die kroon al hier zien flikkeren en dat was immers nog maar zoo van verre, en was dat evenwel al zoo heerlijk, wat zal die glans dan wel niet van nabij zijn? O, geen aanbreken des morgenstonds, maar een eeuwig middaglicht, geen droppelen meer, geen smaken Zijner goedheid slechts, maar den oceaan zelve en daarin de verzadiging der vreugde; immers, een eenig aanschouwen van die Morgenster daar (die zoo groot is, en waar ons beneveld oog nog zoo weinig van ziet) zal het dan alles goed maken. Indien een zeeman na veel storm de haven, indien een nachtwaker na veel koude te hebben uitgestaan, den morgenstond verkrijgende, daarop alles kan vergeten, wat zal dan niet wel het ontmoeten van zulk een Heere Jezus voor de ziel zijn? en dat zoo van nabij (van aangezicht tot aangezicht) en dat zoo eeuwiglijk! Hoe gering, hoe kort zal dan zijn ook het grootste, ook het langdurigste ongemak, genoten, hier op de reis naar zulk eene stad, die fondamenten heeft? O, verstond ik het! Hij, die daar de kroon en de Krooner zal zijn, staat al gereed aan het einde der baan, om allen, die op Hem zagen, te kroonen na den loop en ook te ondersteunen in denzelven. Hij, die onder de trouweloosheden van Zijn volk getrouw, onder hun bezwijken

en afwijken een rotssteen blijft, Hij roept al vast: vrees niet, want Ik ben met u, Ik help u enz O hoe veilig is het, het met Hem te wagen! ofschoon er een wereld van tegenstand, van verzoekingen, van buiten en dat nog slimmer is, een hart tot hinken, tot afloopen zoo gereed van binnen blijft. De hemel is een gezelschap van dezulken, wie het daar ook weleer aan scheelde; maar zij zagen op Hem, zij liepen hem aan als een waterstroom en hunne aangezichten zijn niet schaamrood geworden Die Jezus die er hen heeft doorgevoerd, leeft nog, Hij heeft Zijn oude trouw nog, Hij kan, Hij wil, Hij zal vaardiger zijn om bij te springen, dan alle vijanden om tegen te staan. Grijp dan moed, waarde zuster, in zulk een strijdperk, tegen zulke vijanden, om zulk een prijs, op eene roeping die van boven is, na eene belijdenis voor zoovele getuigen, hier en boven, en bovenal met zulk een hulp, met zulk een helper als Jezus is, aan uwe zijde, versterk u in dien Heere, Hij is des ontfermens niet moede geworden; en daarom, zoolang gij nog in dien tabernakel zult zijn, leef waakzaam, leef veilig, leef vrolijk, als zulk een die nog een beter leven te gemoet gaat; Hij, die het Leven is geve het UEd.

Wat mij ellendige aangaat ik leef ook nog, en ofschoon ik na mijne terugkomst uit Holland, naar het lichaam eenigen tijd wat onpasselijk ben geweest, ik heb evenwel nu doorgaans in veel opzichten meerder moed dan te voren, omdat mijn Leidsman nog leeft, omdat Hij mij getoond heeft dat Hij

voor mij leeft, en hoewel ik (indien iemand) een trouwelooze, een trage, een trotsche ben, Ontfermer is Zijn naam, ontfermen is Zijn werk. O, wat is het goed dat er zulk een Jezus is! Al is een kuil, een afgrond nog zoo steil, nog zoo diep, nog zoo duister, Hij kan door Zijn heil nog al haast wederom in een hoog vertrek zetten; maar (dit heb ik eenigzins geleerd, indien maar eenigzins) Hij moet dan ook Zijne genade kroonen met nieuwe, met gedurige genade, of wee mij geduriglijk! die uit der aard een verkwister ben van zoo menigerlei genade. Hij, die mij best kent en op Wien ik mij geworpen heb, weet wat er noodig zal zijn om er zulk een als ik ben, door te voeren. O, niet minder dan wonderlijke en (indien ik zoo spreken mag) zeldzame vrije genade! Maar intusschen dat gezette en in den trein teeder leven bij den Heere en bij zijn hart (dat nog wat anders is dan zoo somtijds eens op een hoogte te geraken) dat zoo noodig, zoo betamelijk en helaas zoo zeldzaam sieraad in deze dagen, waarvan ik in het voorbijgaan, zoo ik meen, ook tot UEd sprak, die dat heeft mag, denk ik, nu wel van geluk spreken, een geluk dat zooveel te grooter is, omdat het aan zoo weinigen gebeurt, aan zoo weinigen ook onder dezulken zelfs, die anders nog niet geheel ongelukkig zijn. UEd. sprak toen ook (naar mij nog voorstaat) van zich naar kruis te zetten, ik denk daar zullen ook wel teekenen zijn van zulke tijden (ik heb mijn oog bijzonder op tijden in welke particulier kruis voorhanden

schijnt te zijn) welke moesten worden opgemerkt om den Heere in den weg Zijner gerichten te verwachten Indien de Heere UEd. hart bewegen mocht om mij nog eens weder te schrijven, wensch ik wel dat UEd. zich daarover nog wat breeder mocht uitlaten. De Heere schijnt hier nog al nieuwe zegen op het werk te geven, doch het blijft al meest zoo smeulen, en zeer weinig vuur en nog minder vlam wordt er van gezien; ik wil er mede zeggen dat ons dat hier ontbreekt hetgeen Micha 2 : 13 gevonden wordt; laat mij en het aan mijne zorg vertrouwde volk ook in dezen de hulp hebben van UEd. gebeden. Hiermede, na hartelijke groetenis aan UEd. en die met UEd. zijn, in het bijzonder de vrienden die Jezus liefhebben, noem ik mij hoogw. vriendin en zeer geeerde moeder,

UEd. liefhebbende Br. in Christus,

S. TJADEN.

TWAALFDE BRIEF.

Aan N. N.

Ik wensch UEd. in dit wederom aangevangen jaar dien witten keursteen, en daarop dien nieuwen naam geschreven, die niemand kent dan die hem ontvangt. Jezus wil ze geven aan hem, die met overwinnen bezig is, en gij zijt immers al in dat zoete strijdperk, waar Jezus helper in den strijd en daarna de kroon en Krooner wil zijn; en daarom en daarop zult gij er door komen,

wat er ook in den weg is, en hiervan geloovig, ootmoedig en grootmoedig gebruik te maken, zou onderweegs uwen helm, uwe sterkte en uw sieraad zijn. O, wat is het een voorrecht met den Heere in gunst en gemeenzaamheid te leven, en daartoe en daardoor tegen zonde, tegen zonde te waken; ja dat is het werk, en och kon ik dit uit tegenwoordige bevinding schrijven, maar het blijft toch evenwel waarheid, en een goed dat Jezus verworven heeft en schenken kan, en wil en zal. Tot wien zouden wij dan anders heengaan?

Ik had nu voorgenomen ook iets anders te schrijven, maar het onverwacht bezoek van N. N. heeft mij belet, zoodat het nu al vrij laat in den nacht geworden is, eer ik alleen kom, en ook dacht ik wat zal ik schrijven, die zoo ledig en geesteloos ben; doch terwijl zooeven mijn lamp en het licht dat ze mij gaf, door overmaat van olie uitgebluscht werd, vielen mijne oogen in het duister, door mijn venster, op eene flonkerende ster en meteen mijne gedachten op hetgeen voor mij hieruit te leeren stond. Ik dacht hier zie ik dat er een God is, die de maat van dat groote licht zooveel duizend jaren heeft weten te houden; ik dacht hier heb al ik schrijfstof, laat ik N. N. en och of mijzelven, Jezus aanprijzen, dat ongeschapen licht, waar allen (gij te Groningen en ik hier) bij zien, gelooven, werken, lieven en loven kunnen en moeten; die Ster, die Morgenster, die blinkende Morgenster, o wat is Zijn licht groot, wonderlijk, Goddelijk! Wat is

die Ster groot en hoe klein vertoont zij zich hier in onzen afstand aan ons beneveld gezicht, evenwel men moest, men kon Hem zelfs hier nader komen en er meer van zien dan nu gemeenlijk geschiedt; maar men moest dat geloof hebben en beoefenen dat Heb. XI: 1 en 27 beschreven wordt, men moest meer bedaard en gestadig op Hem zien, men moest meer in de hoogte leven, hoe verder van de aarde hoe nader aan den hemel. Doch terwijl ik wederom op mijn lamp zie, die ik op den kant gezet had om haar meer olie toe te voegen, maar zij kreeg al te veel. en zooveel zoo schielijk niet kunnende verteeren, werd uitgebluscht, dan denk ik al vast zou dit niet eene beeltenis van het Christendom te dezen dage zijn, onder de vettigheden zijn wij als de dooden. men hoort veel, men leert veel, maar men verteert weinig, en zoo loopt het (de schandvlek is onze) wel eens uit op stank van ongedoode verdorvenheden. O, dat wij dan waarde... in een tijd dat de olie en het licht dat er nog is velen bedriegt (en och dat van dien kant maar niet Neerlands, Groningens, onze nacht komt!) O, dat wij dan nu waken leeren over ons licht en over onze olie, Jezus leere het UEd en mij! Mijne lamp wederom ontstoken zijnde deed mij denken aan Jezus vriendelijkheid, die de rookende vlaswiek niet wil uitblusschen, o wee mij, als Jezus dat wilde doen! En dewijl mijne lamp, die mij schrijvensstof verleend heeft, nu door gebrek van olie dreigt te vergaan, ontneemt ze mij den schrijvenstijd en leert mij schrijvenshaast; o, dat

wij ook zoo leeren zorgen, gedaan werk maken en daarin haasten tegen dat er eens gebrek van olie zal zijn. Leer het ons, dwing er ons toe Heere Jezus!

Zijn Naam zij over u als eene olie, die uitgestort wordt, Zijne genade zij op alle wijze met UEd. De groote Heere Jezus leere u te bestudeeren wat Hij zeggen wil met dat: Houd wat gij hebt, opdat niemand uwe kroon neme. Groet alle vrienden die Jezus liefhebben, terwijl ik mij schrijf

(Zoude mij, zegt de Heere, een ding te wonderlijk zijn)?

UEDs.... &

SICCO TJADEN.

DERTIENDE BRIEF.

Aan N. N. &

Genade, vrede en verkwikking zij u vermenigvuldigd van onzen oudsten broeder Christus Jezus.

Ik heb naar het lichaam nieuwe gezondheid en krachten verkregen, althans meerdere dan wel niet lang voor dezen; ik heb ook naar de ziel, zoo ik meen, nieuwen lust en moed om tot des Heeren zaligen dienst te verzeggen, mijn tijd, mijn vlijt, mijn zorg en mij, zoo omringt mij de God mijner goedertierenheid met goedertierenheden, zoo roept mij de God der heerlijkheid tot erkentenis, tot verwondering, tot lof, maar ook tot waakzaamheid, en om mij te verheugen met beving. Ik ben tot het eene zoo onbekwaam

als tot het andere, maar dit zal nu moeten zijn en o, dit zij mijne bekwaamheid, dat de God mijner hulpe God is, en dat Hij deswege nog nieuwe goedertierenheid heeft! om mij op al deze goedertierenheden verstandig te doen letten en ze mij geloovig te leeren gebruiken.

En hebt gij lust waarde..... (die toch ook wel wat te zeggen hebt van goedertierenheden) mij hiertoe in den Heere te helpen, o, kom dan toch over, zoo de Heere geen merkelijke verhindering toezendt. Intusschen wensch ik UEd. uit de nooit uitgeputte, nooit verouderende volheid van den Heere Jezus, wat UEd. noodig is, om in uwe betrekking geloovig, gemoedigd en dankbaar te leven en het Lam te volgen waar het ook henengaat. Och, mogelijk kon dit nieuw begonnen jaar een jaar van donkerheden en oordeelen zijn voor ons land; het kon ook ons sterfjaar zijn, althans op het langst zijn er ons nog maar weinig zulke jaren (bij de eeuwigheid oogenblikken) voorhanden, en dan komt Jezus, uw en mijn Rechter, maar ook (en o wee ons als dat zoo niet was, en o genadewonder dat dat zoo is!) uw en mijn Borg en Levensredder; kom laat ons dan Hem te gemoet zien, te gemoet loopen, o, Hij trekke ons! de wereld is niet, hare begeerlijkheid is niet, doch een schoonschijnend niet, de ellendige zelfliefde is niet, maar een bedriegend en zielpijnigend niet, Jezus is het Alles, en die wil zich aan ons geven, nog geven, gedurig geven! omdat Hij Jezus is, en wat zou Hij meer doen dan het Alles

zijn? O, wat ziet men menigmaal ter zijde af ter oplossing van zwarigheden, die men nergens beter, nergens eerder zou opgelost krijgen dan in het bestudeeren van dit Evangelium in het Evangelium, Jezus alles. Somtijds dunkt mij ik versta er wat van, en hoe meer ik er dan nog van versta hoe meer ik zie dat ik het niet versta, o, hoe is Zijn Naam? enz.

Bid voor mij .. dat Jezus die mij tot hiertoe geholpen heeft, en aan Wien ik mij verbonden heb, mij leere strijden tegen mijne nog onbekende, doch aan Hem bekende vijanden; Zijne rijke genade zij met UEd. en worde wonderbaar in en over uwe stad, over welke de groote Heere Jezus Opziener, Verzorger, Koning en Souverein is. De Onzienlijke leere ons Hem te zien! Dit wenscht aan UEd. zulk een, die meer dan iemand waardig was, uit des Heeren wijngaard geworpen te zijn; doch de Heere des wijngaards is de goedertierene Heere Jezus; Zijne ontferming zij uwe en mijne schuilplaats tot in der eeuwigheid.

Noem ik mij UEds. enz.
S. TJADEN.

VEERTIENDE BRIEF.

Genade zij UEd. en licht en leven in dien Heere Jezus, die in Zijne liefdewaardigheid en liefde dezelfde blijft tot in der eeuwigheid.

Ik was zeer begeerig om den tegenwoordigen toestand der zaak Gods in UEd. stad

te hooren; mij aangaande, ik ben naar het lichaam gezond, ik preek en spreek nog, en dat meerendeels op steenrotsen, en het gaat mij als die schippers op eene droogte, die als zij aan den eenen kant los raken, aan den anderen kant wederom vast zijn; de Heere heeft Zijn eigen getij en wind, Hij leere mij daarop te wachten! Gedenk mijner als gij een hart voor den Heere vindt, en vergeet dan ook vooral mijn arm volk niet. O, daar was zulk een ruim veld voor den Heere Jezus, als het Hem beliefde mirakelen te doen; ik heb al tijden gehad dat ik dacht, ik zal nooit des Heeren aangezicht wederom zien aan dezen kant van de eeuwigheid, indien het al aan den anderen kant derzelve mij gebeuren mocht; doch de vriendelijke Heere Jezus houdt nog Zijn eigen en ouden weg met mij, een weg van vrije en volle genade, en wee mij als Hij veranderen en ontrouw worden kon, gelijk ik. Hij heeft mijn oog wederom tot zich getrokken, maar o, ze zien zoo flaauw, zoo beneveld; en evenwel heeft die goede Heere Jezus naar Zijne oude trouw, mij nog gisteren gezegd, dat als ik maar zoek, dat Hij zich dan ook nog wel wil laten vinden Leer ons zoeken Heere Jezus!

Wij vinden hier dat de Satan (wiens tijd kort is) een grooten toorn heeft, maar Jezus heeft nog grooter goedertierenheid; op Hem te zien, tot Hem te loopen, of trage handen om verzoening over traagheid, om versterking in dezelve, tot Hem uit te strekken, en (al was 't ook in het duister) ons op Hem te werpen, en Hem (och, was het zoo!) niet los

te laten, dat moet uw en mijn leven en sterkte zijn en blijven; de Heere leere ons het met dien getrouwen Heere Jezus te wagen, die haast daar zal zijn, om te toonen, dat men aan Hem geen kwade keus kan doen. Hij zij uw en mijn Rotssteen, tot onze woning in der eeuwigheid.

Dit wenscht UEds. enz.
SICCO TJADEN.

VIJFTIENDE BRIEF.

Aan N. N....

Wien ik alle wezenlijke verkwikkingen toewensch, in en van Hem die er de Fontein van is.

Het schielijk vertrek van den brenger dezes, laat mij niet anders toe, dan met deze weinige, UEd. kennis te geven, dat ik door de goedertierenheid desgenen wiens heerlijkheid het is, aan trouweloozen getrouw te zijn, nog welvarende ben naar het lichaam, en naar de ziel op welvaren in Christus (die mijne welvaart in Zijne handen heeft) hopende; en mij dunkt het zou geen klein gedeelte van welvaren voor mij zijn, in dezen tijd des vallenden avondstonds, te mogen leeren vreezen voor kwalijk varen, over land, kerk, mijn volk en mij, en in die vrees te vlieden naar dat Zoar, dat in den Heere den Ontfermer nu nog open staat; de Heere leere het mij!

Ik heb voorledene week veel belet van buiten en van binnen gehad; het belet van

buiten veroorzaakte mij onder anderen, eene zeer nare en nog aanhoudende overtuiging van een uit de mijnen, waar ik gedurig of liever dikwijls bij moest zijn, en dit was mij zoet belet; maar het belet van binnen was mij bitterder, en moest mij bitterder zijn, omdat het mijne zonden waren, en ik bevond (en och dat ik het nu maar geleerd had) dat wanneer men van een reis tehuis komende wat verzameld heeft, men nog noodig heeft met bidden en waken in de voorbaat te zijn om het te mogen erkennen, bewaren en gebruiken; o zoete, o zware plicht! maar ofschoon ik een ellendige ben en blijf; eere zij den goeden en grooten Heere Jezus, die mij gered heeft, die nog met mij te redden bezig is, ik heb mij aan Hem gegeven, ik geef mij nog aan Hem, en ik bevind er mij wel bij; geloof zij mijn weg, maar Jezus, het voorwerp van mijn geloof, zij er de Overste Leidsman, Bewaarder en Voleinder van. Het is waar ik denk dan wel, wil mijn werkeloosheid ook blijven schuilen onder dien mooien naam van geloof, maar ook antwoorde ik dan mijzelven: wel laat ik Jezus los gaan, ik verkrijg er geen meerdere werkzaamheden mede, of 't zal verkeerde zijn, welke raad is hier om het midden van de paden des rechts te vinden?

De Heere heilige ook aan UEd. en mijn ziel het verlies van N. N., zoo komt Jezus in welk uur en in welke plaats men het niet meent; en dit roept ons al wederom toe dat menschen (ja zelfs jonge menschen) ook sterfelijk zijn; ik had even te voren gepredikt

uit Gen. 27 : 2, *ik weet den dag mijns doods niet*. Maar ik versta dien tekst nog niet; als wij onze banden bij Jezus zullen hebben vast gemaakt.... wij zullen wat vooruit hebben boven velen, als het op een sterven zal gaan.

Het is of de Heere hier nu de deur begint te openen, en het werk Zijner handen te laten zien, o, mocht Zijn Naam daar maar voor geheiligd worden, Jes 29 : 3.

De groote, de goede, die in grootheid, in goedheid, in waardigheid, nog zoo veelzins onbekende Heere Jezus, zij met ons; vaarwel, groet de vrienden, die Jezus liefhebben; leef geloovig, leef waakzaam, leef veilig, leef vrolijk en heb medelijden

Met uwen, ofschoon ellendigen, evenwel nog hopenden, nog levenden, nog lievenden enz.

SICCO TJADEN.

KERK-REDE

UIT

Ps. XLII : 12.

WAT BUIGT GIJ U NEDER, O MIJNE ZIEL! EN WAT ZIJT GIJ ONRUSTIG IN MIJ? HOOP OP GOD, WANT IK ZAL HEM NOG LOVEN, HIJ IS DE MENIGVULDIGE VERLOSSING MIJNS AANGEZICHTS, EN MIJN GOD.

GEDAAN DOOR DEN EERWAARDEN EN ZALIGEN HEER

SICCO TJADEN,

Getrouw Leeraar van Jezus Gemeente

IN DE

NIEUWE PEKEL-A.

'S GRAVENHAGE,
J. VAN GOLVERDINGE & ZOON.
1881.

VOORBERICHT AAN DEN BESCHEIDEN LEZER.

Gelijk de vorige brieven van den zaligen Heer S. TJADEN, op ernstig verzoek van sommige Godvruchtigen het licht zien, zoo voegen wij om diezelfde reden deze leerrede daar nog bij, om hare uitnemendheid, niet in woorden van menschelijke wijsheid, beschaafdheid van stijl, juiste schikking, hoogdravende zwier en wat dergelijke dingen meer zijn, welke het hedendaags verbasterd volk voor de zaak neemt; maar wegens hare geestrijkheid en overvloed van allerlei bevindingen, op eene klare, korte en zinrijke wijze ter neder gesteld. De bescheiden lezer gelieve derhalve niet op stijl, spelling, zinsnijding en wat dergelijke vitstoffen meer zijn, te zien, maar veel meer te letten op den aard der bevindingen, welke hier in Davids voorbeeld worden afgeschetst, met dat inzicht, opdat wij er ons hart als in Gods tegenwoordigheid bij zouden nederleggen, ons nauwkeurig onderzoeken of wij die dingen kennen

enz. Wij hebben haar uit den mond van dien wijzen Apollos zelve gehoord, maar bezield met dien verheven en edelmoedigen geest, welke doorgaans onder het prediken hem nabij was en zijne gedachten leidde. Het heugt velen nog, hoe krachtdadig des Heeren Geest medewrocht tot ontdekking en overtuiging van sommigen, doch bijzonder tot bemoediging en besturing van Gods volk. Gebruik dan dit werk, bescheiden lezer, tot hetzelfde einde en zoek er uzelven onder te vinden. De Heere geve er zegen over, en u genade te vinden in dien dag, wanneer u rekenschap zal worden afgevorderd van het gebruik of misbruik van zoovele genademiddelen, als er in zulk een overvloed aan u te koste gelegd zijn. Amen.

PSALM 42, VS. 12.

Wat buigt gij u neder, o mijne ziel, en wat zijt gij onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven; Hij is de menigvuldige verlossing mijns aangezichts en mijn God.

Onze tekstwoorden behelzen „eene aanspraak van eene ter neder gebogen ziel aan zich zelven, waardoor zij tot bedaren komt, in den Heere moed grijpt en zoo verder het hoofd opsteekt boven alle hare zwarigheden enz.

Indien het nu waar is, dat over zaken van niet veel gewicht, ook niet veel gesproken wordt, zoo moeten deze woorden al noodig zijn ter opmerking, omdat zij in dezen en den volgenden psalm driemaal zoo kort bij elkander gevonden worden.

I. David zichzelven bestraffende, *wat buigt gij u neder o mijne ziel, en wat zijt gij enz.*

II. David zichzelven bemoedigende en opbeurende, *hoop op God, want ik zal Hem nog loven, Hij is de enz.*

I.

In het eerste zien wij:

A. Zijne aanspraak tot zichzelven, o, mijne ziel.

B. De angstige gesteldheid waarin zij zich bevond, zij boog zich neder, en was onrustig in hem.

C. Zijn redevoering daaromtrent: wat buigt gij u enz.

a. David, die wel menigmaal ook tot anderen sprak, dan eens tot den Heere, vs. 7, dan eens tot de vijanden, dan eens tot geloovigen Deze David spreekt hier nu van zichzelven, tot zichzelven, tot dien onsterfelijken geest die in hem was, het is hier, o mijn ziel!

I. Zulke alleenspraken waren gewoon onder de heiligen;

In oude tijden niet alleen, daarvan leggen nog de schriften van Augustinus, Bernardus en dergelijken tot een getuigenis, en dat tot beschaming van hedendaagsche geloovigen, bij welke deze plicht veelzins schijnt uit de mode te zijn geraakt.

Maar ook zulke alleenspraken waren gemeen in het Woord, gewoon in het bijzonder aan David; wenschte hij moed te grijpen het was: *mijn ziel! keer weder tot uwe ruste, want de Heere heeft aan u welgedaan*, Ps. 116. Had hij lijdzaamheid van noode, het was: *O, mijne ziel! zwijg Gode, want van Hem is mijne verwachting*, Ps. 62 Vond hij zich verplicht om God te loven, het was al wederom: *Loof den Heere, mijne ziel! en al wat binnen in mij is Zijnen Heiligen Naam*, Ps. 103.

II. Zulke alleenspraken waren niet alleen gewoon, maar ook betamelijk, raadzaam en veilig, immers dit o mijne ziel! dit spreken met zichzelven, tot zichzelven, toont iets

goeds in een geloovige, het toont iets goeds in David, het toont

a. In het gemeen dat er een hooger en edeler geest in hen is, door welken zij zichzelven in zichzelven zoeken ten ondergebracht te krijgen.

b. En wel in het bijzonder vertoont het:

1. Die kennis die hij had en hield van zichzelven, hij wist hoe het van binnen stond, geheel anders dan een natuurlijk mensch, die nergens meer vreemdeling is dan in zijn hart.

2. Zijne gezetheid op hartewerk, zal een christen, zou David welvaren, zijne ziel moest welvaren.

3. Zijne zucht tot genezing van gronds op. Zal een christen, zou David deeg hebben, zullen zij hunne uren voor blijde uren rekenen, o, zij die de plaag hunner harten van gronds op hebben leeren kennen, zij kunnen zich niet vergenoegen, of dit en dat al uit den weg is; zij moeten ook van gronds op genezing hebben.

Welgelukzalig is dat volk wier sterkte in U is, in welker hart de gebaande wegen zijn, Ps. 84

B. Doch indien alleenspraken ooit noodig en nuttig zijn, het is in eene ure der verdrukking, wanneer zij zich in angstige omstandigheden bevinden; immers zoo was het hier met David. Als hij zijne ziel aanspreekt, hoe vindt hij ze? zij boog zich neder en was onrustig in hem.

Twee woorden gebruikt hier David om den angst zijner ziel uit te drukken.

Het eerste woord: zij boog zich neder,

drukt uit (in die buiging waarin het hier voorkomt) dat er kommer, smart en als bezwijming in zijne ziel was. *Bekommernis in het hart des menschen buigt het neder*, Spr. 12 : 25. *Ik ging gebukt in het zwart als een die over zijne moeder treurt*, zegt David in den 35 Ps. vs. 14.

Het andere woord, hier door onrustig zijn vertaald, zegt nog al meer dan neergebogen te zijn, en het drukt zulk eene heftige beweging des gemoeds uit, die als niet gestild wil zijn, waarin de ziel dan als weigert getroost te worden, waarom het door woelen, getier en misbaar maken wordt overgezet Ps. 55 : 18, 77 : 3, 5 en elders.

Zoo gaat het toch wel eens met de geloovigen, zoo ging het hier met David.

I. Gelijk alles hier met hen ten deele is, zoo ook hunne blijdschap.

II. En zij die een vleeschen hart hebben verkregen, zijn daardoor menigmaal te vatbaarder voor droefheid en slaan dan ook wel eens tot een ander uiterste over.

III. Hier komt bij dat ook menigmaal alles, van alle kanten, op hen aankomt en als tegen hen is.

Althans zoo was het hier met David; hij was nedergebogen.

Over zwarigheden van buiten.

1. Hij bevond zich nu onder het gemis van den openbaren godsdienst, en beroofd van zooveel verkwikkingen, weleer daarin genoten, en daar heeft een geloovige lust in, dat kan hij zoo goedsmoeds niet missen. Dit deed hem zeggen: *Mijn ziel dorst naar*

God, naar den levendigen God, dit deed hem vragen, *wanneer zal ik ingaan en voor Gods aangezicht verschijnen?* vs. 3, dit deed hem klagen, *Ik gedenk daaraan, en stort mijn ziel uit in mij, omdat ik plagt heen te gaan onder de schare, enz.*, vs. 5.

2. De vijanden waren op hem losgebroken, niet alleen een verzoekende Satan, maar ook eene vervolgende en bespottende wereld, die den ganschen dag tot hem zeide, waar is uw God, vs 4, woorden die te meer doorsnijdende waren in het hart van David, omdat ze hem niet alleen raakten, maar ook den Heere, gelijk hij ze daarom noemt een doodsteek in zijne beenderen, vs. 11.

En was het dat nog maar alleen geweest, neen hier waren ook zwarigheden van binnen. die hem nog al lager bogen.

1. Hier was verberging van Gods aangezicht, van dat gezegend aangezicht, waaronder hij het zoo menigmaal goed gehad had, waarin nu nog zijn leven was. O, wat was dat naar voor hem! dat deed hem klagen: *de afgrond roept tot den afgrond, bij het gedruisch Uwer watergoten, al Uwe baren en golven zijn over mij heen gegaan*, vs. 8, dat deed hem besluiten, *ik zal zeggen tot God mijne steenrots, waarom vergeet Gij mij?* vs. 10.

2 En dat hem nog wel dieper zal gedrukt hebben, hier was gevoelen van zijn eigen zonde en schuld, waardoor de Heere tot dat alles was reden gegeven, dit zal wel de smart in zijne smart geweest zijn, gelijk ook in den 51 Ps O, de zonde dat is die lastige metgezel, die de geloovigen onrustig maakt;

dit perst hen de klaagliederen af, bijzonder als zij nu zien dat de Heere weg is en als zij zien, dat de Heere niet zoozeer weggegaan, dan wel van hen als weggedreven is, dan is het: *dacht ik aan God zoo maakte ik misbaar*, Ps 77.

Maar hoe (mocht iemand denken) mocht en moest David dan om dit alles ook niet nedergebogen en onrustig zijn, was dit niet wichtig genoeg? Waarom keurt hij dit dan af in zichzelven?

Om dit wel te verstaan, dient men te weten:

a. Dat er eene betamelijke, heilzame en evangelische nederbuiging is, die zich openbaart en kenbaar maakt door deze hare medegezellinnen.

1. De zonde wordt dan bitter, meer dan andere, dan uitwendige zwarigheden.

2. God wordt dan gebillijkt, Ps. 51. *Opdat Gij rechtvaardig zijt in uw spreken, en rein zijt in Uw richten*, Job 39 : 37.

3. De ziel wordt arm en ontledigd bij zichzelven, zij kan het leven in haar hand niet meer vinden.

4. Christus wordt dierbaar. O, mag zij Hem maar krijgen, hoe gaarne, hoe gul, hoe welmeenend wil zij Hem aannemen op Zijne eigene conditiën. De taal van haar hart is: wat moet ik maar doen, opdat Hij de mijne worde?

5. De ziel wordt werkzaam in het gebruik van middelen, zij wordt gewillig en is besloten daarin op den Heere te wachten enz.

b. Maar dit is het niet alleen, daar is ook eene onbetamelijke, schadelijke, Godonteerende,

en zielsrust verstorende nederbuiging, die te ver gaat, en uit verkeerde beginselen ontstaat, eene nederbuiging van ongeloof, van mistrouwen, van moedeloosheid. Deze gaat David hier tegen; wel wetende dat alle nederbuiging de rechte niet was, dat er onderscheid was tusschen neerslachtigheid en nederigheid, tusschen kleinhartigheid en kleinheid des harten.

Het is daarom ook al bijzonder aanmerkelijk, dat hij niet zegt, wat zijt gij nedergebogen, maar in een dadelijken zin, wat buigt gij u neder o mijn ziel, en wat zijt gij onrustig in mij; toonende daarmede, dat men het zich zelven ook wel aandoet, dat men zelf (o, dwaasheid) arbeidt aan dit zijn verdriet.

En immers geschiedt dit van des Heeren volk:

I. Dan niet alleen als men zonder reden bedroefd is;

II. Maar ook als men zonder evenredigheid nedergebogen is, als men somtijds van bergen stoppeltjes en van stoppeltjes bergen maakt, als men kleine zwarigheden nog kan aanzien als een leeuw op den weg.

III. Ja dan ook buigt men zich zelven neder als men juist zoo op zijn zin gezet is, dat men den troost in zulk of zulk eene mate, door zulk of zulk een weg, of anders geen troost wil hebben.

IV. Als men (zoo men nog iets krijgt) zoo ligt een maar kan vinden aan des Heeren dierbare vertroostingen; dan scheelt er dit nog aan, dan dat: dat was die kribbige neergebogenheid die Haman had in het natuurlijke,

die van Mordechai wedersproken zijnde, al zijne achtbaarheid en gunst ten hove daarom ging klein achten.

V. Men doet het zichzelven aan als men onbekwaam wordt om de weldaden die er nog zijn, te erkennen, buigt men zich dan niet te laag als men over lof of zwarigheden zoo peinst, dat men honderden van zegeningen vergeet, gelijk een, die knielt de aarde en den hemel kan zien, maar niet hij die plat nedergebogen is, zoo moet ook deze nederbuiging zijn, de ziel moet bij zichzelven niet staan blijven, maar ook opwaarts kunnen zien, anders krijgt God geen lof en zij geen troost.

VI. Als men staan blijft bij zijne nedergebogenheid zonder verder te komen, zonder handen aan de middelen te slaan; bij voorbeeld: niet bidden gelijk Asaf, Ps. 77 : 5, niet hooren, of niet anders, dan met zulk een jagend en vooringenomen hart, dat de genezing afsnijdt. Het is kwaad zaaien in een storm, maar als er zulke tempeesten in de ziel zijn, dan gaat het ook dikwijls niet best, dat bleek in Israel, Exod. 6: 8.

VII. Ja dan ook als men (zoo men dan nog al iets werkt) het al van een verkeerden kant wil hebben, als men daar opbeuring, verzekering en vertroosting zoekt, waar niets dan nederwerping te vinden is, dan eens bij de wet, dan bij zichzelven; als men nog zoo en zoo was; is dat niet zichzelven neder te buigen, is dat niet wreeder over zichzelven te zijn, dan de Heere gevergd heeft, zoo koestert men immers de vijanden van zijn

eigen rust, en wat nog het ergste is de vijanden van Gods heerlijkheid.

VIII. Men doet het zichzelven aan, als het hart door deze nederbuiging voor Christus gesloten wordt, van Christus afblijft

Het is waar die naar den hemel zal gaan, moet nedergebogen worden, maar niet lager dan aan de voeten van Christus, niet lager, want

Lager behoeft hij niet, hier is Gods oogmerk voldaan.

Lager kan hij niet, gelooven is God eer geven, hier, hier alleen zal het waar worden: het schepsel niet en God het al.

Lager mag hij niet, of zijne vernedering zal door een anderen weg wederom hoogmoed worden

IX. Als men nog al rechte middelen gebruikt, maar niet als middelen enz

X. Als men geen tijd afwachten wil enz.

Is dit zoo, kan er zooveel verkeerdheid schuilen onder de nederbuiging, kan het te ver gaan, kan men het zichzelven wel aandoen; geen wonder dan dat David in dezen wacht over zijn hart hield, geen wonder dat hij dit alles tegen ging; maar hoe deed hij dat? Zijn eerste werk is vragen: wat buigt enz., wat zijt gij enz.

O wonder; de ziel of liever die hooger geest die in haar is, neemt hier en bekleedt hier als het ware de plaats

Van God, die recht had om haar dit te vragen.

Van eenen richter, en zoekt dus de vierschaar over zichzelven te spannen.

Van een vriend, hetgene de eene vriend

aan den anderen doet (bijzonder als men met dezulken te doen heeft die onbedaard zijn) dat doet de ziel aan zichzelven.

En dus sluit deze vraag in zich deze dingen.

Vooreerst: haar tegenworsteling tegen haar nederbuiging, haar onrust over haar onrustig zijn, en haar aanvankelijk bedaren in dezelve.

Ten tweede, het is eene dagvaarding, eene redenvordering en eene overweging van haar gewicht.

Het is voor het derde: eene afkeuring en bestraffing van dezelve.

De ziel begint ze aan te zien.

1. Als onbetamelijk, alsof zij tot zichzelven zeide: past het u dus onmatig nedergebogen te zijn, dus te kleven aan het stof en uzelven toe te geven in moedbenemende overleggingen, past u dat? Daar de Heere zoo menig blijk toonde van goedertierenheid, daar de Heere nog leeft, Zijn oude en eeuwige trouw nog heeft en daardoor vaardiger wil zijn in u bij te springen, dan al uwe vijanden in tegen te staan enz. Zij begint ze aan te zien

2 Als vruchteloos, alsof zij zeide: wat wint gij er mede, o, mijne ziel, zult gij het zoo te boven komen? heeft u dit handelen voordeel gedaan; heeft het u nader tot uzelven, heeft het u nader tot den Heere gebracht? enz.

Ja, hij begint ze aan te zien

3. Als schadelijk aan alle kanten en het is alsof hij zeide: foei mij, dat ik het mijn groote werk zou maken, moedelooze en vruch-

telooze klachten te uiten, ben ik daartoe op de wereld gesteld? mijne uren gaan zoo vast heen, en daar is ander, noodiger en edeler werk voor mij, een werk waarvan God eer krijgen zou, uw naasten nut en gij uwe rust.

Wat buigt gij u dan neder o mijne ziel, en wat zijt gij onrustig in mij?

Zietdaar, dit is de eerste stap, als een christen zoover komt, zal hij nog wel verder komen.

II.

Het was eens de vraag van Salomo, Spreuk. 18, vs. 14, *eenen verslagenen geest, wie zal dien opheffen?* Ja, het was wel zwaar, maar evenwel niet onmogelijk, vraagt het maar eens aan David, hij zal hierop antwoorden: God zal het doen; ziet maar eens op David, hij zelf zal er blijk van geven, als hij, die nog even ter neder gebogen was, nu door dezen weg gemoedigd wordt en uitroept: hoop op God, want enz. Merk hier

A. Zijn last die hij aan zichzelven geeft, hoop op God.

B. Zijne driederlei beweegredenen, genomen.

AA. Van de blijde uitkomst die hij te gemoet zag, want ik zal Hem nog loven.

BB. Van zijne bevinding, Hij is de menigvuldige verlossing mijns aangezichts.

CC. Van de zoete betrekking die hij op God had, en mijn God.

A. Hetgeen hij zichzelven belast is, hoop op God.

a. Hopen wordt in de Psalmen van David somtijds voor het geloof zelf genomen, som-

tijds, en dat dan meer eigenlijk, voor die verwachting, die uit het geloof voortkomt, waardoor de ziel in de vereeniging met Christus de beloofde en toekomende goederen van het genadeverbond lijdzaam te gemoet ziet; waaruit dan volgt aan den eenen kant dat dit eene zaak is, die (wat haar wezen aangaat) in alle geloovigen gevonden wordt, 1 Petr. 1 : 3; maar evenwel niet in dezelfde maat en trap. In sommigen I. Eene volle verzekerdheid der hoop, Hebr. 6 : 11. II. Sommigen eene redelijke hoop op het Woord, Rom. 15 : 4. III. Sommigen zoover niet, maar evenwel wachtende als aan de posten Zijner deur, Mich. 7 : 7. IV. Sommigen in duisternis enz. zeggen wel in hun haasten: ik ben afgesneden enz. Ps. 31 : 23, maar evenwel zouden zij hun deel aan Christus niet gaarne verkoopen enz. Zach 9 12, Klaagl. 3 : 21.

Ofschoon nu, het geloof ziet op het Woord als belovende, hoop op de zaak in het Woord beloofd, ofschoon het geloof de waarheid des belovers, hoop de goedheid der belofte inzonderheid in aanmerking neemt. Evenwel zoo kan men het hier voor hetzelfde nemen, gelijk ook in andere Psalmen meermalen geschiedt, onder anderen in den 25 en 33 Ps.

b. Hoop moet een voorwerp hebben, dat had hier David: hoop op God.

† Het was op God als zijn goed, *a.* om God te krijgen, *b.* om God als God aan zijne ziel te ondervinden, *c.* om God als zoodanig te gebruiken; o, met niet minder dan met God kan de ziel tevreden zijn, Klaagl. 3 : 24

†† Het was op God als zijn grond, op God steunende; al wat in God is, is toch het voorwerp, fondament en voedsel voor hunne hoop.

Was hij in een verwarden stand, de hoop deed hem zien op Gods wijsheid, hier was dan nog raad, bij Hem die wonderlijk is van raad en machtig van daden.

Werd hij geslingerd door mismoedigheden, de hoop vertoonde hem Gods getrouwigheid, Gods eed en belofte, Hebr. 6 : 17, 18.

Werd het gevaar grooter en de uitkomst onwaarschijnlijk, de hoop bleef dan nog op God zien als op een God, die de dooden levend maakt, die roepen kan de dingen die niet zijn, alsof ze waren. Zoo deed Abraham, op hoop tegen hoop, Rom. 4.

Vond hij zich ledig en van alles ontbloot, de hoop deed hem moed grijpen in het zien op een algenoegzaam God, Fil. 4 : 19.

Eindelijk was zonde de last die hem drukte, de hoop zag op God als genadig en schuldvergevend, de hoop deed hem zeggen: *gewisselijk zijn in den Heere Heere gerechtigheden enz* Jes. 45 : 24.

Maar wat wil dit? David belast het zichzelven op God te hopen, hoop op God.

† Het is niet alsof dat zijn eigen werk of zoo maar met eene inbeelding te doen was, maar het kan aantoonen.

†† De betamelijkheid van den plicht, hij belast het zichzelven, omdat God het hem belaste, en die last houdt hij zichzelven voor om tot bedaren te komen.

††† De zwaarte van den plicht, hij moest

het zich wel belasten, omdat het vleesch hier zooveel tegen had, omdat er zulke tempeesten in zijne ziel waren opgestaan, redekavelen, veel disputeeren en zachtelijk handelen zou hier niet genoeg zijn geweest om gehoor te krijgen.

†††† Het toont dat er evenwel ook een inwendig levensbeginsel in hem was, hetwelk zich hier werkzaam vertoonde, zelfs in dit zijn belasten, want hier was

1 Eene geestelijke hoogachting voor een gemoedigden staat en gestalte.

2. Hier was begeerte naar hoop.

3. Hier was worsteling en opwekking van zichzelven daartoe. *Keer weder tot uwe sterkte gij gebondene die daar hoopt*, Zach. 9 : 12.

††††† O, in zulk een tijd als er zulke verwarringen in de ziel zijn dan is er iets voor haar te doen, dat wel menigmaal achter blijft omdat het haar een werk in eigen krachten schijnt te zijn (zichzelven hoop, verzekering enz. te gebieden) maar 't is het niet, omdat er dit bij komt, hoopop God, en dus werkt zij en onderschrijft meteen dat woord, zonder mij kunt gij niets doen; en dit heet staan in het geloof, sterk zijn. Ps. 31 : 25, *zich benaarstigen om de roeping en verkiezing vast te maken*, 2 Petr. 1 : 10, zich opwekken om God aan te grijpen, Jes. 64, ze werkt zoo alsof zij 't alleen deed, ze wacht zoo alsof ze niets deed. Houd dat gij hebt.

B. Met recht wordt de hoop bij een anker, bij een helm vergeleken, Hebr. 6, Ephes. 6, immers met dit anker drijft hij veilig op die baren, waarvan hij in vs. 8 gesproken had,

met dezen helm steekt hij manmoedig het hoofd op en ontworstelt verder zijne zwarigheden; even was het nog, hoop op God.

AA. Nu is het al, ik zal Hem nog loven; Hem, hij is nog al bezig omtrent hetzelfde voorwerp, zijn Verbondsgod, waarin zooveel te zien was. Kwam die hem zoo even voor als de God der hoop, hier merkt hij Hem aan als het voorwerp van zijn lof, hij zou Hem nog loven.

Loven veronderstelt:

† Stof van lof, hij zou uitkomst krijgen, en dan is het eigenlijk danken.

†† En al was er dat niet, al had hij geen opzicht op weldaden, dit zou zijn stof van lof zijn, Hem (en daar had hij genoeg aan) en dit is eigenlijk leven, Deut. 10 : 21, Jerem. 17 : 14.

Loven bevat in zich:

1. Kennis van die roem- en prijswaardige deugden Gods, dat overwicht Zijner volmaaktheden, Ps. 86 : 9.

2. Eene uitgebreide erkentenis met overreding en volle toestemming dat de Heere zoo is enz., zoodat de ziel in haar binnenste daarover als uitroept: Heere, wie is U gelijk, Ps. 35 : 10.

3. Eene berustende vergenoeging en vrolijkheid van het hart daarover, waarmede de ziel zich voor Gods aangezicht stelt en in roem over al dat roemwaardige haar mond ontsluit enz., Ps. 92 : 2.

4. Eene bekendmaking van het loflijke dat er in God is aan anderen, met het oog op den Heere, en zoo is haar tong hier

als de echo van haar hart enz. Ps. 35 : 28.

5. Eene opwekking van anderen om haar medehelpers te zijn. O, zij ziet nu zooveel in God, dat haar lofzeggingen alleen voor Hem te klein zouden zijn, en daarom zij moet hulp hebben van dezulken, die met haar geformeerd zijn om des Heeren lof te vertellen, 't is dan *maakt den Heere met mij groot en laat ons te zamen Zijn Naam verhoogen*, Ps. 34.

6. Een wandel Gode waardiglijk, in welken zij zich zoo zoekt te gedragen, dat zij toont dat er een God in den hemel is, wien zij het gebied over haar ziel heeft opgedragen, *want toch hierin is de Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht draagt*, Joh. 15 : 8, Ps. 106 : vs. 2, 3.

Voorwaar een betamelijken plicht.

Maar ook een grooten plicht.

Wie zou dat doen?

III. Ik zal het doen zegt David:

† Ik die nu zoo ellendig ben, enz.

†† Ik die het evenwel nog niet behoef op te geven.

††† Ik die daartoe ook zoo verbonden ben.

Maar hoe David, mocht men zeggen, hoe zult gij God loven? wanneer zult gij dat doen, het ziet er nog niet naar uit met u enz. Ja, David blijft er bij en zegt

IV. Ik zal Hem nog loven.

Dit kan men naar de verschillende beteekenis, die het Hebreeuwsch woordje wel eens onderhevig is, driezins opvatten.

Nu nog Of *a* met opzicht op het tegenwoordige,

en dan is nog zooveel als nu nog, nogtans, dit niettegenstaande.

a. Een nedergebogen ziel heeft nog reden om God te loven, ook op haar slimste zelfs

Ziet zij op God, die is het immers even waardig. O, al kon dan de ziel niet opmaken dat zij genade in Zijne oogen gevonden had, al kon ze nergens bij, dit blijft even waar dat Hij God is, en dat zij haar wezen van dat Wezen heeft en daarom, dan nog loven.

Dit was het voorschrift van Theod. Brakel voor een ziel in duisternis en van Lodenstein:

Maar en is niet 's hemels oog,
Of wij laag zijn even hoog?
Zitten wij in 't treurig duister,
Nog behoudt dat eeuwig licht
Al zijn glans en al zijn luister
Waardig al ons lof en dicht.

Ziet zij op zich zelven, het kon nog slimmer met haar zijn, het was Zijne goedertierenheid dat zij niet verteerd was; en daarbij (zoo ze anders maar een levenden indruk had van haar alleszinsche onwaardigheid) zij zou nog al veel zegeningen kunnen tellen, die zij nu over het hoofd ziet.

Ziet zij op anderen, o wat is zij omringd met velen die in nog erger stand zijn enz.

Of *b* met opzicht op het toekomende, nog kan men nemen als nog verder, nog eens Nog verder.

a. Een christen in duisternis ziet toch nog betere tijden te gemoet, in welke hij nog eens tot eer van God wenscht te leven.

En zoo was dit hier ook Davids

Wensch,

Voornemen en besluit.

Ja ook zijn vertrouwen, dewijl het is den aard des geloofs, toekomende zaken als tegenwoordig te doen zien, omdat men ze in de belofte geniet, Hebr. 11 : 1.

Nog meer.

c. Nog kan ook zooveel zeggen als nog meer.

Dit zou ook al ten goede werken, het was grondstof tot lof en als hij er achterna op terug zag, zou het hem met verwondering voor den Heere brengen, Ps. 61 : 3, 4.

Met recht staat er Ps. 32 : *die op den Heere vertrouwt zal de goedertierenheid omringen*, want immers alles is tot moedgeving van een christen, het Woord, de beloften, maar ook hier haar eigen bevinding, daarom wordt er bij gedaan.

BB *Hij is de menigvuldige verlossing mijns aanschijns.*

1. Door zijn aangezicht zou men hier kunnen verstaan:

Niet alleen zijne benauwdheid, die ook door verlossing verondersteld wordt; maar ook zijn gedrag overeenkomstig met dezelve.

Door begeeren

Uitzien en verwachten om hulp.

2. En daarvan was de Heere de verlossing.

Door zoo uitziende te maken.

Door moedgeving en verborgen ondersteuning in dezelve.

Door dadelijke hulp en uitkomst te geven.

3. De verlossing zijns aangezichts om uit te drukken.

† De verkwikkelijkheid.

†† De blijkbaarheid en oogenschijnlijkheid

zijner verlossing, dat hij het als voor zijne oogen zag.

4. Verlossing was nog niet genoeg gezegd voor David, de zaak was te groot, de genadewonderen te ruim, te Goddelijk, dan dat één woord het zou kunnen uitdrukken, het is hierom, menigvuldige verlossing (Hebr. verlossingen). Het kan aantoonen:

a. Derzelver genoegzaamheid en gepastheid.

Tegen al zijn kwaad was hier raad.

b. De wonderlijkheid van dezelve.

Als hij het al had opgegeven, dan gaf God het nog niet op, dan was de verlossing menigmaal het naaste en daardoor werd ze te grooter, heeft iemand dit ondervonden, het was David.

c. Maar ook de verscheidenheid en veelvuldigheid van dezelve.

Uit meer dan eenerlei nooden.

Op meer dan eenerlei tijd.

Op meer dan eenerlei wijze.

En van waar zou deze hulp komen? Wie zou hem dit goede doen zien? Geen heuvelen enz., geen menschengunst, maar

5. Hij is de menigvuldige verlossing.

I. Zoo toont hij

1. Niet alleen dat geen Saul, niet eenig schepsel het hem geven kon.

2. Maar ook zelfs, dat

Vorige bevindingen,

Inwonende genade,

Evangelische en opgeklaarde bevattingen van het genadeverbond.

Redekavelingen en bedaarde bestraffingen

van zichzelven (die hij nu gebruikt had) het hem niet geven zouden.

3. Maar Hij, Hij is de menigvuldige verlossing mijns aanschijns. Hij die wijs, machtig, goedertieren, onveranderlijk is.

II En dit zal opmerkelijk zijn, te voren had hij de weldaad genoemd, vs. 6. Ik zal Hem nog loven voor de verlossing Zijns aanschijns; hier klimt hij op tot de fontein, tot den Weldoener zelf Hij is de enz., toonende daardoor

Niet alleen dat hij God aanzag als de oorzaak van al zijne verlossing, alle verlossing van welken kant en door welken weg hij ze ook gekregen had, hij had ze toch van God gekregen, die was er de sprinkader van geweest, en daarom wenschte hij bij de beekjes niet staan te blijven.

Maar ook al wat in God is, was verlossing (gelijk al wat in de zon is, licht is) vergelijk 2 Cor. 1 : 4.

O, alle volmaaktheden van God zijn als zoovele wapenen ter verlossing van een geloovige.

Ja niet alleen zag hij die aan als zoovele wapenen, als zoovele dadelijke onderpanden zijner verlossing, maar ook (dat nog iets meer zegt) als zijne verlossing zelve, alsof hij zeide: dat is mijne verlossing, dat er zulk een God is enz, heb ik die maar, krijg ik die maar, dan heb ik verlossing genoeg; en geen wonder, het moest wel een gierigaard wezen (zeiden de ouden) die met God niet te vreden was; het moest wel een bloodaard wezen (mag men er bij doen) die het met

God niet wagen durft, ongeloovigen zijn vreesachtigen, Openb. 21 : 8, bloodaards, zij durven het met God niet wagen; geloovigen daarentegen zijn helden, zie Hebr. 11 : 24—27, en de hemel, wat is daar toch anders voor gezelschap dan van dezulken die hier den moed hadden van het met den Heere te wagen, Openb. 12 : 11.

III. En dit zegt hij dan,

1. Als dankende en zich verwonderende, wanneer hij terug zag.

2. Als geloovende en vertrouwende, voor het toekomende.

3 En dus dan meteen als reden gevende:

Waarom hij moed moest grijpen en hopen door terug te zien op vorige bevindingen, noodig voor de ziel, Ps. 143 enz.

Waarom hij Hem nog loven zou, Hij was de menigvuldige enz.

I. Immers wanneer zou men loven, als men het in verlossing, menigvuldige en oogenschijnlijke verlossingen niet zou doen?

II. Wien zou men loven, als het een Verlosser die de verlossing zelve was niet zou doen?

Maar neemt gij het wel wis, o David? hoe zullen twee te zamen wandelen, tenzij zij alvorens overeengekomen zijn?

Ja, zal David zeggen, mijn grond is goed, Hij die de verlossing mijns aanschijns zal zijn, is

CC. Mijn God, God was het hier alles. Zou David hopen, het moest op God zijn.

Zou hij iemand loven, het moest God zijn, ik zal Hem nog loven.

Zou hij stof van lof verkrijgen, het moest God zelf zijn, Hij is de menigvuldige.

Zou hij iets eigens hebben en een grond waarop hij zich na dit alles dorst neêrzetten, God moest het zijn, dit moest het zijn, mijn God, en zoo kan dit uitdrukken:

† Zijn eigendom aan God, God was de zijne door verbond enz., hij wist wel hoe hij er was aangekomen, wat er tusschen den Heere en zijne ziel was omgegaan, dat heugde hem nog wel, zelfs op zijn doodbed, 2 Sam. 23.

†† Zijn gedrag en zijne gestalte overeenkomstig met dat eigendom, en zoo is dit een woord

Van geloof.

Van liefde.

Van gehoorzaamheid en onderwerping.

††† Zijn gebruik maken van dat eigendom, tot geruststelling zijner ziel; want toch het geloof leerde hem hier God, zijn God, tegen alles te stellen, en dus was het hier bijzonderlijk een woord ook

Van vertrouwen en verzekering.

Van blijdschap.

Van roem.

Van een vol vergenoegen en berusten hierin, en geen wonder; was hij nu alles kwijt, hij had evenwel dit eene nog dat het alles is, en daar had hij genoeg aan, de genoegzame was hem genoeg.

Ziet, zoover kwam het hier met David, in dezen zijn nedergebogen staat, tot dit mijn God, en dit was zijn hoog vertrek waar hij zich nederleide, dit dat binnenste des voorhofs, waar hij zijn anker uitwierp, en

immers zoo verre kan het komen met een begenadigd (ofschoon nedergebogen) christen.

a. Zoover kan het komen.

Davids God is ja nog dezelfde.

Het is ja hetzelfde verbond nog, dat ook nu nog in alles (en daarom ook in dezen) welgeordend is enz.

b. Zoover dient het te komen of de ziel zal weinig baat (ten minste weinig troost) vinden bij hare alleenspraken.

c. En als het zoover komt, dan heeft de ziel wat vooruit boven anderen, boven die niet alleen, die zonder God op de wereld zijnde, zich met dit mijn God vermoorden bij duizenden, neen hun grond is goed; maar ook boven zulken van hunne medegeloovigen, die zich hier pijnigen zonder oorzaak, en in dezen hunne vrijmoedigheid wegwerpen Hebr. 10. *De siddering des menschen*, zegt Salomo, *legt eenen strik, maar die op den Heere vertrouwt zal in een hoog vertrek gesteld worden*, Spreuk. 29 : 25 Immers dat zulk eene ziel wat vooruit heeft en dat deze vrijmoedigheid ook in dezen eene groote vergelding des loons heeft, Hebr. 11, dat blijkt in deze bijzonderheden. Zij heeft wat vooruit.

a. In 't stuk van zelfkennis en droefheid over zonden.

† Want toch dit (mijn God) neemt de droefheid niet weg, maar vermeerdert ze veeleer, dewijl dan de ziel gelegenheid heeft om te zien dat zij tegen eene nog teederder betrekking gezondigd heeft, Zach. 12 : 10.

†† En zij matigt haar meteen dat ze binnen

de palen blijft en meer vergeestelijkt en evangelisch wordt, enz.

b. In het stuk van geloofsoefening meer zuiverheid, vrijmoedigheid en sterkte, Rom. 4: 20, 21.

c. In het ontvangen van zegeningen, want een verzekerde

Ziet er meer van, ten minste hij kan zien dien zegen in de zegeningen, Gods gunst, die een twijfelende over 't hoofd ziet

Is er meer blijde over, Ps. 34 : 9.

Kan meer danken enz.

d. In het stuk van heiligmaking kan hij werkzaam zijn

Meer evangelisch,

Meer veilig,

Meer vrolijk,

Met meerdere pleitredenen, die er opgesloten leggen in dit mijn God, mijn Heere Jezus, mijn zon, mijn schild enz., want daardoor kan hij nader aandringen op Jezus gehoorzaamheid, recht, licht, macht en goedwilligheid, en dit alles meer geloovig, en daarom ook meer gelukkig gebruiken, als het zijne, dit stelt hem in staat om niet alleen te komen, maar ook te nemen, Openb. 22 : 17.

En vooral ook in het stuk van troost, Rom. 8, Ps. 27, Ps. 46 enz.

I. Gelukkige David, die het zoover bracht, gelukkig daarom niet zoozeer omdat hij een koning was, als wel omdat hij over zijn geest heerschte, niet zoozeer omdat hij zooveel vijanden overmand had, o, hij was zichzelven gevaarlijker vijand dan Saul, dan Goliath; gelukkig niet om zijne hoop op

staat. op gunst, op goud, maar op God, omdat hij dit kon zeggen, mijn God.

Dit was zijn rijkdom in armoede, zijn huis, zijn heiligdom in ballingschap, zijn verblijf, zijne veiligheid onder vervolging enz.

II. Zijt gij ook zoo gelukkig mijne toehoorders, kent gij deze schuilplaats, dit heiligdom?

† Zaagt gij u ooit ellendig buiten dezelve?

Was dat uw onrust?

En welke last was het toch wel die u drukte?

— Was het zonde?

— Was het vervreemding van God?

Dreef u dat om bij Hem eene verberging, eene verlossing, een goed heenkomen te zoeken?

Zaagt gij er anders geen raad toe, of het moest Jezus, Jezus zijn?

Was uw aangezicht naar Hem gewend, om Hem? tot Hem?

Was er dat aanzien en uitzien?

Van begeerte, dat begeerig toezien naar zulk een nog zich aanbiedenden Middelaar Jezus, was er nood? zaagt gij zooveel gebrek enz. in uzelven, dat het met niet minder verholpen kon worden dan met zulk een Heere Jezus?

Van geloof, kreegt gij zin in dien weg van vrije genade om daardoor gereinigd en gered te worden? Werd uw hart gewillig om Jezus in te laten op Zijne eigene conditiën, tot Zijne eigene einden, zonder eenig uitbebeding? Wist gij wat het was amen te zeggen op die zalige aanbieding; was het: Heere Jezus wilt gij in verlossing, in menigvuldige

verlossing verheerlijkt worden, zie hier ben ik enz.?

Van hoop, was er dat besluit van het niet te zullen opgeven totdat de Heere zich uitliet als uw God, uw Verlosser enz.?

††† Was het u wel ooit te doen, om Hem nog eens te loven? Zaagt gij daar dierbaarheid, bevalligheid en betamelijkheid in?

Zaagt gij er geen raad toe of Hij moest u verlossing, menigvuldige verlossing worden? enz.

Dreef u dat naar Hem, om bij en in Hem lovensstof, licht, lust en kracht te krijgen? enz.

Kent gij dit? hebt gij dit, ondervindt gij dit, wat zegt uw hart? O, mogt mijne vraag u eens tot vragen brengen; ei keer eens naar binnen, hoe staat het daar? Toehoorders! het is nu een tijd dat men wel veel hoort, ook nog al veel hier en daar leert, men spreekt er ook nog al eens van tot anderen, maar te weinig helaas met zichzelven Gij dan niet alzoo, ei sla uw hart nu niet over, maar terwijl wij u aanspreken, terwijl God u aanspreekt, ei sta eens op uwe wegen, spreek ook over deze zaken met uzelven, tot uzelven:

Mijne ziel wat hebt gij toch wel?

Mijne ziel waar waagt gij het op? Bezit gij dat wel dat daar is voorgesteld?

III. Gij althans nog niet.

1. Die in het geheel geen licht hebt om naar binnen te zien, die nergens meer vreemdelingen zijt dan in uw hart! die niet op hebt met alleenspraken tusschen den Heere en uwe ziel, of 't moesten zulke alleenspraken zijn als Luc. 12: 19. *En ik zal tot mijne ziel*

zeggen, Ziel, gy hebt vele goederen, die opgelegd zyn voor vele jaren, neem rust, eet, drink, wees vrolyk.

2. Die (welke uitwendige zwarigheden u nog somijds ontrusten mogen) nergens minder weet van hebt, dan van die onrust over zonde, over gemis van God, over de verberging van Zijn aangezicht.

3 Die wel van hopen houdt, maar niet van die levende en ziel heiligende hoop, waar door de ziel ruimte zoekt in wederom God te loven, dat toch de hoop is in haar hoop, de verlossing in haar verlossing; maar dat kent gij, dat zoekt gij immers niet.

4. Die wel zegt en dat gereed hebt, God uw God, Jezus uw Jezus te noemen, maar dat aanzoeken van Hem, dat geloovig komen om God in Christus op uwe zijde te krijgen, die daarvan nog ten eenenmale vervreemd zijt.

Staat het er zoo nog, toehoorders, dan deugt het er niet enz., waagt het niet.

— Zegt gij, ik hoop evenwel.

Ja daar is 't niet beter om, *gij zegt niet 't is buiten hoop, gij hebt het leven uwer hand gevonden, daarom wordt gij niet ziek.* Jes. 57 : 10.

† Ei, wat is uwe hoop toch wel?

Der Christenen hoop is geen inbeelding, maar iets zakelijks enz.

†† Waarop hoopt gij? is 't niet op deugd, belijdenis, godsdienstigheid, goede gedachten van anderen of op neergebogenheid?

Op God kunt gij niet hopen, Hij is immers uw God niet, Hij is uw vijand nog, zoolang gij buiten Jezus blijft.

††† En hoe zijt gij aan uwe hoop gekomen? (de hoop waarmede men geboren is, zonder er anders wat van te weten, deugt niet); *want wij zijn van nature zonder grond van ware hoop.* Eph. 2 : 12

— Ja, maar gij zult misschien denken, ik ben er zoo licht niet aangekomen, ik ben ook al eens nedergebogen geweest, 't heeft mij onrust gekost.

O, alle onrust is de rechte niet, men kan ook wel met onrust, met veel onrust naar de hel gaan, en daarom vraag vrij, o gij, die overtuigd zijt geweest, wat en waarom, en waartoe boogt gij u wel neder, o mijne ziel enz.

† Kwam uw onrust wel uit een rechten grond? was 't niet maar omdat 't u naar de wereld tegenliep, vrees van smaad, of ten uiterste eenige schrik voor hel en verdoemenis?

†† Had zij wel rechte voorwerpen, zonde als onbetamelijk, walgelijk en God onteerend, de ongestalte van uw hart, de wortel der bitterheid, kleine zonden, verborgen zonden? enz.

††† Had zij wel de rechte uitwerkingen?

— Walging van uzelven

— Gedrag van u na dezelve in het

— Aanzoeken van den Middelaar.

— Niet rusten in of op uwe onrust

— Niet tevreden zijn dan met de verkrijging of wederkrijging van God; moest die het zijn?

Gij die nog vreemd zijt van al deze zaken.

Gij hebt immers geen deel noch lot in dit woord.

Ziet gij het nu niet? gij zult het dan zien,

wanneer de gordijnen van den tijd opgeschoven zullen zijn, als God uwe hoop toetsen zal enz.

Gelukkige Davids dan, maar ongelukkigen gij enz.

Ongelukkiger, omdat gij het niet ziet.

En nog ongelukkiger omdat gij onder zulk een licht in duisternis blijft.

Daar komt een tijd, dat gij Zijn aangezicht nog eens zult zien, Openb. 1; maar zal dat wel tot uwe verlossing wezen? O vrienden, 't aangezicht van Hem, van dien Heere Jezus, die zich hier zoo menigmaal heeft aangeboden, die u omringd heeft met zooveel genadeaanbiedingen, met zooveel voorslagen van vrede enz. van Hem dien gij verworpen hebt; o hoe vreeslijk, hoe ondraaglijk zal dat gezicht, dat aangezicht voor u zijn, waarin gij zien zult den toorn des Lams, dat is niet alleen den vloek der wet; maar o, de wraak van een tevergeefs aangeboden genadeverbond; dan zal uwe ziel zich nederbuigen enz.

Vrienden! nu kunt gij nog geholpen worden; I de schuilplaats is nog open, nu nog; II maar er moet onrust komen, hier of in de hel (beter hier); III gij moet God tot uw God zoeken te krijgen; IV verlossing, menigvuldige verlossing moet er zijn, o rondom ellendigen, en dat moet Hij zijn; V Jezus biedt zich aan.

IV. Maar gij aan den anderen kant, die op de genoemde gronden staat maken kunt.

(I) Gij vooreerst die nog eerst op 't komen staat; overtuigde en ontwaakte zielen.

Die wel zoudt willen, maar gij durft niet.

Ziet hier welke schuilplaats gij in moet, welke schuilplaats voor u openstaat.

(Zegt gij: Jezus is voor mij te heilig enz.

((Ik zoo zondig.

(((Niet genoeg verbrijzeld enz.

Ja, maar is er dat, wat hier in David was?

— Zijt gij van uwen ouden grond afgedreven, is u alles ontnomen?

— Is 't hart tot aan Christus voeten nedergebogen, is 't voor Hem ontsloten enz.

— Is dit de resolutie van uw hart om op Hem te blijven wachten enz.

— Zou dit u eene blijde boodschap zijn, als gij God tot uw God zoudt krijgen, en Hem nog eens loven in uw leven? enz.

Is er dat, wat buigt gij u dan neder, waarom zwerft gij langer om? treedt toe, alles is gereed! klaagt gij over banden, hier is verlossing; zijn uwe zonden groot, hier is menigvuldige verlossing.

't Is te mogen en te moeten.

Tot Jezus te komen is geen vermetelheid, maar gehoorzaamheid.

Dat aanschijn, dat gezegend aanschijn, dat op Manasse, Paulus, Petrus, Magdalena, dat op de goddelooste zag, dat heeft Hij nog, o mocht er nog een uwer onder zoovelen naar Hem vragen:

Heere, wildet gij ook op mij zien!

II. Gij twijfelende zielen, die daarin gelukkig zijt, dat gij de genade en de genoemde werkzaamheden hebt ondervonden, maar evenwel daarin nog ongelukkig, dat gij niet weet dat gij zoo gelukkig zijt.

Ziet hier ook (in 't voorbijgaan):

Verzekering

† Is betamelijk,

†† Noodig, gij hebt storm, gij hebt strijd te wachten,

Dat is uw anker, uw helm.

††† Nuttig en voordeelig, o, het kwam David hier zoo te pas, dat hij dit kon zeggen: mijn God, daar kon veel, daar kon alles op afstuiten.

Ja maar dat was David, zult gij misschien zeggen, maar waar David het zocht en vond, kunt gij het ook krijgen, Davids God leeft nog, daarom verzekering is

†††† Ook verkrijglijk (zelfs voor een ziel die in een neergebogen staat is.)

En tot dien einde neem deze navolgende besturing met u, die uit de woorden van onzen tekst als uit eene zuivere fontein ontspringen en opwellen:

1. Wacht u voor die zoo gewone als schadelijke misvatting nopens het stuk van verzekering, alsof gevoelige genade alleen de grond van verzekering, alsof gevoelige verzekering alleen verzekering was. David niet alzoo in onzen tekst, Paulus niet alzoo, 2 Cor. 5: *wij wandelen door geloof en niet door aanschouwen.*

2. Vraagt naar de reden, zoowel van uwe twijfeling als van uwe verzekering, dat deed hier David, en hij bevond er zich wel bij, *Wat buigt gij u neder o mijne ziel.*

3. Hoop is ook al iets van verzekering, en die wel gebruikt en aangelegd zijnde, is dikwijls de weg om meer te krijgen, ziet dit hier in David.

4. Gij zijt u zelven ook menigmaal in den

Ziet hier welke schuilplaats gij in moet, welke schuilplaats voor u openstaat.

(Zegt gij: Jezus is voor mij te heilig enz.

((Ik zoo zondig.

(((Niet genoeg verbrijzeld enz.

Ja, maar is er dat, wat hier in David was?

— Zijt gij van uwen ouden grond afgedreven, is u alles ontnomen?

— Is 't hart tot aan Christus voeten nedergebogen, is 't voor Hem ontsloten enz.

— Is dit de resolutie van uw hart om op Hem te blijven wachten enz.

— Zou dit u eene blijde boodschap zijn, als gij God tot uw God zoudt krijgen, en Hem nog eens loven in uw leven? enz.

Is er dat, wat buigt gij u dan neder, waarom zwerft gij langer om? treedt toe, alles is gereed! klaagt gij over banden, hier is verlossing; zijn uwe zonden groot, hier is menigvuldige verlossing.

't Is te mogen en te moeten.

Tot Jezus te komen is geen vermetelheid, maar gehoorzaamheid.

Dat aanschijn, dat gezegend aanschijn, dat op Manasse, Paulus, Petrus, Magdalena, dat op de goddelooste zag, dat heeft Hij nog, o mocht er nog een uwer onder zoovelen naar Hem vragen:

Heere, wildet gij ook op mij zien!

II. Gij twijfelende zielen, die daarin gelukkig zijt, dat gij de genade en de genoemde werkzaamheden hebt ondervonden, maar evenwel daarin nog ongelukkig, dat gij niet weet dat gij zoo gelukkig zijt.

Ziet hier ook (in 't voorbijgaan):

Verzekering

† Is betamelijk,

†† Noodig, gij hebt storm, gij hebt strijd te wachten,

Dat is uw anker, uw helm.

††† Nuttig en voordeelig, o, het kwam David hier zoo te pas, dat hij dit kon zeggen: mijn God, daar kon veel, daar kon alles op afstuiten.

Ja maar dat was David, zult gij misschien zeggen, maar waar David het zocht en vond, kunt gij het ook krijgen, Davids God leeft nog, daarom verzekering is

†††† Ook verkrijglijk (zelfs voor een ziel die in een neergebogen staat is.)

En tot dien einde neem deze navolgende besturing met u, die uit de woorden van onzen tekst als uit eene zuivere fontein ontspringen en opwellen:

1. Wacht u voor die zoo gewone als schadelijke misvatting nopens het stuk van verzekering, alsof gevoelige genade alleen de grond van verzekering, alsof gevoelige verzekering alleen verzekering was. David niet alzoo in onzen tekst, Paulus niet alzoo, 2 Cor. 5: *wij wandelen door geloof en niet door aanschouwen.*

2. Vraagt naar de reden, zoowel van uwe twijfeling als van uwe verzekering, dat deed hier David, en hij bevond er zich wel bij, *Wat buigt gij u neder o mijne ziel.*

3. Hoop is ook al iets van verzekering, en die wel gebruikt en aangelegd zijnde, is dikwijls de weg om meer te krijgen, ziet dit hier in David.

4. Gij zijt u zelven ook menigmaal in den

weg, (gelijk 't hier met David was) dan althans, als gij in het zoeken van verzekering geen onderscheid maakt tusschen den regel van uw gedrag en den grond uwer hoop (het evangelisch verbond van u onderschreven, tusschen heilige bekommering, die er zijn mag en moet), als gij op het eerste ziet als een toetssteen van uwe vordering in godzaligheid en tusschen twijfeling over uwen staat, en zoo in alle andere dingen.

5. De gereede en veilige weg om 't werk klaar gemaakt te krijgen, is rechtstreeks tot Christus te gaan, om door een tegenwoordig komen het buiten verschil gesteld te krijgen, dat het u om Hem te doen is. O, de deur is open, treed in en leef; hiertoe is altijd vrijheid, altijd verplichting, in een geloovige in zeker opzicht altijd gewilligheid; dit deed David, wat buigt gij u neder, hoop op God.

6. Ziet eens terug op vorige bevindingen enz., of er niet wel wat is, ten welken aanzien gij den Heere moogt en moet noemen de menigvuldige verlossing uws aanschijns?

7. Ontslaat u niet onder voorwendsel van 't twijfelen van dien plicht, of liever, berooft u zelven niet van dat voorrecht van God te loven, en kan of durft een twijfelende ziel zoo niet danken, laat zij dan dit evenwel doen, en, hoe vreemd haar dit ook schijnen mocht, laat zij dit aanzien niet alleen als haar voorrecht en plicht, maar ook als geneesmiddel tegen hare ziekte, immers zoo begreep het David: ik zal Hem nog loven.

8. Eindelijk, als gij uwe zwarigheden eens minder of meerder ontworstelt, als gij eens

iets krijgt van 't geen David had, als hij zeggen kon: mijn God; (en dat krijgt een geloovige toch nog meer, dan hij zelf menigmaal denkt) vergeet dan ook niet onder andere zonden die gij voor den Heere te belijden hebt, uwe twijfeling te tellen; vergeet niet daarover verzoening te zoeken enz.

III Hoort dit ook:

a. Gij afgezakten, die als in eene woestijn van vervreemding omdoolt, die onder uw verval al kwijnende heengaat, en al vast in gestalte en plichten aan den lagen kant blijft.

b. Gij moedeloozen, gij verdrukten door onweder voortgedrevenen enz. beschroomden in geloofsoefeningen, in gebeden enz., die zegt: de Heere heeft mij verlaten.

c. Gij nedergebogenen onder kracht van verdorvenheden.

d. Geslingerden door verzoekingen en bestrijdingen.

e. Treurigen onder bezoekingen en engten naar de wereld.

Is er dat evenwel? I. die smartelijke tegenworsteling van uw hart tegen uwe ongestalten; II. die veroordeeling van u zelven, om het zondige in dezelve; III. dat gelukachten van, en die toegekeerdheid naar eene tegengestelde waakzame en werkzame gestalte; IV. dat naklagen naar den Heere Jezus, Hij wilde nog eens wederom op u zien, en u vrede en genezing schenken; Hij wilde zijn de verlossing uws aangezichts en uw God. Is er dat? O dan!

Hetgeen de Heere eens zeide tot Josua, dat zeggen wij tot u, staat op, waarom legt

weg, (gelijk 't hier met David was) dan althans, als gij in het zoeken van verzekering geen onderscheid maakt tusschen den regel van uw gedrag en den grond uwer hoop (het evangelisch verbond van u onderschreven, tusschen heilige bekommering, die er zijn mag en moet), als gij op het eerste ziet als een toetssteen van uwe vordering in godzaligheid en tusschen twijfeling over uwen staat, en zoo in alle andere dingen.

5. De gereede en veilige weg om 't werk klaar gemaakt te krijgen, is rechtstreeks tot Christus te gaan, om door een tegenwoordig komen het buiten verschil gesteld te krijgen, dat het u om Hem te doen is. O, de deur is open, treed in en leef; hiertoe is altijd vrijheid, altijd verplichting, in een geloovige in zeker opzicht altijd gewilligheid; dit deed David, wat buigt gij u neder, hoop op God.

6. Ziet eens terug op vorige bevindingen enz., of er niet wel wat is, ten welken aanzien gij den Heere moogt en moet noemen de menigvuldige verlossing uws aanschijns?

7. Ontslaat u niet onder voorwendsel van 't twijfelen van dien plicht, of liever, berooft u zelven niet van dat voorrecht van God te loven, en kan of durft een twijfelende ziel zoo niet danken, laat zij dan dit evenwel doen, en, hoe vreemd haar dit ook schijnen mocht, laat zij dit aanzien niet alleen als haar voorrecht en plicht, maar ook als geneesmiddel tegen hare ziekte, immers zoo begreep het David: ik zal Hem nog loven.

8. Eindelijk, als gij uwe zwarigheden eens minder of meerder ontworstelt, als gij eens

iets krijgt van 't geen David had, als hij zeggen kon: mijn God; (en dat krijgt een geloovige toch nog meer, dan hij zelf menigmaal denkt) vergeet dan ook niet onder andere zonden die gij voor den Heere te belijden hebt, uwe twijfeling te tellen; vergeet niet daarover verzoening te zoeken enz.

III Hoort dit ook:

a. Gij afgezakten, die als in eene woestijn van vervreemding omdoolt, die onder uw verval al kwijnende heengaat, en al vast in gestalte en plichten aan den lagen kant blijft.

b. Gij moedeloozen, gij verdrukten door onweder voortgedrevenen enz. beschroomden in geloofsoefeningen, in gebeden enz., die zegt: de Heere heeft mij verlaten.

c. Gij nedergebogenen onder kracht van verdorvenheden.

d. Geslingerden door verzoekingen en bestrijdingen.

e. Treurigen onder bezoekingen en engten naar de wereld.

Is er dat evenwel? I. die smartelijke tegenworsteling van uw hart tegen uwe ongestalten; II. die veroordeeling van u zelven, om het zondige in dezelve; III. dat gelukachten van, en die toegekeerdheid naar eene tegengestelde waakzame en werkzame gestalte; IV. dat naklagen naar den Heere Jezus, Hij wilde nog eens wederom op u zien, en u vrede en genezing schenken; Hij wilde zijn de verlossing uws aangezichts en uw God. Is er dat? O dan!

Hetgeen de Heere eens zeide tot Josua, dat zeggen wij tot u, staat op, waarom legt

gij dus neder op uw aangezicht? Wat buigt gij u dan neder, o mijn ziel, en o wat is dat

† Veelzins onbetamelijk?

†† Wat is 't vruchteloos, wat wint gij er toch mede? gij hebt mogelijk zoo al eenige dagen, ja misschien weken, ja jaren omgetobt, wat baat hebt gij er van? enz.

††† Wat is 't niet schadelijk! God krijgt geen eer, 't rijk des Satans lijdt weinig afbreuk van u enz.

En daarom, zoekt het nu ook eens van een anderen kant te beproeven, want indien het toch met moedeloosheid, die dochter van ongeloof, te winnen was, waart gij reeds lang geholpen geweest, maar nu moest gij er uwe studie ook eens van maken, en leeren wat David er mede zeggen wil, als hij (in zulk een tijd) tot zich zelven spreekt: Hoop op God, en tot dien einde.

1. Acht de hoop uw plicht, uw sieraad, uwe sterkte, 't is een helm tegen hoofdwonden (o krijgsknechten werpt uwen helm niet weg Hebr. 10: 35.)

2. Maar evenwel, vergeet niet, hoop is eene gave Gods, en hare klare ontdekking in de ziel al wederom Zijne gave, ja eene nieuwe gave.

3 En daarom verzaakt allen grond van hoop in u zelven, hoe meer hoop hier, hoe meer verlies van hoop; hier moed te willen zoeken, is nederbuigen van zich zelven.

4 Daar is een edeler, een veiliger, een zaliger weg, Christus aangeboden in het Evangelium (daar is hulp besteld bij eenen

Held), zoek dan die kunst des geloofs te leeren, Hem ook in dezen aan te grijpen, te gebruiken, vast te houden, met één woord HEM, HEM in plaats van alles te stellen, dit was, hoop op God.

5. Gij moest dan ook meer denken op de zegeningen en de menigvuldige verlossingen door u ondervonden enz.

(IV) Eindelijk, gij gemoedigde zielen en (wat uw staat nog beter zou maken) wie het nog gebeuren mag bij den Heere en bij uw hart te leven enz

Gij moogt wel van geluk spreken, van een geluk zooveel te grooter, omdat het aan weinigen gebeurt; aan weinigen ook onder dezulken, zelfs die anders niet ongelukkig zijn, want toch zoovele christenen als er zijn in deze geestelooze dagen, zoovele wonderen heeft de wereld; maar zulke christenen (die ootmoed en gemoedigdheid in gezetheid, en in den trein tot hun sieraad en sterkte hebben) die mag men terecht aanzien als wonderen in de wonderen.

Gij de zoodanigen, ik heb een woord van Jezus tot u:

Houdt wat gij hebt, Openb. 3, vs. 11.

Nu is 't uw tijd;

+ Om te waken, gij zijt nog in den hemel niet, en al was uw hart menigmaal als in den hemel, o daar blijft toch nog eene hel (van verdorvenheden) in uw hart. Hebt gij niet veel te doen met nedergebogenheid enz. (O, dat zijn ook nog allen uwe vijanden niet) denk aan David Ps. 30:7, 8. *Ik zeide wel in mijn voorspoed, ik zal niet wankelen in*

eeuwigheid, want Heere, Gij hadt mijnen berg door uwe goedgunstigheid vastgezet, maar toen gij uw aangezicht verbergdet, werd ik verschrikt. Leeft gij bij uw hart, zoo hebt gij dan wat te verliezen! en hier te verliezen is lichter dan meer te krijgen enz.

Nu is 't tijd

‡ Om te werken

Voor den Heere, Hem te loven is nu uw plicht.

Voor anderen, hebt gij verlossing, menigvuldige verlossing verkregen, ontfermt u dan over zoovelen rondom u, die nog in banden zijn, in 't bijzonder over de gebondenen die daar hopen.

Voor uzelven, leg nu op een schat van bevindingen om in een duisteren dag (wie weet hoe haast die daar zal zijn?) te kunnen zeggen, Hij is, (Hij was) de verlossing mijns aanschijns.

O, verzamelt toch vele blijken van uw aandeel aan den Heere, om dat te kunnen zeggen, mijn God, en zoekt dit van wijze zeelieden te leeren, dat het best is zijne ankertouwen in mooi weer klaar te maken.

Nu is 't uw tijd

‡ Om geloovig vooruit te zien op dien tijd,

‡ Op die eeuwigheid, waar het nog wat anders zal te zeggen zijn, o zij komt!

/ Daar zal geen onrust, geen nederbuiging meer wezen.

// Daar zal hoop en geloof ('t grootste hier) te klein wezen, 1 Cor. 13 : 13.

/// Daar zult gij Hem nog eens loven.

Nog meer loven, op hooger toon: de Halle-

lujahs zullen daar onzondig, onbezweken en eeuwig zijn, en ook daarom te meer omdat Hij 't hier zoo met u begonnen heeft.

//// Daar zal God zelf uwe verlossing wezen. Uwe verlossing blijven.

(Eigen rechtvaardigheid en verdienste komen in den hemel niet, maar dat zij daar zijn en blijven, is enkel vrije genade. Hij is daar de verlossing, daar zijn zij het eens op Openb. 5 vs. 9. 12, 13.)

///// Daar zal God dan uw God wezen, en gij nog in voller nadruk dan hier erfgenamen Gods, Rom. 8. O, wat een erfgoed! Dan zult gij beter en klaarder verstaan wat dat te zeggen was, Mijn God. Wij sluiten met Rom. 15, vs. 13:

De God nu der hoop vervulle u met alle blijdschap en vrede in het geloove, opdat gij overvloedig moogt zijn in de hoop, door de kracht des Heiligen Geestes. Amen.

LIJKREDE

UIT

JOH. XI : 11.

BIJ GELEGENHEID VAN HET OVERLIJDEN
VAN DEN EERW. WELG. EN GOD-
ZALIGEN HEER

SICCO TJADEN,

Getrouw Herder van Jezus' Kudde
in de Nieuwe Pekel-A.

OVERLEDEN 28 MAART 1726, IN HET DRIE-EN-
DERTIGSTE JAAR ZIJNS OUDERDOMS.

Gedaan in de Nieuwe Pekel-A den 7den April 1726.

DOOR

JOH. HOFSTEDE,

Predikant in Groningen.

'S GRAVENHAGE,
J. VAN GOLVERDINGE & ZOON.
1881.

LIJKREDE UIT JOH. XI, vs. 11.

Lazarus onze vriend slaapt.

Een jongeling zal sterven, honderd jaren oud zijnde, maar een zondaar honderd jaren oud zijnde zal vervloekt worden, Jes 65. vs. 20. Het is klaar uit den geheelen zamenhang van dit hoofdstuk, dat deze beloften zien op den kerkstaat van het Nieuwe Testament, en voornamelijk van den laatsten tijd, vs. 17, 18, 19. Onder de zegeningen van dat geestelijk Jeruzalem, vinden wij onder anderen deze belofte. Een jongeling in jaren, die zoo de eerste jeugd en den kinderstaat ontwassen is, dat hij echter nog niet tot de rijpheid der mannelijke jaren is opgeklommen: te gelijk een jongeling in genade, in welke twee beteekenissen wij 't kunnen opvatten Ps. 119, vs. 10, en hieruit de tegenstelling van een zondaar. En dus een begenadigd jongeling, zulk een tot welke Johannes schreef: *Ik heb u geschreven jongelingen, want gij zijt sterk, en het woord Gods blijft in u, en gij hebt den boozen overwonnen*, 1 Joh. 2, vs. 14. Een jongeling dan wegens zijne geestelijke voortreffelijkheid, schoonheid, dapperheid, heldhaftigheid, frischheid, vaardigheid; doch niettegenstaande dit alles,

zulk een jongeling zal sterven. Hij zal volgens de gewone natuurwet, welke God na den zondeval heeft vastgesteld, ook den weg van alle vleesch moeten gaan. Dit is de belofte: Hij zal sterven, honderd jaren oud zijnde. Jongelingen zullen dan mannen, ja vaders zijn; in geestelijk licht, kracht van geloof, evangelische heiligheid, bevinding van Gods goedheid, rijpe ervarenheid, wijze raadgevingen en bestieringen, zoo ver gevorderd zijn, alsof zij den leeftijd van honderd jaren bereikt hadden. *En dus in weinig tijd volmaakt geworden zijnde, hebben zij lange tijden vervuld,* Boek der wijsheid, 4, vs. 13.

Maar alzoo zijn de goddeloozen niet. Een zondaar in zijn staat, gestalten en daden, honderd jaren oud zijnde, al was hij 't, al verkreeg hij 't zoo, al bereikte hij zelfs den leeftijd van honderd jaren: hij zal vervloekt worden. *Hoewel een zondaar honderdmaal kwaad doet, en God hem de dagen verlengt, zoo weet ik toch,* zegt Salomo, *dat het dien zal welgaan, die God vreezen, die voor Zijn aangezicht vreezen, maar den goddeloozen zal het niet welgaan,* Pred. 8 : 12, 13. Hij zal vervloekt worden, door wet en evangelievloeken, van God, van Christus, van de engelen, van de leeraars, van de geloovigen, van de goddeloozen, die hij gestijfd heeft, van de duivelen, van zichzelven, van zijn eigen geweten in zijn leven, dood, na den dood, tot in der eeuwigheid.

Hier blijkt nu klaar het onderscheid tusschen deze twee, en de voortreffelijkheid van den eersten boven den laatsten.

Doch hoe voortreffelijk ook, daarin zijn zij in het uiterlijke gelijk, dat zij beide sterven; doch in hun sterven wederom zoo verschillend, als in hun leven: terwijl de laatste sterft tot straf zijner dwaasheid, eenen vervloekten dood, maar des eersten gedachtenis bij God en al de heiligen in zegening blijft, en zijn dood een rusten is op zijne slaapstede, en dus veel liever een slaap dan een dood genaamd mag worden.

Eene waarheid, welke nu ook door bevinding onder u bevestigd is, mijne waarde vrienden: terwijl het u ook gelukt was, te hebben gehad, helaas! gehad! een leeraar die terecht een jongeling mocht genaamd worden, zoo in jaren, als die nauwelijks drie en dertig heeft bereikt, als hoedanigheden, gelijk in 't vervolg nader blijken zal; maar ook een jongeling van honderd jaren: een man, een vader in Christus. Een vader in geestelijke wijsheid, en bevinding van Gods goedheid, en 't werk der genade aan zijne ziel: een jongeling voortreffelijk boven velen, al hadden zij honderd jaren bereikt, in ervarenheid en wijs beleid, om zielen te vangen, te besturen enz. Hij is gestorven in het bloeien zijner jaren; maar, om als een meibloem in den lentetijd van de nieuwe wereld, des te schooner te ontluiken en zijn geur en glans te verspreiden tot heerlijkheid van zijnen Schepper. Nu slaapt hij en rust van al zijnen moeielijken, doch gezegenden arbeid; terwijl wij met deze woorden van den Zaligmaker, gesproken over den gestorven Lazarus, ons

's mans gelukstaat, ons verlies en plicht zullen zoeken onder het oog te brengen.

Het oogmerk van dit Evangelie is, *opdat wij gelooven zouden, dat Jezus is de Christus, de Zoon Gods, en opdat wij geloovende het leven hebben zouden in Zijnen Naam*, Joh. 20: 31. Tot dien einde had Johannes in 't voorgaande hoofdstuk den Heere Jezus zelven ingevoerd, verklarende de natuur van Zijn Middelaarsambt en de Goddelijkheid van Zijn Zoonschap.

Doch dit einde had in de meesten eene tegenstrijdige uitwerking, vs. 20, en werd in de minsten bereikt, vs. 21, bijzonder werden de Farizeën en Schriftgeleerden daardoor zoo verbitterd, dat zij Hem als een godslasteraar zochten te steenigen, vs 31. Maar Jezus begaf zich uit het gevaar, tot over den Jordaanstroom, ter plaatse waar Johannes eerst doopte, waar Hij van velen erkend en door het geloof wordt aangenomen. Hier zijnde, hoort Hij de krankheid van Zijnen vriend Lazarus, dat Hem doet besluiten wederom naar Judea te gaan, om door diens opwekking God Zijnen Vader en zichzelven te verheerlijken.

Doch na verloop van twee dagen sterft Zijn vriend, en Jezus gaat henen om hem op te wekken, in weerwil van de discipelen, welke uit vrees voor gevaar, Hem die reis zoeken te ontraden: 'twelk Jezus krachtig wederlegt, verklarende met een in onzen tekst: den zaligen en heerlijken toestand van Zijnen vriend, in deze woorden:

Lazarus onze vriend slaapt.

In dit hoofdstuk zien wij:

I. Lazarus ziekte, vs. 1—7.

II Lazarus dood, vs. 7—39.

III. Lazarus opwekking met de gevolgen daarvan, vs 39—57.

En in onzen tekst letten wij op:

a. Den persoon.

b. Zijn heerlijk voorrecht.

c. Zijne tegenwoordige gestalte.

A.

In den persoon beschouwen wij wederom:

A. Zijn naam en beteekenis.

B. Zijne woonplaats.

C. Zijn maagschap.

A. Zijn naam was LAZARUS: de beteekenis daarvan zullen wij verder naspeuren; alleen daarom, omdat zij dienstig zal zijn tot ons oogmerk, terwijl sommigen die afleiden van Eleazar, beduidende zooveel, als God mijn hulp, als te zien is Exod. 18, vs. 4. Anderen doen het afstammen van een Hebr. woord, dat beteekent: schatten vergaderen en tot toekomend gebruik weg te leggen, daar vandaan schatkamer, waar kostelijke kleinoodiën, tot gebruik en pracht bewaard worden, 2 Kron. 32, vs. 27, en zoo vervolgens. Schuren, waar men 't gemaaide koren in opdoet, Joël 1, vs. 17. Kelders, waar wijn en olie in bewaard wordt, 2 Kron. 11, vs. 11. Een spijskamer van de tienden, Mal. 3, vs. 10. De verblijfplaats der winden, Jer. 10, vs. 13, en daar vandaan Amos 3, vs. 10, schatverzamelaars, schatbewaarders.

Wat hier ook van zij, 't is zeker, dat deze beteekenissen allen zeer gepast zijn op den

persoon van Lazarus, voor zoover hij een begenadigde, een waar geloovige was.

Immers die allen zijn in zichzelven en in hun eigen oordeel hulpeloos, en kennen noch zoeken andere hulp, dan des Heeren, Ps. 124, vs. 8. Zij zijn een schatkamer van geestelijke rijkdommen en kleinoodiën. De Drieëenige God, het ware Wezen, vervult al de schatkamers hunner ziel, met zichzelven mede te deelen door het geloof in Christus. De Almachtige is hun overvloedig goud en zilver. Gods Beeld dragen zij als een schat in hun hart. Zij zijn de korenschuur van hunnen geestelijken Jozef, terwijl het zaad Gods in hen blijft. Hunne ziel is een kelder, waarin de Heere den wijn Zijner hartsterkende en de olie Zijner verzachtende genade gelegd heeft. Hun hart is de spijskamer der geloovigen, terwijl hunne lippen velen voeden. Daar rust de Geest des Heeren, en Hij doet de winden van dien Geest somtijds waaien uit dien schatkamer tot zuivering en verkwikking van den hof Zijner kerk. Zij vergaderen deze schatten, met hunnen mond wijd open te doen, opdat de Heere die vervulle. En voor zoover sommigen huisbezorgers zijn, bewaren zij die en deelen ze mede als getrouwe uitdeelers der menigerlei genade Gods.

Ziet zulk een was Lazarus, in naam, zulk een met de daad, omdat hij een geloovige, een begenadigde was, die toch allen in onderscheidene maat uit Jezus algenoegzame volheid ontvangen genade voor genade.

B. Zijne woonplaats is niet minder aanmerkelijk dan zijn naam. Die was BETHA-

NIE, een vlek aan den oostkant van den Olijfberg, omtrent 15 stadiën, dat is, tweeduizend treden van Jeruzalem, beduidende zooveel als een huis van armen, nooddruftigen en ellendigen. Zie Marc. 11, vs. 1, Luc. 19, vs. 29. Het vlek van Maria en Martha, die daar woonden Waar Jezus veel verkeerde, om zijne godzalige vrienden en vriendinnen te bezoeken.

Gezegende dorpen, waar Jezus met de Zijnen vernacht! Hoogl. 7, vs. 11.

Hij vernacht gaarne bij de armen en verslagenen van geest, *opdat Hij levendig make den geest der nederigen, en opdat Hij levendig make den geest der verbrijzelden*, Jes. 57, vs. 15.

C. Hier woonde Lazarus onder eene godzalige maagschap Hij was de broeder van Maria en Martha *Jezus nu had Martha en hare zuster en Lazarus lief*, vs. 5. En dus in een huisgezin, dat enkel uit heiligen bestond. Zie maar welk eene heerlijke belijdenis Martha van haar geloof doet, vs. 27. Met welk eene gewilligheid zij den Heere diende aan tafel, Joh. 12, vs. 2. Met welk eene teedere liefde Maria den Heere Jezus zalfde met den kostelijken nardus, en Zijne voeten afdroogt met de haren van haar hoofd, Joh. 12, vs. 3. Met welk eene afhankelijke nederigheid zij zich aan Jezus voeten zet, om Zijn woord te hooren Luc 10 vs. 39.

Gezegend drietal, daar gij vergaderd waart in Jezus Naam, was Jezus met den Geest in het midden van u volgens Zijne belofte, Matth. 18, vs. 20. Drietal uit beide sexen, allen begenadigden, dewijl in Christus geen man

of wijf is, want gij allen zijt één in Christus Jezus, Gal. 3, vs. 28. Alle drie begenadigden, doch in trap en mate van genade onderscheiden, terwijl Maria hoog beroemd en Martha bestraft wordt; en echter beide van den Heere Jezus zeer bemind, Luc. 10, vs. 41. Zoo scheiden de zwakheden der geloovigen hen van Jezus' liefde niet, Rom. 8, vs 39. Zoo bestraft Jezus dien, die Hij lief heeft. Hij geeselt een iegelijk (zoon of dochter) dien Hij aanneemt, Hebr. 12, vs. 6. Openb. 3, vs. 19

Jezus' hart was teeder over deze drie, en dat wil de Heere omtrent Lazarus niet ontveinzen, dewijl Hij hem met dezen bijzonderen eernaam en dit teeken van liefde verwaardigt, hem noemende zijnen VRIEND.

B.

1. Lazarus, onze VRIEND, zegt Hij, zeker! dit is een van de grootste eertitelen, waarmede Gods volk in de heilige bladen te boek staat. *Abraham geloofde God, en het is hem tot rechtvaardigheid gerekend, en hij is een VRIEND Gods genoemd*, Jac. 2, vs. 23. *Ik zegge u, MIJNE VRIENDEN*, zegt de vriendelijke Jezus, *vreest niet voor degenen die 't lichaam dooden en daarna niet meer kunnen doen*, Luc. 12, vs. 4.

Zulk een was Lazarus, Jezus vriend! en wat zegt dat?

A. Het veronderstelt, dat Jezus al op hem gezien had met eene eeuwige liefde, zich voor hem borgstellende.

B. En dat er tusschen hem en Jezus zulk eene vaste vriendschap bestond, hoedanig is

tusschen die allen, welke door onderlinge betrekking op elkander vrienden genaamd worden.

I. Gelijk een man een vriend genaamd wordt van zijne vrouw uit kracht van het huwelijks-verbond, Jer. 3, vs. 20. Zoo stond Lazarus als een begenadigde met Jezus in ondertrouw door het geloof.

II. Bondgenooten noemen elkander vrienden, gelijk Hiram Davids bondgenoot, David beminde, 1 Kon. 5, vs. 1. Lazarus was Jezus' bondgenoot; ja Zijn gemeenzame vriend, waarmede Hij dagelijks gewoon was zeer gemeenzaam om te gaan, etende en drinkende met hem aan ééne tafel.

III. Staatsdienaars, Raden der Vorsten worden vrienden der Koningen genaamd, gelijk Huzai Davids vriend was, 2 Sam. 15, vs. 37, aan wien hij zijne geheimen vertrouwde. Zulken waren Jezus' discipelen, en onder die, onze Lazarus: *Ik heb u vrienden genoemd, want al wat ik van mijnen Vader gehoord heb, dat heb ik u bekend gemaakt*, Joh. 15, vs. 15.

IV. Discipelen zijn vrienden van hunnen meester, als zij hem gehoorzaam zijn. *Gij zijt mijne vrienden, zoo gij doet, wat ik u gebiede*, Joh. 15, vs. 14. En zulk een was Lazarus met zijne zusters.

V. Speelgenooten zijn vrienden van den bruidegom Gelijk zoo Johannes de Dooper genaamd wordt, Joh. 3, vs, 29, en 't mag op Lazarus ook toegepast worden, zoo dikwijls Jezus tot hem inkwam, stond en hoorde hij Hem, en verblijdde zich met blijdschap om de stem des bruidegoms.

VI. Ambtgenooten, hoewel in rang onderscheiden. Gelijk de Hoogepriester Josua zijne vrienden had, de mindere priesters, alle geloovigen zijn geestelijke priesters, vrienden van den grooten Hoogepriester Jezus.

C. En wilt gij nog meer? Jezus was Lazarus' vriend, om de vriendschapsblijken, die Hij bereids aan Lazarus gegeven had, nog gaf, en voortaan geven zou. Hij had Lazarus, benevens zijne twee zusters, uit den natuurstaat geroepen tot het wonderbare licht. Zij en hij waren door Jezus' leerredenen en wonderen bekeerd. En wat een liefde?

Lazarus was een van die Schapen, waarvoor Jezus Zijn leven gesteld had, Joh. 10. *Niemand nu heeft meer liefde dan deze, dat iemand zijn leven zette voor zijne vrienden*, Joh. 15, vs. 13. Nu nog, terwijl Lazarus bereids gestorven was, is Hij zijner gedachtig, ofschoon hij met zijn vertoeven van twee dagen het tegendeel scheen te zeggen. Voor een klein oogenblik had Hij hem vergeten, maar met groote ontferming zou Hij hem vergaderen. 't Was maar, opdat God de Vader en Zijnen Zoon zouden verheerlijkt worden, vs. 4. Maar hieruit blijkt ook, dat Zijne vriendschap met Lazarus duurzamer was, en dieper wortelen had geschoten, dan in de harten Zijner discipelen.

Lazarus ziekte was vóór twee dagen geboodschapt; Jezus rept er gedurende dien tusschentijd niet één woord van

Hij zwijgt, doch in Zijne liefde, zij ook. Naderhand spreekt Hij van te willen henen-

gaan naar Judea, maar zij raden 't Hem af, en schijnen Lazarus al te hebben vergeten, vs. 6—8. Waaruit wij niet alleen als in 't voorbijgaan zien, hoe dat de bedorven rede in Gods volk zich tegen den wil van Jezus aankant, maar ook zelfs den Meester meesteren en den Geest des Heeren wil onderwijzen, maar bijzonder, dat er in Jezus oneindigmaal meer ontferming en medelijden is, dan in Zijne discipelen Want het gaat al veel zoo: *Mijne liefhebbers en mijne vrienden staan van tegenover mijne plage, en mijne nabestaanden staan van verre*, Ps. 38, vs. 12. Lazarus was dood, maar Jezus' vriendschap is sterker dan de dood. Hij zal er in het vervolg wezenlijke proeven van geven Hij zal henengaan, om hem uit den slaap op te wekken Hij zal door de weenende Maria en hare weenende vrienden zeer bewogen worden in den geest en zichzelven ontroeren, vs. 33. Ja, Hij zal zelfs in tranen en geween uitbarsten, vs. 35, zoodat de Joden moesten zeggen: ziet, hoe lief Hij hem had, vs. 36. Hij zal eene allerwezenlijkste proef toonen van Zijne vriendschap, door Lazarus uit den dood op te wekken, vs. 43, 44. Hij zal met den weder opgewekten vriend naderhand gemeenzaam omgaan, met hem eten en drinken, Joh. 12, vs. 3. En na zijn tweeden slaap hem met Zijn beeld verzadigen en doen aanzitten met Abraham, Isaäk en Jacob in het Koninkrijk der Hemelen.

Mag de Kerk niet wel zingen, *dat de Heere de Rechtvaardigen lief heeft*, Ps. 146, vs. 8. Een rechte vriend is Jezus, *die t'*

allertijd lief heeft, en een trouwe broeder, die in benauwdheid geboren wordt, Spreuken 17, vs. 17.

Geen vriend (zegt zeker Godgeleerde) o, geloovigen, die van 't uwe behoeft, en u niet bemint, maar uw geluk. Geen vriend, die u met dat geluk begeeft, en in benauwde tijden doorgaat, gelijk sommige vogels in den winter. Maar een vriend is Jezus, zoo waarachtig als getrouw, die hen dan 't minst verlaat, als anderen hen verlaten; wiens genadegeschenken geen berouw, wiens liefde geen bedrog, wiens standvastigheid aan geen schaduw van verandering onderhevig is.

II En wat deze weldaad voor Lazarus en al de vromen zeer vergroot! is, dat Hij er bijvoegt ONZE vriend, waarmede de Heere toont:

a. Zijne vriendelijke nederdaling, tot zulk een lagen trap van vernedering, dat Hij zich in gemeenzame vriendschap inlaat met zulke nietige en zondige wormen, als Zijne discipelen, Lazarus, Martha en Maria waren. Hij stelt zich als het ware gelijk met deze Zijne vrienden, 't was hun vriend en Zijn vriend, o afgrond van menschenliefde!

b. En leert, welk eene hoogachting wij voor Godzaligen moeten hebben Zij zijn aller geloovigen en tevens Jezus' vrienden. Om Jonathans wil was David een vriend van den kreupelen Mephibozeth.

Om Jezus' wil, dien geestelijken David, moeten zij de manken, de kreupelen en zwakken dragen. Want de liefde bedekt vele zonden.

c. Lazarus was gestorven, nog sterft de liefde van Jezus niet. Lazarus ONZE vriend! nadat hij bereids gestorven is. Ik ben de God Abrahams, de God Isaäks en de God Jacobs, zegt de Engel, wiens goedgunstigheid in den braambosch woonde, al lang nadat die Vaders gestorven waren, Exodus 3, vs. 6. C.

Immers zal dit blijken, als wij den tegenwoordigen toestand van Lazarus een weinig nader beschouwen Lazarus onze vriend SLAAPT. Verstaat het niet eigenlijk, gelijk de discipelen het opvatten, vs. 12, maar oneigenlijk van den staat des doods zelve, in 't algemeen een slaap genaamd, met opzicht op goeden en kwaden. Dan 12, vs. 2: *Velen van die, die in 't stof der aarde slapen, zullen ontwaken, dezen ten eeuwigen leven, en genen tot versmaadheden en tot eeuwige afgrijzing* De dood nu wordt een slaap genaamd, niet alsof de ziel dan in een staat van werkeloosheid gebracht werd, zonder leven, gevoel, verstand, want zulke bevattingen strijden met de natuur van een geestelijk, levendig, werkzaam wezen, hoedanig onze ziel is, die van de banden des lichaams ontdaan, nu niet meer in hare werkingen van de lichamelijke werktuigen afhangt, en echter daarom niet ophoudt te werken. Behalve dat het woord van God aan de zielen na den dood, geestelijke werkzaamheid benevens gevoel van vreugd en smart toeschrijft, Luc. 16, vs. 25, 2 Cor. 5, vs. 7 en 8, Fil. 1, vs. 23, Openb. 6, vs 9. Gelijk dat stuk elders breeder beweerd wordt. Maar

de dood wordt een slaap genoemd ten aanzien van het lichaam. Naardien de slaap een afbeeldsel van den dood is.

O dwaas, wat is de slaap? 't beeld van den killen dood, zingt Ovidius.

Maar bijzonder wordt de dood der geloovigen bij een slaap vergeleken: Jes 57, vs. 2, *Hij zal ingaan in vrede; zij zullen rusten op hunne slaapsteden, een iegelijk die in zijne oprechtheid gewandeld heeft*, en Openb. 14, vs 13, *Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunnen arbeid, en hunne werken volgen met hen.*

I. In het gemeen, om aan te wijzen, dat de dood eene andere gedaante heeft ontvangen sedert hunne bekeering als te voren. De slaap had ook plaats in den staat der rechtheid, maar de bezolding der zonde was de dood: zij nu van alle straffelijk kwaad door Jezus bevrijd zijnde, is hun de dood maar een slaap, zoo

a. Ten opzichte van het lichaam, dat nu van alle smarten, ziekten en moeielijken arbeid zoetelijk rust op zijne legerstede, en verkwikt verrijzen zal.

In dien zin zingt een dichter:

De slaap is de behoudenis van het lichaam.
Die 't afgesloofd lichaam streelt, en op nieuw herstelt.

Zoo luidt de belofte voor Gods volk.

Uwe dooden zullen leven, ook mijn dood lichaam, zij zullen opstaan: waakt op en juicht gij die in het stof woont, want uw dauw zal zijn als de dauw der moeskruiden, en het land

zal de overledenen uitwerpen, Jes. 26, vs. 19. Waarom ook de ouden de kerkhoven slaapsteden noemden.

b. Maar ook ten opzichte van de gerustheid der ziel, terwijl die nu van alle zorgen, kommer, moeite, verdriet, vrees en angstvalligheid, waarmede zij in dit tranendal te worstelen heeft, bevrijd wordt. De dood snijdt alle ellenden af. *Zij zullen niet meer hongeren, noch dorsten, noch de zon zal op hen vallen of eenige hitte. Want het Lam dat in het midden des troons is zal ze weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren: en God zal alle tranen van hunne oogen afwisschen.* Openb. 7, vs. 16, 17.

c. De slaap is zoet en daarom begeerlijk.

De dood opent voor de godzaligen de poort der hemelsche vreugde en is daarom voor hen begeerlijk. *Want ook in deze zuchten wij, verlangende met onze woonstede die uit den hemel is, overkleed te worden*, 2 Cor. 5, vs. 2. Fil. 1, vs. 23.

d. In den slaap is 't lichaam werkeloos, doch de ziel leeft, en heeft menigmaal veel levendiger aandoeningen, dan wanneer ze waakt. Maar dat is in den dood der geloovigen bij uitstek waar. Terwijl hunne lichamen werkeloos liggen in het graf, leeft de ziel bij God, en naarmate dat zij nu in de nabijheid van het Wezen aller Wezen is, heeft zij hemelsche- en voor ons onbegrijpelijke levensaandoeningen. Ps. 16, vs. 11.

e. En gelijk het lichaam, na den slaap verkwikt, een geschikter werktuig is voor den redelijken geest, waardoor dan de geheele

mensch, in ziel en lichaam vereenigd, het werk hem opgelegd met nieuwe krachten verricht, alzoo zal de ziel ook niet voor eeuwig van het lichaam gescheiden blijven, maar in den jongsten morgenstond met het lichaam vereenigd worden, en de geheele mensch wederom tot heerlijkheid verrijzen, en dus naar ziel en lichaam beide bekwaam gemaakt, om voor eeuwig Gode te leven. In deze verwachting zingt David: *Maar ik zal uw aangezicht in gerechtigheid aanschouwen, ik zal verzadigd worden met uw beeld, als ik zal opwaken*, Ps. 17, vs. 15.

II. Gelijk nu Lazarus dit voorrecht met alle geloovigen gemeen had, dat zijn dood een slaap was, zoo is dit echter bijzonder in zijnen dood merkwaardig, dat hij een slaap genoemd wordt in een nader opzicht; wegens zijne kortstondigheid.

Zoo zegt de Heiland van Jaïrus dochtertje: *Zij is niet dood, maar zij slaapt*, Matth. 9, vs. 24. Zie hier ook: *Ik ga henen om hem op te wekken.*

Hij wekt Lazarus dan wederom op, Jezus bad, en na gebeden te hebben, riep Hij door eene beweging van erkentenis en vreugde uit: *Vader ik dank U, dat Gij mij verhoord hebt enz.*, zie vs 39—44.

Een uit de ouden verzekert, dat Lazarus toen 30 jaren oud was, en dat hij na zijne wederopstanding nog even zoolang geleefd heeft. Men voegt daarbij dat hij op het eiland Cyprus stierf, en dat keizer Leo zijne beenderen vandaar liet overvoeren. Maar dit alles is onzeker. Het is zelfs niet waarschijnlijk,

dat hij Bethanie, alwaar zijn huis, en de grafstede van zijn geslacht was, verlaten heeft.

Inderdaad, men zag daar ten tijde van Hieronimus een tempel, welke de Christenen aldaar op dat graf gebouwd hadden, om zoo de herinnering van deze Opstanding te vereeuwigen.

TOEPASSING.

I. Daar zien wij, mijne toehoorders, het groote voorrecht dergenen, die verwaardigd worden, vrienden van Jezus te zijn. Hetgene Hij aan deze vrienden deed in Zijn leven, doet hij nog aan de Zijnen. Ofschoon Hij naar Zijne menschheid in den Hemel is. Hij heeft de bewegingen der barmhartigheid niet uitgetoogen. Neen! in Zijn afzijn gedenkt Hij hunner ten goede, bezoekt hen wederom in hunne ongelegenheid en heeft medelijden met hunne zwakheid, Hebr. 4, vs. 15. In al hunne benauwdheid is Hij benauwd, Jes. 63, vs. 9. Hij bestraft hen vaderlijk en vriendelijk. Is gezet, en standvastig in Zijne liefde.

Hij geeft er wezenlijke proeven van door hen uit de geestelijke slaapzucht wederom op te wekken, ook dan wanneer zij al een langen tijd in 't graf van zorgeloosheid gelegen hebben, en beginnen te rieken naar den dood enz. Kortom, Jezus is hun vriend levende of stervende, zij zijn des Heeren.

II Welke krachtige gronden zijn dit ook ter bemoediging voor Jezus' vrienden tegen

den dood? Zeker! die ongeloovige vrees tegen den Koning der verschrikking bekruipt hen maar al te veel, en is hun in vele opzichten zeer nadeelig; maar hier is grond tot bemoediging. Dewijl zij vrienden van Jezus zijn en blijven in den dood Deze band van vriendschap wordt door den dood niet gebroken, maar veel meer bevestigd en sterker toegehaald. En hoe bang het hun ook vallen mag in het doorwaden van deze onbekende rivier, Jezus houdt het hoofd boven water. Hij weende over Lazarus; Hij is met teedere ingewanden ontstoken over Zijne benauwde vrienden; nooit teederder als dan.

Hun dood is geen straf der zonde, maar een zoeten slaap, zij rusten van al hunnen arbeid; hij geeft hun de meeste aanleiding om voor eeuwig heerlijkheid aan God te geven.

Want in den dood, den bangsten nood,
Is Godes Zoon ons 't leven, ons het leven;
Wij steken 't hoofd ten kerker uit,
Om boven de wolken te zweven.

III. Maar ziet ook hieruit bij tegenstelling den rampzaligen en verschrikkelijken toestand van de onbekeerden. Jezus is hun vriend niet, maar hun Rechter; die wraak oefenen zal over de hardnekkige verwerpers van de vriendelijke aanbieding Zijner genade. Hun dood is een slaap, maar die eindigt in den eeuwigen dood; zij zullen eens ontwaken, maar tot versmading en afgrijzing. Hoe gevaarlijk is de toestand hunner zielen! terwijl zij schielijk kunnen sterven en hun dood, hoe nadeelig is hij! Hij zal afsnijden al het

genot van tijdelijke verkwikking, en hen berooven van alles wat nu zoo begeerlijk is. Hij zal hun berooven van de middelen tot bekeering, en alle mogelijkheid daarvan voor eeuwig afsnijden En dit zullen zij heden of morgen zeker ondervinden Ook in dezen nacht kan hun ziel van hen genomen worden.

IV. Doch het wordt tijd om deze stof nader op hem toe te passen, bij wiens heengaan wij die genomen hebben Gij zijt, mijne toehoorders, buiten twijfel onder de verklaring de toepassing al beginnen te maken, en hebt alzoo het voorrecht, de hoedanigheden van dien VRIEND van Jezus, en aller vromen vriend u kunnen herinneren en daaruit de grootheid van uw verlies en zijn geluk, benevens uwen plicht zien Wij moeten u echter in deze overdenkingen, naarmate van ons licht verder behulpzaam zijn en onder inwachting van 's Heilands ondersteunende genade, zonder zwier, ophef of vergrooting, het waarachtig afbeeldsel van dezen eenen uit duizenden onder het oog brengen. Dit eischte de liefde, waarmede wij onzen overleden vriend in zijn leven hebben omhelsd, wiens gedachtenis onder allen die hem gekend hebben, in zegening zal blijven, ook dan, als zijne beenderen reeds lang verrot zullen zijn. Dit verwacht gij, o dierbare gemeente in de Nieuwe Pekel-A. van mij, die volgens begeerte van onzen stervenden vriend, zijne laatste boodschap aan u had over te brengen.

Van zijne geboorte, kindsche jaren, studiën, leven en bekeering zullen wij thans niet

spreken, dewijl de omstandigheden daarvan zóó merkwaardig zijn, dat zij in eene leerrede niet kunnen besproken worden dan met de uiterste verkorting; waarom wij hopen, zoo de Heere wil, en wij leven, bij nadere gelegenheid daarvan een bericht te geven, getrokken uit zijne eigene aanteekeningen. Wij zeggen nu alleen in 't gemeen, dat God hem van der jeugd af al bijzondere blijken van Zijne Voorzienigheid heeft doen ondervinden, doordien Hij hem al vroeg tot een wees maakte, maar tot zulk een, die bij Hem ontferming vond, daar al het werk zijner handen gezegend was, en zijn toenemen aan allen openbaar werd God bewaarde hem voor de grove ijdelheid der jonkheid, zelfs onder de zonden der jonkheid, met hem die al vroeg te ontdekken; de teedere liefde der godvruchtigen over hem te verwekken, tot een middel namaals van zijne bekeering, en hem daardoor te bereiden tot het werk der bediening, 't welk hij met zoovele blijken van den Goddelijken bijstand, met zulk een gezegende vrucht, deze zes jaren verricht heeft, in het midden van u, dat elk verstandige zich verwonderen moet over het werk van God, dat hij zoo gelukkig door de hand van Zijnen knecht heeft doen voortgaan.

Maar wij zullen nu alleen naar den leiddraad van onzen tekst onze gedachten bepalen tot zijn persoon, heerlijk voorrecht, en nu zaligen toestand, en welk gebruik wij er van te maken hebben.

a. Inderdaad, hij was een ELIEZER; de God zijns vaders was zijn hulp geweest, en

heeft hem verlost van het zwaard des helschen Farao's, Exod 18, vs 4. Wie had meer indruk van eigen machteloosheid, hulpeloosheid, meer innig, klaar en bevindelijk gezicht van eigen onmacht? dit dreef hem steeds naar dien Held uit, bij wien de Heere hulp besteld had.

Hij wist bij bevinding, bij herhaalde bevinding, wat het is tot Hem te loopen, zich aan Hem aan te bieden, naar Hem uit te zien, Hem in zijn hart in te roepen, t zij in eenzame wandelingen, of anders, Hij mocht hem voorkomen enz.

Zijn hart was een schatkamer van allerlei geestelijke gaven en genaden; hij was een begenadigde des Heeren, de Almachtige was zijn overvloedig goud en krachtig zilver Zijne ziel was een rechte korenschuur, waarin het zaad des Woords rijkelijk vergaderd, en tot voeding der heilbegeerige zielen bewaard, en op zijnen tijd uitgehaald werd Een kelder vol olie en wijn, tot verzachting der gewonde zielen, tot hartsterking en blijdschap van Gods volk.

Zijne lippen voedden er velen. Hij had, naar dat onze geestelooze tijden nu zijn, eene bijzondere mate van Geest, die op hem rustte. Een edelmoedige, heldhaftige geest, vol van gericht en dapperheid, *om Jakob te verkondigen zijne overtreding en Israël zijne zonde.* Hij vergaderde die schatten met steeds zijnen mond wijd open te doen en aan Jezus' voeten te zitten! Hij bewaarde ze voor Jezus, Hij deelde ze mede op Jezus' bevel, zoo en

aan wien zijn Meester wilde, elk zijn bescheiden deel gevende.

En begeert gij deze zijne schatten in het bijzonder te zien tot roem van den Gever, uit wien, door wien, en tot wien alle dingen zijn?

De Vader der geesten had zijne ziel versierd met schoone, natuurlijke vermogens, met een schrander verstand, dat tot op den grond der zaken, door den bast tot in de kern doordrong Zijn oordeel was beschaafd, juist, wikkende en wegende alles met langzamen haast en nauwkeurige omzichtigheid, dat hem in het uiten van zijn oordeel schoorvoetende, en zeer bedachtzaam maakte, maar meteen bondig, verstandig, wichtig, zakelijk en daarom voordeelig voor hen die er gebruik van wilden maken.

Zijn geheugen was weergaloos sterk, alles onthoudende, dat hij maar eens gelezen had. Hij wist uit die schatkamer oude en nieuwe dingen voort te brengen. In zijne hartstochten was hij zeer geregeld, en van humeur niet zeer ligt bewogen, of geslingerd door de driften, zoodat hij doorgaans zich zelven geleek

Zijn spreken was beknopt, zinrijk, zinspreukig, verbloemd, en daardoor aan verstandigen bevallig Gelijk ook zijne uiterlijke zintuigen van gezicht en gehoor bij uitnemendheid scherp waren Al deze natuurgaven herbergden iu een rijzig en welgemaakt lichaam, dat vast, doorgaans gezond, sterk en tot den arbeid van den dienst gehard en bekwaam scheen, waaraan hij het ook ten

beste gegeven en opgeofferd heeft. Want toch al deze vermogens waren in hem geheiligd door genade, en dus bezat hij ze van en voor den Heere Jezus, in ootmoed, en tot Zijnen dienst.

Hij was een van den Heere geleerde, en van Jezus zelf onderwezen in de verborgenheden van Zijn Koninkrijk, in uitgebreide kennis van Zijn Woord en deszelfs oogmerk; een Apollos, machtig in de Schriften, en om de kern daarvan met een geestelijk oog te doorzien, en uit dien schat van wijsheid en geestelijk verstand de verborgene dingen voort te brengen met eene zielroerende, hartbrekende en zielinnemende geestelijke welsprekendheid, geschikt onder de inwerking van Gods Geest, om het hart onder den indruk van God, in de waarheden in te leiden, bijzonder om te overreden, te overtuigen en den beminnelijken Jezus in Zijne bevalligheden af te malen, de zielen uit te lokken en te bewegen tot aanneming en toestemming van het Heilverbond; en met de moeden een woord op zijn tijd te spreken, daartoe had hij wel voornamelijk eene tong der geleerden ontvangen. Evangelie-preken was zijn hoofdlust en hoofdtalent. Jezus was de stof, Jezus de inslag van alles; en geen tekst, of Jezus was er de eerste en de laatste in, en daarhenen wist hij, zonder verwringing of gemaaktheid, op eene overredende wijs al zijne verklaringen te leiden; waarlijk, dit was iets ongemeens in hem: gelijk ook de trouwe waarneming van alle deelen van zijnen dienst voorbeeldig was. Zijne gezet-

heid op 's Heeren dag, zijne arbeidzaamheid van den morgen tot den avond op dien dag, om dien den Heere geheel en al te heiligen, zijn ijver tegen de overtreders van dien dag, daarvan zijt gij allen levende getuigen.

Hij was dan, gelijk overal, een uitmuntend bidder, en dit was al weder iets van het ongemeene, dat God in hem gelegd had. Met God worstelende om een zegen, wierp hij zich met Mozes in de bres voor land en kerk, en stond in de scheure voor Gods aangezicht, om Zijne grimmigheid af te keeren, dat Hij hen niet verdierf, Ps 106 vs. 23. En dewijl hij geloofde, dat al de dagen, ook de werktijd, den Heere heilig waren, zocht hij 't er toe te brengen, en bracht het zoover, dat het hier alle dagen als Zondag was, door gezette catechisatiën te stichten en eenige uren van 't beroep daaraan te geven. Onder dit werk was hij bijzonder ijverig en getrouw in 't ontdekken van onbekeerden, in 't vermanen, bestraffen, waarschuwen, gelijk ook bij de huizen Onder het ongemeene in hem in deze tijden mogen wij ook noemen, dat hij den verroesten sleutel van de kerktucht, volgens zijns Meesters bevel, met alle wijsheid, omzichtigheid, getrouwheid en kloekmoedigheid voor den dag gebracht, gehandhaafd en daardoor eene scheiding tusschen heillooze, goddelooze, onwetende belijders en Christus rechte Schapen gemaakt heeft. Hij was een te groot liefhebber van 's Heeren eer, naam, dienst en verbondszegelen, dan dat hij 't Heilige voor de honden, de paarlen voor de zwijnen kon werpen.

Zijne voorbeeldige godsvrucht, zijne gezetheid in 's Heeren dienst, zijne verloochening aan de achting, gunst en liefde der wereld, zijne lijdzaamheid onder laster, zijne verdraagzaamheid onder de booze tegensprekers, zijne onwrikbare standvastigheid in 't voorstaan, verdedigen en handhaven van Gods Naam, Woord, zaak, dienst en volk; zijn getrouw uitkomen daarvoor, is zoo bekend, dat het onnoodig is ons hierover uit te breiden. Kortom, hij was een Lazarus, in de kracht van dien naam.

b. Maar ook een Lazarus in soortgelijke woonplaats, om onzen tekst te volgen.

Dat dorp mag in zeker opzicht een BETHANIA heeten: Een Huis der Armen, der Nooddruftigen, der Ellendigen. Hier zijn velen zoodanige in der daad, en in hunne bevatting door Gods ontdekkende genade onder Zijnen dienst geworden, die hunne geestelijke armoede onder het oog hebben gekregen en als bedel-armen tot den Troon komen. Maar nog meer armen inderdaad, die wanen dat zij rijk en verrijkt geworden zijn, en niet weten dat zij arm, jammerlijk, naakt en blind zijn. Maar ook een BETHANIE, waar Jezus veel verkeerde; waar Hij Zijne uitspanningen, om zoo te spreken, nam; waar Hij zich gemeenzaam heeft ontdekt aan velen, met hen etende en drinkende enz. Waar ook de vromen van alle hoeken als zamenvloeiden, en plaats en herberg vonden bij de vromen. Zijn huis was inzonderheid ook een BETHANIE, dat openstond voor alle ellendigen, armen, die

daar verkwikking en herberg, raad en bestuur vonden. Waar Jezus veel werd ingeroepen en verwelkomd.

c. Wat zijne maagschap betreft, de Heere heeft Zijne belofte daaraan bewaarheid: *Ik zal u aannemen, eenen uit eene stad en twee uit een geslachte, en Ik zal u brengen te Zion*, Jer. 3, vs 14 Hij was de broeder ook van twee zusters, Anna Margaretha en Wobbina, die beide genade gevonden hebben in de oogen des Heeren, en dus alle drie ouderlooze weezen, maar die bij den Hemelschen Vader ontterming vonden, Hos. 14, vs. 4. Jezus' hart was toch teeder over deze drie van der jeugd af aan; en elk van drie mocht in zeker opzicht zeggen, op U ben ik geworpen van de baarmoeder aan. Voorwerpen van Jezus' eeuwige liefde, maakte dit drietal eene kleine Kerk uit, en Jezus was meermalen in het midden van hen De eerste dezer zusters is 14 dagen vóór haren broeder t'huis gehaald eer men 't wist, want God nam haar in één oogenblik weg, zoodat zij den dood, als het ware, niet gezien heeft. Terwijl de andere in dit strijdperk ter oefening van geloof en lijdzaamheid overgelaten, nu met vele naarheden te worstelen heeft, maar daarentegen ook weder veel grond tot bemoediging heeft, om den tijd der ontbinding met opgeheven hoofde te gemoet te zien, wanneer zij in gezelschap van haren lieven broeder en zuster voor eeuwig bij den Heere zal zijn.

II Doch geen maagschap of aanzienlijke geslachten verheerlijkten onzen overledene

meest, 't was zijn grootste voorrecht een vriend van Jezus te zijn. Hij was een van de speelgenooten van den Bruidegom. Zijn bond- en in lager opzicht Zijn ambtgenoot, een van de familiare dienaars, een van de eerste aan de hand des Konings, dien Hij in Zijne binnenkameren toeliet, aan wien Hij Zijne geheimen bekend maakte. Die van der jeugd aan bijzondere proeven van Jezus vriendschap genoten had en bijzonder in den tijd der minne; als Hij Zijnen vleugel over hem uitbreidde en zijne naaktheid bedekte. Dit deed hem meer dan eens uitroepen: ik heb genade, ik heb genade, Gij zijt mijn Vader en den Leidsman mijner jeugd.

Hij is en blijft Jezus en aller vromen vriend, ook nu hij gestorven is: de tijd roept ons om de bijzonderheden daarvan te vermelden.

III. Onze Lazarus, Jezus en uw vriend werd ziek, nadat hij zeven malen in acht dagen gepredikt had, met veel opgewektheid, ijver en levendigheid; gelijk een kaars, die wanneer zij aan het uitgaan is, te helderder brandt, werd hij op Donderdag na den bededag, zijnde den 14 Maart, op hetzelfde uur, waarin zijne zalige zuster ontbonden is, door eene hevige koorts aangetast, die bij tusschenpoozen verminderende, hem niet belette naar Groningen te reizen, om zijnen laatsten liefdeplicht aan het lijk zijner waarde zuster af te leggen. Terwijl hij op weg zijnde zijn aangezicht meermalen omkeerde naar de Pekel-A, met eene recht vaderlijke en herderlijke beweging, geraakt over den toestand

zijner kudde; die hij zoo als hij dacht, mogelijk nooit weder zien zou

Hier gekomen zijnde, bleef de koorts hem bij Hij volgde echter 't lijk met veel moeite. En dat is zijn laatste gang geweest Was het overige van dien dag levendig en opgewekt, sprak zeer hartelijk, geestelijk en innig in 't gezelschap der aanwezende vrienden over verschiidene stoffen. Bijzonder vond hij zich opgewekt, om God eere te geven, dewijl zijne zuster in den hemel was.

Het deed hem uitroepen: Ik heb met hartelijke blijdschap kunnen schreien dat zij ontbonden is en te huis gehaald voor den storm, die h vreesde dat het land treffen zou, en waartegen zij niet gehard scheen te zijn.

Het kwam hem zeer betamelijk voor over stervende godzaligen lofzangen te zingen Zeggende: dat men in de droefheid over zijne vrienden niet moest vergeten Gode dankoffeeren te betalen. Wanneer zijne natuurlijke hartstochten het verstand voorbij liepen, herriep hij zich en bestrafte alle anderen die droevig waren, zeggende: Ik gun God zijn schepsel Onder eene bijblijvende koorts, wenschte hij naar huis te gaan en u lieden te stichten; zeggende: O mocht de Pekel uit het sterven van mijne zuster, sterven leeren! Doch de Vrijmachtige en Goedertierene God had het anders besloten; hij moest te Groningen sterven, in zijns grootvaders huis, waar hem het noodige tot verkwikking niet zou ontbreken.

Donderdag 's morgens, zijnde den 21 Maart, was hij zeer werkzaam, verzoekende niemand

bij hem te laten komen, om te onbelemmerder en vrijer op zijne legerstede met den Heere te kunnen spreken. Daar bad, daar zong hij met herhaling: Ps. 25, vs. 2. Heer, wijst mij toch uwe wegen enz

Maar tegen den middag verhief zich de ziekte, 't welk hem deed zeggen, dat hij geloofde, dat God voor had hem te huis te roepen. Waarom hij over zijne huiszaken bestellingen maakte, alsmede omtrent eenige dingen betrekkelijk zijn uiterlijk werk in de gemeente; ten einde zeide hij, Gods Naam niet gelasterd worde en de spotters daartoe geen stof mochten hebben.

Hij verzocht daarop en deed zijne zuster beloven, hem alleen te laten, omdat hij voor ijlhoofdigheid beducht was, en daar zou de duivel, zeide hij, dan voordeel mede doen.

Wijders vermaande hij zijne zuster tot gemoedigdheid en geloove in alle gevallen, tot haar troost en verkwikking O, zeide hij, de nedergebogene gestalten zijn zoo nadeelig! Hij sprak met haar van den weg die God, met hen gezamentlijk gehouden had van der jeugd af, tot moedgeving en verheerlijking van God, die zich over de weezen ontfermt en de plaats hunner ouders met Zijne goedertierenheid vervangen en vervuld had Hij beval aan de godvruchtigen te Groningen te zeggen, dat zij zoeken zouden tot eer van God te zijn, en dat te beginnen terwijl zij hier zijn

Daarop liet hij zich van zijne zuster voorlezen, Lodensteins geestelijk Meilied en Ps. 74 en 75 en zeide daarop: maak toch veel

gebruik van het Woord. Lees veel. Zit niet ledig bij elkander. Krachtig prees hij de middelen aan, en zeide: werk, werk, terwijl het dag is

Daarop was hij wederom alleen met God gemeenzaam; en riep gedurig uit: O wonderlijke wonderlijke God!

's Avonds door mij naar zijnen toestand gevraagd zijnde, antwoordde hij: ziet daar de vruchten van den geloofsweg welke ik nu pluk! Dien weg met uitbreiding van diens noodzakelijkheid, Godebetamelijkheid, nuttigheid, heugelijkheid aanprijzende

Vervolgens zeide hij, dat hij nooit had kunnen denken, dat God zich zoo in Zijn licht en heerlijkheid ontdekken wilde aan een nietig mensch aan dezen kant van 't graf, gelijk hij nu bevond. God geeft zich ter genieting, zeide hij met herhaling.

Ik ondervind nu en leer van God veel meer, dan ik gezien heb, in mijnen geheelen zesjarigen predikdienst. Ik smaak de vruchten van Jezus lijden in Gethsemané. O, dat wonderlijden in Gethsemané! waarin zoo vele waarheden zamen loopen, dat versta ik nu

Voorts betuigde hij dat hij God zag, proefde en smaakte, en opdat men niet denken zou dat het verbeeldingen waren van bedorven Pietisterij, maar het ware drijven van Gods Geest, verzocht hij, dat zijne zuster haar geheugen en ik mijne pen wilde leenen aan hetgeen hij zeggen zou nopens de gronden, waarop hij 't nu waagde naar de eeuwigheid, of 't nog dienen mocht tot besturing van de vromen op den geloofsweg.

Hij sprak dan met grooten indruk, bedaard, langzaa , in eene verhemelde gestalte. die op zijn aangezicht te lezen was:

I „Dat hij zichzelven had leeren kennen „als een gruwelijk, goddeloos wanschepsel, „waardig om eeuwig in de hel te leggen, en „dat hij de walgelijkheid zijner natuur nooit „met meer levendigheid gezien had dan te-„woordig

II „Dat de eenige grond waarop hij het „waagde, was Jezus lijdende liefde in Geth-„semané, en al Zijne dadelijke gehoorzaam-„heid.

III. „Dat hij zich voor het tegenwoordige „nog volstrekt machteloos bevond, als een „die niets doen kon. Ik meen, zeide hij, dat „ik van mij zelven gruw.

IV „Dat hij 't zich eene zaligheid achtte „eenen God te erkennen, te verheerlijken, „groot te achten, bij een God niet te zijn, „voegende daarbij:

O zalig, zalig zinken!
O zalig te verdrinken
In 't eeuwig zalig licht!

V „Dat zijne conscientie hem niet ver-„oordeelde, of hij had in oprechtheid het „verbond met God gemaakt; zeggende: Ik „weet niet beter, of ik heb menigmalen in „oprechtheid mij aan den Heere opgedragen „zonder eenige achterhouding Alleen had de „gehechtheid aan het gebruik van een on-„noozel schepseltje, dat hedendaags bij groot „en klein, vromen en onvromen, zonder be-

142 : 1 abonn

„zwaar des gewetens genoten wordt, hem „meermalen in zijne verbondsmaking als ge„stuit. Maar de Heere had de duisternis nu „opgeklaard en Hij betuigde nimmer eenig „schepsel meer te zullen genieten, dan onder „goedkeuring van zijn Maker, waartoe ik, „machteloose, genade noodig heb

VI. „Vervolgens dacht hij, dat deze ge„stalten zeer onderscheiden waren van die „der geestdrijvers en bedorven mystieken

A, „Omdat hij eene bevindelijke kennis van „zijne onmacht had, herhalende menigmaal: „Och, ik ben zoo ellendig, UEd. zou 't niet „gelooven.

B. „Omdat hij zulk eene achting had voor „de H. Schrift. Ik heb, zeide hij, nooit meer „achting gehad voor Gods Woord dan nu. „Ik was waardig om mijne kleinachting van „het Woord in de hel geworpen te worden.

C. „Omdat hij zijn arglistig hart verdacht „hield en vreesde iets vast te stellen buiten „het Woord. Ik durf, zeide hij, niet denken „of spreken, of ik moet zien, dat het de „Geest getuigt uit het Woord en daaruit dat „mijn geest uit de waarheid is. Dat Woord „en Geest overeenstemden enz. De reden „waarom ik dit zeg, is, omdat ik mijn hart „wantrouw, en UEd zich wel daarop toelegt, „om de bedorven Pietisterij naar het Woord „te onderscheiden, verzoekende daarop ge„trouw behandeld te worden. En tot antwoord „bekomen hebbende, dat al deze merkteeke„nen overeen kwamen met het Woord, zeide „hij: dan getuigt de Geest uit het Woord „met mijn geest, dat mijn werk in waarheid is.

Bij deze gelegenheid bracht hij eene zekere zamenspraak tusschen ons te binnen, gehouden over den zin van Lodensteins woorden.

Eindelooze dwarrelstroom enz.

Hij betuigde dat hij nu gevoelde en ondervond, wat het was en vroeg daarop: welke besturing is er nu voor mij? en beantwoord: de leiding van den Geest die nu blies, maar te volgen.

Toen zeide hij: recht zoo, doch alleen met deze bepaling, dat het steeds getoetst worde aan het Woord. Het Woord getuigt met den Geest, dat het Woord de waarheid is. Onder andere gesprekken over dit onderwerp, hier allen niet te melden, zeide hij: Ik heb nu zulk eene opgeklaardheid in alle waarheid dat ik tegenwoordig zou kunnen preeken zonder studeeren; het Woord van God is mij geheel anders dan te voren God leidt mij in den zin van de gestalten der Bruidkerk in 't Hooglied. Mij dunkt, ik weet wat het zeggen wil, DE LIEFDE IS DE BANIER OVER MY DE KONING HEEFT MY GEBRACHT IN ZYNE BINNENKAMEREN. ZYNE SLINKERHAND IS ONDER MYN HOOFD. IK BEN KRANK VAN LIEFDE HY ONDERSTEUNT MY MET DE FLESSCHEN. Deze plaatsen versta ik zoo ik meen. O Gods goedheid is veel grooter dan wij denken kunnen. Ik had nimmer gedacht, dat Hij zich aan 't eindig schepsel zoo te genieten gaf Sprak toen tot mijne bemoediging, opwekking en aanzetting, om het zelf op den geloofsweg te zoeken, en te wagen enz.

Verhaalde vervolgens, dat hij, met zijn

heer grootvader en broeder, een beroemd rechtsgeleerde en aanzienlijk lid der gezworene gemeente, zeer gaarne had gesproken om te betuigen, hoe zalig het was, God te dienen. 't Is zulk eene zaligheid, zeide hij, dat ik voor geen honderd Raadhuizen mijn lot verruilen wilde; want hetgeen ik nu geniet, kan de geheele wereld, met al haar vreugde opeengestapeld, mij nimmer geven.

Over de wijze van prediken verder in gesprek gerakende zeide hij: eene korte verklaring en lange toepassing, opgesteld uit de wet en 't Evangelium, tot schrik van de goddeloozen en troost van Gods volk is de beste. O, 't vermagerde Nederland wordt magerder door al die letterkost, door al die bloempjes en krullen van menschelijke welsprekendheid, en dit geeft voedsel aan hare magerheid enz.

Hij meende, dat de ketelachtigheid van onze eeuw, door vele leeraren zelve werd aangekweekt, en 's Heeren Geest noodzaakte om te vertrekken; toonde vervolgens zijne vreeze voor Nederland enz

Nopende de werkzaamheid van een zijner vrienden, die hem 's nachts zou oppassen, raadde hij hem van 't wettisch werken af te zien, dat het was de noordzijde van den berg op te klimmen, waar men gedurig van boven neêrviel; dat hij wel zou doen, vrije genade te erkennen, en de zuidzijde op te gaan, waar de weg liefelijkheid en hare paden vrede zijn enz.

Sluitende met te zeggen, zijn dit geen woorden van een gezond verstand? 't Is niet

de geest van den docter, maar van God, die mij sprekende maakt.

Het was nu al laat in den nacht, en nadat wij niet zonder teederheid afscheid genomen hadden, werd ik ter nauwernood als van hem afgescheurd. De ziekte vervolgens verergerende met koortsen en gedurige termijnen, moest dat Licht noodzakelijk verduisteren, daar de ziel door de ongesteldheid des lichaams niet meer redelijk kon werken, waarom men het bovengezegde als zijne laatste woorden heeft aan te merken, die hij met een gezond oordeel, vol des H. Geestes, gesproken heeft, behalve 't geen hierna nog volgt. Hoewel het waar is, dat hij bij tusschenpoozen nu en dan woorden sprak van een gezond verstand, doch die wij niet willen aanteekenen, omdat ze met ijlhoofdigheid vergezeld waren.

Alzoo is dat Licht, dat zes jaren onder u geschenen heeft, op den 28sten Maart des morgens omtrent 6 ure, ondergegaan.

Die jeugdige roos is in 't midden van zijn bloeitijd afgesneden! Zoo is er een held in Israël gevallen! Doch tot zijn groot geluk, dewijl hij in den jongsten morgenstond op nieuw zal opgaan, en dan blinken aan den Hemel voor eeuwig, en altoos

Hij is niet dood, maar slaapt, zijn lichaam afgesloofd in zijns Heeren werk, rust nu van alle vermoeidheid, kwalen, koortsen en termijnen Hij heeft zijn dagwerk kort en beknopt door Gods eeuwige wijsheid binnen 6 jaren beperkt, afgewerkt, en dat gedaan, wat zijne hand vond om te doen, met al zijne macht.

Nu plukt hij de vruchten van zijn werk, en geniet een zoeten slaap; die hem tevens verlost van alle zorg, kommer, vrees en kwelling des geestes.

Terwijl het lichaam in het stof woont, geniet zijne ziel de onmiddelijke nabijheid van 't Wezen aller Wezen, den drieeenigen God in Christus, en ziet en hoort daar onuitsprekelijke dingen Daar leeft hij nu Gode; dat levende en stervende het toppunt zijner begeerte was. En hij zal eens ten laatsten dage uit den slaap verrijzen, en voor altijd bekwaam gemaakt worden, om in ziel en lichaam God te verheerlijken

Terwijl zijne gedachtenis bij ons en allen, die onder zijnen dienst ontdekt, overtuigd, bekeerd, bestuurd, verkwikt en bevestigd zijn geworden, (en wat maken die al een aantal uit?) in zegening zal zijn en blijven.

In zijn leven bij de meesten onbekend, van weinigen recht bemind, van velen gehaat, van anderen benijd, is hij na zijn dood boven allen nijd en laster, wordt van ieder geroemd en van zijne vijanden loffelijk gemaakt. (Zoo wispelturig valt het oordeel van 't gemeen!)

Zoo lang de deugd nog leeft, wij zijn er van (afkeerig;
Maar is ze dood, wij nijders zijn er naar be- (geerig.

Maar bovenal van zijne vrienden, Jezus vrienden beweend; zij hebben er trouwens ook de meeste reden toe.

Deze slag treft Gods Kerk, zijne maagschap, maar vooral UL. mijne vrienden.

De geheele kerk van Nederland verliest een pilaar, steun en voorbidder, en dit zal wel de minste reden van treuren niet zijn, hoewel mogelijk door onze eigenliefde zoo veel niet aandoende. De waarheid verliest een onverzettelijk voorstander, de leugenleer eene onverzoenlijke tegenpartij, zijne maagschap eenen dierbaren, trouwen broeder, vriend, raadsman, ja vader! Maar gij! O gemeente van N. Pekel-A, een trouwen herder! de goddeloozen een Boanerges, een donderzoon, de godzaligen, eenen Barnabas, een zoon der vertroosting.

Het is toch onder de grootste voorrechten te achten getrouwe zielzorgers te hebben, geen huurlingen, maar herders, geen leeraars alleen, maar vaders. Als God dezulken geeft, dan wil Hij zegen geven aan eene plaats, gelijk 't hier bevestigd is; en het is wat zeldzaams als God het doet, want de getrouwen zijn weinig geworden onder de menschenkinderen. Ps. 12, vs. 2. En daarom, als de getrouwen worden weggerukt, is het verlies te grooter, en wat zijn de gevolgen? Een honger naar de woorden des levendigen Gods.

Dan wint de Satan veld, de beteugelde heilloosheid berst aan alle kanten uit, en gaat den ouden gang, men verkondigt het te Gath, en boodschapt het op de straten van Askalon, en alle Filistijnen juichen in hunne harten. Ondertusschen de blinden missen hun oog, de kreupelen hun voet, de lammen hun staf en steun, de lammetjes en zogenden een

die hen zachtjes leidde, de treurigen hunnen trooster, de dwalensgezinden hunnen bestuurder, en de armen hunnen Evangelieprediker.

Rechtmatige redenen ook van vrees voor het land, naar des Heeren Gods bedreiging Jes. 57, vs 1 en Zijn gewonen weg omtrent Methuzalems, Noachs, Lot's, Abia's, Josia's, Ambrozius, voor den ondergang van Italië, Augustinus voor Hippo's verwoesting te huisgehaald, om nu van geen Luther voor den Duitschen oorlog, Paraeus voor de overwelddiging van Heidelberg weggerukt, en meer anderen te gewagen.

Onder de bedreigingen aan Gods oude volk is onder anderen aanmerkelijk, dat de Heere der Heirscharen den PROFEET van Jeruzalem, en Juda zoude wegnemen Jes 3, vs. 2. En waarom? *Omdat ze Zijn eigendom zijn, dat Hij verschoonen wil, gelijk als een man zijnen zoon verschoont, die hem dient Dan zult gijlieden wederom zien het onderscheid tusschen den rechtvaardigen en den goddeloozen: tusschen dien die God dient, en dien, die Hem niet dient.* Mal. 3, vs 17, 18.

Als gij u zelven beschouwt, o gemeente van Pekel-A! Zouden er ook al geene redenen tot vrees kunnen zijn, dat gij zelve almede oorzaak gegeven, en den Heiligen Israëls gedwongen hebt tot het wegnemen van zulk een dierbaar middel?

Kom aan onderzoekt eens, hoe hebt gij u onder zijnen dienst gedragen? Hoe omtrent zijn persoon? Welk voordeel van zijn werk voor uwe zielen hebt gij genoten? Zijt gij

daaronder bekeerd, of is uw hart verstokt gebleven tot nu toe? Welke vordering in kennis, in geloof, in liefde tot Jezus en Zijnen dienst? Welke doorbreking des harten om gezet voor den Heere te leven? Waaraan zijt gij verloochend geworden? Welke afgoden hebt gij den scheidbrief gegeven?

Gij die uwe harten verhard hebt tot nog toe, dien het een last was onder zulk een dienst te moeten leven, gij die elkander gestijfd hebt tegen de vermaningen, ontdekkingen en besturingen aan· gij die hem wegens zijnen ernst en het herstellen van de vervallene kerktucht hebt gehaat; die den nauwen weg lasterde en allen die er toestemming aan gaven: gij losse, ijdele wereldskinderen, vloekers, sabbatschenders, dronkaards, ontuchtigen, lasteraars, gij allen kunt nu blijde zijn, dat gij van dien schrik verlost zijt Uw leeraar zal u niet meer moeielijk vallen. Gij kunt ten aanzien van hem nu gerust naar de hel gaan Gij hebt van hem geen censuur meer te vreezen. Hij kwelt zijne ziel ook niet meer over u, noch wordt beroerd om u te zien

Maar toch, hoe groot uwe vrijheid schijnt in uwe oogen! Het einde, het einde helaas! zal de last moeten dragen! Gij allen en een iegelijk van u zult wegdragen, 't geen gij in uw lichaam gedaan hebt

God zal u om dezen allen in Zijn gerichte brengen, en hoe naar en vreeslijk zal dat voor u zijn.

Al dat zuchten van uwen leeraar, tegen uwe gruwelen, al dat bidden, dat betuigen,

ja al de middelen tot uwe ontdekking aangewend, al zijne verspilde krachten, al uw spreken van hem, denken tegen hem ten kwade, dat alles zal ten genen dage tegen u getuigen Ja uwe huizen, uwe balken, de steenen in de wanden hebben het gehoord, uwe akkers en velden, op welke hij u heeft gewaarschuwd; bijzonder deze plaats in welke gij nu vergaderd zijt, deze predikstoel zullen tegen u getuigen, en u rechtvaardig verdoemen.

Evenwel heb ik nog eene laatste betuiging zijnentwege aan UL. te doen, welke hij met stervende lippen heeft uitgesproken, en daarom o hadt gij nu ooren om te hooren, harten om te verstaan!

I „Hij heeft stervende betuigd, dat hij „de waarheid aan u gepredikt had. Dat hij „er op naar de eeuwigheid ging, en 't er op „waagde, en zekerlijk op dien weg, die hij „u verkondigd heeft, de zaligheid inwachtte, „dat hij nu bij aanvang ondervond de ont„dekking van Gods aangezicht aan zijne ziel: „en indien gij 't zelve hier niet zocht te on„dervinden, zoo verzekert hij u nogmaals, „dat gij ten genen dage zult ondervinden, „dat het waarheid was: en dan zult gij re„kenschap geven van 't gene gij gehoord en „hij gezegd heeft.

II „Zeg haar, zeide hij, dat ik deze ziekte „in mijnen zesjarigen dienst aldaar vergaderd „heb, en dat ik die nu dragen moet.

II. „Hij laat u bidden, als nog; hebt gij „door zijn prediken, leer en leven niet willen „ontwaken, dat gij dan toch om uw zelfs

„en om Jezus wille door zijn sterven zoudt „leeren leven voor God, en sterven aan de „zonde. Alhoewel, zeide hij. mijne dienst „met vele zwakheden, nalatigheid en zonde „vermengd geweest is, daar ik wensch dat „Jezus verzoening over doen wil. Ik heb vele „dingen ongedaan gelaten, hoewel het meer „was uit gebrek aan tijd, maar O ja! nog „meer uit gebrek aan Geest. De Heere, die „goed is, make verzoening hierover," en daarop werkte hij, biddende om verzoening

Wel vrienden! gaat het u niet door de ziel, dat uit den mond van zulk een welmeenend zielzorger voor het laatste te hooren? En dat in eene zaak van dat gewicht, daar uw geweten zelve getuigen, en u veroordeelen moet. Wij hangen het zegel hier aan: en doen dezelfde betuiging

Och kwaamt gij nu nog tot inkeer, en tot u zelven! Och werd gij eens verlegen over uwen harknekkigen tegenstand! en vraagdet gij eens: wat zullen wij doen?

Indien 't u ernst is, hoort dan:

1. Gij moet genade zoeken, om uwe godvergeten handelingen te leeren kennen Gij hebt zoo veel in u was, uws leeraars ziel gekweld, en hem met uwe vergiftige tongen en handelingen vermoord, en daar in zijnen Heer gesmaad, Zijn Geest wederstaan, God tot een leugenaar gemaakt, ziet daar! dit alles moet gij overredende gelooven, en met schaamte en walging voor den Heere belijden.

2. Gij moest zoeken deel te krijgen aan

Jezus bloed en Geest, tot verzoening over uwe hardnekkigheid, en om een nieuw leven uit vrije genade te verkrijgen uit Hem, die de Fontein des levens is. Dat geen mensch heeft kunnen doen, dat kan Jezus doen, roep en klop dan om bekeering enz.

3. Gij moest veel gebruik maken van de leeraars die nog onder u zijn, de godzaligen, dat die voor u bidden, komen tot hen, om raad en besturing enz.

4 Gij moest niet gerust worden, voor en aleer het gesproken woord van uwen overleden leeraar, en Jezus eeuwig blijvend Woord aan het hart bekrachtigd zij.

5 Herinnert u tot dien einde wat, wanneer en op welke plaats, bij welke gelegenheid, in welken opzichte uw leeraar tot u gesproken heeft, en smeekt den Geest dat het een brandend vuur worde, op uwe conscientiën, en als nagelen ingeslagen in uw hart, tot dat gij wegsmelt in verlegenheid en droefheid die naar God is; ziende op Jezus, dien gij met uwe zonden doorstoken hebt, tot dat gij, als bij u zelven veroordeelden met goedkeuring van het vonnis des doods, den Rechter om genade bidt, om de verdiensten Zijns Zoons, en om dadelijke verandering door Zijnen Geest te erlangen.

Maar gij ook, die om de achting, gunst, liefde en goedkeuring van uwen leeraar weg te dragen, de gedaante der godzaligheid hebt aangenomen en u als zoodanigen bij den leeraar en de godvruchtigen voordeedt, maar niet in het verborgene voor den Heere Gij die gedurig klaagt, zonder gebrek te zien, en wel

meest over van buiten aankomende oorzaken, maar niet wegens uwe hartsverdorvenheid

Die wel groot opgaaft van uwe twijfelingen en zwarigheden, en daarover gedurig den leeraar lastig vielt, raad vragende om teeder te schijnen, en intusschen, bij u zelven overleidde, hoe 't uw leeraar liefst gezegd wilde hebben, zonder evenwel op waarheid en oprechtheid in het binnenste gezet te zijn: en daarom ook geen gebruik van Jezus maakt in het verborgen, maar het alleen met de godzaligen houdt in 't openbaar. O gruwelijke geveinsdheid! Dat is afgoderij en beeldendienst. Gij hebt Gods zaak benadeeld, en Zijnen Naam doen lasteren, en u zelven alle middelen en wegen ter ontdekking afgesneden, zoo veel in u was. Gij hebt het groote voorrecht van een getrouw herder te hebben gehad, misbruikt tot een gruwelijk oogmerk. Niet het spreken van de waarheid, niet eene uitbeelding van de waarheid in begrip en geheugen, maar de waarheid in het binnenste, in de innigheden des vernieuwden geests, is die waarheid zelve, waarin God lust heeft. Ps. 51, vs. 8.

En dewijl dat uw toeleg niet is geweest, zullen vreeslijke oordeelen, een dubbel wee wee over u komen

Hierom weest gewaarschuwd! staat nu naar oprechtheid en waarheid in het binnenste enz.

Gij ook, die menigmaal overtuigd geworden zijt onder zijnen dienst, die vragende geworden zijt, wat moet ik doen? die de middelen naarstig hebt waargenomen, en

evenwel geen zekeren grond hebt om te mogen denken, dat gij dadelijk bekeerd zijt.

1. Kent en erkent uw gevaar! dewijl overtuigingen geen dadelijke bekeeringen zijn.

2. Belijd uwe achteloosheid, dat gij geen meerder of eerder gebruik gemaakt hebt van zulk een kostelijk middel.

3 Gij loopt gevaar van nu, nu wederom gerust te worden, en dan zal uw laatste erger zijn, dan uw eerste.

4. Wordt dan bang voor u zelven, voor gerustheid enz.

5. Herinnert u veel 't gepredikte tot ontdekking, tot waarschuwing, bidt om doorbreking, onder een naarstig gebruik van de middelen.

Maar ook gij, Jezus en uws leeraars vrienden en vriendinnen! Ik heb een aangenaam vaarwel uit zijnen stervenden mond aan u.

I Hij bidt u gemoedigd te zijn, en opgewekt om God te danken voor het goede dat gij onder zijnen dienst hebt mogen ondervinden, voor zoo ver gij daar onder ontdekt en opgewekt zijt geworden.

II. Dat gij reden hadt zeer getroost te zijn, dewijl toch 't heil van een schepsel niet bestaat in 't hebben of genieten van eenig schepsel, maar in de gemeenschap van eenen drieeenigen God.

III. Hij verklaart, dat gij nog te aardsch, en te gekleefd waart aan 't schepsel, maar nu te leeren had, dat al wat gij in 't schepsel dacht te missen, en te verliezen, oneindig in Jezus te vinden was, en dat gij 't daar zoudt leeren zoeken.

Nu dan mijne vrienden, de wijze vermaningen van uwen stervenden vader opgevolgd tot stilte en onderwerping!

I De Heere doet het! De Heere regeert! Ps. 97, vs. 1. Dat is reden genoeg voor de ziel, die Hem kent, die in de hoogte woont, om zich hierbij neder te zetten, tot aanbidding, billijking, ja prijzen! omdat Hij het doet! die souvereine Jehova! die vrij is, die niet antwoordt van al Zijne daden. Die zeggen kan, gaat en komt, en in beide toont, dat Hij God is.

Die de raderen en snekken
  Van dit machtig uurwerk drijft,
En bezorgt, dat geen gebrek en
  Is of ooit terugge drijft.
Raad ons min zoo waardig wis,
  Als de goedheid zelve is,
Wie zou ooit om EIGEN VOORDEEL
  Wenschen dat die keten brak?
Of dat schatten in zijn oordeel,
  Ligter als zijn ongemak.

God wordt er in verheerlijkt, en zegt men dan: ja maar wij lijden al vast; O welk eene lage tegenreden is dat bij znlk eene steilte van wijsheid! welk een gering verlies bij zulk eene hooge winst!

II. Des Heeren Gods goedgunstigheid, in hem eens te schenken, en zes jaren lang door hem aan u zoo veel te geven, blijft op het hoofd van de ware Jozefs, die afgezonderden van hunne broederen, ook nadat hij gestorven is

JEZUS LEEFT, en is uw VRIEND! en dat is genoeg.

III. Erkent derhalve met verwondering en dankbaarheid het groote voorrecht dat de goede Voorzienigheid zulk een leeraar, dien gij nooit gezien of gehoord had, buiten uw toedoen zes jaren aan u gegund heeft. Een leeraar die zijn eigen hart eerst had leeren kennen, die u boven anderen de vrucht van zijnen dienst heeft doen ondervinden. Hoe velen zijn er onder u, die hem niet eens gehad hebben, terwijl zij hem hadden, dat op hunne rekening zal blijven staan.

IV. Maar gij! mijne broeders! herinnert u de vrucht van zijnen dienst Hoe dikwijls zijt gij ontdekt, opgewekt, bestuurd, verwakkerd, vertroost, en na moedelooze zorgeloosheid wederom verlevendigd geworden? Geeft Jezus alleen de eere; en dat zult gij doen, met nu te toonen:

a Dat de overledene uw vriend geweest is, en nog is, en bijgevolg u te verblijden in zijn slapen, dewijl het vrienden plicht is, rust aan een vriend te gunnen, bijzonder na zulk eenen moeielijken arbeid: te meer omdat deze slaap ook tot heerlijkheid Gods zal zijn.

b. En ofschoon het waar is, dat gij zijn leer en voorbeeld mist, JEZUS LEEFT! ei zoekt bij Jezus wijsheid, om uit uws leeraars sterven dat te leeren, dat toch het oogwit van zijn leven voor u had moeten zijn; herinnert u dan zijne laatste woorden veel

c Bijgevolg, nu past het u als christenen te werken. Uwe zaligheid niet te stellen in eigen zin, wil of eigen bevelmacht, maar in Jezus eigendom te zijn. God voor God te

houden, Hem souverein te verklaren, Zijne wegen in de zee aan te bidden.

d. Brengt u zijne leerredenen veel te binnen, zoekt ze te betrachten, daartoe hebt gij leven ontvangen. Gij hebt hem alleen kunnen verstaan, omdat gij den zin van Christus hebt.

Gij waart alleen zijne vrienden, en dus meer geschikt, om zijnen wil, den wil zijns Meesters te doen. Nooit heeft hij krachtiger gepredikt dan nu, al wat uwe hand vindt om te doen, doet dat met al uwe macht. Want daar is geen werk noch verzinning, noch wetenschap, noch wijsheid in 't graf waar gij henengaat, Pred. 9 vs. 10. Zijn voorbeeld zult gij nimmer missen, als gij maar een geheiligd geheugen hebt.

e. Nu moet gij ook toonen, dat gij meer op hebt met den Heere, dan met Zijnen knecht. Zou er ook niet wel afgoderij met dierbare leeraren kunnen gepleegd worden? Terwijl Maria Magdalena en de discipelen dat schenen te kunnen doen met Jezus zelf in Zijne lichamelijke tegenwoordigheid, zou dit ook niet wel kunnen geschied zijn omtrent den overledene? 't zij met somtijds te veel op de gave te zien, dat men wel haast den Gever zelf daardoor vergeten zou, het zij met al te groote verlekkering daar door omtrent geringere spijze, het zij met al te veel kleinachting omtrent anderen, ofschoon min dierbare middelen, of ten minste gebrek van medelijden met en bidden voor derzelver bedienaars of genieters? Zeker! dit is in Gods volk eene snoode onerkentenis, wanneer zij er toe ver-

vallen. De Heere is jaloersch over Zijne eer. Hij rukt er de beste leeraars ontijdig om weg: maar dat is in onzen overledene iets van 't ongemeene, dat hij er den meesten gruwel van had, als hij iets dergelijks bemerkte. Ziedaar zijne eigene woorden. In zaken waar anderen mij in opvijzelen, ken ik mij helwaardig, gruwelijk, ijselijk in mijn spreken, preeken, bidden enz Ik heb den dood op mijne plichten gezet. Wel toont dan nu, dat gij niet om des leeraars wil, maar om het woord van Jezus geloofd hebt; Die nog in den bijbel hetzelfde zegt, dat uw leeraar gepredikt heeft; opdat de Naam van God om uwentwil niet gelasterd worde.

f. Maar dat moogt gij zoeken, Zijnen Geest deelachtig te worden, dat die edelmoedige Geest over u allen verspreid worde. Ontwaakt o Noordenwind! enz

g. Nu ook den Heere des oogstes om een nieuwen leeraar gebeden, om eenen Eliza, na zulk eenen Elias; Jezus is nog dezelfde, Hij heeft des Geestes overig. Die dezen u onbekende, maar van Hem gekende tot u gezonden heeft, is nog Jezus de Herder Zijner schapen. Bidt dan eenparig den Heere des oogstes, dat Hij een getrouw Herder uitzende in dezen oogst, doet dat op gezette tijden enz

h. Voor het overige, zoekt uwe roeping en verkiezing vast te maken: Terwijl uw leeraar predikt door zijn voorbeeld, dat het krankbed daartoe niet geschikt is, maar dat die een voorrecht hebben, welker rekening in gezondheid klaar gemaakt is.

Vrienden van Jezus! zoekt op gewisse gronden verzekerd te zijn, dat u dien naam toekomt.

En zoo moogt gij in gemoedigdheid des geloofs den dood onder de oogen zien. dewijl 't maar slapen is, slapen ter heerlijkheid des Vaders, en des Zoons En ofschoon de Heere komt in de ure, als gij het niet verwacht, gij zult niet te min zalig zijn, komen bij uwen vriend, bij alle vrienden Gods! Maar vooral bij uwen eersten, oudsten en besten vriend Jezus, en daar met alle Gods vrienden voor eeuwig Gods aangezicht in gerechtigheid aanschouwen, en verzadigd worden met Zijn beeld, als gij zult opwaken.

Amen! Ja kom Heere Jezus!

OP HET OVERLIJDEN

VAN DEN GELEERDEN EN GODVRUCHTIGEN HEER

SICCO TJADEN,

Getrouw Leeraar in de Gemeente van de Pekel-A.

Toon: *Tien Geboden*, of: *Indien ooit Maagd* enz.

I.

Gij wordt O TJADEN! bloem der vromen!
In d'edle lente van uw jeugd,
Het duister aardrijk dan ontnomen?
Niet waard den luister uwer deugd.

II

De hemel, hier van u bezeten
En hier gesmaakt en hier geplant,
Op 't heilig spoor van Gods Profeten,
Eischt vroeg, ach vroeg zijn dierbaar pand.

III.

Wat was de hemel hem genegen!
Dies ziet men Pekels dorre zand
Herschapen door des Hoogsten zegen
In een nieuw Edens lustwarand:

IV.

Nu ziet men Sarons rozen groeijen
Daar eertijds 't onkruid weeldrig stond
Men ziet de blanke lelie bloeijen,
Daar eer den doorn besloeg den grond.

V.

Hoe hij bestormde, en kon verpletteren
Het duister nachtrijk, staat geprent,
Met onuitwischbre hemelletteren,
In duurzaam zielen parkement.

VI.

Gij waart der moeden troostverstrekker!
O vloeijende Evangelietolk,

Gij waart der herdren morgenwekker,
Een zeldzaam voorbeeld voor Gods volk.

VII.

Gij stapte na met wisse treden,
Dien weergaloozen Lodenstein,
Verkeerde boven, hier beneden
Door ware grootheid, hemelsch klein.

VIII.

Gij kunt ten hemel opgetogen
Den lof, dien gij versmaadde op aard
Ligt missen! maar wie kan gedoogen
Dat TJADEN stil ten hemel vaart.

IX.

Dus moet het smaakloos volk beseffen
Wat zout het door zijn dood vorloor!
En vrome zielen zich verheffen,
En volgen op dit hemelspoor.

X.

Wie maalt 's mans deugd met schooner kleuren
Dan HOFSTEE door zijn kunstpenseel!
Wie weet verstandiger te treuren
Om 't missen van dit kerkjuweel.

XI.

Die levend luttel sliep, maar waakte,
Rust nu tot aan den dageraad.
Och of zijn slaap nu wakker maakte!
Dien sluimerlust zoo leelijk staat.

XII.

Die om 't verlies treurt, dat wij lijden!
Denk wat verwondering ons pass'!
In diep verval van snoode tijden,
Dat ooit bij ons een TJADEN was.

J. H. MENSINGA.

AAN DE KERK

VAN

NIEUWE PEKEL-A.

WIJS: Ps. XII. Of *De dood van Monmouth.*

I.

O PEKEL-A! Gezegende landsdouwe,
Maar nu gedompeld in mistroostigheid!
Treur vrij en steun gelijk een weduw-vrouwe,
Of tortel, die haar wederga beschreit!
d'Almachtige heeft verbolgen uitgegoten
De volle kruik van Zijne grimmigheid.
Dit droevig lot was over u besloten,
Ter straf van veler onbekeerlijkheid.

II.

O zoete stroom en schaduwrijke lanen;
O Pekel-A met naam, maar nu in daad.
Giet uit, stort uit een PEKELVLOED van tranen,
Toon dat u 't kerkverlies ter harte gaat.
Verheven telgen, aangename boomen,
Die steeds u spiegelt aan den waterkant,
Met uwe takken in de zilvren stroomen,
Druipt om 't verlies van 't gadelooze pand.

III.

En gij mijn dicht moet kunstsieraad vergeten.
Maar gij vergeet uw plicht of liefde niet.
Wie bindt aan maat een droefheid ongemeten?
Wie uit godvruchtig, daar hij liefde ziet?
Mijn broeder Jonathan Wat zielesmarte
Veroorzaakt mij uw treurig afzijn. Nu
Gevoel ik om uw dood een pijl in 't harte,
Wie uit mijn zucht hoe onbeschaafd en ruw?

IV.

Ik bid, dat d'afgunst, anders zoo verbolgen,
Een korte wijl schuilwinkel in haar hol,
Zij gun mij, zoo ze kan, mijn hart te volgen,
Zoo niet! Geduld! Ik ben der woorden vol.
Ik moet, ik wil met droeve lijkgedichten
Beklagen 't algemeene kerkverlies.
'k Vertrouw, mijn treurlied leeren kan en stichten
Ook hen, die leerzaam zijn, en niet te vies.

V

Daar zwijgt die tong, met hemeldauw begoten,
Die tong die u 't geheim van 't heil-verbond,
En Christus dood zielroerend had ontsloten,
Wat tong was dat! Daar zwijgt die gulden mond.
Die worstelaar, in smeeken opgetogen,
Die gadelooze bidder voor Gods kerk:
Wie kon zulk bidden hooren droog van oogen.
Zulk bidden drong door 't blauw lazuren zwerk.

VI.

Dat schrander brein, dat arendsoog, doorzichtig
Tot op den grond der zaken inwaart drong:
Schoorvoetend wikkend, wegende voorzichtig,
Bekijkend, daar een ander over sprong.
Dat proefstuk van een overgroot vermogen,
Dat vasthield, wat het in geleerde blaàn
Gelijk een lente-bij had ingezogen,
Dat zich in weetlust nimmer kon verzaân.

VII.

Die groote geest, verheven van gedachten,
Was dan minst ledig, als hij ledig was.
Steeks werkzaam, naarstig, ja geheele nachten
Arbeidzaam, 't zij hij bad, of schreef, of las.
Die groote kenner van Gods woord en wegen,
Die schatkist van gewijde wetenschap,
Die vlugge geest stond nimmermeer verlegen,
Besturend' elk een naar ieders staat en trap.

VIII.

Die met zijn leer en leven wist te donderen,
Te bliksemen. of Horeb stond in brand,
Gekrookten weer te heelen tot verwonderen,
En lammerkens te leiden bij de hand.
Zijn groot talent was Evangelie-preken:
Vorst Jezus in Zijn rijk te malen, net,
Bevallig, met bekoorelijke treken,
De deugd zoo schoon, zoo zuiver 's Geestes wet.

IX.

Dat elk beroerd, vervoerd werd, opgetogen:
Daar lag een glans op 't jeugdig aangezicht:
't Zij dat hij sprak of zweeg, elk werd bewogen,
Tot indruk van een Godheid en zijn plicht.
God dienen, God verheffen, neergebogen,
Te komen kruipen voor de Majesteit,
Gelijk een worm, dat kinderlijke pogen,
Dat hangen van Gods licht, in al 't beleid.

X.

In al den trein van zijnen ganschen wandel
Uitblonk Zoo blaakte hij als een morgenzon
In 't opgaan uit, en 't bleek uit al zijn handel
Dat zijn geloof de wereld overwon.
Gespeend aan smaak en kiesche lekkernijen,
Altijd vernoegd met 't allerslechtste brood,
Wiens spijs en drank het was te leeren mijen,
En dat te doen, wat 's Heeren wet gebood.

XI.

Een trouwen herder, een rechtvaardig vader,
Steeds onvermoeid in 't werk tot aan den dood,
Aan Jezus dienst zijn lijf, zoo lang een ader
Sloeg, was gewijd, tot hij zijn oogen sloot.
Dat kerklicht heeft op aarde uitgeschenen
En glinstert schooner dan in 's werelds damp.
Die morgenster is uit 't gezicht verdwenen,
En laat Gods kerk in duisterheid en ramp.

XII.

Die schoone roos in 't blozen van zijn jaren
Der allerschoonsten jongelingen blom,
Grijs van bevinding, maar nog blond van haren,
Ligt nu geknot, zijn gouden tong is stom.
Een felle koorts met brandende termijnen
De wagen was, waarmeed Elias vloog
Ter sterren in, terwijl de schaapjes kwijnen
Nu zonder 's herders opzicht, hand en oog.

XIII.

Nu blootgesteld aan wreede moordgedrochten.
Wie zal u stieren op het rechte pad?
Wie sterken, als gij heftig wordt bevochten;
Wie wijst de poort van Salems heilge stad!
't Is waar! MAAR JEZUS LEEFT, en zal nog leven,
Als 't met den dienst, Woord, tempel uit zal zijn,
Het eeuwig Woord geruchteloos zal zweven,
En 't dorstig hart inschenken hemelwijn.

XIV.

Gij die zijn raad hardnekkig hebt verworpen,
'k Heb uit zijn mond aan u te zeggen: dat
Hij stervende betuigt den ganschen dorpe,
Dat 't geen hij had geleerd, was 't enge pad,
Waar op hij 't zelf nu waagde naar den hemel:
Dat God zich aan zijn ziel in heerlijkheid
Bij aanvang klaar door al het aardsch gewemel
Ontdekte tot een voller zaligheid.

XV.

En zoo ge u nog hardnekkig blijft verbinden
Aan 't ongeloof, aan vleeschlust, aarde en asch,
Gij op den jongsten dag zult ondervinden,
Helaas! dat al zijn preken waarheid was.
Gods volk, zoo sprak hij, leer den hemel loven,
Voor al de vrucht, van mijn gering gepoog.
En zij getroost, vermits het heil daarboven
Niet is in 't schepsel, maar bij God omhoog.

XVI.

Wees dan getroost, mistroostige gemeente
  Van Pekel-A. Zijn lessen lang gehoord,
Nu wel gebruikt, 't verkwikt nog 's mans gebeente,
  Als in u rijklijk woont Gods Geest en Woord.
Laat deze leidstar u ten baak verstrekken.
  Zijt volgers van dien weg, leeft door 't geloof!
Leeft Gode, die zijn lichaam zal opwekken,
  Wees voor 't Sirenen-zang der wereld doof.

XVII.

O Jacobs Herder, laat uw lieve kudden
  Niet herderloos door huurlings dienst vergaan;
Maar laten zij van zulke takken schudden,
  Nu en inkomstig zulke vrucht voortaan.
Zijn afscheid roept: ik volg mijn lieve zuster:
  Zie daar het vleesch en al zijn roem als gras,
Niets is bestendig, nergens is 't geruster
  Dan in HEM DIE IS, WEZEN ZAL, EN WAS.

TER GEDACHTENIS

van de schielijke doch zalige ontbinding

VAN MEJUFVROUW

ANNA MARGARETHA TJADEN,

Huisvrouw van den Heer J. F. BYMOLT.

Te zingen als: *Zoo gaat* enz. Lod. 234.

I.

Zoo lukt het u de woeste baren
Des werelds onverwacht te ontvaren
O ANNA op dit oogenblik:
Dus zonder vrees voor klip en stranden,
In 's Hemels haven aan te landen,
Aan land te springen met een snik!

II.

Geen dood ontijdig voor de vromen,
Hoe snel of onverwacht zij kome,
Zij zijn in God, en God in hen.
En om onmiddelijk dien zegen
t'Ervaren: onder alle wegen
De kortste best is, dien ik ken.

III.

Dunkt u Gods handel vreemd, o menschen
Die altijd uitstel, uitstel, wenschen
Omdat ge nimmer zijt bereid?
Komt let dan op Gods groote werken,
Met aandacht leerzaam op te merken,
Tot roem van Gods hoogwijs beleid

IV.

Als Hij de wereld schiep, zij was er
Als in een oogenblik, en rasser
  Als eenig schepsel denken kon.
Het licht scheen uit het treurig duister,
En vulde 't al met glans en luister
  Tot glorie van der Lichten bron.

V.

Als d' opgang uit der hoogt verschijnen
Komt, straks de nevelen verdwijnen,
  En in een oogenblik is 't licht.
Is 't wonder als de gulden stralen
Van 't glorie-licht dees ziel bestralen,
  Dat z' in een stip uit ons gezicht,

VI.

Den damp der aarde is ontvlogen,
Al juichend door des hemels bogen,
  In drie of vier minuten, meer
Hoort, ziet, en voelt en smaakt als immer
Het gansche letterlijk getimmer
  Der Schriften haar afschetste al eer.

VII.

O wondere veranderingen!
O zalige verwisselingen!
  Een stiptijds 't leven uit den dood!
Een dood, geen dood bijna te noemen,
Zoo kort, zoo zacht, zoo hoog te roemen,
  Die voert haar straks in Abrams schoot.

VIII.

Nu schijnt de wereld, groot voor dezen,
Aan haar een enkel stip te wezen;
  Wijl ze is na dezen korten dood
Gelijk een Fenix opgerezen,
En ziet het Wezen aller wezen,
  En smaakt daar 't eigen Hemelbrood.

IX.

Nu lacht zij met des werelds zorgen,
En al 't gewoel, dat menig morgen
Haar ziel belemmerde in haar plicht.
Ze is vrij en blij, verlost van kommer,
Van al het huiselijk beslommer,
Dat al verdwijnt bij zulk een Licht.

X.

't Geloof veranderd in aanschouwen,
Bevrijd van moedeloos benouwen,
Zij brandende van liefde blaakt:
En in een zee van zaligheden,
In de afgrond der oneindigheden
Gedompeld, zich alleen vermaakt.

XI.

Daar smelt ze in de Algenoegzaamheden
Der waarheid, goedheid, eeuwge reden,
Ontwordt een louter niet daarin.
Het eenig AL alleen te loven,
Het heil alleen is, dat ze boven
Haar vreugd stelt en haar eigen zin.

XII.

O ANNA PAREL van de vrouwen!
Veel heils! Veel heils! met zulk een trouwen!
O onbegrijplijk trouwgeval!
Mij dunkt, ik hoor de hemelingen
Al juichend Halleluja zingen:
Een niet gehuwd aan 't eenig AL.

XIII

Een worm, een made, vol onwaarde,
Met God haar Maker eeuwig paarde,
En met een diamanten slot
Voor eeuwig, eeuwig vastgeklonken,
In eeuwge liefde gansch verzonken,
O zalig erf! O heilrijk lot!

XIV.

Mijn ziel verhef zich in den hemel,
Mijn oog u nawaar door 't gewemel
Door aardsche dampen starwaart poog!
Ik wensch met u Gods doen te prijzen,
Wij hier, en gij op d'englen-wijzen,
Wij op een lagen toon, gij hoog.

XV.

Uw afzijn, echter, kroon der vrouwen,
Uw ega dompelt in de rouwe
Om zoo beschreielijk een dood.
Hij mist een vrouw van de hoogste waarde,
Een vrouw uit duizend, die ooit paarde,
Zijn hulp en raadsvrouw in den nood.

XVI.

De spruitjes missen haren moeder!
Maar stil! der vaadren God haar hoeder
Haar 's moeders God haar vrijdt van kwaad.
Nu zal den hemel in 't erbarmen,
Zich over weezen mild ontfarmen,
Wijl God ook God is van haar zaad.

XVII.

Een stille ontzaglijkheid van zeden,
Verzeld met wijs beleid en reden,
De schoonheid van een zacht gemoed,
Zich zelf altoos gelijk, zachtzinnig;
Aan iedereen altijd aanminnig,
Mild, vol meedoogen, allen goed.

XVIII.

Deez sierelijke zeldzaamheden,
Gehuwd aan overschoone leden
Versierden minst; dit 's kort van duur.
Een nevel kan dien glans bederven,
Gelijk de lucht de waterverwen:
Maar 't zielschoon Godlijk van natuur.

XIX.

Zich door geen schaduw laat bevlekken,
Maar ons ten voorbeeld zal verstrekken.
Haar Hemelschoon was Jezus beeld.
Niet vol van woorden, doch opmerkzaam;
Omtrent haar eigen harte werkzaam,
Dat staag zich de eeuwigheid verbeeldt.

XX.

Zij afgezonderd in het eenzaam;
Verkeerde met haar God gemeenzaam;
En ondervond daar dikwijls meer,
Dan 't vroom gezelschap in haar leven,
In zamenspraken haar kon geven:
Hoewel 't haar lust was evenzeer.

XXI.

Met 't lieve volk, de heilge scharen
Zich hartlijk in den geest te paren:
Dat volk haar liefde en leven was.
Nu kan ze haren lust verzaden
Bij 't zaalge volk in Edens paden,
En volgen 't streek van haar kompas.

XXII.

Zoo zijt ge 't kwaad bij tijds ontdragen,
Dat Gods verlichten lang voorzagen,
Dat mogelijk op Kerk en Staat
Zal als een donder nederploffen,
Tot jammerklachten geven stoffe
Voor Laïs als 't zal zijn te laat.

XXIII.

De stralen van Gods licht en zoetheid,
d'Invloeden van Zijn Geest en goedheid
Zich achter onzer zonden kim
Verbergen, en wij 't niet bezuchten,
Dat Geest en welvaart van ons vluchten,
En laat ons kerk-geraamt een schim.

XXIV.

Als God Zijn kostelijke vaten
Dus oppakt, wil Hij 't land verlaten,
  Dees overkostelijke dood
Haar van Staat-, Kerk- en Huis-ellenden
Bevrijdt en veilig doet belenden
  Ter haven in uit d'hoogsten nood.

XXV.

Zoo vliegt een Henoch op ten hemel,
Eer 't heilloos wrevelig gewemel,
  Van 's werelds heffe in 't water smoort;
Zoo raakt een Augustijn ontbonden,
Eer stad Hippone wordt verslonden
  In assche en puin, en uitgemoord.

XXVI.

Zoo werd een vrome vorst Josias
Voor Salems val, en een Abias
  De zone van Jerobeam,
Voor d'ondergang van stad en tempel.
Van 's Vaders huis en Bethels drempel
  Bij tijds geborgen uit dien vlam.

XXVII.

Gelijk een goed tuinier geen aarde
Omspit, eer hij 't gewas van waarde
  Daar eerst met zorge hebbe uitgeplukt:
Gelijk een vader voor het branden
Van 't huis, zijn teerste ingewanden,
  Zijn liefste kinders daar uit rukt.

XXVIII.

Des paste het in dees donkre tijden,
Te leeren strijden, lijden, mijden,
  Te tellen elken oogenblik.
Om dus met Anna zonder stranden,
In 's hemels haven aan te landen:
  Aan land te springen met een snik.

JOH. HOFSTEDE.

---

b 18816

Bij de Uitgevers dezes, zijn mede verschenen en te bekomen:

Antonides, (**M.**) Predikatiën over het lijden en sterven van den Heere Jezus Christus . . . / 4.90
Bakker, (**D.**) Gods groote barmhartigheid verheerlijkt aan een overtreder van al Zijne geboden „ 0.60
Braal, (**G. de**) Vaderlandsche Geschiedenis . . „ 0.60
Bunjan, (**J.**) Wet en Genade . . . . . „ 1.—
Coeland, (**C. C.**) Verborgen leven met God . „ 1.—
Doesburg, (**Gerrit van**) Godzalig afsterven . . „ 0.25
Fruytier, (**J.**) Salomo's raad aan de jeugd . . „ 0.80
Groe, (**Eva van der**) Bekeeringsweg . . . . „ 0.30
Grochewegen, (**J.**) De lofzangen Israëls . . . „ 0.60
Kleinendorst, (**K.**) Bekeering van Lena Paulina Lampers . . . . . „ 0.25
Ledeboer, (**L. G. C.**) Geestelijke lofzangen voor kinderen . . . . . „ 0,40
——— Een A. B. C. door een Abeling „ 0.50
——— Bekeering . . . . . „ 0.40
——— Brieven . . . . . „ 0.70
——— Sions val en opkomst . . . „ 0.10
——— Sions lof en treurzangen . . „ 0.40
——— De Sabbath . . . . . „ 0.05
——— Vermaning aan jongelingen . „ 0.20
Lodensteyn, (**J. van**) Meditatiën over het lijden Christi . . . . . „ 0.30
Middel, (**H. H.**) Reddingen Gods . . . . „ 0.50
Oostrum, (**A. van**) Katechisatie over den Heidelbergschen Catechismus . . . . . „ 0.75
Raidt, (**G.**) Leven en bekeering . . . . . „ 0.40
Rutherford, (**S.**) Godsdienstige brieven . . . „ 3,60
Timmer, (**Trijntje**) Verborgen leven . . . . „ 0,35